

૭

૭

૭૧. કું. ઝુઝરાતી ભાષાના મૂળાક્ષરમાંનો ત્રીજો તાળુસ્થાની દ્વસ્વ સ્વર અક્ષર; સંસ્કૃત ક્રુદુંબની વર્ણમાળાનો ત્રીજો અક્ષર; જેને દ્વસ્વ 'કું'નું ચિહ્ન હોવાથી તેને નિશાળમાં પંચાશ્ર "પાંચ કુંડાળી" કહેતા. ખરૂં નામ "પાકુંડાળી" છે, કેમકે તે અક્ષરની પછવાડે લખવામાં આવે છે. અક્ષર, હક્ષર અને ઉક્ષરનાં ઉચ્ચારસ્થાન ભુલ્યાં છે, પણ તેઓ ત્રણે દ્વસ્વ સ્વર હોવાથી એકનો બીજામાં આપોઆપ ફેરફાર થઈ શકે. જેમકે, સં. ક્ષાયનઃ પા. ક્ષાયનઃ કા. સરપેઝઃ કુ. સિરપેઝ. આ અક્ષરનો ઉચ્ચાર કરતી વખતે છલ તાળુ અને મોંના નીચેના ભાગ વચ્ચે રહે છે. તે બોલવામાં જરા મહેનતથી શાસ મૂકવો પડે છે. કેલકાના મત પ્રમાણે આ સ્વરના ઉચ્ચારથી મળું, તાળું, નાક અને શરીરના ઉપલા ભાગની ક્રિયા વધારે પ્રમાણમાં સુસ્તકાર થાય. શરીરના ઉપલા ભાગ ઉપર પણ આ સ્વરના ઉચ્ચારની અસર થાય અને માથાના ડુબાવામાં ફાવેલો થાય. જે લોકો ઉદાસ વૃત્તિવાળા અથવા ક્રોધી હોય તેના ઉપર આ અક્ષરના ઉચ્ચારની અસર ખાસ કરીને વધારે પડે છે.
૨. કું. દેવોનો રાજા; ક્રિદા.
૩. કું. પતિ; ધણી; વર.
૪. [સં.] કું. મનઃ કમરેલ.
૫. કું. રાકું સંકર.
૬. કું. સોની સંખ્યા બતાવનાર સંકેતિક અક્ષર.
૭. કી. કુઃમ મટાનનાર એક દેવી. તેના એક હાથમાં વજ્ર અને બીજામાં મુકાડી અને તેનું વાહન કમળો છે.
૮. ન. વિષ્ણુનું સંતાન.
૯. [સં. હમ] છ. આ; એ; તે.
૧૦. વિ. તે; એ.
૧૧. ન. આભર. સંબોધન, ક્રોધ, દ્વા, નિંદા, કુઃમ અને ભાગ્યશી દેખાડનાર શબ્દ.
૧૨. જ. (કિંગ) પારખીત માટે વપરાતો શબ્દ.

૧૩. જ. કિ. અમુક દશમાં આવી પાવું.
૧૪. જ. કિ. આખાંદ થવું; ચાલી ચલી.
૧૫. જ. કિ. ઉપમ થવું; ઉદાહરવું.
૧૬. [સં.] જ. કિ. (પાણ) જવું. તે ઉપરથી બનેલ શબ્દ: અખવન, અખાપન, અખાપક, અખાવ, ઉપાખાવ, અન્વ, અપાવ, ઉપાવ, ઉદવ, અબુદવ, સહાવ, અંતરાવ, બવ, સમુદાવ, પર્વાવ, પલાવન, ઉત્તરાવણ, પરાવણ.
૧૭. જ. કિ. દેખાવું; નજરે આવવું.
૧૮. જ. કિ. નજીક જવું; પહોંચવું.
૧૯. જ. કિ. પાછા આવવું.
૨૦. જ. કિ. બહારવું; રખાવું.
૨૧. જ. કિ. વીતી જવું; પસાર થવું.
૨૨. જ. કિ. માગણી કરવી; વાચના કરવી.
૨૩. જ. કિ. માથે લેવું.
૨૪. જ. કિ. મેળવવું.
૨૫. જ. કિ. સીખવું.
૭. અ. ન. હજારે આસારનું હું ૧૫. તુમારી કમમાં ઉપરી તાખાના મણસને માનાયે આ પ્રમાણે લખે છે.
- કુખાક [અ. વેક] ન. માથા લાવવા લઈ જવામાં ઉપરોમી તિબેટમાં થતું નાના વાણી જેવું, રૂંદે સફેદ અથવા કાળું અને આખા શરીર વાળથી દંકપેશ હોઈ ખજા તથા ખીલમાં કમટી દાઢમાં રહી શકે એવું એક જાનવર. જહાજના સિપર અને મણકુ ઉપર ઉતાવળે આગળ કરી લકનાર આ પ્રાણી મુળિયાં ખાઈ છતી સહે. માથા પાછું ફર આપે છે.
- કુખાકૃત ૧. [અ. અકિદ (તે ફરીથી બોલે)] જી. ફરીથી બોલવું તે.
૨. જી. માંદા માણસને બોલવું જવું તે.
- કુખાનત [અ. અકિન (તેણે મદદ કરી)] જી. મદદ સહાય.
- કુકું. ચીનમાં ખીરદંતના જહાજમાંથી નીકળતો સફેદ, રાતો અથવા લીલા રંગનો એક જાતનો કીમતી પથ્થર.

- કુકિલાણુ કું. સાતમા ચાંદની તેરમી તારીએ આવતો ચીના લોકનો એક તહેવાર.
- કુએ જ. (કિંગ) આવી.
- કુએજ [સં. ક્ષ (નદાણ)] જી. લાંબો, પાતળો એક જાતનો છવડો; કીડો; 'કેટરપિલર'.
- કુઓ જ. એઓ; હવો; 'એ'નું બહુવચન. કાકિલાવાડમાં કવિતામાં આ શબ્દ વપરાય છે.
- કુઓફોન (કુઓફોન) [અ.] ન. અવાજની દિશા નક્કી કરવાનું એક વંત. અંધારી રાતે અથવા ધુમ્મસવાળી હવામાં દરિયા ઉપર ભથ્થે હેમણે છે તે અણુથી તે વપરાય છે.
- કુઓસિક જી. પ્રાચીન ઘોડા ભાષાની એક શાખા. કોરિન્થની સંબોધીમિની ઉત્તરે એસિય માહનરના કુઓસિક સંસ્થાનોમાં અને હિન્દુસ્તાન સમુદ્રમાં આવેલા દાણુઓમાં આ ભાષા બોલાતી હતી.
- કુઓસિન કું. કોલસામાંથી બનતો રતારા પ્કતો રંગ.
- કક ૧. [સં. એક] વિ. (કિંદી) એક. સજ્ઞ કકે વિર રંગે, કમ્પની વાત રંગે.
- કનેશર ૨. જ. નામ ઉપરથી વિશેષણ બનાવનાર એક પ્રત્યય. જેમકે, વાર્ષિક, દૈનિક, માસિક.
- ક. જ. વાળું ભર્યું બતાવતો એક પ્રત્યય. જેમકે, માસિક કમ્પનિક.
- કક અઓ [કિ.] જી. એક બાનાનો સિકો.
- કકચિત [સં. એક + ચિત (મન)] વિ. એકચિત્ત; વિચારમાં ગરબવ થયેલું; તસ્લીન; આનમન.
- કક ૧. [અ. એક] કું. કવલો; પારો; નિયમ.
૨. [સં.] કું. વાંસડાનો અંકુર.
- કકંચ [અ. એકિચ] વિ. કમચલાઈ.
- કકફ ૧. [કિ.] વિ. એક સાથે.
૨. વિ. એકન; એકું થયેલું.
- ક. વિ. થવું.

૫૬૩૧ ૧. વિ. એક સાથે.

૨. વિ. પુષ્કળ; ઘણું જ.

૩. વિ. એકાં મળેલ.

૫૬૩૧ ૧. [સં. એક + સ્થાન (જગ્યા)]

અ. એક જ જગ્યામાં; એક ઠેકાણે.

૨. જ. સાથે; એક.

૫૬૩૧ ૨. એક જ ઠેકાણે.

૫૬૩૧ ૧. વિ. એક જ જગ્યામાં.

૨. વિ. એકાં મળેલ.

૩. વિ. ઘણું; બહુ.

૫૬૩૧ (૫૬૩) જી. ઘણી જગ્યાએ એક જગ્યાએ
હોય. હોયનાં આ હોયનાં ઘણાં મેરણાં કરે છે.

૫૬૩૧ (૫૬૩) ૧. જ. અર્થ વિનાનું
ભાષણ; જાણનાં; જાણનાં.

૨. વિ. અર્થહીન; જોતજોત.

૩. જ. અર્થહીન; આ જગ્યાએ અને તે
જગ્યાએ.

૫૬૩૧ [સં. એક + તાન (વચની)]
જી. એકતાન; તલ્લીન; મમ; ગરજવ.

૫૬૩૧ [હિં.] પુ. એકતરિયો; એક એક
દિવસને અંતરે આવતો ટાકિયો તાવ.

૫૬૩૧ [હિં.] જી. એકપણ; એક.

૫૬૩૧ (૫૬૩) જ. દરેક પગનાં પાંચ આંગળામાં
ફળાયેલ નખથી કાઢી ઉપર કાપથી મરી શકે
એવું, રાત્રે હરવા નીકળતું, સૌંદર્ય મહેરાવાળું,
રીઝને મળતું, હાડી ખાનાઈ એક પ્રાણી. તેનું
માથું ફીં અને અણિયાળું, પૂઠી લાંબી
અને વાળના મૂમખાવાળી, કીડી ભૂરી અને
જિભી, લાંબા, મોળા અને વાળવાળા અણિયાર
મૂન, જે જોડી હાડમાં વહેંચાઈ મળેલાં નસકોરાં,
જાડા અને લાંબા વાળ અને મૂળના વાળને
લઈ વિચિત્ર મહેરો હોય છે.

૫૬૩૧ ૧. [હિં.] વિ. એકસ; બરાબર;
સરખું.

૨. જ. સામાન્ય; સતત; નિરંતર.

૫૬૩૧ ૧. [હિં.] પુ. એક જગ્યાએ
લાંબાવાળું કપડું. દરેક મોરસ ઉપર કપડામાં
૨૪ તાણા અને ૮ વાળા હોય. તેનું જાન ૬
ગજ લાંબું અને ૧૧ ઉપર પહોળું હોય છે.

૨. પુ. એક જગ્યાએ તંબૂરો; એકતારો. તેમાં
વાંસને એક છેડે આમણથી મહેલું એક તૂંપું
હોય. તૂંપાની નીચે વાંસનો થોડો જાન નીકળતો
હોય ત્યાંથી એક તાર તૂંપાનાં આમણ ઉપરની
થોડી ઉપર મળી વાંસને બીજે છેડે એક ખૂંટી
સાથે બંધાયેલ હોય છે. આ ખૂંટી ફેરવવાથી તાર
તમ ૩ ઠીસો કરી કાઢવ. જગ્યાનાર તંબૂરી

એવે અંબુડા પાસેની આંગળાથી આ તાર
હલાવી વગાડે છે.

૫૬૩૧ [સં. એક + તાલ (ગાળના કોનું
માપ)] પુ. (સંગીત) ગાર માગનો જલ
આધારવાળો એક તાલ.

૫૬૩૧ [સં. એકતરિયો] વિ. એકતરિયો; ૩૧.

૫૬૩૧ ૧. પુ. અપરાધ કરવાની તૈયારી ૩
ચેટા.

૨. પુ. કરાડો; સંજ્ઞા; નિશ્ચય.

૩. [અ. કરમ (તેણે પ્રેમિત કરી)] પુ. કરમ;
મહેનત.

૫૬૩૧ [હિં.] જી. એકમ.

૫૬૩૧ ૧. [અ.] જ. ઉદર, સર્પ અને
બીજાં પેટ ચાલનારાં પ્રાણીઓ, પક્ષીઓ
વગેરેને આઈ જનારું એકિય અને આઈજનું
નોખિયાળી જગ્યાએ એક પ્રાણી. કોઈક વાર તે
પાળવામાં પડ્યું આવે છે. મિસરમાં એવું આ
જાતનું પ્રાણી મરનાં ઉઠી અને તેનાં નાનાં
જમ્જાને આઈ જાય છે. મિસરના પ્રાચીન
લોકો તેને પવિત્ર માનતા.

૨. જ. જાંબાની છાંય.

૫૬૩૧ જી. (ડિમગ) માર્ગ.

૫૬૩૧ [એક + પેચ (માંડો)] પુ. દિલ્હી
અને આમ તરફ પહેરાતી એક જગ્યાની પામડી.

૫૬૩૧ [હિં.] પુ. માથાનું એક ધરણું.

૫૬૩૧ ૧. પુ. એ નામનો એક કોષ.

૨. પુ. એકાર; કમળ.

૩. પુ. તાજક જ્યોતિષ પ્રમાણે જ-મ વખતે
૩, ૬ અને ૧૨ માં સ્થાનમાં કોઈ કાંઈ ન
હોય તે પોચ.

૪. પુ. તુર્કિસ્તાનના સુલતાનના જનાનખાનામાં
વસાવી રાણીઓને આપવામાં આવતો એક
ખિતાબ.

૫. [અ. કરમ (તે આગળ આવ્યો)]

જ. મર્યાદા; ઉમતિ; આગાહી.

૬. જ. સદ્ભાવ; સાદું નસીબ.

૫૬૩૧ (૫૬૩) ૧. [અ. કરમ (મર્યાદા) +
મંદ (વાળું)] વિ. આગાહ; ઉમતિ પામેલું.

૨. વિ. સામાન્ય; સુખી; નસીબદાર.

૫૬૩૧ (૫૬૩) ૧. [અ. કરમ (મર્યાદા) +
મંદી (વાળું)] જી. મર્યાદા; ઉમતિ;
આગાહી.

૨. જી. સાદું નસીબ.

૫૬૩૧ [અ. કરમ (મર્યાદા)]
વિ. આગાહ; ઉમતિ.

૫૬૩૧ (૫૬૩) જ. એક વખત.

૫૬૩૧ [અ. કરમ (તે સંજ્ઞા હતો)]
પુ. સંજ્ઞા.

૫૬૩૧ [સં. એક + દંત (માંડ)]
પુ. (ડિમગ) મણેશ. તેને એક દંત હોવાથી
તે કરદન કહેવાય છે.

૫૬૩૧ [હિં.] જ. એક જાતનું સુંદર ચાંદ
ખેડ.

૫૬૩૧ ૧. [અ. કરમ (તેણે માન આપ્યું)]
પુ. આદર; પ્રતિષ્ઠા; માહત્વ; કમળ.

૨. [અ. કરમ (તે કદાચ હતો)] પુ. કપા;
મહેનતની.

૩. પુ. ઘન; પારિતોષિક; અર્પણ.

૫૬૩૧ ૧. [અ. કરમ (તે બોલ્યો)]
પુ. પ્રેમિત; પ્રતિષ્ઠાપૂર્વક કહેલો અથવા લખાયેલો
મળદૂર; એકાર; સોમનનામું.

૨. પુ. એવું હોય તેવું અરેખ કહેવું તે; જેવી
રીતે જનનું હોય તેવું જ જરાબર કહેવું અને
તેની અપાતી કમળ.

૩. પુ. સોમન લઈને આવેલી સાક્ષી; જુમાની.

૫૬૩૧ (૫૬૩) ૧. [અ. કરમ (કમળ) +
દાન (અર્પણ) + પત્ર (કાગળ)]
જ. કમળવાળી અર્પણનો દસ્તાવેજ.

૫૬૩૧ (૫૬૩) ૧. [અ. કરમ (કમળ) +
નામા (ખબર)] જ. કરમનામું; પ્રતિષ્ઠાપૂર્વક
કમળનો લેખ; સોમન ઉપર લખાયેલો
મળદૂર; કમળનામું; 'એરિસ્ટોવિટ'.

૨. જ. પદો; દસ્તાવેજ; ખતા; રક્ષો.

૩. જ. સરતા; હરાવ.

૫૬૩૧ (૫૬૩) ૧. [અ. કરમ (કમળ) +
પત્ર (કાગળ)] પુ. દસ્તાવેજ.

૫૬૩૧ ૧. [અ. કરમ (કા પામી તે)]
પુ. કમળત આપનાર.

૨. વિ. પ્રતિષ્ઠા ઉપર એકાર કરનાર.

૫૬૩૧ [અ. કરમ (તેણે મિલકત)]
જી. મિલકત; તિસ્કાર; અનાદર.

૫૬૩૧ (૫૬૩) ૧. [હિં.] પુ. બહેનો માણસ.

૨. પુ. સ્વાર્થ માણસ.

૩. વિ. મહેમાનમતિ ન કરે એવું.

૪. વિ. સ્વાર્થ.

૫૬૩૧ (૫૬૩) ૧. [હિં.] જી. બહેનો બી.

૨. જી. સ્વાર્થવાળી બાઈ.

૩. વિ. જી. મહેમાનમતિ ન કરે એવી.

૪. વિ. જી. સ્વાર્થવાળી.

૫૬૩૧ [હિં.] વિ. એકાં.

૫૬૩૧ ૧. [હિં.] જી. એક પનાવાળો મુવાળો
કપડો.

૨. જી. એકાપદ્યું.

ક્રિયા કું. (ક્રિયા) મેવાડના રાજપૂતોના
કુળેવ મદાદેવ. તેનું લિંગ એક જ છે, પરંતુ
ચારે બાજુ ચાર મુખ છે.

ક્રિયાયણ [સં. એક + લેખન (નામ)]
કું. (ક્રિયા) કૌવો; ક્રમ્બો. તેને એક યેળો
હોવાનું મનાય છે.

ક્રિયાતા [હિં. ક્રિયા (એક) + તા (વિધિ)]
કું. એકનો એક દીકરો.

ક્રિયા ૧. [હિં.] વિ. એક તરફનું.

૨. વિ. એકનું.

ક્રિયાલો [હિં.] વિ. કું. એકલો.

ક્રિયાક [સં. એકાદિ] વિ. (હિંદી) એકસાં
૧૧.

ક્રિયા ૧. [હિં.] વિ. એકનું; એકલો.

૨. જ. એકમાં તરત.

૩. જ. જગ્યામાં; ટોળામાં.

ક્રિયા ૧. વિ. મળતું આવતું; જેનું.

૨. [હિં.] વિ. સપાટ; ખાસ ખાસ વગરનું.

૩. વિ. સરખું; બરાબર.

ક્રિયા ૧. વિ. મળતું આવતું; જેનું.

૨. [હિં.] વિ. સપાટ; સીધું.

૩. વિ. સમાન; સરખું.

ક્રિયા ૧. [જ. ક્રિયા] જી. એક જાતનું
મીઠું, માદક અને સુખેથી પીણું 'ક્રિયા'.

૨. જી. ખૂબ ક્યારો.

૩. જી. ખીણ પાત્રમાંથી સોનું બનાવનારો રસ.

૪. જી. રસાયણ વિદ્યા.

૫. વિ. ક્રિયા; આખા કસર કરનાર
રામબાણુ.

ક્રિયા ૧. વિ. મળતું આવતું.

૨. વિ. સરખું; બરાબર.

૩. વિ. સીધું.

ક્રિયા [અ.] જ. રાત્રી, ધોળા કે પીળા
ફૂલવાળું એક ફૂલઝાડ. તે સામસામા પાંદડાવાળો
છે. તેમાં ખાસ કરીને જૂની દુનિયાના
છે. કે નાનાં ઝાડનો સમાવેશ થાય છે. તેની
આશરે સો જાત છે. આખી આકરના ફૂલ ઉપર
વીંટાયેલ પાંખડીઓ ને બહાર નીકળતા
પુકિસરનાં તંતુ હોય. ગણ ગણ ફૂલ મુખ્યામાં
એક પછી એક નીકળે. પાન ગળા અને
હમેશા લીલા રહે. પશુ જાત તેની હોલક અને
સુગંધ માટે વધાય છે અને કેટલીક જાત
હવાના ક્રમમાં આવે છે. અપકાર, કીરમણ
રેન્ડા ફૂલવાળું ક્રિયા ક્રિયામાં મળે 'ક્રિયા
ક્રિયાની' વાવવા માટે ખાસ પસંદ કરાય

છે. આ જાતનાં જુદાં મોટાં અને વધારે
મજબૂત ઝાડ-લોકરસ-નું લાકું કીમતી છે.
ચરખાંથી તેની જે નાસ પડેલ જાત સોધાઈ
છે અને ક્રિયાસોરો વિષમ નામે ખીણ કણ
ખોનિઓના કિનારા સામે લેણુઆના ટાપુમાંથી
સોધવામાં આવેલ છે. તેનું આ નામ 'ક્રિયા'
ઉપરથી પડેલ છે અને તેનાં રમણિય રાતાં
ફૂલ તે દેવને મંદિરમાં મણવવામાં આવે છે.

ક્રિયા [હિં.] વિ. એકનું; એક પડવાળું.

ક્રિયા [સં. ક્રિયા (ચેષ્ટા) + રાજ (એક)]
કું ઉત્તર હિંદુસ્તાનનો એક તહેવાર. ત્યાં
કેરડીની વાવણી આ દિવસે કરવામાં આવી હતી.

ક્રિયા ૧. [હિં.] વિ. એકનું.

૨. વિ. જુદા જુદા કાંટા ન હોય એવું.

ક્રિયા [૧.] જી. એક વનસ્પતિનું નામ;
મુસરી.

ક્રિયા વિ. એકનું.

ક્રિયા [હિં.] કું. એકંતરા ઉપવાસ કરવા તે.

ક્રિયા જી. પેસિફિક મહાસાગરના ટાપુમાં થતી
એક જાતની માછલી.

ક્રિયા ૧. [સં. એક] જી. એકમાં ગણતરી
માટે એક માનેલી વસ્તુ; 'યુનિટ'.

૨. જી. સંખ્યાઓ.

ક્રિયા [હિં.] જી. ચાંદ્રમાસનો અગિયારમો
દિવસ; અગિયારમો.

ક્રિયા [સં. એકાદશી] જી. હિંદુ મહિનાનો
અગિયારમો દિવસ.

ક્રિયા [હિં.] વિ. એકનું; ૬૧.

ક્રિયા (ક્રિયા) [જ. અક્રમ (તેણે સમ
કરી)] કું. શિક્ષા; સળ.

ક્રિયા (ક્રિયા) [જ. ક્રમ (તે વસ્તુ)]
જી. રહેણાં.

ક્રિયા જ. ખોરિસાનું એ નામનું જંગલ
ચિત્તે તે વહાણ દોવાથી વહેવાર તે ત્યાં
આવીને રહેતા એમ મનાય છે.

ક્રિયા ૧. [સં. ક્રિયા (ચેષ્ટા સ્વર બહાર) + કર
(અવાજ)] કું. 'ક્રિયા' અક્ષર.

૨. કું. 'ક્રિયા' ઉચ્ચાર.

ક્રિયા [સં. ક્રિયા (એક બહાર) + કર
(અવાજ) + અંત (છે)] વિ. જેને છે
ક્રિયા કે ઉચ્ચાર હોય એવું.

ક્રિયા [હિં.] વિ. એકવન; ૫૧.

ક્રિયા [સં. એક + આસન (બેઠક)]
કું. (હિંદી) દિવસમાં એક વખત ખાવું તે.

ક્રિયા [હિં.] જી. ચાંદ્રમાસનો અગિયારમો
દિવસ.

ક્રિયા [હિં.] વિ. એકાદશી; ૮૧.

ક્રિયા ૧. જી. ત્યાં કોઈ ન હોય એવી જગ્યા.

૨. વિ. એકંત; કોઈના અવરજવર વિનાનું.

ક્રિયા [સં. એકાદશી] વિ. એકલું; સાથ
વિનાનું.

અગાઉ ૨૭૫ અસહાય જન.

ક્રિયા અગિ અનેક.

દયારામ

ક્રિયા (મણિત) જ. જુમિતિનું જુલ એટલે
સિદ્ધાંત પૂરું થાય ત્યાં 'જે કરવાનું હતું તે થયું
છે' એમ બતાવનાર દેવે ૨૫૬ ઇતિ જૂલમ.

ક્રિયા [સં. એક એક] વિ. દરેક દરેક.

જે ઉદાસ ક્રિયા.

પ્રેમાનંદ

ક્રિયા [સં. ક્રિયા] જી. એક જાતનો છોડ; ક્રિયા.

ક્રિયા (ક્રિયા) જી. એક જાતનો છોડ; ક્રિયા.

ક્રિયા ૧. [હિં.] કું. સેકડે એક ટકો.

૨. વિ. એકલો એક ૧૦૧.

૩. વિ. એકોતર; ૭૧.

ક્રિયા [સં. એક + સમતિ (સિતેર) +
રાત (સો)] વિ. એકોતરસો; સાત હજાર
અને એકસો; ૭૧૦૦.

ક્રિયા ઉદાહરણ = એકોતરસો પેટી પાવન
કરી.

ક્રિયા જી. (મણિત) ૧ x ૧ થી ૧૦૦ x
૧૦૦ સુધીની સંખ્યાનો વર્ગ બતાવનારો અંક;
મણિતના સોળ કોષામાંનો એક.

ક્રિયા ૧. [સં. એક + સમતિ (સિતેર)]
કું. ગયા સૈકના એકોતરમા વર્ષમાં પડેલો
દુષ્કળ; વિ. સં. ૧૮૭૧ની સાલનો દુષ્કળ.

૨. વિ. કું. એકોતરમો; એકોતરનો.

ક્રિયા [સં. એક + સમતિ (સિતેર)]
વિ. એકોતર; ૭૧.

ક્રિયા કું. વિષમ સંવત ૧૮૭૧માં પડેલો
દુષ્કળ.

ક્રિયા (ક્રિયા) [અ.]
જ. સંખ્યામાં જતા પાણીને જૂંઝગામાં જતી
નકામી ગરમીથી તપાવવા માટે નળીઓની
રચના.

ક્રિયા ૧. [અ.] કું. અર્ધશામ
જાણનારો પુરુષ.

૨. કું. ક્રાંતર કરવાની દેવગણો માણસ.

ક્રિયા [હિં.] જી. એક બાગકાને જન્મ
આપ્યા પછી વાંચણી રહેલી જી; કાકાંબા.

ઈર્ષ્ય [હિ. એક + જ (જન્મ આપનારી)]
જી. એક જ વખત બાળકને જન્મ આપનાર
ત્રી; કક્ષંબા.

ઈર્ષ્ય ૧. [સં. એક] જિ. (પ્રાકૃત) એક.
૨. જિ. એકલું; એકાકી.

ઈર્ષ્ય [સં.] પુ. સાદી બનાવવામાં વપરાતું
એક જાતનું ધાતુ.

ઈર્ષ્ય પુ. સાદી બનાવવામાં વપરાતું એક જાતનું
માથા.

ઈર્ષ્ય (ઈર્ષ્ય) ૧. [સં. ઈર્ષ્ય] જી. એ નામની
એક વનસ્પતિ; સજીની જાતનો ચારથી ૭ ફુટ
છીનો એક જંગલી ઊંડ. ગામડામાં ઊંડાં તેના
ફૂલોનાં મેરામાં ફરે છે. તેમાં બી ખસ, દરાજ,
ખરજનું અને એક ઉપર લગાડવામાં અને
આમડી સુંવાળી કરવામાં વપરાય છે.

૨. જિ. દ્યાનો અંસ ન હોય એવું; લાગણી
વગરનું; નિર્લેપ; કષ્ટ હેવાનું.

ઈર્ષ્યવાયુ (ઈર્ષ્યવાયુ) [ઈર્ષ્ય (સ્વા વિનાનું)
+ વાયુ (પવન)] પુ. નદીમાંના મજબાને
પશ્ચિમ તરફ ધસતી જાય એવો તોફાની ને
હો પવન.

ઈર્ષ્યયો (ઈર્ષ્યયો) [સં. ઈર્ષ્ય] પુ. કમ્પા
આતરના ખાડામાં ભીંગતો લાંબી છીંચો ઊંડ.

ઈર્ષ્યભાષા [અ. એકભાષ] પુ. તાજાં જ્યોતિષ
પ્રમાણે કહોનો એક યોગ. કોઈના જન્મ વખતે
જ્યાં મહા કટક એટલે ૧, ૪, ૭ અને ૧૦ મા
ધરમાં અથવા પનાર એટલે ૨, ૫, ૮ અને
૧૧ મા ધરમાં હોય અર્થાત્ ૩, ૬, ૯ અને
૧૨ મા ધરમાં કોઈ મહા ૫ હોય તે રાજ્ય
અને સુખ આપનાર મનાય છે.

ઈર્ષ્યવાસ ૧. પુ. આખાડી; ઉત્તિ.

૨. પુ. (જ્યોતિષ) એ નામનો એક રાજ્યયોગ.
૩. [અ. ઈર્ષ્યભા] પુ. સદ્ભાવ; સાદું નસીબ;
સાદું કિસ્મત.

ઈર્ષ્ય [સં. ઈર્ષ્ય] જી. અદેખાઈ; દેવ; ખાર.

ઈર્ષ્યખોર ૧. [ઈર્ષ્ય (ઈર્ષ્ય) + ખોર
(બોગવાર)] જિ. અદેખું; દેવી; એરીશું.
૨. જિ. સ્વાર્થી; પોતાનું જ કિત બેનાઈ.

ઈર્ષ્ય ૧. [હિ.] પુ. એક ધોડાની જે પેડાંવાળી
બાડી; એકો.

૨. પુ. એક ચોલીવાળી કનની વાળી.
૩. પુ. કાંઈ ઉપર પહેરવાનું એક ધરણું.
૪. પુ. મંજીમાં એક ઘણાનું પતું.
૫. પુ. પોતાના દોળાથી બુંદ પડી ગયેલું પતું.
૬. પુ. લગાડમાં એકલો લડે એવો સોદો.
૭. જિ. અનુપમ; અન્યો; બેની બરોબરી કોઈ

ન કરી શકે એવું.

૮. [સં. એક] જિ. (હિંદી) એકાકી; એકલું.

ઈર્ષ્યકા ૧. પુ. વ. વ. મંજીમાં એકો અને
દુડી એક બે પાનાં.

૨. [સં. એક + હિ (વ)] જિ. એક
અથવા બે.

૩. જિ. એકલું; સંગ્રહ વિનાનું; એકાકી.

ઈર્ષ્યસી [સં. એકસી] જી. અગિયારસ;
૧૧વાડિયામાંની અગિયારમી તિથિ.

ઈર્ષ્યવન [હિ.] જિ. એકવન ૫૧.

ઈર્ષ્યસી [હિ.] જિ. એકસી; ૮૧.

ઈર્ષ્ય ૧. જી. મંજીનું એકલું પતું.

૨. જી. પેશાબ કરવા જતું તે નિલાળમાં
ઊંડાં બા શબ્દ વાપરે છે.

૩. [હિ.] જી. પેશાબ કર્યા પછી શુદ્ધ
જતું તે.

ઈર્ષ્યસ ૧. [સં. એકવિંશતિ] જિ. (હિંદી)
એકવીસ; ૨૧.

૨. જિ. સૌથી સાદું; ઉત્તમ; મિત્ર.

ઈર્ષ્યસી ૧. એ નામનું એક રાજ્ય.

ઈર્ષ્યસી [હિ.] જિ. એકસીસ; ૪૧.

ઈર્ષ્યપાંડવે [હિ.] જિ. એકલું; ૬૧.

ઈર્ષ્ય [સં. ઈર્ષ્ય] જી. (પ્રાકૃત) રેરડી.

ઈર્ષ્યપુરસ [સં. ઈર્ષ્ય (રેરડી) + રસ
(ખાલી)] પુ. (પ્રાકૃત) રેરડીનો રસ.

ઈર્ષ્યસી જી. અત્યંત કુદરત પ્રમાણે વર્તતું તે.

ઈર્ષ્યસી ૧. [અ. કર (તે સક્રિય બને)]
પુ. જાણ; જાણ; સત્તા.

૨. પુ. મોહો; પ્રતિભા; ઇન્જન.

ઈર્ષ્યસી જિ. એકવીસ; ૩૧.

ઈર્ષ્યવન [સં. એકવંશવન] જિ. એકવન;
૫૧.

ઈર્ષ્યસી [સં. એકસીતિ] જિ. એકસી;
૮૧.

ઈર્ષ્યર્ષ [હિ.] જિ. તજ; ૩. લગાડ લોક
પોતાની સાંપ્રતિક બાજમાં આ શબ્દ વાપરે છે.

ઈર્ષ્યર્ષ [અં. એકવિંશતિ] જી. કમલો તમામને
લાગુ પડતો કોઈ ન્યારે કોઈ કિસ્સામાં તેમાં
આમી હોય તેમ લાગે ત્યારે સલા અને ન્યાયના
સિદ્ધાંતો આતર તકરારી પ્રમાણે કમલની રીતે
બંધબેસતો કરવાપણું નૈસર્ગિક ન્યાય; અક્ષ
ધન્સા.

ઈર્ષ્યનોકસ [અં.] જી. સૂર્ય વિપુલરેખા
એટલે પૃથ્વીની ધરીની વચમાં પ્રાપ્ત્યે અપેક્ષ

વર્તુલ ઉપર બાવી પહોંચે તે વખત. સૌરે રીત
અને દિવસ સરખાં થાય છે.

ઈર્ષ્યપર્ષ [અં.] જ. સરંજમ; સામગ્રી;
તૈયારી.

ઈર્ષ્યવિશિષ્ટ [અં.] જ. સમતોષપણું.

ઈર્ષ્યોરિચ્છા [અં.] જ. ખગોળનું એક
ચંદ્ર તે દુરબીન સાથે જોડી ખગોળનું
અવલોકન કરી શકાય છે.

ઈર્ષ્ય [સં. ઈર્ષ્ય] જી. રેરડી; જિસ.

ઈર્ષ્યરોક પુ. (પુરાણ) સાત સાગરમાંનો એ
નામનો એક. તેની લંબાઈ ૭ લાખ ને
પહોળાઈ બે લાખ યોજનની મનાય છે.

ઈર્ષ્ય પુ. રેરડી.

ઈર્ષ્ય ૧. [સં.] પુ. કમળી થતો એક જાતનો
પ્રમેહ; ઈર્ષ્યમેહ; મધુમેહ; મધુપ્રમેહ; પેશાબમાં
સાકર જવાનો રોગ.

૨. પુ. (પુરાણ) પાશુપતીને વીરાર્ધ રહેલ
સાત મંદિરો એ નામનો સમુદ્ર.

૩. જી. ઇર્ષ્ય; મરજી.

૪. જી. જિસ; રેરડી.

૫. જી. એક જાતનું ઝાડ; કોશિલા.

૬. જી. કુસુમોદ દેશમાં આવેલી એક નદી.

ઈર્ષ્ય ૧. [સં.] પુ. રેરડી.

૨. પુ. રેરડીના જેવા સ્વાસ્થ્યનું એક જાતનું
ઝાડ.

ઈર્ષ્યકાં ૧. પુ. નદીને કાંઠે કીચમાં ભીંગતી એક
વનસ્પતિ; કાંઠા ધાત; કસાડો.

૨. પુ. મુજ ધાત; રામચર.

૩. [સં. ઈર્ષ્ય (રેરડી) + કાંઠા (ધાત)]
પુ. રેરડીની કાંઠા.

૪. પુ. રેરડીનો સાંઠો.

ઈર્ષ્યકી ૧. [સં. ઈર્ષ્ય (રેરડી) + કી (ધાત)]
જિ. રેરડીનું; રેરડીવાળું.

૨. જિ. રેરડીવાળા દેશમાં મતું.

ઈર્ષ્યકીયા [સં. ઈર્ષ્ય (રેરડી) + કી (ધાત)]
+ આ (નારીબલિનો પ્રત્યય)] જી. રેરડી
ધણી ભીંગતી હોય એવી જમીન.

ઈર્ષ્યકૃષ્ક ૧. [સં. ઈર્ષ્ય (રેરડી) + કૃષ્ક
(ધાત)] પુ. મોળ બનાવનાર એક.

૨. પુ. રેરડી કાપનાર પુરુષ.

ઈર્ષ્યકૃષ્ક [સં. ઈર્ષ્ય (રેરડી) + કૃષ્ક
(ધાત)] જી. રેરડીના કૃષ્ક; મરડી; પેરડી.

ઈર્ષ્યર્ષ ૧. [સં. ઈર્ષ્ય (રેરડી) + ર્ષ
(ધાત)] પુ. એખરો. એખરાની ર્ષ
રેરડીની વાસને મળતી છે.

ધ્રુવ

૧. પું. કસ ધાસ; કસાડો.

૩. પું. નાનું ગોખર.

ધ્રુવગાંધી ૧. [સં. ધ્રુ (ચેર) + ગંધ (વાસ) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] પું. એખરાનો હોડ; કોઝિયા; તાલમખાના. તે નખગાંધ, દુખતા સાંધ અને કગતર ઉપર વપરાય છે. તાલ કપેલ એખરાની મંધ શેરડીની વાસને મળતી હોય છે.

૨. જી. કસાડો; કસ ધાસ.

૩. જી. ગોખર.

૪. જી. ધોળી નિહારી કંદ.

ધ્રુવગાંધિકા [સં. ધ્રુ (ચેર) + ગંધ (વાસ) + કા (વાળું) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. ભોંયકોળું. તેની વાસ શેરડીના રસ જેવી હોય છે.

ધ્રુવ ૧. [સં. ધ્રુ (ચેર) + જ (જન્મેષુ)] પું. શેરડીના રસમાંથી બનતો પદાર્થ. તેની છ ભત છે: (૧) રસીઓ ગોળ, (૨) મત્સ્યખંડી એટલે જખંડી ખાંડ, (૩) ગોળ, (૪) ખાંડ, (૫) સિતા એટલે ચીની અને (૬) સિતોપલ એટલે મિસી.

૨. જી. શેરડીમાંથી થતું.

ધ્રુવતુલ્યા ૧. જી. કસાડો; કસાડો ધાસ.

૨. [સં. ધ્રુ (ચેર) + તુલ્ય (ભરું) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. ભુવાર.

૩. જી. ભુવાર કે બાજરાના જેવો એક હોડ. તેનો રસ મીઠો હોય છે.

ધ્રુવતીયા [સં. ધ્રુ (ચેર) + તી (નાર) + તીયા (ગીળ)] જી. જાખાગીળ; વૈરાજ સુદિ તીળ.

ધ્રુવર્ણ [સં. ધ્રુ (ચેર) + ર્ણ (બો)] પું. એક ભતનું ધાસ; કસ.

ધ્રુવર્મ ૧. [સં. ધ્રુ (ચેર) + ર્મ (એક ભતનું ધાસ) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. કસ ધાસ; કસાડો.

૨. જી. મુંજ ધાસ; રામકર.

ધ્રુવર્ધ ૧. [સં. ધ્રુ (ચેર) + ર્ધ (લાકડી)] પું. શેરડીની કાતણ; પેરાઈ.

૨. પું. શેરડીનો સાંધો.

ધ્રુવર્ધ વળી પીલકાં અમુલ રસ આપેલ.

નમસ્કર

ધ્રુવ જી. (પુરાણ) એ નામની હિંદુસ્તાનની એક નદી.

ધ્રુવદીપ [સં. ધ્રુ (એ નામનો એક સ્વદ) + દીપ (લેટ)] પું. ધ્રુવસુદથી પેરાયેલો એ નામનો એક દાણ.

ધ્રુવનેત્ર ૧. જ. શેરડીના સાંધની માંડ.

૨. [સં. ધ્રુ (ચેર) + નેત્ર (આંખ)]

જ. શેરડીની આંખ; શેરડીના બીજની માંડ.

૩. જ. શેરડીની એક ભત.

ધ્રુવપત્ર ૧. પું. એ નામની એક વનસ્પતિ; વજ.

૨. [સં. ધ્રુ (ચેર) + પત્ર (પાન)]

પું. ભુવાર; એક ભતનું અનાજ. શેરડીનાં પાન જેવાં તેને પાન હોવાથી તે ધ્રુવપત્ર કહેવાય છે.

૩. પું. બાજરો.

૪. પું. મકાઈ.

ધ્રુવપત્રા ૧. [સં. ધ્રુ (ચેર) + પત્ર (પાન) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. ભુવાર. તેનાં પાન શેરડીનાં પાન જેવાં હોવાથી તે ધ્રુવપત્રા કહેવાય છે.

૨. જી. બાજરો.

૩. જી. મકાઈ.

ધ્રુવપત્રિકા ૧. [સં. ધ્રુ (ચેર) + પત્ર (પાંદુ) + કા (વાળું) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. ભરડ; એક અનાજ. તેને શેરડીનાં પાનને મળતાં પાન હોય છે.

૨. જી. બાજરો.

૩. જી. મકાઈ.

ધ્રુવપર્ણ ૧. [સં. ધ્રુ (ચેર) + પર્ણ (પાન) + ર્ણ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. ભુવાર. શેરડીનાં પાન જેવાં તેને પાન હોય છે.

૨. જી. બાજરો.

૩. જી. મકાઈ.

ધ્રુવપાક [સં. ધ્રુ (ચેર) + પાક (વડાનો)] પું. મોગ. તે શેરડીના રસને ઉકળાને અનાવાય તેથી તેને ધ્રુવપાક કહે છે.

ધ્રુવપાન [સં. ધ્રુ (ચેર) + પાન (પાંડુ તે)] જ. શેરડીનો રસ પીવો તે.

ધ્રુવપ્ર ૧. [સં.] પું. એ નામનું એક ઝાડ; ચરજ.

૨. [સં. ધ્રુ (ચેર) + પ્ર (અર્પિત બલ્લવાર શબ્દ)] પું. કસાડનું ધાસ. શેરડી તેમાંથી ઉત્પન્ન કરાવાનું મનાય છે.

ધ્રુવપ્રમેહ [સં. ધ્રુ (ચેર) + પ્રમેહ (એક ભતરે મૂત્રરોગ)] પું. મૂત્રની સાથે સાકર ભય જેવો એક રોગ; મધુપ્રમેહ; મધુમેહ. આ રોગવાળાના પેશાબમાં સાકર હોઈને કીડી, મકોડા તે પીવા આવે છે.

ધ્રુવપાલિકા ૧. [સં.] જી. એક ભતનું

ધાસ; કસ.

૨. જી. એખરો.

ધ્રુવલક્ષિકા [સં. ધ્રુ (ચેર) + લક્ષ (ખોરાક) + કા (વાળું) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. ખાંડ અને ગોળનું જમણું.

ધ્રુવલક્ષિતી [સં. ધ્રુ (ચેર) + લક્ષ (ખાનાર) + િ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. શેરડી ખાનારી; શેરડી ચૂસનારી સી.

ધ્રુવમતી ૧. [સં.] જી. કુશ્મેતી એક નદી; રોહિલખંડની • કાશ્મી નદીનું જૂનું નામ; કમુખાન, રોહિલખંડ ને કનોજના ગિરવામાં ધર્મને વહેતી એ નામની નદી. તે ઉદ્ગર્ભવતમાંથી નીકળતી હોવાનું મનાય છે.

૨. જી. સાંકારવતી પાસે આવેલી નદી.

ધ્રુવમાલવી [સં.] જી. ધ્રુવમાલિની નદી.

ધ્રુવમાલિની ૧. જી. ધ્રુવમાલવી; ધ્રુવમતી.

૨. [સં.] જી. પુરાણમાં જણાવેલી એક નદી. તે ઉદ્ગર્ભવતમાંથી નીકળતી મનાય છે.

ધ્રુવમૂલ ૧. [સં.] જ. વાંસ.

૨. જ. શેરડીની એક ભત.

૩. [સં. ધ્રુ (ચેર) + મૂલ (મળિયું)]

જ. શેરડીનું મળિયું.

ધ્રુવમેહ [સં. ધ્રુ (ચેર) + મેહ (પેશાબનો એક રોગ)] પું. મધુપ્રમેહ; મધુમેહ. તેમાં પેશાબની સાથે સાકર ભય છે.

ધ્રુવમેહી [સં. ધ્રુ (ચેર) + મેહ (પેશાબનો એક રોગ) + િ (વાળું)] જી. મધુપ્રમેહના રોગવાળું.

ધ્રુવર્ચ [સં. ધ્રુ (ચેર) + વર્ચ (સંધો)] જ. શેરડી પીલવાનો સંધો; કોણ; ચિયોડો.

ધ્રુવચોનિ [સં. ધ્રુ (ચેર) + ચોનિ (ઓની બાનેદિય)] પું. શેરડીની આંખ; પુંડ્રધ્રુ.

ધ્રુવર ૧. પું. એક ભતનું ઝાડ.

૨. પું; જ. મોખર; તાલમખાના.

૩. જ. એક ભતનું ધાસ; કસાડો.

૪. જ. શેરડી.

ધ્રુવરક ૧. પું. એ નામની વાસાદિ વર્ગની એક વનસ્પતિ; 'દાહમોરિયા રપાઇનોઆ'.

૨. પું. એખરો.

૩. [સં. ધ્રુ (કસાડો)] પું. કસાડો; કસાડો.

ધ્રુવરસ ૧. પું. કસાડો; કસ નામનું ધાસ; કસાડો. તેનો રસ શેરડીના રસ જેવો હોય છે.

૨. પું. શેરડીના રસમાંથી થતો મોગ.

૩. [સં. ધ્રુ (ચેર) + રસ (પ્રવાહી)]

પું. શેરડીને પીલીને તેમાંથી કઢેલો રસ.

મહુરસકવાચ [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + રસ (પ્રવાહી) + ક્વાચ (હાળો)] પું. ચેરકીના રસનો હાળો; મોળ.

મહુરસમિષ્ટતા [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + રસ (પ્રવાહી) + મિષ્ટ (મીઠું) + તા (પણું)] સ્ત્રી. ચેરકીના રસની મીઠાસ.

મહુરસવલ્લરી [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + રસ (પ્રવાહી) + વલ્લરી (વેલ)] સ્ત્રી. ફીરવિહારી; દૂધવિહારી; મહાશ્વેતા; પોણું બોંપકોણું.

મહુરસવલ્લી [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + રસ (પ્રવાહી) + વલ્લી (વેલ)] સ્ત્રી. વિહારી નામની વેલ; ફીરવિહારી; મહાશ્વેતા.

મહુરસસમુદ્ર [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + રસ (પ્રવાહી) + સમુદ્ર (રવિયો)] પું. સાતમાંનો એ નામનો એક સમુદ્ર. તેનું પાણી ચેરકીના રસ જેવું મીઠું હોવાની માન્યતા હોવાથી તે ઇષ્ટસમુદ્ર કહેવાય છે.

મહુરસોઠ પું. (પુરાણ) ઇષ્ટસમુદ્ર ચેરકીના રસનો દરિયો.

મહુરસોઠધિ [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + રસ (પ્રવાહી) + ઠિધિ (મહાસાગર)] પું. (પુરાણ) સાતમાંનો એ નામનો એક સમુદ્ર પશ્ચાદ્દીપને ફરતો આવેલો એ કાષ્ય ભોજનની પદ્ધતિમાં ચેરકીના રસનો દરિયો.

મહુલા [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + લ (વાહું) + આ (નારીબલિનો પ્રત્યય)] સ્ત્રી. મહાભારતમાં આવતી એ નામની એક નદી.

મહુવણ [સં.] જ. ચેરકીનો ખેતો.

મહુવર ૧. પું. (કૈન) એ નામનો એક દીપ.
૨. પું. એ નામનો સમુદ્ર.

મહુવલ્લરી [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વલ્લી (વેલ)] સ્ત્રી. વિહારી નામની વેલ.

મહુવલ્લી [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વલ્લી (વેલ)] સ્ત્રી. વિહારી નામની વેલ; ફીરવિહારી; દૂધવિહારી; મહાશ્વેતા. તે ચેરકીના જેવી સ્વાદવાળી હોય છે.

મહુવાહ [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વાહ (વાહ)] પું. ચેરકીનો વાહ; ચેરકીની વાહી.

મહુવાહિકા ૧. સ્ત્રી. પુંક જાતની રાત્રી ચેરકી.
૨. [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વાહિકા (વાહ)] સ્ત્રી. ચેરકીની વાહી.

મહુવાહી ૧. સ્ત્રી. એક જાતની રાત્રી ચેરકી; પુંક.
૨. [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વાહી (વાહ)] સ્ત્રી. ચેરકીની વાહી; જેમાં ચેરકી પાણી હોય એવું ખેતર; ચેરકીનો વાહ.

મહુવારિ [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વારિ (વાહી)] પું. ઇષ્ટસમુદ્ર ચેરકીના રસ જેવા પાણીનો દરિયો.

મહુવાહિકા ૧. [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વાહ (વાહ) + કા (વાહું) + આ (નારીબલિનો પ્રત્યય)] સ્ત્રી. એ નામનું એક વાહ; કાસ.

૨. [સં.] સ્ત્રી. એ નામનું એક કાસ; નાલમખાના.

૩. સ્ત્રી. એખરો.

મહુવિહાર ૧. [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વિહાર (બોલું રમ)] પું. મોળ.

૨. પું. મીઠાઈ.

૩. પું. ચેરકીમાંથી બનતી મીઠ.

મહુવિહારી ૧. સ્ત્રી. બોંપકોણું.

૨. [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વિહારી (એક વેલ)] સ્ત્રી. વિહારીકદ.

મહુવેણ [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + વેણ (બોલું તે)] જ. મુંગ; અમુંગ નામનું વાસ.

મહુસાર [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + સાર (મસૂ)] પું. કસાડો; એક જાતનું વાસ.

મહુસાર્કરા [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + સાર્કરા (ખાંદ)] સ્ત્રી. આકર; પાસાદર આકર.

મહુસાકદ [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + સાકદ (ખેતર)] જ. ચેરકીના વાવેતર માટે અનુકૂળ ખેતર.

મહુસાકિન્દ [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + સાકિન્દી (વાહ)] જ. ચેરકી થાવ એવું ખેતર.

મહુસમુદ્ર ૧. પું. ઇષ્ટદીપને ફરતો આવેલો એ નામનો સમુદ્ર.

૨. [સં.] પું. (પુરાણ) સાત સમુદ્રમાંનો એ નામનો એક; ઇષ્ટરસ સમુદ્ર. તે ચેરકીના રસનો છે.

મહુસાર [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + સાર (સત્)] જ. મોળ; ચેરકીના રસનો હાળો.

મહુસુરા [સં. ઇષ્ટ (ચેરક) + સુરા (ધવ)] જ. મોળનો દારૂ.

મહુહદ [સં. ઇષ્ટ + હદ (પર)] પું. સુપાર્શ્વ પર્વત ઉપરનો એ નામનો પાણીનો ધરો.

મહુવાક્ર ૧. પું. એ નામના વંશનો પુરુષ.

૨. [સં.] પું. એ નામનો વંશ.

૩. પું. કાવું તૃણકું.

૪. પું. કોશલ દેસ.

૫. પું. પોણા દૂધીનો વેલો.

૬. પું. (કૈન) પહેલા તીર્થંકર ઋષભદેવ

સ્વામીનો વંશ. કૈન મત પ્રમાણે તે એક જિતમ વંશ મળાય છે. શ્રી ઋષભદેવનો જન્મ થયો ત્યારે દેવગોત્રમાંથી ઈંદ્ર જેટલાએક દેવતાઓને જર્મીને નેમનો યજ્ઞોત્સવ કરવા આવ્યા હતા. તેના હાથમાં ઇષ્ટ એટલે ચેરકીનો સાંકો હતો. તે લેવાને ઋષભદેવે હાથ લાંબો કર્યો હોય એવો આવ સમજીને ઈંદ્રે કહ્યું "ઇષ્ટ આક્ર" અર્થાત્ ચેરકી ખાસો? તે ઉપરથી ઇષ્ટવાક્ર નામ આપી વંશ સ્થાપ્યો. એક મત એવો છે કે ઋષભદેવે આમળ જતા "ઋસ" નામના વાસમાંથી ચેરકી પેદા કરી હતી, તે ઉપરથી પશુ ઇષ્ટવાક્ર વંશ નામ પડ્યું.

૭. પું. બાગીચીને છો રહેતાં લોજી એક જાત.

૮. પું. સૂર્યવંશનો પહેલો રાજા; સૂર્યપુત્ર વૈવસ્વત મનુના દસ દિકરામાંનો મોટો દીકરો. તેને ભરતમુનિનું રાજ્ય સોંપાતાં તેણે અમોખ્યામાં સૂર્યવંશની પ્રથમ માદી સ્થાપી. વૈવસ્વત મનુને છુલ્લ એટલે જીંઘળાતાં નાકમાંથી છટવાક્ર એવા નામથી વિખ્યાત મોટા બળવાળો દીકરો ઉત્પન્ન થયો. આ અજ્ઞાતો મહારાજા સભ્યમુને આરંભે થયો હતો. તે પ્રભુનું ક્ષત્રિય કરનાર, સહાચારી, શ્રદ્ધીર, તત્ત્વજ્ઞ અને વિદ્વાન હતો. રૈવતને તેણે પુત્ર રૂંધે પાળી તેમનામાં પર્ષતીતિનો વંશારો હતો. એના વખતમાં ભરતમુનિનાં ચોકે પૃથ્વીની સર્વ પ્રજા કરતાં અધિવાતાં હતાં. તન, મન અને ધનની પૂરી શક્તિ મેળવેલ હોવાથી સર્વ સર્જિનાં સોદા ભરતખંડને દેવભૂમિ કહેતાં અને આ ભૂમિમાં થયેલ સર્વ માણસો દેવલોક તરીકે મનાતાં. આખી પૃથ્વીના રાજાઓ મહારાજા હકવાક્રને ખંડણી આપતા. તેણે તસિદ્ધ મુને ઉપાધ્યાય કરી મળ્યા થયો કર્યા હતા અને તેમની પાસેથી અઘ્નિદ્યા મેળવી પરમજ્ઞ પામ્યો હતો. એમ પણ કહેવાય છે કે દેવ, બ્રાહ્મણ અને અધિમુનિઓ પ્રત્યે તેને પૂજ્યભાવ હતો તેથી તેમનાં દર્શન માટે વખતોવખત તે દિમાલય તરફ જતો. તેમાં એક વખત ક્રોધ મદ્ય તપરવીના પ્રસાદથી તેના તપનું અધુરું થયું તેને મન્યું તેથી તે સ્વર્ગમાં અને ત્યાંથી મોક્ષપુરીમાં ગયો. ઇષ્ટવાક્ર પછી પટમી પિઠાએ રામચંદ્ર થયા કહેવાય છે. ઇષ્ટવાક્રની બેન પ્રજ્ઞ ચંદ્રપુત્ર બુધને જણી હતી. તેનાથી પુરુષા નામે દીકરો થયો હતો. તેણે પ્રવાસમાં ચંદ્રવંશની માદી સ્થાપી હતી. આ રીતે મહારાજા ઇષ્ટવાક્રના વખતમાં સૂર્ય અને ચંદ્રવંશની માદી સ્થાપાઈ હતી.

૯. સ્ત્રી. કાલી તૃણકી.

૧૦. સ્ત્રી. ઇષ્ટવાક્ર વંશમાં પેદા થયું.

ધ્રુવાકુન્ડન [સં. ધ્રુવાકુ (એ નામનો શબ્દ) + નંદન (દીકરો)] પું. ધ્રુવાકુ રાજાનો દીકરો.
 ધ્રુવાકુભૂમિ [સં. ધ્રુવાકુ (એ નામનો શબ્દ) + ભૂમિ (જમીન)] સ્ત્રી. અવોખ્યા.
 ધ્રુવાકુવંશજનક [સં. ધ્રુવાકુ (એ નામનો શબ્દ) + વંશ (કુળ) + જનક (પેદા કરનાર)] પું. પુરુષોત્તમનું એક નામ.
 ધ્રુવારિ [સં.] પું. કસડો; કસાડો.
 ધ્રુવાસિક ૧. [સં.] પું. કસડો; કસડો.
 ૨. પું. નરહત; નરહત; નેતરના જેવો હોય.
 ૩. પું. સરપત; મુંગા દાઢ જેવું એક ધાસ.
 ધ્રુવાસિક ૨. [સં.] સ્ત્રી. કસડો.
 ૨. સ્ત્રી. નરહત; નેતરના જેવો એક હોય.
 ૩. સ્ત્રી. મુંગા ધાસ.
 ધ્રુવ [સં.] જ. કિ. જડુ.
 ધ્રુવ [સં. ધ્રુવ] સ્ત્રી. (હિંદી) શેરડી.
 ધ્રુવકા ૧. [હિં.] વિ. એક જગ્યામાં એકું થયેલું.
 ૨. વિ. ધાણ; પુષ્પ.
 ૩. વિ. સામકું.
 ૧. ધ્રુવકા કરવું = (૧) એક સાથે બોલાવવું. (૨) એકું કરવું. (૩) મળવું કરવું. (૪) સરવાળો કરવો.
 ૨. ધ્રુવકા હોવું = (૧) એકું કરવું તે. (૨) રોળે મળવું. (૩) સરવાળો કરવો.
 ધ્રુવકી વિ. એક જગ્યામાં એકું થયેલ. જુઓ ધ્રુવકા.
 ધ્રુવકે વિ. ધાણ; પુષ્પ. જુઓ ધ્રુવકા.
 ધ્રુવકેકા ધ્રુવકા વિ. સામકું. જુઓ ધ્રુવકા.
 ધ્રુવતલાત ૧. પું. એકું કરવું તે.
 ૨. (ધ્રુવતલાત) [જ. ધ્રુવતલાત] પું. દોસ્તી; મૈત્રી; માદ સંબંધ.
 ૩. પું. સ્નેહ; પ્રેમ.
 ધ્રુવતલાત (ધ્રુવતલાત) ૧. [જ. ધ્રુવતલાત] પું. જુદાઈ; વિલપણ.
 ૨. પું. દેવ ઈર્ષા.
 ૩. પું. વિરક્તતા; મતભેદ.
 ૪. પું. વેર; દુશ્મનાવટ; અણગનાવ.
 ધ્રુવતિયાર (ધ્રુવતિયાર) ૧. [જ. અવર (તે નીચલો)] પું. દેવ અરેખાઈ.
 ૨. પું. વિનયપણું; જુદાઈ.
 ૩. પું. વિરક્તતા; જુદો અભિપ્રાય.
 ધ્રુવતિયારી (ધ્રુવતિયારી) [જ. અવરતિયારી] સ્ત્રી. મુખતારી; કાઠ મુનસહી.

ધ્રુવતિયાર (ધ્રુવતિયાર) ૧. [જ. અવરતિયાર (અધિયાર)] પું. અધિયાર; ઈતિહાસ; સત્તા.
 ૨. પું. અધિયારસ્થાન; દરમતનો વિસ્તાર.
 ૩. પું. કળ.
 ૪. પું. માલિકી.
 ૫. પું. સક્રિય; સામર્થ્ય.
 ધ્રુવકા (ધ્રુવકા) [જ. ખડો (તેણે સંતાડ્યું)] પું. કુપામણ.
 ધ્રુવકા = અદરશ થવાની કળા.
 ધ્રુવકાએ વારલાત (ધ્રુવકાએ વારલાત) [જ. ધ્રુવકા (કુપામણ તે) + વારલાત (બાલ)] પું. પ્રકટ કરવાની ફરજ હોય તે બાળક કુપામણપણું.
 ધ્રુવતાર (ધ્રુવતાર) [જ. અવર (તેણે નહોતો મૂક્યો)] પું. અવર બાળવાની ક્રિયા.
 ધ્રુવર (ધ્રુવર) પું. તુચ્છ માણસ.
 ધ્રુવરસ [સં. ધ્રુવ (શેરડી) + રસ (પ્રવાહી)] પું. શેરડીનો રસ.
 ધ્રુવરાજ (ધ્રુવરાજ) ૧. [જ. અવર (તે નહોતો મૂક્યો)] પું. અવવાદ.
 ૨. પું. ઉદાસ.
 ૩. પું. કળ્પો હોવાવાપણું.
 ૪. પું. કુળ; વંશ.
 ૫. પું. અર્થ; અર્થ; અગત્ય.
 ૬. પું. નિમ્નસ.
 ૭. પું. શેરડી વાવવાનો દિવસ. ઉત્તર હિંદમાં તે એક તહેવારનો દિવસ લેખાય છે.
 ૮. પું. કદપાર કરવાપણું.
 ધ્રુવરાજાત (ધ્રુવરાજાત) [જ.] પું. અર્થ; અગત્ય.
 ધ્રુવરાજાતે અદાલત (ધ્રુવરાજાતે અદાલત) [જ. ધ્રુવરાજાત (અર્થ) + અ (નું) + અદાલત (કચેરી)] સ્ત્રી. ન્યાયની કચેરી તરફથી પક્ષકારને બતાવતું અર્થ.
 ધ્રુવરાજાતે ઔરંગ (ધ્રુવરાજાતે ઔરંગ) [જ. ધ્રુવરાજાત (અર્થ) + અ (નું) + ઔરંગ (મરનામું)] જ. માલ બનાવવામાં, સંમત કરવામાં અને બહાર મોકલવામાં લાગતું અર્થ.
 ધ્રુવસાક (ધ્રુવસાક) ૧. [જ. ધ્રુવ (નમતો) નું નકુલન] પું. ધ્રુવ; ચારો સ્વભાવ.
 ૨. પું. વિનય; સંખ્યા.
 ધ્રુવસાન (ધ્રુવસાન) [જ.] સ્ત્રી. અદેશ; પ્રસિદ્ધિ.
 ધ્રુવસાસ (ધ્રુવસાસ) ૧. પું. અતિશય મેળાપ; ઘણી દોસ્તી; ધરેળો; માદ સંબંધ.

૨. [જ. અલસ (તે સમું હતું)] પું. નિબાલસપણું; સરલતા; શુદ્ધ ભાવ.
 ૩. પું. પ્રેમ; પ્રીતિ; સાચો સ્નેહ; આસક્તિ.
 ધ્રુવસાસમંદ (ધ્રુવસાસમંદ) ૧. વિ. માદ સંબંધવાળું.
 ૨. વિ. નિબાલસ; બોળું.
 ૩. વિ. પ્રેમાળ.
 ધ્રુવસાસમંદી (ધ્રુવસાસમંદી) ૧. સ્ત્રી. માવાળુપણું.
 ૨. સ્ત્રી. મિતતા.
 ધ્રુવવત (ધ્રુવવત) પું. જ. જ. મિતો.
 ધ્રુવવાન (ધ્રુવવાન) પું. જ. જ. બાઈબા; મિતો.
 ધ્રુવવાની પ્રમાણ = એક જ વખતે સર્વ મુદત પુરુષો; એક જ વખતમાં થયેલ માણસો.
 ધ્રુવ ૧. [સં. આપુ] પું. ઉદર.
 કારે કે સર્વો કંઈકો,
 માત્ર માત્ર કુસો મહામાય છે;
 પણ અણતો નથી ધ્રુવ આંધળો,
 જે કમળમાં ખીલવાન બાપ છે.
 નિમ્નવાનક
 ૨. [સં. ધ્રુવ] પું. બાથ; તીર.
 ૩. [સં. ધ્રુવ] સ્ત્રી. ધ્રુવ; શેરડી.
 એક ખડાં છતાં ધ્રુવના,
 સહુને લોક મુલ્યો ૨. વિનયક
 ધ્રુવકાર (ધ્રુવકાર) [જ.] પું. એક જાતનો કીડો; જાણમાં થતો એક જંતુ.
 ધ્રુવતાર (ધ્રુવતાર) [જ.] પું. કસોટી; પરીક્ષ.
 ઈતિહાસ [જ. અતમ (તેણે પાં મૂક્યો)] સ્ત્રી. સંપૂર્ણતા; પરિપૂર્ણપણું.
 ઈતિહાસ (ઈતિહાસ) [જ. ખડો (તેણે સંતાડ્યું)] પું. સંતાડવું તે.
 ઈતિયાર (ઈતિયાર) ૧. [જ. અવર (તેણે પસંદ મૂક્યો)] પું. અધિયાર; સત્તા.
 ૧. ઈતિયાર અમલમાં લેવો = સત્તાનો ઉપયોગ કરવો.
 ૨. ઈતિયાર કરવું = (૧) અધારે જડુ. (૨) નિમ્ન કરવો. (૩) પસંદ કરવું. (૪) માથે લેવું; વહેરવું.
 ૩. ઈતિયારથી = ઈતિયારી.
 ૪. ઈતિયારમાં હોવું = અધિયારમાં હોવું.
 ૫. ઈતિયારસે = ઈતિયારથી; રાજપુત્રીથી.
 ૬. ઈતિયારે અદાલત = ન્યાયની કચેરીની સત્તા.
 ૭. ઈતિયારે આમ = સાધારણ સત્તા.
 ૮. ઈતિયારે આમદોસ્ત = આવવા આવનો હક.

૯. અભિધારે અન્તદાર્ઢ = પ્રથમ દરૂમત.
 ૧૦. અભિધારે કનૂન = કાયદેસરે સત્તા.
 ૧૧. અભિધારે કમિશ્ન = સંપૂર્ણ સત્તા.
 ૧૨. અભિધારે કાષ્ટક = કાયદેસરે સત્તા.
 ૧૩. અભિધારે નામનક = નેરકનકેસર સત્તા.
 ૧૪. અભિધારે ફોજદારી = ફોજદારી અના સંબંધી ન્યાય આપવાની સત્તા.
 ૧૫. અભિધારે મુતકક = આપમુદ સત્તા.
 ૧૬. અભિધારે મુનસિફી = ન્યાય આપવાની સત્તા.
 ૧૭. અભિધારે મુનસિમ = વાજખી સત્તા.
 ૧૮. અભિધારે શેઢરી = વણીનો સો ઉપરનો કક્ષ.
 ૧૯. અભિધારે સરસરી = તરત ન્યાય આપવાની સત્તા.
 ૨. પું. અધિકારસ્થેઢઃ દરૂમત હેઢળનો દેઢ.
 ૩. પું. આસ કક્ષ.
 ૪. પું. પરવાનગીઃ ફદ.
 ૫. પું. પસંદગીઃ ચૂંટણી.
 ૬. પું. માલિકીઃ પ્રભુત્વઃ સ્વત્ત્વઃ પોતાનું હોવાપણું.
 ૭. પું. સામર્થ્યઃ કમ્બ.
 ૮. પું. કોઢોઃ પદવી.
અભિધારનામા (અભિધારનામા) [અ.]
 ન. મુખસારનામું.
 અભિધારાતે કમિશ્ન = પૂરેપૂરી સત્તા હોવાપણું.
અભિધારી (અભિધારી) ૧. જી. અધિકારઃ સત્તા.
 ૨. જી. પસંદગી.
 ૩. જ. પોતાની સત્તામાં.
અભિધારી કમેઢ (અભિધારી કમેઢ)
 [અ. અભિધાર (૬૪) + ઈ (૩) + કમેઢ (૫૫)] ન. ધર્મના કરમાન પ્રમાણે મળું કપીને કરાતો પ્રાણીવધ.
અભિધારી મુલેઢ (અભિધારી મુલેઢ) [અ.]
 જી. ધરમેજ સમાધાની.
અભિધારામ (અભિધારામ) ૧. [અ.] પું. જાહેરાત.
 ૨. [અ. અરમ (તેણે સોધ કરી)] પું. સોધઃ મુક્તિ.
અભિધારા (અભિધારા) ૧. [અ. અસત (તેણે મેળવું)] પું. એકું કરું તે.
 ૨. પું. જોગબાણુઃ જાણ.
 ૩. પું. ધરોબોઃ ધરવટઃ ધરના જેવો જાહ સંબંધ.
 ૪. પું. મળવાની કિમ્મ.

૫. પું. મિત્તાઃ મેત્રીઃ સંબંધઃ દોસ્તી.
 ૬. પું. મિત્રણુઃ મેળવણી.
 ૭. પું. મારો સંબંધ.
 ૮. પું. રોઢઃ હેત.
અભિધારી ૧. (અભિધારી) [અ. અભિધાર (વિશેષ)] પું. ઈર્ષાઃ દેઢ.
 ૨. પું. મિત્રવત્તુઃ જુઢાઈઃ બેઢઃ અંતરઃ ક્રુર.
 ૩. પું. મતબેઢઃ વિરુદ્ધપણુંઃ વિમિતતા.
 અભિધારી રાઈ = મતબેઢ.
 ૪. પું. વેરઃ દુરમનાવટઃ અણમનાવઃ વિરોધ.
અભિધારી (અભિધારી) [અ. અસત (તે મુલેઢીમાં હોય)] પું. અપચણુઃ મુરોલી.
અભિધારામ (અભિધારામ) [અ.] પું. દુરમનાવટઃ વેર.
અભિધાર (અભિધાર) ૧. [અ. અસર (તેણે દૂંડે મું)] પું. ઢાંચણુઃ દૂંડો નોંધ.
 ૨. પું. સંઘેપમાં કરેતું તેઃ સારાંસઃ મતલબઃ દૂંડો સારઃ મુખેસર હેઢાલ.
અભિધારાસ (અભિધારાસ) [અ.] પું. આસ મુખઃ સ્વભાવ.
અખેસાર (અખેસાર) ૧. [અ. અસર (તેણે દૂંડે મું)] પું. દૂંડો નોંધ.
 ૨. પું. મુખેસર હેઢાલઃ સંઘેપઃ સારઃ સારાંસઃ મતલબ.
અખસાર (અખસાર) [અ. અસર (તેણે પસંદ મું)] પું. ફદ.
 અખસાર કરવું = આખો દિવસ ઉપવાસ કરી સાંજે પારણું કરવું.
અખસારી ૧. (અખસારી) [અ. અખસાર] જી. ફદ.
 ૨. જી. મુખસારી.
 ૩. જી. મુનસફી.
અખસાસ (અખસાસ) ૧. [અ. અસત (તેણે નહીં મું)] પું. અતિશય મેળવણઃ જાહ મેત્રી.
 ૨. પું. નિખાલસ રોઢઃ એખલાસઃ શુદ્ધ ભાવ.
 ૩. પું. પ્રેમઃ પ્રીતિઃ પ્યારઃ મનોમત.
અખ [સં. એક] મિ. (જૂ. યુ.) એક.
 રાતુંજય અખ બનાવીછ, નિજદર્શ
 પુરવ લહે નવ સોઈ.
અખતપુરી જી. મુજરાતમાં આવેલું એક શહેર.
અખરછ [પોર્ટુ. અખિનિયા] ન. ખિસ્તી દેવજઃ ખિસ્તીઓનું પ્રાર્થનામંત્રિ. કિંદીમાં તેને મિરજ પણ છે છે.
અખરકિમર ૧. [કિ.] મિ. જગત્કરિયત.
 ૨. મિ. જમાડેલુંઃ જુઢાન કરેલું.
 ૩. મિ. સાંધામાંથી નીકળી ગયેલું.

- અખરો મિ. દરમુંઃ હળદરના રચણું.**
અખલીલીંગલી જી. સોરઠ અને હાહારમાં રમાતી એ નામની એક રમત.
અખરહ ૧. [સં. એકદસત્] મિ. (જૂ. યુ.) અખિધારઃ ૧૧.
 દીની મળ તુમ્હ કે ઇલાં, અમારક મુળા માંદી.
 શુભવિનય
 ૨. મિ. દોરિધાર.
અખિદિય [સં. એકદિય] મિ. (પ્રાકૃત) એક ઉદિયવાણુંઃ જેને શરીર મિત્રામ બીજી ઉદિયો ન દોષ એવું. જેમકે, પૃથ્વી, પાણી, સ્થાવર જીવ.
અખધારા [કિ.] મિ. અખિધારઃ ૧૧.
અખિધસ [અં.] પું. પૃથ્વીના મર્જમાં રહેલ રસના જામી જવાથી થયેલ અક્ષ.
અખિશાન [અં.] ન. સગમાવવાની કિમ્મ.
અખારહ [કિ.] મિ. અખિધારઃ ૧૧.
અખુએન અખોન ન. મરોગીના વર્મનું જે
 આવું એક મળજીત પ્રાણી. જેના હાકલ ઉપરથી જાણાય છે કે તે ૬૦ થી ૮૦ ફદ લાંબું થતું અને પાછલા પગ ઉપર ઊંચું રહેતું. તેનો અહેરો જંમથી કૂતરને મળતો હતો.
અખાના [અં. અખાન] જી. અમેરિકના ગરમ ભાગમાં થતી પાટલા ધોના આકારની મોટી મરોગી. ત્યાંના લોક તેને આપામાં સ્વાદિષ્ટ ગણે છે. પાંચ ફદ લાંબું આ પ્રાણી પાણીમાં તરી રહે, પણ મોટી બાને તે કાઢ ઉપર રહે છે.
અખમાઠ (અખમાઠ) ૧. [અ. ધમજ (તેણે ધમન ન આવું)] પું. જાંખ આઠ કનઃ જાંખ મીચામણી.
 ૨. પું. જગબેઢઃ કપટ.
 ૩. પું. નખરાંઃ હચારા.
 ૪. પું. મગરો.
અખમાઠી (અખમાઠી) ૧. [અ.] મિ. કપડીઃ દમાખાજ.
 ૨. મિ. મગરઃ ગર્વોઃ અખિમાની.
અખરાક (અખરાક) ૧. [અ.] ન. કબજા ખૂબ વખાણુ કે નિંદા બતાવનારો સબ્દ.
 ૨. [અ. ધરક (તે કબ્જો)] ન. કુખાવવાપણું.
અખલાક ૧. (અખલાક) [અ.] પું. મુરોલીઃ અપચણું.
 ૨. પું. અમજણું અપક પકે તેવું કામ.
અખલામ ૧. (અખલામ) [અ. ધલમ (તે અમાધર થયો)] પું. કામાતુર કરવું તે.
 ૨. પું. લોગબાણુઃ સંદિ વિરુદ્ધ કરાવું કામ.

કવલામી (કવલામી) [અ.] શિ. લોહાવાજ,
છટ્ટિ વિરહ આચરણ કરનાર.

કવલા (કવલા) ૧. [અ.] કું. ઉત્તરેશ્વી:
ઉત્તેજિત કરવું તે.

૨. કું. લાલમ.

કવલામી. અમરની પાસડી.

કવલામીની શી. એ નામની એક રમત.

કવરજ [કિ.] કું. અચરજ, નવાઈ કરેલો
વનાવ.

કવરુ ૧. [સં. ક (વારુ)] જ. કિ. ખૂબ
ખાતું; આકર્ષણમાં આવી ખાતું.

૨. જ. કિ. નાખતું; દેખતું. રમતમાં જાડી એટલે
જખીની બંદર પહેલવહેલી લખોટી જઈ પડે
એવી રીતે લખોટી નાખતી તેને કવરુ કહે છે.

૩. જ. કિ. રમતની શરૂઆત કરવી. લખોટીની
રમતમાં આ શબ્દ વપરાય છે.

૪. જ. કિ. (મામ) હીમતું; હીમતે આવો.

૫. જ. કિ. હોમતું; નુકસાનમાં ઉતારવું.

કવરાવવું [કવરવું પ્રેરક ૧૫] જ. કિ. મોક્ષને
જખીમાંથી ઉઠાવે દૂર દેખવી. મોક્ષદાંડિયાની
રમતમાં આ શબ્દનો ઉપયોગ થાય છે.

કવરાવું [કવરવું ક્રમશઃ ૨૫] જ. કિ. જખીમાંથી
ઉઠાવે મોક્ષ દૂર દેખવી. આ શબ્દ
મોક્ષદાંડિયાની રમતમાં વપરાય છે.

કવરિકી ૧. કું. કાલંક કીચ.

૨. કું. નાતું તળાવ; તળાવકું.

કવે [ક (ત) + વે (વ)] શિ. એવું
તેવું.

કવજ [સં. કવજ] જી. મુરાદ; મનોરમ.

કવજ ૧. કું. એક જાતનું ગ્રામ; સંજાનું ગ્રામ.

૨. કું. (ગણિત) સોષી પ્રકારની રકમ.

૩. [સં. કવ (કમેદ બાંધવી)] શિ. કવજવાળું;
કવજનાર. આ શબ્દ સમાસમાં છેડે વપરાય
છે. જેમકે, કુબેચક; કિતેચક.

કવજન [સં. કવજ (બાંધ)] જ. બાંધ;
'ચણ; નેમ; લેખન.

લોખ અંબક ચણ રમ કવજન રૂપાધીન;

અરૂપ રીસ શાલં નમન, અવક લીના મીન.

પિતૃવ્યુત્પત્તેષ

કવજનધારા ૧. [સં. અવિચ્છિન્ન (અચ્છન્ન
અચ્છન્ન) + ધારા (ધાર)] જી. અચ્છન્ન ધાર.

૨. જી. અવિચ્છેદ્યધારા; ધાર પાળી ચાલુ રહે
તેવું કામ.

કવજનીય [સં. કવ (કવજ) + અનીય
(નેવ)] શિ. કવજના જેવું; આદવા લાગત.

કવજુ ૧. [સં. કવ (કવજ)]
જ. કિ. અરજ કરવી; વીનવતું; પ્રાર્થના કરવી.

૨. જ. કિ. આશા રાખવી; ઉમેદ બાંધવી;
વાંછા કરવી.

૩. જ. કિ. કવજ કરવી; ચાલવું.

૪. જ. કિ. પસંદ પડવું; ગમવું.

૫. જ. કિ. માગવું.

કવજધારા ૧. [સં. અવિચ્છિન્ન (અચ્છન્ન) +
ધારા (ધાર)] જી. અચ્છન્ન ધાર.

૨. જી. અવિચ્છેદ્યધારા; મૂર્તિ ઉપર લી વજેરનો
પ્રચલ સતત પાડવા માટે વપરાતું વાસણ.

કવજા ૧. [સં.] કું. (પિંચા) સાત મમણ
અને એ છ મળ જેવીસ અણનો એક
સમસ્ત વર્ણમેળ છે. તે વિધિનો એક
ભેદ છે.

૨. જી. અમાલિ લોમવેલા પદાર્થનું સ્મરણ.

૩. [સં. કવ (કવજ)] જી. અભિલાષ;
આક્રંધા; વાંછના. પ્રમ, અભિલાષ, રાગ, સંક્રમ,
કરુણ, વૈરાગ્ય, ભાવ કવજના ભેદ છે.
વેદાંત અને સાંખ્યમાં કવજ મનનો ધર્મ
મણ્યવ છે, પણ ન્યાય અને વૈશેષિકમાં તે
જાતમાનો ધર્મ અમર બાપાર મનાય છે.

૪. જી. (કેન) અંધારિયાની રાત્રિ.

૫. જી. કવજ, અનિચ્છ અને પરેચ્છ એ
ત્રણમાંનું એક પ્રારબ્ધ કર્મ.

૬. જી. ઉમેદ; આશા; મનોરમ; મુરાદ.

૭. જી. (ચક્ષિત) કરેલ સિદ્ધાંત; કૃત્ત
ઉપપાદ્ય: 'પ્રોબ્લેમ'.

૮. જી. કવ મેળવવા કે લોમવેલાની જાવના;
ચાલના; એકચુક; જાણના; મરજ; રચિ;
લાલસા. કોઈ વસ્તુ મેળવવાનો મનનો ભુસ્સો
હોય તેને કવજ કહે છે. કોઈ પ્રાપ્ત કરવાનો
તરંગ તેને મરજ કહે છે. તરંગ ક્ષણિક હોય.
કવજમાં વિચાર અને વિવેકનો સમાવેશ થાય
છે.

૧. કવજ પૂરી પાડવી = સંતોષવું.

૨. કવજમાં આવે તેમ કરવું = ગમે
તેમ વર્તવું.

૬. જી. પ્રમના; વાસના.

૧૦. જી. (ન્યાય) એવીસમાંનો એક ગુણ.
એવીસ ગુણ: ૧૫, સ્વ, રોહ, સ્પર્શ, સંખ્યા,
પરિણામ, પૂર્ણત્વ, સંયોગ, વિયોગ, પરત્વ,
અપરત્વ, શુદ્ધિ, સુખ, દુઃખ, કવજ, દેવ,
પ્રવત્ત, મુલત્વ, કવત્વ, રોહ, સંસ્કાર, ધર્મ,
અધર્મ અને શબ્દ.

૧૧. જી. (ચક્ષિત) નિરાશિયાં પદ માંડવાની
નૃતી રીત પ્રમાણેનું ગીતું પદ અલ્પરની

રીત પ્રમાણે સમ નિરાશિનું ગીતું અને અલ્પર
નિરાશિનું પહેલું પદ: પ્રમાણ, હલ અને કવજ
એ ત્રણમાંનું ગીતું પદ.

જે રાશિનો દિસાજ ભગનો હોય અને જે
પ્રમાણ નિજ અલ્પી રકમ હોય તે કવજા
કહેવાય છે. લીલાવતી

૧૨. જી. પખવાડિયાની પંદરમાંની અગિયારમી
રાત્રિ.

૧૩. જી. ભમ નસીમ.

૧૪. જી. માગ; માલની માગણી: 'ડીમાંડ'.

૧૫. જી. લોભ; ઉત્કંઠા; તૃષ્ણા; ભાવ.

૧૬. જી. વિનતિ; અરજ.

કવજ અનિચ્છા [સં. કવજ (કવજ) + અન
(નદિ) + કવજ (કવજ)] જી. કવજ
અને વગર કવજ; મરજ કમરજ.

કવજાકામ [સં. કવજ (અભિલાષ) + કામ
(કામ)] કું. નદિ મગેલ વસ્તુની અભિલાષા.

કવજાકાર [સં. કવજ (કવજ) + કાર
(કાર)] કું. મુરુનો કુકમ લીમંચી
ઉપવાપણું; મુરુની અપાતું હોંટથી પાલન.

કવજાકૃત્ત [સં. કવજ (કવજ) + કૃત
(કૃત) + આ (નારીઓનો પ્રવચ)]
જી. કરાવ ઉપરાંત પોતાની મરજથી ગાતી
દાવેલું બાજ.

કવજાગુણ [સં. કવજ (કવજ) + ગુણ
(સ્વભાવ)] કું. (વેદાંત) કવજરૂપ સ્વભાવ.
નિલ કવજ અને અનિલ કવજ એવા બે
જાતના કવજગુણ છે. કવજ આત્મામાં જ
રહે છે. ધર્મમાં કવજ નિલ અને એક
હોય. જીવાત્મામાં કવજ અનિલ હોય અને
તે કલેષા અને ઉપાયેષા એવા બે પ્રકારની
હોય.

કવજવાત [સં. કવજ (કવજ) + વાત
(વાત)] કું. મરજનો નાશ.

કવજચાર [સં. કવજ (કવજ) + ચાર
(વર્તન)] કું. મરજમાં આવે તે પ્રમાણે વર્તન.

કવજચારી ૧. [સં. કવજ (કવજ) +
ચારિત્ર (વર્તન)] શિ. જહી; જિહી; કુરામહી
હીહી.

૨. શિ. પોતાની મરજ પ્રમાણે ચાલનાર;
મનમગી રીતે વર્તનાર; સ્વમંદી.

૩. શિ. સ્વતંત્ર સ્વભાવવતું.

કવજાચંદ [સં. કવજ (કવજ) + ચંદ
(ચંદ)] શિ. મરજ મુજબનું.

કવજાજન્ય [સં. કવજ (કવજ) + જન્ય
(વેદાંત)] શિ. મરજથી થયેલું.

હમ્મણુર [સં. હમ્મ (ચાલના) + આતુર (પાડાવું)] વિ. અભિલાષી; આકાંક્ષી.

હમ્મણકાન [સં. હમ્મ (અભિલાષ) + કાન (આપવાપણું)] ન. અભિલાષ પૂરી પાડવાપણું.

હમ્મણદિક્ષાયા [સં. હમ્મ (અંધારિયાની રાત્રિ) + દિક્ષ (દિશા) + યાયા] સ્ત્રી. (અભોતિય) દિનરાત સરખાં હોય તે દિવસે યાયાકર્મ જેવડી તિન્યા (રેડિઅસ)વાળા લઘુગોળમાં નતાંસ (ઝેનિથ ડિસ્ટન્સ)ની ન્યા (સાઇન)ને દેહાણે આવતું હોય.

હમ્મણધીન ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + અધીન (તાબે)] વિ. મનના અંકુશ નીચે હોય એવું; 'વોલન્ટરિ'. સ્વાયુ બે જાતના છે: હમ્મણધીન અને હમ્મણનધીન.

૨. વિ. મરણ પ્રમાણે ચાલનાર.

હમ્મણનધીન [સં. હમ્મ (મરણ) + અન (નહિ) + અધીન (વશ)] વિ. નિરંકુશ.

હમ્મણનિવૃત્તિ [સં. હમ્મ (મરણ) + નિવૃત્તિ (પાવમાલી)] સ્ત્રી. 'ઓમનમ્મ' છોડી દેવાપણું.

હમ્મણનુકૂલ [સં. હમ્મ (મરણ) + અનુકૂલ (અનુસરવું)] વિ. મરણ પ્રમાણેનું.

હમ્મણનુમયેષ્ટા [સં. હમ્મ (મરણ) + અનુ (પ્રમાણે) + મ (જનાર) + યેષ્ટા (ક્રિયા)] સ્ત્રી. મરણ પ્રમાણે થતી સ્વાયુઓની ક્રિયા.

હમ્મણનુગા [સં. હમ્મ (મરણ) + અનુ (પ્રમાણે) + ગા (જનારી)] સ્ત્રી. પરતંત્ર પેણી; હમ્મ મુજબ દલતઅસન કરતી પેણી. તે મુખ્યત્વે શરીરના બહારના ભાગમાં હોય છે.

હમ્મણનુરૂપ ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + અનુરૂપ (પ્રમાણે)] વિ. મરણ પ્રમાણેનું; સ્વેચ્છ મુજબનું.

૨. જ. મરણ મુજબ.

હમ્મણનુસાર [સં. હમ્મ (મરણ) + અનુ (નેમ) + સ (જડું)] જ. મરણ મુજબ.

હમ્મણનુસારિણી [સં. હમ્મ (મરણ) + અનુ (પ્રમાણે) + સારિણી (ચાલનારી) + ઈ (નારીઅભિયો પ્રત્યય)] વિ. સ્ત્રી. કોઈની મરણ પ્રમાણે ચાલનારી.

હમ્મણનુસારિણીકિયારાકિત [સં. હમ્મ (મરણ) + અનુ (પ્રમાણે) + સારિણી (ચાલનારી) + કિયા (કામ) + રાકિત (જાળ)] સ્ત્રી. મોખથી મળતી એક રાકિત. તેને લીધે મોખીઓની હમ્મણ પ્રમાણે કામચલાવિના કામ પાર પડી જાય છે. જેમ, માટી વિના ઘડો, બી વિના અડ.

હમ્મણનુસારી ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + અનુ (પ્રમાણે) + સારિણી (ચાલનાર)] વિ. પોતાની મરણ પ્રમાણે વર્તનાર; આપમુખતાર; સ્વચ્છંદી; મનમોહ.

૨. વિ. મરણ પ્રમાણેનું.

હમ્મણન્યાય [સં. હમ્મ (મરણ) + ન્યાય (હમ્મણ)] પું. મરણ એ જ કાવદો એવે ધોરણે અપાતો આપખુદ હમ્મણ.

હમ્મણનિવૃત્ત ૧. [સં. હમ્મ (આરા) + અનિવૃત્ત (વાળું)] વિ. આરાભયું.

૨. વિ. જેને હમ્મણ હોય એવું; વાસનાવાળું.

હમ્મણપત્ર [સં. હમ્મ (મરણ) + પત્ર (દસ્તાવેજ)] જ. મૃત્યુપત્ર; વસિયતનામું.

હમ્મણપરિમાણ ૧. [સં. હમ્મ (અભિલાષ) + પરિમાણ (દદ)] જ. હમ્મણની મર્યાદા.

૨. જ. (જેન) મનહામનની દદ બાંધવા સંબંધી આવકનું પાંચમું ભાગ.

હમ્મણપુર:સર ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + પુર:સર (આગળ ચાલવું)] જ. આપખુશીથી; મરણ મુજબ.

૨. જ. જાણીએછીને; છરાદાપૂર્વક.

હમ્મણપૂરતું ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + પૂ (ભરવું)] વિ. આગ પૂર્ણ થાય તેટલું; મનને મમે તેટલું; જોઈએ તેટલું; રૂચિ પ્રમાણેનું.

૨. વિ. પુષ્કળ.

હમ્મણપૂર્તિ [સં. હમ્મ (આગ) + પૂર્તિ (પૂરું થવું તે)] સ્ત્રી. આગ પાર પડવાપણું.

હમ્મણપૂર્વક ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + પૂર્વક (સહિત)] જ. આપખુશીથી; કોરાએર; મરણ મુજબ; મનથી; જોઈ તે પ્રમાણે; રાજપુશીથી; હિમંમથી.

૨. જ. છરાદાથી; જાણીએછીને.

૩. જ. ઉત્કંઠિતપણે; આતુરતાથી.

હમ્મણપ્રણીત [સં. હમ્મ (મરણ) + પ્ર (વિરોધ) + નીત (દોરાધિ)] વિ. (જેન) સંસાર તથા એવા કામકામમાં ધસડાયેલ.

હમ્મણપ્રારબ્ધ [સં. હમ્મ (મરણ) + પ્રારબ્ધ (શર કહેવું)] જ. (વેદાંત) મરણથી કરાતી કિંમત.

હમ્મણપ્રેરિત [સં. હમ્મ (મરણ) + પ્રેરિત (ચલિ અપાયેલું)] વિ. મરણને લીધે થતું.

હમ્મણરૂલ ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + રૂલ (પરિણામ)] જ. હમ્મણ પ્રમાણે થવાપણું; ધાર્મી પ્રમાણેનું પરિણામ.

૨. જ. (મહિત) તિરાશમાં આપેલ પદ

એટલે પ્રમાણ હોય અને હમ્મણ એ તણ સંખ્યા ઉપરથી સોધી થતાંતી એથી સંખ્યા; તિરાશમાં કાઢવાનું ચોથું પદ.

હમ્મણરૂણ ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + રૂણ (પરિણામ)] જ. હમ્મણ પરિણામ.

૨. જ. (મહિત) તિરાશમાં સોધવાનું ચોથું પદ.

હમ્મણબલ [સં. હમ્મ (મરણ) + બલ (શક્તિ)] જ. અનોખળ; સંકરપનું જોર; આતમખળ.

હમ્મણબળ [સં. હમ્મ (મરણ) + બલ (શક્તિ)] જ. હમ્મણશક્તિ.

હમ્મણબાધક [સં. હમ્મ (મરણ) + બાધક (અટકાવ કરનાર)] વિ. મરણ મુજબ ન થવા દેનાર; હમ્મણ પ્રમાણે કરવામાં અટકાયક.

હમ્મણબોધક [સં. હમ્મ (મરણ) + બોધક (જણાવનાર)] વિ. મરણ જણાવનાર.

હમ્મણબેદી ૧. [સં. હમ્મ (મરણ) + બેદ (દીકું ભરવું)] સ્ત્રી. (વૈદક) ધાર્મી હોય તેટલા રેમ લગાડે તેવી રસની બનાવટ. ટંકણખાર, પારો, મરી, મંધક દરેક અંકક તોલો, સુંક બે તોલા અને નેપાળાનાં બી નવ તોલા સર્ષ ભાંગરાના રસમાં અંકક રતીની ગોળી કરવી. અથવા પારો, મંધક, અંકક, તાંબું, દરતાલ, વજનાગ, ત્રિકટુ, ત્રિલા અને ટંકણખાર સરખે ભામે સર્ષ તેના એકદર વજન જેટલો તેમાં નેપાળો મેળવી ભાંગરાના રસમાં ત્રણ દિવસ ઘૂંટી અંકક રતીની ગોળી કરવી. અથવા સુંક, મરી, પારો, મંધક અને ટંકણખાર અંકક તોલો અને નેપાળો ત્રણ તોલા સર્ષ ભાંગરાના રસમાં ઘૂંટી અંકક રતીની ગોળી કરવી. અનુપાન તરીકે કુંકુ પાણી પીવું. જેટલા ઘૂંટણ પાણી પીવામાં આવે તેટલા જુલાળ ધાય. જુલાળ વાળવો હોય સારે ગરમ ખીચડી અને ઘી ખાવું.

૨. સ્ત્રી. (વૈદક) સખ્ત જુલાળની એક ઓષધિ. તેની એકથી બે ગોળી પાણી સાથે લેવાથી સાત આઠ વખત જુલાળ ધાય. વધારે જુલાળ ભામે તો તે નંધ કરવા સાકરનું પાણી કે જાસ અપાય.

૩. વિ. જેટલા રેમની મરણ હોય તેટલા રેમ લગાડનાર.

હમ્મણબેદીરસ [સં. હમ્મ (મરણ) + બેદિન (રેમ) + રસ (પારો)] પું. (વૈદક) એ નામની એક રેમક દવા. શુદ્ધ પારો, શુદ્ધ મંધક, ટંકણ અને મરી દરેક અંકક ભાગ, સુંક ત્રણ ભાગ અને નેપાળાનાં બી નવ ભાગ સર્ષ પાણીમાં મેળવી અંકક રતીની ગોળી કરવી.

તેની માત્રા એક રતીની છે.

હામ્બાલોહીવટિકા [સં. હામ્બા (મરજ) + લોહિન (રચક) + વટિકા (ચોળ)]
જી. (વૈદક) મરજ હોય તેટલી વખત રચ
સગાડનાર ગોળી.

હામ્બાલોજન ૧. [સં. હામ્બા (મરજ) + જન (પાડ) + જન (પાડ)] ન. જનનું
અને જાવનું જોજનું રૂચિ અનુસાર જનનું;
ખાવાની મરજ હોય તે ખાવું તે.

૨. ન. જનનારની મરજ પ્રમાણેની રમોઢિનું
જનનું; ખાવાની હામ્બા મુજબ ખવડાવવાપણું.

૩. ન. મન સંતુષ્ટ થાય તેટલું જનનું.

૪. ન. રૂચિને અનુરૂપ ખાવાની ચીજ.

હામ્બામરજી [હામ્બા (મરજ) + મરજ (મોત) + ઈ (વાળ)] વિ. મરજમાં આવે
ત્યારે મરનાર; હામ્બાનુસાર મરવાની શક્તિવાળું.
મહાભારત કાકમાં હામ્બામરજી લક્ષ્મિપિતામહે
પિતૃલોની યજ્ઞમાં પ્રાણત્યાગ કરવાનું બંધ થયું.
આયોન તહેવારનો ઉત્ક્રાંત

હામ્બામૂર્ચી [સં. હામ્બા (મરજ) + મૂર્ચા (આસક્તિ)] જી. પ્રજા મનોરથ; થયો
મોહ.

હામ્બામૂલવવાદ [સં. હામ્બા (મરજ) + મૂલ (પણો) + વ (પણું) + વાદ (મત)]
પું. માણસની રૂઢિ અને અનુભવ એ બેયમાં
અને વિચનાં બંધારણ અને વિકાસમાં હામ્બા
એ આખરી સિદ્ધાંત છે એવો મત;
'વોલન્ટરિઝમ'.

હામ્બામાં સમર્થાઈ [સં. હામ્બાવા (મરજમાં) + સ (સહિત) + મર્થાઈ (કદ)]
પું. પુરુષોત્તમનું એક નામ.

હામ્બારાહિત્ય [સં. હામ્બા (મરજ) + રાહિત્ય (અમરનું હોવાપણું)] ન. તૃપ્તિ; સંતોષ.

મહાત્મ હામ્બામાં હ અંત સાચા અભુતારાઓએ
ક્યાં છે: સર્વજનપણું, તૃપ્તિ એટલે હામ્બારાહિત્ય,
અનાદિ કાળથી જ્ઞાન, સ્વતંત્રતા, નિર્વંશ અખંડિત
રહે એવી શક્તિ અને અનંત શક્તિ.

સિદ્ધાંતદર્શન

હામ્બાર્થક [સં. હામ્બા (મરજ) + અર્થક (સૂચક)] વિ. મરજ જતાવનારું.

હામ્બાલેખ [સં. હામ્બા (મરજ) + લેખ (વિવાદ)] ન. યુવક યુવતીનો પોતાની
પસંદગીની અક્તિ સાથે વિવાદ.

હામ્બાલેખ પ્રમાણપત્ર [સં. હામ્બા (મરજ) + લેખ (પત્ર) + પ્રમાણપત્ર (ખાતરીપત્ર)]
ન. વસિયતનામાનું પ્રમાણપત્ર.

હામ્બાલોહ [સં. હામ્બા (મરજ) + લોહ

[તપ્પા]] પું. મોટી લાલચ; ઘણી તપ્પા;
ઝીઝો લોહ.

હામ્બાલોહિક [સં. હામ્બા (મરજ) + લોહ (અભિધાન) + ક (વાળું)] વિ. મદ્ય લોહી.

હામ્બાલોહ ૧. [સં. હામ્બા (મરજ) + લોહ (તપ્પાવાળું)] પું. મદ્ય લોહ.

૨. વિ. બહુ લોહી.

હામ્બાવતી [સં. હામ્બા (મરજ) + વતી (વાળી)] વિ. જી. ધન વગેરેના લોભવાળી.

હામ્બાવર [સં. હામ્બા (મરજ) + વ (પસંદ કરવું)] પું. જાતે પસંદ કરેલો પતિ.
અમાલિ કન્યાઓને હામ્બાવર વરવાની છટ
કતી. માળાપ કે વડીલો નહિ પરંતુ કન્યા
પોતેજ સ્વયંવર નામના મેળાવામાં પોતાને
જમે તેવો વર પસંદ કરી તેને ખરવતી.

હામ્બાવસુ [સં. હામ્બા (મરજ) + વસુ (ધન)]
પું. કુમેર તેની પાસે મન તૃપ્ત થાય એટલી
દોલત હોવાનું મનાવાયી તે હામ્બાવસુ કહેવાય છે.

હામ્બાવાચક ૧. [સં. હામ્બા (મરજ) + વાચક (અધ્યાત્મનાર)] વિ. મરજ દર્શાવનાર.

૨. વિ. (વ્યાખ્યા) મિશ્રજ્ઞાનના એક પ્રકારનું.
આ મિશ્રજ્ઞાનના ત્રણ બેઠ: (૧) હામ્બાવાચક
ર્જમાન, જેમકે, જ્ઞાનો છે. (૨) હામ્બાવાચક
જૂત, જેમકે, જ્ઞાનો દતો. (૩) હામ્બાવાચક
અવિશ્વ, જેમકે, જ્ઞાનો હી.

હામ્બાવાદ [સં. હામ્બા (મરજ) + વાદ (મત)] પું. માણસની રૂઢિ અને અનુભવ
એ બેયમાં અને વિચનાં બંધારણ અને
વિકાસમાં હામ્બા એ આખરી સિદ્ધાંત છે એવો
મત; હામ્બામૂલવવાદ; 'વોલન્ટરિઝમ'.

હામ્બાવાદી [સં. હામ્બા (મરજ) + વાદ (મત) + ઈન (વાળું)] વિ. હામ્બાવાદમાં
માનનારે

હામ્બાવાન [સં. હામ્બા (મરજ) + વા (વાળું)] વિ. તૃપ્તિવાળું; મરજ રાખનારું

હામ્બાવિહીન [સં. હામ્બા (મરજ) + વિહીન (અમરનું)] વિ. મરજ વિનાનું; તપ્પા રહિત.

હામ્બાવિહીનતા [સં. હામ્બા (મરજ) + વિહીન (અમરનું) + તા (પણું)] જી. ઉમેદ
વગરનું હોવાપણું.

હામ્બાવ્યાપાર [સં. હામ્બા (મરજ) + વ્યાપાર (કિયા)] પું. વિચાર કરવાની
શક્તિની પ્રવૃત્તિ; સંકલ્પ કરવાપણું.

અવધાનમાં સામાન્ય રીતે દક્ષિ સ્થિત મનથી પડે
છે, તપનું અને આપનું શરીર અમુક સ્થિતિમાં
રાખવું પડે છે, અને એ બધી સ્થિતિમાં કોઈ

પ્રકારના હામ્બાવ્યાપારથી જ સંભવે છે.

મણિલાલ નસુભાઈ

હામ્બારાહિત ૧. જી. અઠાની શક્તિ.

૨. [સં. હામ્બા (મરજ) + રાહિત (અભ)]
જી. હૃદયમગ્ન; સંકલ્પનું જોર; મનોઅગ.

હામ્બાસ્વયંવર [સં. હામ્બા (મરજ) + સ્વયં (પોતાની મેલે) + વર (પસંદ કરવું તે)]
પું. કન્યાની મરજ પ્રમાણે વરની પસંદગી.

હામ્બાસ્વાતંત્ર્ય ૧. [સં. હામ્બા (મરજ) + સ્વાતંત્ર્ય (સ્વતંત્રપણું)] ન. પોતાથી
અસાધ્ય સંબંધ સ્વરાજ્ય સ્વતંત્ર સંબંધ
'ઓટોનોમી'.

૨. ન. સ્વતંત્રપણે કામ કરવાની સત્તા;
'ફ્રી વિલ'.

હામ્બાસ્વાતંત્ર્યવાદ [સં. હામ્બા (મરજ) + સ્વાતંત્ર્ય (સ્વતંત્રપણું) + વાદ (મત)]
પું. માણસની રૂઢિ અને અનુભવ એ બેયમાં
અને વિચનાં બંધારણ અને વિકાસમાં હામ્બા એ
આખરી સિદ્ધાંત છે એવો મત; 'વોલન્ટરિઝમ'.

હામ્બાંક ૧. [સં. હામ્બા (મરજ) + આંક (આપો)] પું. (અક્ષિત) ધારેલી સંખ્યા
ઉપરથી ખરો ઉત્તર કઠવાની રીત; હટચાંચ.

૨. પું. (અક્ષિત) ધારેલો આંકો.

૩. પું. મરજ; ઉત્કંઠા; આકાંક્ષા; તૃષ્ણા.

હામ્બાંકુર ૧. [સં. હામ્બા (મરજ) + અંકુર (ફણ)] પું. અંકુર જેવી હામ્બા.

હામ્બાંકુર અનુભવ માત્રમાં જન્મથી શુદ્ધપણું છે.
આમાં ફણ કે જપમા લઈ રાકાય, જેમકે
હામ્બાંકુરને વિચક બે રીતે થઈ શકે છે, અંકુર
જેવી હામ્બા એમ ઉપમિત સમાસ લઈએ તો
વપમાસંકાર થાય છે. પણ 'હામ્બા એ જ અંકુર'
એવો વિચક કરી કર્મધારક સમાસ લઈએ તો
અસંકાર ફણ થાય છે. જુદા જુદા અર્થમાં

૨. પું. હામ્બાનો ફણો.

હામ્બાંબર ૧. [સં. હામ્બા (મરજ) + અંબર (આમસ)] ન. હામ્બાંબર આકાશ.

૨. [સં. હામ્બા (મરજ) + અંબર (વજ)]
ન. મરજરૂપી કપડું.

હામ્બિહ [સં. હામ્બા (મરજ) + હા (એક)] વિ. ધારેલું; વાંચિત; અબીજ; અહેલું.

હામ્બિહારાખંડ ૧. [સં. હામ્બિહ (મરજ) + અંક (બેઠ)] પું. ધારેલો અંક.

૨. પું. અંકની બે માહેની એ નામની એક
જાત. બોલનાર જ્યારે અર્થનો વિચાર કરીને
અંક બોલે ત્યારે તે હામ્બિહ કહેવાય છે.

હામ્બિહ અંકની ચાર જાત: (૧) ચૈતન્ય,
(૨) સંકલ્પ, (૩) પ્રાણ અને (૪) દેહી. તે

પરા, પરવંતી, મધ્યગા અને વૈષ્ણવી એ ચાર જાતની વાણીથી પેદા થાય છે.

ઉચ્છિન્નસ્થાન [સં. ઉચ્છિન્ન (ખારડું) + સ્થાન (ઠેકાણું)] ન. ખારડું ઠેકાણું.

ઉચ્છિન્નતાનુગત [સં. ઉચ્છિન્ન (ખારડું) + અનુ (પાછળ) + ગત (ચલેલ)] વિ. મરણ મુજબનું.

ઉચ્છિન્નતાનુભવ ત્યાં જુઓ થાય.

ઉચ્છિન્નસ્થાન

ઉચ્છિન્ન ૧. [સં. ઉચ્છિન્ન] જી. શેરડી.

૨. [સં.] વિ. આકાંક્ષા રાખનાર; અભિલાષી; ચાહનાર. આ શબ્દ સમાસને અને વપરાય છે. જેમકે, દિનેચ્છુ; મોક્ષેચ્છુ.

૩. વિ. તૃષ્ણુ રાખનાર સ્વભાવવાળું.

ઉચ્છિન્ન ૧. [સં.] પું. એક જાતનું ઝાડ.

૨. વિ. અભિલાષી; ઉચ્છિન્નવાળું; અવાહિસમંદ; ચાહનાર.

ઉચ્છિન્નમેહ [સં. ઉચ્છિન્ન (શેરડી) + મેહ (પેશાબનો એક સેત)] પું. મધુપ્રમેહ; પેશાબમાં ઝાકર જવાનું કચડાં; ઉચ્છિન્નમેહ.

ઉચ્છિન્નમેહી [સં. ઉચ્છિન્ન (શેરડી) + મેહ (પેશાબનો એક સેત) + ઇન્દ્રિય (વાણી)] વિ. મધુપ્રમેહના રોગવાળું.

ઉચ્છિન્નરસ [સં. ઉચ્છિન્ન (શેરડી) + રસ (મવાહી)] પું. શેરડીનો રસ; ઉચ્છિન્નરસ.

ઉચ્છિન્ન [સં. ઉચ્છિન્ન] વિ. ઉચ્છિન્ન; ખારડું, કામના કરેલું.

ઉચ્છિન્ન [સં. ઉચ્છિન્ન] વિ. ઉચ્છિન્ન; ચાહનાર; ઉચ્છિન્ન.

નાં ઉચ્છિન્ન નાં ઉચ્છિન્ન.

અર્થ

ઉચ્છિન્ન [સં. ઉચ્છિન્ન (ઉચ્છિન્ન)] જ. વિ. ચાહનું; ઉચ્છિન્ન કરવી.

ઉચ્છિન્ન [સં. ઉચ્છિન્ન] જી. ઉચ્છિન્ન; મરણ.

ઉચ્છિન્નભોજન [સં. ઉચ્છિન્ન (મરણ) + ભુજ (ખાવું) + ન (નામ બનાવનાર પ્રત્યય)] ન. ભાવે એવું ખાવું.

ઉચ્છિન્નભોજન માનવ જાત;

તથા બોલી અમાનવી.

સમાજસા આચાર્ય

ઉચ્છિન્ન [સં. ઉચ્છિન્ન] જી. શેરડી.

ઉચ્છિન્નકંડ [સં. ઉચ્છિન્ન (શેરડી) + કંડ (કાંડો)] પું. શેરડીની કાંડળી; ઉચ્છિન્નકંડ.

ઉચ્છિન્નમતી જી. ગંગાજાની એ નામની નદી.

ઉચ્છિન્નમેહ [સં. ઉચ્છિન્ન (શેરડી) + મેહ (પેશાબનો એક સેત)] પું. મધુપ્રમેહ તેમજ પેશાબની સાથે ઝાકર જાય છે.

ઉચ્છિન્નમેહી [સં. ઉચ્છિન્ન (શેરડી) + મેહ (પેશાબનો એક સેત) + ઇન્દ્રિય (વાણી)] વિ. મધુપ્રમેહના રોગવાળું.

ઉચ્છિન્નરસ [સં. ઉચ્છિન્ન (શેરડી) + રસ] પું. શેરડીનો રસ; ઉચ્છિન્નરસ.

ઉચ્છિન્નસાર [સં. ઉચ્છિન્ન (શેરડી) + સાર (સત્ત્વ)] પું. શુદ્ધ નદિ કરેલી ખાંડ.

ઉચ્છિન્ન જ. (કચ્છી) અર્થ.

ઉચ્છિન્ન [જા.] ન. શેરડીનાં ધાત્ર.

ઉચ્છિન્ન [અ. ઉચ્છિન્ન (આમંત્રણ)] જી. નોતક; આમંત્રણ.

ઉચ્છિન્ન ૧. [અ. ઉચ્છિન્ન] જી. આજર; કીર્તિ. ૨. જી. માન; પ્રતિભા.

ઉચ્છિન્નરાજ [અ. ઉચ્છિન્નરાજ] જી. બેચેની; અસ્વસ્થતા.

ઉચ્છિન્નનાથ ૧. [અ. જનન (તે દૂર રહ્યો)] પું. આત્મસંપન્ન; પોતાના મન ઉપર કબજા રાખનાર. ૨. પું. ઉપવાસ.

૩. પું. તપ.

૪. પું. ભ્રમ; દૂર રહેવું તે.

૫. પું. મિતાવાર.

ઉચ્છિન્નમા ૧. [અ. જનન (તેણે એકું મું)] પું. એકું કરવાનું કામ. ૨. પું. (અભિલાષ) યોગ.

ઉચ્છિન્નદાહ ૧. [અ. જલદ (તેણે થતો હતો)] પું. થતો ઉદય. ૨. [અ. જલદ (ધર્મકથા)] જી. પ્રદ્રોની સામે ધર્મકથા.

ઉચ્છિન્ન [અ.] ન. આમંત્રણ; નોતક. ઉચ્છિન્ન કરવું = (૧) આમંત્રણ કરવું; નોતક દેવું (૨) માનને બોલાવવું; તેણવું.

ઉચ્છિન્ન ૧. [અં. એન્જિનીઅર] પું. બાંધકામ ખાતાનો અધિકારી; બાંધકામ વગેરેની બોજના કરનાર આદમી; નકશા, બાંધકામ અને વંચસાચના કામદારની માહિતી હોય એવો માણસ. ૨. પું. વંચવિદ્યા બાણનાર આદમી; વંચસાચી.

ઉચ્છિન્નરકલા જી. રચનાશાસ્ત્ર. ઉચ્છિન્નરખાતું ન. બાંધકામ ખાતું; નહેરો, મટર, પુલ, રસ્તા, મકાન વગેરે બાંધકામને લગતાં માપ, દિસામ, નકશા, અડસદા અને વંચ સંબંધી કામ કરનાર ખાતું.

ઉચ્છિન્નરી ૧. [અં. એન્જિનીઅરિંગ] જી. બાંધકામની કળા; ઉચ્છિન્નરી કામ.

૨. વિ. ઉચ્છિન્નર ખાતાની સાથે સંબંધ ધરાવતું; ઉચ્છિન્નરના કામને લગતું; વંચ સંબંધી; યાંત્રિક; મકાન, નહેર, તળાવ વગેરે બાંધવાનાં કામકાજ અને તેને લગતો દિસામ, અડસદા, નકશા વગેરેને લગતું.

ઉચ્છિન્ન [અં. એન્જિનીઅરિંગ] ન. શિપકળા.

ઉચ્છિન્ન ૧. [અ. જનન (તેણે એકું મું)] પું. આખો જન્મો.

૨. પું. એકાંકી થવાનું કામ.

૩. પું. ટોળું.

૪. પું. સભા.

૧. ઉચ્છિન્ન એ ઉચ્છિન્ન = (૧) એકમતથી પાડેલી દા. (૨) લોકોની સામાન્ય સભા.

૨. ઉચ્છિન્ન એ સદીપત = કાપદાના મુઠા ઉપર પેત્રબરના સારીઓનો એકમતી પુરાવો. ૫. જી. બહારી; મોટારી; છુલંદી.

ઉચ્છિન્નમા ૧. [અ. જનન (તેણે એકું મું)] પું. કુળ સમણિ.

૨. પું. કોઈ ચીજ ઉપર અમુક મોકળી મળિયારી માલિકી.

૩. પું. દૂકો નોંધ; સંક્ષિપ્ત વર્ણન.

ઉચ્છિન્નમાલી ૧. [અ.] જી. ભાગ પામ્યા વગરની મિલકત.

૨. જી. સંકલિત મિલકત.

૩. વિ. દૂકો કરેલું.

૪. વિ. મળિયારી માલિકીવાળું.

ઉચ્છિન્નમાલી મલકત = નદિ વહેવાપેલી જગીર. ૫. જ. દૂકલુખી.

ઉચ્છિન્ન [હિં.] જી. ધણા દિવસ બેઠવાને લીધે કમ વગરની થયેલી અને ફળદ્રુપ બનાવવા માટે પકતર રાખેલી જમીન.

ઉચ્છિન્ન ૧. [અ.] પું. અમલ; બળવણી.

૨. પું. પ્રચાર.

ઉચ્છિન્નમે કામિલ [અ. ઉચ્છિન્ન (જનન) + કામિલ (સંપૂર્ણ)] પું. પૂરેપૂરી બળવણી.

ઉચ્છિન્નમે કિંકી [ઉચ્છિન્ન (બળવણી) + કામિલ (સંપૂર્ણ)] જી. કુકમનામાની બળવણી.

ઉચ્છિન્નમા ૧. [અ.] પું. આગ.

૨. પું. નામોસી.

૩. પું. નિંદા.

ઉચ્છિન્નમા ૧. [અ. જલદ (તે કીર્તિને કહે)] ન. માન આપવું તે.

૨. જ. માનપાન.

૩. વિ. કીર્તિવાન; વચવાળું.

કચ્છીય

કચ્છીય ૧. [અ. જલસ (તે બેઠે)]
જો. ન્યાયની અદાલતની બેઠક કચેરી; ન્યાયાલય.
૧. કચ્છીય કરવી = ન્યાયામતે બેસવું.
૨. કચ્છીય મેં = કોર્ટ વખતે.
૩. જો. બેઠક જલસો; સભા.
૪. જો. બેરિસ્ટરો અને વકીલોનું મંડળ.

કચ્છીય કામિયા [અ. કચ્છીય (કચેરી) +
કામિયા (સંપૂર્ણ)] જ. બધા ન્યાયાધીશ સાથે
બેસીને ફેસલા આપતી ન્યાયની કચેરી.

કચ્છીય કૌન્સિલ [કચ્છીય (કચેરી) +
કૌન્સિલ (સભા)] જો. સદર અદાલતની બેઠક.

કચ્છીય નિરાન ૧. [અ. કચ્છીય
(ન્યાયાલય) + નિરાન (વિદ્ય)]
જું. સભા; સમાસદ.
૨. જું. સામંત, મરદાર કે નવખ જેવા
દરજાના પુરુષ માટે માનાર્થે વપરાતો શબ્દ.

કચ્છીય ૧. જું. જરથોસ્તી ધર્મમંત્રનો સંગ્રહ;
જરથોસ્તીઓની સંદિતા.
૨. જું. (જરથોસ્તી) વચ્ચે વચ્ચે
લાંબા ફીચો જઈને કચ્છીયને કહો,
શતે બેસેસીરે બનવીશ પદ્મો. ચેમાસિ

કચ્છીય જ. (જરથોસ્તી) જસન; એ નામની
જરથોસ્તી ધર્મની એક કિથા; ગણિતન.

કચ્છીય ૧. [અ. કચ્છીય] જું. જાહેરાત;
પ્રસિદ્ધિ.
૨. જું. સમાચાર; અખબર.
૩. જું. સફી; મરાઠી.

કચ્છીય [અ. કચ્છીય] જો. પરવાનગી; રજા.

કચ્છીય (કચ્છીય) ૧. [અ. અજઝ
(તે નવાઈ પામ્યો)] જું. અદ્ભુત બનાવ.
૨. જું. આશ્ચર્ય; નવાઈ.
૩. જું. નિરાશા.

કચ્છીય (કચ્છીય) ૧. [અ. જોડ (તેજે
દસ આપી)] જો. અનુમતિ; સંમતિ.
૨. જો. આટા; કુકમ.
૩. જો. પરવાનગી; રજા; મંજૂરી.
૧. કચ્છીય આદવી = રજા લેવી.
૨. કચ્છીય દેવી = (૧) દેવ દેવી (૨)
મંજૂર કરવું. (૩) રજા લેવી. (૪) સત્તા
આપવી. (૫) સંમત થવું.
૩. કચ્છીય મળવી = મંજૂરી મળવી.
૪. કચ્છીયે તર્જનવત = પુત્ર દત્તક લેવાની
મંજૂરી.
૫. જો. પરવાનો.
૧. કચ્છીય દરોખત = વેચવાનો પરવાનો.
૨. કચ્છીય વાપસ લેવી = પરવાનો પાછો
લેવો.

કચ્છીય (કચ્છીય) ૧. જો. અરજદાર.
૨. [અ. કચ્છીય (રજા) + આદ
(માન્યાર)] જો. રજા માગનાર.

કચ્છીયનામા (કચ્છીયનામા) ૧. [અ.
કચ્છીય (અનુમતિ) + નામા (લેખ)]
જું. અનુમતિ પત્ર; સંમતિ આપતનો લેખ.
૨. જું. મુસલમાનોમાં હોર્મ પુરુષે પોતાના
મરણ પછી પોતાની વિધવાને જોડો દત્તક
લેવાની આપેલી લિખિત પરવાનગી કે મંજૂરી.
૩. જું. લિખિત મંજૂરી; સખી આપેલી
પરવાનગી.

કચ્છીય ૧. જું. (વજ) ઉપાય; કચ્છીય.
૨. જો. અનાવડા રચના.
૩. જો. રોધ; અરિ કર.
૪. જો. રોધક.

કચ્છીય (કચ્છીય) ૧. [અ. જો (તેજે
વચેયું)] જો. ઉમેરો; કચ્છીય; વધારો.
૧. કચ્છીય ખાતું = નજરાખાં અને બેઠ
સોગાતને લખતું ખાતું.
૨. કચ્છીય મામ = કચ્છીયમાં અપાયેલું
મામ; વતન.

૨. જો. આશ્ચર્ય; નેહામ.
૩. જો. સમાસ; બે કે વપારે સંજ્ઞાને લેવા તે
૪. જો. સંમંદ બતાવનાર છત્રી વિગ્રહિત.

કચ્છીય ૧. [અ. જો (તેજે વચેયું)]
જું. અગ્નિ; જ્વિ.
૨. જું. નદી કે સમુદ્રનાં પાણી પરી જઈ
જમીન બધાર નીકળી આવીને પાંચેની જમીનમાં
થતો વધારો.
૩. જું. બચન રજા; અર્થ કરતાં વધેલી રકમ.

કચ્છીય ૧. [અ. જો (તેજે વચેયું)]
જું. ઉમેરો; વધારો; જ્વિ.
૨. જું. બચત; અરજ કર્યા પછી વધેલું થન.

કચ્છીય ૧. [અ.] જું. કરાર કરનાર પક્ષમાંથી
કરેલી પહેલી દરખાસ્ત.
૨. જું. માલના વેચાણને લગતી દરખાસ્ત.
૩. જું. સખ.

કચ્છીય ૧. [અ.] જો. અનુકૂળ જગ્યા;
હા; સંમતિ.
૨. જો. પાવખાતું.

કચ્છીય જો. પરવાનગી; રજા.

કચ્છીય ૧. [હા. કચ્છીય] જું. ઠગવેલી રકમે
વેચેલો અથવા બોચવા આપેલો ખાસ દત્તક કે
તેમાંથી મળતી ઓછીવધતી આવક.
૨. જું. મહેસુલ; અથોલ.
૩. જો. પાવખાતો; ચોરસો; સંચયો.

કચ્છીય ૧. [અ. અજર (તેજે વચ્ચાન
દીધું) + હા. દાર (વાતું)] જું. અમુક વીજ
અમુક મુદત સુધી વેચવાનો જે એક જ જથ્થો
દત્તક આપાયેલો તે સખ; કચ્છીય રાખનાર.

૨. જું. જમીન ખેડનાર અથવા અથોલે રાખનાર
ખેડત.
૩. જું. ખીજની મજૂરીનું કામ જેણે ખર્ચિલું
દોષ નેવો માણસ.
૪. જો. પટે રાખનાર; મજોદાર; સનદી.

કચ્છીય ૧. જો. કચ્છીય દોનું તે.
૨. [અ. કચ્છીય (કચ્છીય) + હા. દાર
(વાતું) + મ (પત્ત)] જો. કચ્છીયરનું
કામ; કચ્છીય રાખવાનો ધંધો; બધે કે મહેસુલ
માટે અથોલે રાખવું તે.
૩. જો. કચ્છીય દોવાપાતું.
૪. જો. કચ્છીય રાખવાની રજા કે દત્તક.

કચ્છીય પદ્મ [કચ્છીય (કચ્છીય ધંધો)
+ પદ્મ (પર)] જું. કચ્છીયનો લિખિત કરાર.
કચ્છીયનામા [અ. કચ્છીય (કેડો) + હા. નામા
(લેખ)] જ. કચ્છીયનો દસ્તાવેજ.

કચ્છીયપદ્મ [અ. કચ્છીય (કેડો) + પદ્મ
(પર)] જું. કચ્છીયનો લિખિત કરાર.

કચ્છીય ૧. [હા. કચ્છીય (સુરખાન) + ખદ
(બંધ)] જું. કચ્છીયપદો.
૨. જું. ચોરસાનું નાકું; નાડી.

કચ્છીય ૧. જ. કિ. અર્પણ કરવું.
૨. જ. કિ. સગમાવળું.
૩. [અ. ઈર્ષા (કાળિ)] જ. કિ. સંતાપ
કરવો; વિશગીર થવું.

કચ્છીય ૧. [અ. કચ્છીય (કેડો) + હા.
દાર (વાતું)] જું. કચ્છીય રાખનાર.
૨. જો. પટે રાખનાર સનદી; મજોદાર.

કચ્છીયનામા [અ. કચ્છીય (કેડો) + હા.
નામા (લેખ)] જું. કચ્છીયનો લિખિત કરાર
કચ્છીયનો દસ્તાવેજ.

કચ્છીયપદ્મ [કચ્છીય (કેડો) + પદ્મ
(પર)] જું. (દિલી) કચ્છીયની સનદ.

કચ્છીયપદ્ધતિ [કચ્છીય (પદો) + પદ્ધતિ
(રીત)] જો. કચ્છીય આપીને વકીવદ કરવાની
રીત.

કચ્છીય [અ. કચ્છીય (કેડો)] જ. પટે; ઉધક
રીત; કચ્છીય જેમ આપાતો લેવાતો દોષ તેમ.

કચ્છીય ૧. [અ. કચ્છીય (કેડો) + હા.
દાર (વાતું)] જું. કેડો રાખનાર માણસ.
૨. જો. પટે રાખનાર મજોદાર; સનદી.

કામરો ૧. [અ. અમર (તેણે નુસાન લઈ)]

૧. કમર મહેમુદન મળેલ.

૨. કું. કોઈ જમીન કે દક્ષ પૈસા આપી અમુક મુદત સુધી કોમવવાનો કરાર કરાવેલી રાત પ્રમાણેનો કોઈ દક્ષનો એક દથુ કોમવો; કેમ.

૩. કું. કરાવેલી રકમે કેમ્પો કમવા કોમવા આપેલો ખાસ દક્ષ કે તેમાંથી મળતી એટલી વધતી આવક.

૪. કું. કાચી કે રાખને અમુક રકમ જપવાનું કમ્પ કરી નફો નુકસાન પોતાને માથે રાખી વહેવાર અથવા તે, કિંમતું કામ માથે લેવું તે

૧. કામરા કરવા = જ્યાંજારી રાખવી;

૨. કામરે આપવું = કામરો દેવો.

૩. કામરે રાખવું = (૧) અમુક વખતે આટલી રકમ આપવી એવો કરાર કરીને કોઈ કામ માથે લેવું; કામ લેવું. (૨) એકદથુ લેવું; સાર્વજનિક નફા રહેવા દેવું. ખીજાથી અમુક કામ ન થાય એમ કરવું.

૪. કામરો દેવો = કામે આપવું.

૫. કું. પરવાનો; વહીવટ કરવાનો અમુકને સનદી દક્ષ; પદો; અખત્યાર; અધિકાર.

૬. કું. મુકરર કરેલે ધોરણે દરજોઈ અમલ એકી કરી લેવાનો કે અમુક વસ્તુ અમુક ધોરણે લેવાનો દક્ષ કોઈ માથુસને આપી તેની પાસેથી લેવાની કામગીરી રકમ

કામલ ૧. [અ.] જી. બાસા; ઉમેદ.

૨. જી. કમલ.

૩. જી. ઉતાવળ; કામ; તાકીદ.

કામલ ન. એક જાતનું જાંબલી પ્રાણી.

કામલાર ૧. [અ. કામલાર (બહેર કાવું તે)] જી. મવાલી; સાક્ષી; જુલાની.

૨. જી. પ્રકાશ; જાહેરાત.

કામલો કું. નમદા નદીની કિનારે આવેલ સાતપુલ પર્વતનું ખીલું નામ.

કામલ [સં.] કું. મલબારમાં જન્મવેલો એ નામનો એક દેવ.

કામલે કું. જમ્મ સમુદ્રને કિનારે આવેલો એક દેસ; મિસર.

કામલિયામન ૧. [અ.] ન. મિસર દેશનું વતની.

૨. નિ. કામલનું; મિસર દેશનું.

કામલ [સં.] કું. અભ્યાસ.

કામલિયા ૧. [સં.] કું. અંદામા.

૨. કું. અંદામા.

કામલ ૧. [અ.] જી. આબર; કિર્તિ અપાતિ; નામના.

૨. જી. માન પ્રતિષ્ઠા; મોખો.

૧. કામલ જમી = માનસંજ ચતુ; આબરે સુમાવવી.

૨. કામલ લેવી = (૧) આબરે પાડવી (૨) અભ્યાસ કરવો.

૩. કામલના કંકર = આબરની ધૂળપાણી; કુળેની; બેઆબર.

કામલઆસાર [અ. કામલ (આબર) + આસાર (આસર એટલે નિરાશીનું બહુવચન)] નિ. આબરદાર; અમલદાર તરફથી પોતાથી કિતરતા દરજતવાળાને લખાવી વખતે વપરાતું માનસાચક ચિહ્ન.

કામલદાર [અ. કામલ (આબર) + દાર (વાર)] નિ. મોજાચતુ; પ્રતિષ્ઠા; માનનીય

કામલપનાલુ [અ. કામલ (આબર) + પનાલ (સા)] નિ. સારી શખસનું

કામલે આસાર [અ. કામલ (આબર) + આસાર (આસર એટલે નિરાશીનું બહુવચન)] નિ. આબરદાર; પ્રતિષ્ઠા. ઉપરી અમલદાર પોતાથી કિતરતા દરજતવાળાને લખાવી વખતે આ સંદ વાપરે છે.

કામલ ૧. ન. અંકોચનું કામ.

૨. ન. નેનરનો કોઈ વેતસ.

૩. [સં. કમ (આબર) + લલ (પાણી)] ન. પાણી પાસે જિતવું એ નામનું એક કાંઈ દિગ્ગજ.

૪. ન. સમુદ્રજળ

કામલ ૧. [સં. કમ (આબર) + લ (લેવું)] કું. (વ્યોતિષ) મુ. નામનો અદ.

૨. કું. મુકરર.

૩. કું. પરમેશ્વર; પરમાત્મા.

૪. કું. (વ્યોતિષ) પુખ્ત નક્ષત્ર. તેનો ઉપરી દેવ જુદાઈ છે.

૫. કું. જુદાઈ; સ્વભાવોના મુર.

૬. કું. વિષ્ણુ. તે પૂજ્યા નોખ સર્વથી એક દેવ કોઈથી કમલ કહેવાય છે.

૭. કું. શિશુક મુર.

૮. નિ. પૂજ્યા લાલક માન આપવા એવું.

કામલ ૧. [સં.] જી. (પુરાણ) અભ્યુદયે વતમાં કરવાનું કામ.

૨. જી. કૃત્તી; અપ્રિતિના કામમાં લાલક કરનાર જી.

૩. જી. માન.

૪. [સં. કમ (આબર)] જી. સંદ એટ.

૫. [સં. કમ (આબર)] જી. પૂજા ઉપાસના.

૬. જી. પ્રતિષ્ઠા; મર્તિ.

૭. જી. મા; જાનની.

૮. [સં. કમ (આબર)] જી. માન; મદ.

૯. જી. સમય; મેળાપ.

કામલારીસ [સં. કામલ (આબર) + રીસ (સ્વભાવપણું)] નિ. કામલાર વદ કરવાના સ્વભાવપણું.

કામ ૧. [અ.] કું. અમલ; વહીવટ.

૨. કું. અમલમાં કોવાપણું; અમલ કોવાપણું.

કામ (કામ) [અ.] જ. બરે જુઓ, એવો અર્થ દેખાડનાર કેવાપણેથી અભ્યવ.

કામકાર (કામકાર) [અ. કાર (તેણે શુભ કરી,) કું. ઉપરની શુભિ; પ્રાર્થના; બદલી.

કામકાર [સં.] જી. એક જાતનું ધાસ.

કામલિરાખ (કામલિરાખ) ૧. [અ. કરાખ (તે દિશીર મળે)] કું. ચિંતા; કિંકર.

૨. કું. કિસાસ; અગત્ય; અશક્તિ.

કામલિરાખી (કામલિરાખી) [અ.] જી. ઉતાવળ.

કામલિરા (કામલિરા) ૧. [અ. કર (તે જાળવત હતો)] જી. બળ; જોર.

૨. જી. આપણતા; અમરત.

કામલિરાસી (કામલિરાસી) [અ. કર (તે જાળવત હતો)] જી. બળ; જોર.

કામલ (કામલ) [અ.] ન. આમનથુ; નોતડું.

કામલ (કામલ) [અ. કામલ] કું. ચિત્તર; મત.

કામલવાલી (કામલવાલી) [કામલ (વિષય) + વાલિ (મળવા)] નિ. અમુક જાતના વિચાર પરાવનાઈ.

કામલ (કામલ) [અ. કામલ] કું. ચિત્તર; મત.

કું. સુખાધિકાર; કોમવવાનો દક્ષ.

કામલારીસ ૧. [અ.] કું. કિરસો.

૨. કું. મહા બોલનો મળ પુરુષ.

૩. નિ. મહા બોલને લખવું

જામી કામલારીસ = કામલારીસનાં બાળકો.

કામલારવું (કામલારવું) [અ. કિજુ (વિષય)] જ. કિ. મનમાં બળ્યા કે સોસાવા કરે એમ કરવું.

કામલારું (કામલારું) [અ. કિજુ (વિષય)] જ. કિ. મનમાં બળ્યા કરવું; સોસાવું; મુજબું; અમુક કામ કરવા, માથુસને બળવા કે દેશલે લખાને મના કોવાથી કુખી થવું.

કામલારું જવું = કામલારીસની નહિ પણ પોતાના કુખથી મનમાં બળ્યા કરવું; દેશમાં સોસાવું.

કે. જી. અમુકને અપાનાન વિવિધતા
નામની એક.

૪. જો. બાવાનો એ નામનો એક વર્ગ. આર્થ પ્રભુ પદસિમાં જર્જ વસ્ત્રા પછી તેની જે જુદી જુદી ખોલી થઈ તે બધી આ સાખ્યામાં મળ્યું છે. તેમાં લેટિન, અરકન, અંધિઅન વગેરે આવેલી છે.

૫. જિ. પદસિ દેશ સંબધી; પદસિ દેશને લગતું.

૬. જિ. પદસિ દેશનું.

૭. જિ. ગાંધી.

૮. જિ. ખાન ખેમવા વપરાતું.

પદ્યવાનો કારીગર ૧. પુ. મૂર્ખ માથુસ.

૨. પુ. મોચી.

પદ્યાળી જો. મરકરી; મળક ટોળ.

પંચ પદ્યાળી કર્યું અગ્રે. સામળ

પદિયાણુ મળતું જ. કિ. કલ્યાણ મળી રહેતું

પદીકીડી પુ. નહિ જેવો સરસમાન.

પદેસિક [પદ. પદેસિક] જો. એક બાવાનું નામ. તેના પ્રકાર: (૧) લેટિન, અરકન (દક્ષિણ પદસિની જૂની બાવા), અંધિઅન (ઈરાન કોણના પદસિની અસલી ખોલી), મેગાઇન. (૨) લેટિન ઉપરથી નીકળેલી રોમાન્સ: પદેસિઅન, ફ્રન્ચ, પ્રોવાન્સલ, રોનિસ, પોર્ટુગીઝ, ફીદો રીટોરોનેનક (દક્ષિણ સ્વિટ્ઝર્લેન્ડની), વોલેચિઅન (વોલેચિઅન અને માલ્ડોવિઅ નામના ટુર્કિસ્તાનના ઉત્તર પ્રાંતોની ખોલી).

પોપીટો [પદવું (ખાંડવું) + પીટવું (મારવું)] પુ. એ નામની એક રમત. મેદાનના એક ભાગમાં ધૂળથી કે પાણીથી ચક્રર કરી તેમાં એક રમનાર બિલો રહે અને બીજા બધા ફૂડળા બહાર બિલા રહે. ફૂડળામાંનો રમનાર બોલે કે, 'પીટો કે પીટો.' સારે બીજા પૂછે કે 'કોને કે પીટો?' જવાબમાં દાવ દેનાર રમનારમાંથી એકનું નામ આપી કહે કે, 'ફાલ્ગુને પીટો.' આ ઉપરથી તે નામ અપ્રયેલ રમનારો ફૂડળામાં જવા દોડે, પણ રસ્તામાં કોઈ તેને પકડી પાડે તો તે તેને મારે. આ પ્રમાણે પીડાતો તે રમનાર ફૂડળામાં પહોંચી જાય તે પછી પણ ઉપર પ્રમાણે સવાલજવાબ થાય અને એક પછી એક રમનારા ચક્રરમાં આવતા જાય. છેવટે જે એક રમનાર બાકી રહે તે બાક્યમાં મારે. બીજા બધા તેને પકડવા જાય. પકડી લાવી ફૂડળામાં બિલો રાખી તેની પાસેથી દાવ લેવામાં આવે અને ફરીથી ઉપર મુજબ રમત શરૂ થાય.

પદ્મર [સં. પદ્મ (પદ્મ) + મર (મર)] પુ. બાખલો; બાકિલો સાંકે તે પદ્મ પ્રમાણે ફરતો રહે તેમ સખ્યામાં આવતો હઈ તેને પદ્મર કહે છે.

પદ્મિઅમ [અં. પદ્મિઅમ] ન. એ નામની એક ધાતુ; જાતીર. તેનો પરમાણુ બારાંક ૧૭૨ છે. તેની સંધર્ધ. સ. ૧૮૭૮માં મેરિએટ્ટી મળેલી છે.

પદ્મ ૧. [સં. પદ્મ] જો. (પ્રાકૃત) પદ્મ

૨. જ. દોસ્તીનો ભાગ કદી; પદ્મ અક્ષ.

પદ્મી ન. દક્ષિણ દિશામાં આવેલું એક ગ્રામ. સુર હરીમરીના મંદિરો માટે તે પ્રખ્યાત છે.

પદ્મલ ન. પદ્મના કાંઠા.

પદ્મિઆણુ ન. એ નામની એક નારપતિ; નંદુક.

પદ્મી જો. કદી; અક્ષ; દોસ્તીનો ભાગ.

પદ્મી કરવી = (૧) દોસ્તી તોડવી. (૨)

મકાવેલી રમતમાંથી પદ્મ પડતું

પદ્મ [સં. વિદ્ય (વિદ્ય)] પુ. પાંડુરમાં વિદ્યેશ; વિદ્ય; વિદ્ય. મરાઠીમાં 'વિ' થી શરૂ થતા ધણુ સંબંધે દક્ષિણમાં લોકો 'વ'ને કેટલે 'પ' કરીને બોલે છે. જેમકે, વિનાયનું પનાયક, વીટનું પટ. વિદ્યેશ તરફની અખૂટ કમિને લાંબે તેને ટુંકારીને બોલાવતાં વિદ્ય કે વિદ્યુ રૂપ થયું. વિદ્યુ ઉપર કથા પ્રમાણે પદ્મ થયું અને પછી પદ્મનું 'પદ્મ' કરી લોકો વિદ્યેશને 'પદ્મ' કહી બોલાવવા લાગ્યા. આ શબ્દ મરાઠી અપભ્રંશ થયું ગમી છે.

પદ્મ [પંજાબી] જ. બાઈલા; આ તરફ અપર.

પદ્મિઅમ [અં.] ન. એ નામની એક ધાતુ. પરમાણુ અંક ૩૦૮; પરમાણુ બારાંક ૮૯. તેની સંધર્ધ. સ. ૧૮૨૮માં બેરિયેટ્ટી થઈ હતી.

પદ્મલ [કિ.] જો. અર્ધસ્થા મેટા; નખરાં.

પદ્મલાતું ૧. જ. કિ. અગાનનો દોલ કરવો.

૨. જ. કિ. અસંભવતાથી બેલતું.

૩. જ. કિ. આડો જવાબ દેવો.

૪. જ. કિ. તોતડું બોલતું.

૫. જ. કિ. નખરાંથી આવતું.

૬. જ. કિ. સામે થતું.

પદ્મોતેર [સં. પદ્મ (પદ્મ) + સપતિ (સિતર)] જિ. અદ્મોતેર; અડધોતેર; ૭૮.

પદ્મચારી [સં. પદ્મ (પદ્મ) + અસપતિ (અસપ)] જિ. અદ્મચારી; ૮૮.

પદ્મચારી [સં. પદ્મ (પદ્મ) + અસપતિ (અસપ)] જિ. અદ્મચારી; ૮૮.

પદ ૧. [સં.] પુ. અગિયું એક નામ.

૨. ન. બાખલો બલરાણું એક બાલુ લીજી.

જુઓ પદલીજી.

પદર ૧. [સં. પદરુર્ધ] ન. મહીપ્રાંત એર્જન્ટિનામાં આવેલ એ નામનું એક રાજ્ય.

૨. ન. મહીપ્રાંતમાં આવેલ એ નામના સંસ્થાનનું પાટનગર. તેનો ડુંગરી કિલ્લો બહો મજબૂત ગણ્યોતો. દ્વાપરયુગમાં એનું નામ પદરુર્ધ હતું. તે વખતે પ્રજાના નામનો દૈત્ય હતો તેના કાર્ષ જાતાપી અને વાતાપી સાથે રહેતો. આ રાક્ષસો હતો આવનાર માથુસોને ખાઈ જતા. છેવટે અમરત્ય ગ્રામિએ તેનો નાશ કર્યો હતો.

પદરિયો ૧. જિ. પુ. પદરનો

૨. જિ. પુ. બહો મજબૂત.

૩. જિ. પુ. જીતવો મુશ્કેલ.

પદરિયો બક ૧. પુ. એ નામની એક રમત.

૨. [પદરિયો (પદરનો) + બક (બિલો)] પુ. મહીપ્રાંતમાં ઉગ્યા પદ્મ ઉપર આવેલો પદરનો કોટ; પદરનો સહેલાઈથી ન જીતી શકાય એવો કિલ્લો.

૩. પુ. મુશ્કેલ કામ; પદરનો બક જીતવા જેવું થયું મહેનતથી થાય એવું કામ.

પદરિયો બક જીતવો = (૧) પદરનો બક જીતવા જેવું મોટું પરાક્રમ કરવું; નિરાશ થવા જેવા માથે લીધેલા બારે કામમાં કિલ્કિ મળવી. (૨) ખોટી બાઈ કાઢવી.

૪. જિ. મુશ્કેલ; અમર; મહેનતથી પાર પડે એવું.

પદરિયો રાય [પદરિયો (પદરનો) + રાય (રાય)] પુ. ખોટો રાજા.

પદરો જો. એક બાવાની વાતી; પદસિ.

પદલીજી ૧. ન. એ નામના કાકાનાં અપભ્રંશી બાલવાળાં ફળ. તેની બે જાત છે: નાનાં અને મોટાં. નાનાંની બાલ પાતળી અને મોટાંની બાલ જાડી હોય. આ લીજીનું શરબત અને આથલું સારું થાય. આ ફળ ખાકું, તૂટ, કાચુ, કાકો ઉતારનાર અને અરમ છે. તે બી અને પિત મટાડનાર મનાય છે. મોરપુણા જેર ઉપર આ લીજીનો રસ સાકર સાથે અથાય. અમ્લપિત ઉપર નાનાં પદલીજીનો રસ સાંજે અથાય.

૨. ન. એ નામનું એક લીજીનું કાકાં ગંધાલીજી. આ લીજીની જાતનાં કાકાં કિંદ્યા સર્વ ભાગમાં થાય છે. તેનાં ફળ નારંગી વગેરે લીજી કરતાં મોટાં થાય છે.

પદવ (પદવ) ૧. [કિ.] પુ. પદોચી.

. પુ. પાપડી.

કલ

ક્રમવાન કુ. (સંગીત) એક અનુસંગતિ એક માત્રનો તાલ. તેમાં ૧, ૩, ૭, ૯ અને ૧૧ માત્રાએ તાલ આવે. તેના કોડીની બોલ:

૧ સમ ૨ ૩ ૪ ૫

ધીધી ધાનક ધિત્ત ધાનક ધિત્ત ધાનક ધિત્ત

ક્રમવિઠ (ક્રમવિઠ) કુ. (પુરાણ) સર્વવંશો ક્રમવાકુ કુળનો સતરણ સળ. એને ક્રમવિઠ પણ કહેલ છે.

ક્રમવિઠ (ક્રમવિઠ) જો. (પુરાણ) વૈવસ્વત મન્વંતરમાં વિષ્ણુ મહાપ્રિની સીઓમાંની એક; તુલ્યબિદુ અને અલંકૃતની દીકરી; એકવિઠ કે એકવિઠ નામે પ્રખ્યાત થયેલા દીકરાની મા. તેને યજ્ઞોનો રાજ્ય કુમેર નામનો દીકરો થયો હતો.

ક્રમવપતિ ૧. [સં.] કુ. (પુરાણ) તુલિત નામના આર દેવમાંનો એ નામનો એક; સ્વાયંભૂ મન્વંતરમાંના એ નામના એક દેવ. યજ્ઞને ક્ષિપ્ત નામની સીધી તોળ, પ્રતોષ, સંતોષ, ભદ્ર, સ્મૃતિ, ક્રમવપતિ, ક્રમ, ક્રવિ, વિષ્ણુ, સ્વન્ક, સુદેવ અને રોમન નામે બાર દીકરા થયા હતા. તે બધાને તુલિત દેવ કહ્યા છે.
૨. કુ. વિષ્ણુ.
૩. કુ. સૂર્ય; પ્રજા.

ક્રમ ૧. [સં.] કુ. (પિંગળ) અનુક્રમની જાતનો એક અક્ષરમેળ ક્રમ; ક્રમ. તેના કહેઠ મરથમાં તમથ, નમથ, લયુ અને યુઠ મળી આઠ અક્ષર કોલ છે.

ક્રમ તમ લમ થડી. સ્વપિંગળ
૧. જી. અપદ્ધરથી તે માથા લમી પવનને અવળા કરવાની એક પ્રાણવાક્ય નાડી. તેનું બીજું નામ લમ, તે તેના દેવ અંદ છે. ક્રમ, પિંગળ અને સુપુષ્પ એ ત્રણ સુખ્ય પ્રાણવાક્ય નાડીઓથી સરીરમાં પવન ફરતો માનવામાં આવે છે. પ્રજા નસકોરામાંથી નીકળતો વાયુ અંદ અથવા ક્રમનો, જમણમાંથી નીકળતો સૂર્ય અથવા પિંગળનો અને જમણમાંથી સરખે જમણે નીકળતો કોલ તે સુપુષ્પનો કહેવાય છે.

ક્ર. જી. (પુરાણ) અર્પણ કરેલ દુધ; દુધની આકૃતિ.

ક્ર. જી. આકૃતિ; કવિ; પ્રયાગ અને અનુવાનની વચ્ચે દેવાતી આકૃતિ.

ક્ર (ક્રમ) જી. ઉપદ્રવ; ક્રિતા.

ક્રમ ક્રમ પીઠા એડો, ખારે સમુદ્ર નવ

ક્ર. જી. અનુષ્ઠન રક્તી સી.

ક્ર. જી. એ નામનો એક અક્ષિ.

ક્ર. જી. ક્રમપ મહિની સી અને ક્રમની દીકરી.

ક્ર. જી. ખોરક; અમ.
૧૦. જી. ગમ.
૧૧. જી. દુર્મદિત્ત; અનિષ્ઠ; પાર્વતી.
ક્રમ ક્રમ તમ દેવતા, ક્રમાભિ અનિષ્ઠમ;
ક્રમ અનિષ્ઠ માત્રમાં, સંત આપી ક્રિ નામ.

પિંગળવપુમેષ

૧૨. જી. નભદેવતા; આપ્રસની દેવી.

૧૩. જી. પૃથ્વી; ભૂમિ.

૧૪. જી. પૃથ્વીની અધિવાસી દેવી; પૃથ્વી ઉપર સત્તા ધરાવતી દેવી

૧૫. જી. (પુરાણ) મનુની દીકરી અને કુષ્મની સી. પુરાણમાં ક્રમને વૈવસ્વત મનુની દીકરી, કુષ્મની સી અને પુરુષની મા કહી છે. મનુએ દીકરો મેગરવા માટે મિત્રવરુણનો પ્રેમ મેગરવા પદ ક્યો. પરિણામે ક્રમ અથવા ક્રમા નામે દીકરીનો જન્મ થયો. મિત્ર અને વરુણ બંને દેવોની કૃપાથી ક્રમની જાતિ નક્કાર્થ, તે તે દીકરાપે જન્મી. એ દીકરાનું નામ સુગુમ્ન હતું. સિવના રાપને લીધે સુગુમ્ન ખાજે સી જન્મી થયો. સીપે એનું નામ ક્રમા હતું. આ ક્રમા કુષ્મને પરણી અને એનાથી તેને પુરુષ નામનો દીકરો થયો. તે પછી વિષ્ણુની કૃપાથી સુગુમ્નને પાકું પુરુષપાકું મળ્યું. પુરુષ તરીકે એને ત્રણ દીકરા થયા હતા. રાપ્ય બ્રાહ્મણમાં એવી કથા છે કે મનુએ પ્રજા મેગરવા કરેલા થઈથી ક્રમ ઉત્પન્ન થઈ. ક્રમ ઉપર પોતાનો ક્રક છે ક્રી મેગરવે તેની માથળી કર્પા કર્પા ક્રમ પોતાના જન્મ પાસેજ રહી. મનુએ પ્રજાને માટે પ્રાર્થના, ઉપવાસ અને તપ કરી ક્રમથી પોતાના વંશની શ્રદ્ધ કરી. બીજી કથા પ્રમાણે મનુના સૌથી મોટા દીકરાનું નામ ક્રમ હતું. પાર્વતીના મના કરેલ વનમાં દાખલ થવાથી ક્રમ સી જન્મીને ક્રમા થઈ થયો. ક્રમાના મિત્ર અને સંબંધીઓની વિનંતિ ઉપરથી પ્રસન્ન થઈ સિવ અને પાર્વતીએ વરદાન આપ્યું કે ક્રમા એક મહિનો સી અને એક મહિનો પુરુષ થઈ

૧૬. જી. (પુરાણ) મનુને સૌથી પહેલાં થતવિધિ સિમવનાર સિલિષ્ઠ.

૧૭. જી. બોમરાજ પ્રમાણે પ્રાણવાક્યની ત્રણ નાડીમાંની જમણી નાડી.

૧૮. જી. વસુદેવની એક સી.

૧૯. જી. વાઝેરી; ભાવાની દેવી.

૨૦. જી. વાયા; વાણી.

૨૧. જી. સોમજન નદિ કરનાર એક અલ્પમહતી દેવતા.

૨૨. જી. સ્તુતિ; સત્તન.

૨૩. જી. સ્વર્ગ.

૨૪. જી. દવિધાન; મત કે ઉપવાસના દિવસમાં આર્ષ ક્રમ એનું જન.

૨૫. જ. (સંગીત) એકવનું એક તાન; પણ આમમાં પણ અને પંચમ વર્ણવાધી ઉપજ થતું એક તાન.

૨૬. જ. યાદોષ એટલે યજ્ઞના બાળદાનનો વધેસો ભવ ખાવાનું એ નામનું વાસણ.

ક્રમવિકા ૧. [સં.] જી. એક જાતની અમરી.
૨. જી. કુંસલી; કુંસની માદા.

ક્રમવત્સર ૧. કુ. ત્રીસ દિવસના મહિનાઓથી ગણાતું વર્ષ.

૨. જ. વર્ષ; વરસ.
ક્રમ અમુનાસ વિદ્યોએ સંવત્સર, પતિવત્સર, ક્રમવત્સર, અનુવત્સર અને વત્સર એવી રીતે વર્ષના પાંચ ભેદ કરેલા છે.

અમરપદી લાગવડ

ક્રમવિકા [અ.] જ. મૂર્ધ; અક્રમ વગરનું માધુસ.
ક્રમિકા [સં.] જી. પૃથ્વી.

ક્રમીપીડી [ક્રમી (પીડનું એવું ૧૫) + પીડા (ક્રમ)] જી. નબર ન લાગે તેટલા સાથ વરવડના માથા ઉપરથી ઉતારી આજુબાજુએ ફેંકી દેવામાં આવતી બીલી રાખનાં મુઠિયાં

ક્રમવર [સં. ક્રમ (ક્રમ) + વર (જન્યાર)]
કુ. સંદિ અંદ; આખલો. તે ક્રમજા પ્રમાણે ફરતો રહે છે.

ક્રમવત્સર [સં.] કુ. વર્ષ; વરસ.

ક્રમુ જિ. આ.

ક્રમુમ જિ. આ.

ક્રમુકુ જ. (ભૂ. કુ.) એવી સાથે.
ક્રમુકુ તે જુદા સાથે. નેમવિજય

ક્રમુરે જિ. જી. (ભૂ. કુ.) આવી; આ.
રોશન વચ એકી ખિરે વીડ, ક્રમુરેસમિ બર્ધ દામ દેલ. બાધમુ

ક્રમુપિરિ જ. (ભૂ. કુ.) એકી પેર; એ રીતે.
ખિડા પોથલ મહારે મરિ ક્રમુપિરિ તેણિ ક્રિ. બાધમુ

ક્રમુ [સં. એન] જ. (મામ) એણે; એમણે.

ક્રમ ૧. [સં. ક્ર (ક્ર) + ત (એત)]

૧. જન્મની રીત; ગતિ.

૨. જ. દાન; મોલ.

૩. જ. રીત.

૪. જિ. મયેલ.

૫. જિ. પાકું આવેલું.

૬. જિ. મેગવેલ; પમેલું; મામ કરેલ.

૭. જિ. વાદ કરેલું; સંભારેલ.

૮. જિ. લાગુખોર લાગુ.

૬. [સં. ક્રમ:] જ. અર્ધાંશ; આ જગ્યાએ; અર્ધ.

૧૦. જ. અર્ધાંશ તરફ; આ બાજુ; અર્ધાંશકોર.
ક્રમકોટ [સં. ક્રમ:તત:] જ. (દિલી)
અર્ધતરી; આમતેમ; હાથરહિત.
લોચન નાથપણુ શુ એક, ક્રમકોટ કાલજ કલ્પ દોડે.
કલ્પેશ

ક્રમકોટ કરતું = અર્ધતરી થતું.

ક્રમકાંઠ [જ. એકાકાંઠ] કું. અકાંઠ; વિશાસ.
ક્રમકાંઠુ કું. જગ્યાનાં અકાંઠો આસરે રોડે
શિલિયની કીમતનો આંદોનો સિદ્ધો.

ક્રમકો [લિ.] જ. અર્ધાંશ.

ક્રમકર [લિ.] જ. આ તરફ.

ક્રમના [સં. ક્રમ (આક્રમ)] જિ. (દિલી)
આક્રમ; આક્રમ પ્રમાણમાં.

ક્રમની [સં. ક્રમ (આક્રમ)]
જિ. કો. (દિલી) આક્રમી.

ક્રમનીસી [લિ.] જિ. કો. આક્રમી; આના
કેટલી.

ક્રમકાંઠ (ક્રમકાંઠ) ૧ [જ. ક્રમકાંઠ]
કું. એકમત; સહવિચાર.
૨. કું. સમાધાન સંપ.
૩. કું. સંજોગ બનાવ.

ક્રમકાર ૧. કું. ઉપયોગિતા.

૨. કું. દરજ્જા; સંજાગ.

૩. કું. પુનરાવ.

૪. [જ. અમર (તેજે વિશાસ રાખ્યો)]
કું. કારોસો; પતીજા વિશાસ; અકાંઠ આસરી.

ક્રમકારનામું [જ. અમર (તેજે વિશાસ
રાખ્યો) + કા. નામા (દસ્તવેજ)]
જ. કુંડી; નાણાની આપણે કરવા વપરાતી
સાકુકારી ચિહ્ન; 'કેટર બોવ કોટિ'.

ક્રમકારાત [જ. અમર (તેજે વિશાસ
રાખ્યો) + અત (પદ)] કો. આનંદાનં
આદર.

ક્રમકારી ૧. [જ. અમર (તેજે વિશાસ
રાખ્યો) + ઈ (પદ)] જ. વિશાસ કોવાપણું.
૨. જિ. પ્રમાણિક; હિમાની જેની ઉપર વિશાસ
રાખી કાઢાય તેણે; કારોસા સામક.

૩. જિ. અકાવાન; કારોસો રાખનાર.

ક્રમકાર [જ. ક્રમકાર] કું. (ક્રમકાર)
કારોસો; વિશાસ.

ક્રમકારી જિ. (ક્રમકાર) વિશાસ; કારોસાદાર.

ક્રમકાર [જ. એકેમાક] કું. કારોસો; વિશાસ.

ક્રમકાર ૧. [જ. ક્રમકાર (એકમાક)]

કું. એકેમાક; પ્રજ્વલ.

૨. કું. સસલો; અલ્પો; માનમરતબા પ્રમાણે
સાથે સમ્બલ આપણ, ધોડાં વગેરે; પરિવાર.

૩. કું. સવારીનો સજા; અસખાજ સરંજામ.

૪. કું. સર્વજ્ઞ સિદ્ધિ.

૫. [જ. તમ (તે આજુ બહુ)] જિ. સંપૂર્ણ;
પૂરેપૂરું તમામ.

ક્રમકર ૧. [જ. ક્રમ] જ. અતર; સુમેરી
પદાર્થનો અર્થ.

૨. [સં.] જ. અનંત બીજું.

૩. જિ. અનંત; અતર; અતર; અતર.

૪. જિ. અનંત; બીજું; અતર; અતર; અતર; અતર.

૫. જિ. અનંત; ક્રમ; રમતિપણ.

૬. જિ. કુદ; કુદ.

૭. જિ. નીચું દલ; પામર, સુલક.

૮. જિ. કમ;

૯. જિ. અતર; અતર.

૧૦. જિ. અતર

૧૧. જિ. અતર

૧૨. જિ. અતર; કિલક.

૧૩. જિ. સામાન્ય સાધારણ.

ક્રમકર ૧. [સં. ક્રમ (ક્રમ) + અન
(અન)] જ. અધમ માધમ.
૨. જ. બીજું અધમ; અધમ માધમ.

ક્રમકર (ક્રમકર) ૧. કો. અતર; અન.

૨. જ. દોરના સરીર ઉપર જગતું એક જાતનું
અંતુ; નાનો મીઠોએ ક્રમકર.

ક્રમકર (ક્રમકર) કું. મીઠોએ; કુતરા, દોર
વગેરે જાતના સરીરે મોટી રહેતો જાતો.

ક્રમકર ૧. [સં. ક્રમ:] જ. અધમ રીતે.

૨. જ. બીજી.

ક્રમકર: ૧. [સં.] જ. કોઈ બીજે ક્રમકર.

૨. જ. કુદી રીતે.

ક્રમકર [સં.] જ. અન રથકે; અન; અન;
બીજે ક્રમકર.

ક્રમકર [સં.] જ. બીજી રીતે અન પ્રકારે.

ક્રમકર [જ. ક્રમ (અતર) + અન
(અન)] કો. અતરકર.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન]
કું. બીજે અન.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન +
અન (અન)] જિ. બીજા અન.

ક્રમકર કો. દરજ્જામાં થતી એ નામની ક્રમકર
અન. તેણે દરજ્જા આસરે આર કોરતું અન છે.

ક્રમકર [ક્રમ (બીજું) + નિમોઢ

(એક સરીરમાં પણ જીવ દોષ એવો જીવ)]

કું. (એક) નિમોઢી એકે એક સરીરમાં
અનેક જીવ દોષ એવી અવસ્થાથી નીકળી બીજી
સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી ક્રમકર નિમોઢમાં ઉત્પન્ન થતો
જીવ.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(અન) + અવર્ણન (અધ્યાય રાખનાર)]
જિ. અતર; આત્મ વિરુદ્ધ વર્તનાર.

ક્રમકર [ક્રમ (બીજું) + અતર
(અતર)] જિ. બીજા અતર; બીજા ક્રમકર.

ક્રમકર ૧. જિ. અતર; અતર; અતર.

૨. જિ. અતર; અતર.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(બીજી)] કો. બીજા અન.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(અન)] જ. બીજું અન.

ક્રમકર ૧. [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(અન)] કું. અતર; અતર; અતર.

૨. કું. (અતર) દરેક સખ દુદી દુદી રીતે
લેવાન એવો દંડ સમાજનો એક વિભાગ.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (ક્રમ) + અન
(અન)] જ. જ. જ. ક્રમકર; અન; અન.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (સામાન્ય) + અન
(અન)] જ. સામાન્ય રીતે.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(અન)] જિ. બીજા અન.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(અન)] જ. અન; અન; અન.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(અન)] જ. અન; અન; અન.

ક્રમકર ૧. કો. બીજા અન.

૨. [સં. ક્રમ (બીજું) + અન (અન)]
કો. બીજું અન.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(અન)] કું. બીજા અન; અન; અન.

ક્રમકર [સં. ક્રમ (બીજું) + અન
(અન)] કો. બીજા અન; અન; અન.

ક્રમકર [સં. ક્રમ:] જ. આમતેમ
અર્ધતરી.

અન જાતી નાથ કુદી તેજે ક્રમકર
દરજ્જામાં.

ક્રમકર ૧. [ક્રમકર (અતર)]
કો. આત્મકાર; મોટાકર; મોટાકર; મોટાકર.

અન સુખ થન પામીને, અન અનિમાન કરી
ક્રમકર ૨. અનિમાન

૨. જી. આલુ રીતરિવાજથી વધારે પડતું કરવું તે.

૩. [ક્રિતર (જુદું) + આર્થ (પણું)]
જી. જુદાપણું; જુદાઈ; મારા તારા વચ્ચેનો ભેદ.

૪. જી. નખરાં.

૫. જી. રૂઢિથી ઊભડું આલવાપણું.

૬. જી. નખરાંબાજ; હાવભાવ કરનાર.

ક્રિયાકૃત [સં. ક્રિતર (જુદું) + આકૃત (આકારવાળું)] જી. જુદા દેખાવવાળું.

ક્રિયાકૃતિ [સં. ક્રિતર (નોખી બળતું) + આકૃતિ (આકાર)] જી. જુદા આકારવાળું.

ક્રિયાકૃતિત્વ [સં. ક્રિતર (જુદું) + આકૃતિ (આકાર) + ત્વ (પણું)] ન. જુદા આકારવાળું કોવાપણું.

ક્રિયાજ ૧. [અ. અરજ (તે વચ્ચે પડ્યો)]
જી. મુસ્સે ધણેડું; કોયે બરાપેડું, અફા.

૨. જી. નારાજ; નાખુશ.

ક્રિયાજ બળું [ક્રિતર (બીજું) + બળું]
અ. જી. બંદારાની મુસાફરને આમળથી ચેતવણી બખાવી.

ક્રિયાજી ૧. [અ. અરજ (તે વચ્ચે પડ્યો)]
જી. અમાવ; નાખુશી; અભિનિ નારાજ; અસંતોષ.

૨. જી. અવકૃપા; અપ્રીતિ; ગેરમહેરબાની;
અકૃપા; કરડી નજર; વહદઈ.

૩. જી. આપવગ્રહ.

૪. જી. ગર્હ.

૫. જી. ગુસ્સો; ખોફ.

૬. જી. દીક.

૭. જી. વાધો; વિરોધ; નાપસંદગી.

ક્રિયાજી (ક્રિયાજી) ૧. [અ. અરજ (તે વચ્ચે પડ્યો)] જી. અમાવ; નાખુશી.

૨. જી. કરડી નજર; અકૃપા.

૩. જી. ગર્હ.

૪. જી. ગુસ્સો; ખોફ.

૫. જી. દીક.

૬. જી. બહાઈ; આપવગ્રહ.

૭. જી. વાધો.

ક્રિયાયા ૧. [અ. અરજ (તે વચ્ચે પડ્યો)]
જી. અહકારી; કોળી.

૨. જી. નખરાંખોર; હાવભાવ કરનાર.

૩. જી. કૃષ્ણચી.

ક્રિયાવયવ [સં. ક્રિતર (જુદું) + વયવ (અંગ)] જી. જુદી જાતનું; વિરુદ્ધ ગુણવાળું; વિરુદ્ધ.

ક્રિયાવનું [ક્રિતરનું (મગ્ગરી કચી)]
અ. જી. દેખાડો થાવ એમ કરવું; મોટાઈ દેખાવ એમ કરવું.

ક્રિયામય [સં. ક્રિતર (બીજું) + આમય (આસરો)] જી. બીજાનો આધાર.

ક્રિયાશુદ્ધ [કિ.] જી. ધર્મકંત ગર્વ.

ક્રિયાસં [સં. ક્રિતર (જુદું) + સં (સાથ)]
જી. (સં) મધ્યમ કાળના આઠ માહેનો એ નામનો એક ભેદ; વિરોધી રસથી બંધ એટલે વ્યક્તિ જણાવવામાં આવી હોય તેવું કાળ. જેમકે, તેણે મેનસર જેવાં, નિરખી શાને લલચાવે પ્રણી; કનક વરણતન ઉપર, મોકિત ચામાં લે નખર બણી. આમાં શરીરથી મુંદરતાનું વર્ણન સૂચાર રસમાં કરેલું છે, પણ દરીર નાશવંત કોઈ નકમું છે એમ વિરોધી સાંત રસથી બંધ જણાવેલ છે.

ક્રિયાસી ૧. [ક્રિતરનું (મગ્ગરી કચી)]
જી. અહકાર; ગર્વ.

૨. જી. અપકો; દેખાવ.

ક્રિયાસેવન ૧. [સં. ક્રિતર (સામાન્ય) + સેવન (માણસ)]
અ. આમલોક; લોકોનું દોળું
૨. અ. બીજાં માણસ; આકારનાં માણસ.

ક્રિયાસેતર ૧. [સં. ક્રિતર (બીજું) + ક્રિતર (બીજું)]
અ. એકબીજાનું.
૨. જી. બનેકં ધણાં.
૩. જી. અનો-જાણું; પરસ્પરનું.
૪. અ. અનો-જા; અરસપરસ.

ક્રિયાસેતરદ્વં [સં. ક્રિતર (બીજું) + ક્રિતર (બીજું) + દ્વં (એક સમાસ)]
જી. (આકરણ) સમાન દરજ્જાના બે પદવાળો દ્વં સમાસ. તેના દરેક પદનો અર્થ જુદો લેવાતો હોવાથી સમાસનો અર્થ બહુવચનમાં થાય છે. જેમકે, આજ્ઞાપ, આજ્ઞાલેન, કાથીબોલા.

ક્રિયાસેતરયોગ ૧. [સં. ક્રિતરેતર (એકબીજાનું) + યોગ (સંબંધ)]
જી. અરસપરસનો સંબંધ.
૨. જી. (આકરણ) એક પ્રકારનો દ્વં સમાસ. તેમાં દરેક પદ જુદું જુદું લેવામાં આવે છે. જેમકે, ફરીફરી, રાજાશાહી.

ક્રિયાસેતરાભાવ [સં. ક્રિતરેતર (પરસ્પર) + અ (નહિ) + ભાવ (હોવાપણું)]
જી. (આવ) એકા ગુણ બીજામાં ન હોવાપણું; અનો-આભાવ. જેમકે, આવ એ કોણે નથી, ક્રરણ કે કોણના ગુણ આવમાં નથી અને આવના ગુણ કોણમાં નથી.

ક્રિયાસેતરામય ૧. [સં. ક્રિતરેતર (અરસપરસ) + આમય (આધાર)]
જી. અનો-આમય; પરસ્પર આધાર; એકબીજાનો ટકો.

૨. જી. (આવ) એક પ્રકારનો હોય. કોઈ એ વાત એકબીજાને આધારે સાબિત કરી હોય હારે આ હોય થાય. જેમકે, પરલોક સાબિત કરવા માટે શરીરથી જુદા સાબિત નહિ થયેલ જીવાત્માનો પુરાવો લેવો અને જીવાત્માને શરીરથી જુદો સાબિત કરવા માટે પૂરવાર નહિ થયેલ પરલોકનું પ્રમાણ લેવું.

ક્રિયાસેધુ [સં. ક્રિતર (બીજું) + ધુ (દિવસ)]
અ. બીજો દિવસે.

ક્રિયાસે મ. (ક્રિયા) એટલામાં.

ક્રિયાસી ૧. [અ. ક્રિયામય] જી. જાહેરખબર; સૂચના.

૨. જી. મત; અભિપ્રાય.

૩. જી. વાર્તા; ખબર.

ક્રિયાસીક ૧. [કિ.] જી. કમન; બોલી.

૨. જી. જારી કરવાપણું; આલુ રાખવું તે.

૩. જી. વોરંદ કે સમન્સ એટલે હાજર રહેવાનો ફરમ આલુ રાખવા અને તેના લલબાળાની આવકજાવકનો કિસામ લખવાની નોંધપોથી.

ક્રિયાસીકનવીસ [ક્રિયાસીક (નોંધપોથી) + નવીસ (લખનાર)]
જી. ક્રિયાસીકનો કિસામ રાખનાર કે લખનાર.

ક્રિયાસીખ (ક્રિયાસીખ) ૧. [અ. ક્રિયાસીખ (જાણું)]
જી. જુદાજુદાં લલકાં હારમતી.

૨. જી. જીડી; મુક્તિ.

૩. જી. જારી કરવાપણું.

૪. જી. લાકુ પાડવાપણું.

૫. જી. સંબંધ બતાવવાપણું.

૬. જી. જુદું; જુદું.

૭. જી. સરકારનો પમારદાર. આ સંબંધ રોજના સિપાઈને માટે વપરાય છે. સિપાઈ એ જાતના છે: ક્રિયાસીખ સિપાઈ અને સરંજામ સિપાઈ. ક્રિયાસીખ સિપાઈને મોટા મોટા સરદારો સરકારી પગારે પોતાની પાસે રાખે. સરંજામ સિપાઈ પોતાને જિવાઈ તરીકે મળેલી જમીનની પેદાશમાંથી ગુજરાન ચલાવે.

ક્રિયાસીખી (ક્રિયાસીખી) [અ. ક્રિયાસીખ (જાણખી)]
જી. મૈત્રી; દોસ્તી.

ક્રિયાસી ૧. જી. ખબર.

૨. [અ. ક્રિયામય (લહેરાવ)]
જી. જાહેરખબર; સૂચના.

૩. જી. મત; અભિપ્રાય.

૪. જી. વાર્તા.

ક્રિયાવાર [સં. આદિત્ય (સૂર્ય) + વાર (અજ્ઞાતિયનો દિવસ)]
જી. રવિવાર; દિવાર; આતવાર; અદિત્યવાર

ધતવારી [ધતવાર (રવિવાર) + ધ (સંબધી)]

વિ. રવિવાર સંબધી; ધતવારનું.

ધતવો પું. નાની જૂઠું; જૂનું બપ્પું.

ધતસે [સં. ધતસ (અહીંથી)] જ. (હિંદી) અહીંથી.

ધતસ્તત [સં. ધતસ્તતઃ] જ. અહીંતહીં; આમતેમ.

૧જુમાં વીર ધતસ્તત ફરલો,

મજરણ ધોડા મુરજુ કરલો. અમ્મમેધ

ધતસ્તતઃ ૧. [સં. ધતઃ (અહીંથી) + તતઃ (ત્યાંથી)] જ. અહીંતહીં; આમતેમ; જ્યાં ત્યાં; બધે.

૨. જ. અહીંથી તહીંથી

ધતસ્થિત [સં. ધતઃ (અહીં) + સ્થિત (રહેલું)] જ. અહીંતહીં; આમતેમ.

૧૨સે ધતસ્થિત જાવન પ્રમાનંદ

ધતહીં જ. આ રીતે; આ પ્રમાણે.

ધતહીં શીશુ સદા મુખદાર! એવિદ્યુતિ

ધતઃ ૧. [સં.] જ. અહીંથી.

૨. જ. અહીંયાં.

૩. જ. આથી; આ ઉપરથી.

ધતઃપર [સં.] જ. કહે પછી.

ધતાઅત ૧. [અ. તઅત (તેણે આજ્ઞા પાળી)] જી. આજ્ઞાપાલન તાબેદારી.

૨. જી. કૃપા; મહેરબાની.

૩. જી. બક્ષિત; સેવા.

ધતાક (ધતાક) ૧. [અ. ધતાક (રહે મુકું)] જી. સ્વતંત્રતા; મુક્તિ.

૨. વિ. આદર્શ.

ધતાક (ધતાક) જી. ધતારી.

ધતાબ્ધ ૧. [અ. અતબ (તેણે કપડો આપ્યો)] પું. કપડો.

૨. પું. નાખુશી; અનિશ્ચય.

૧. ધતાબે ધતાકી = ધધિરી કોપ.

૨. ધતાબે શાકી = રાગનો ભવ.

૩. ધતાબો ખિતાબ = નાખુશી બતાવતા શબ્દો; ચુસ્તાનાં વેણુ.

ધતાર ૧. જી. ધતારીનો બપ્પો.

૨. વિ. (ઝિંજી) આદર્શ.

૩. જ. હમણું; આ વખતે.

ધતાસ જ. હસમાં.

ધતાસા જ. જરાક.

ધતાવાસ ૧. જી. આકલ્પની એક યાતિ.

૨. જ. આકલ્પની એરાસી યાતિ મહિની એ નામની યાતિનું માથુસ.

૩. વિ. આકલ્પની એ નામની એક પેટા યાતિનું.

ધતાસા જ. જરાક.

ધતિ ૧. [સં.] પું. અંતઃ હેલો; હેલત; પૂર્વતઃ સમાપ્તિ.

૨. પું. એ નામનો એક ગણિ.

૩. પું. (પિતૃ) દરેક ગણમાં બપ્પુ અને ગણ મળી એ અધરનો એક સમરત વર્ણમેળ હંદ; કામલતા. તે. ગણની હંદનો એક ભેદ છે.

૪. જી. અધ્યેદની સોનું નામ.

૫. જી. ગતિ; જવું તે.

૬. જી. જની સંજ.

૭. જી. યાન.

૮. જ. આ પ્રમાણે; એમ એવી રીતે; આ પ્રકારે; પૂરું થયું; હેલો અધ્યો એવું બતાવનારો શબ્દ; સમાપ્તિશબ્દ શબ્દ.

જો માર્કડેય પુરાણે લો. ધતિ આખ્યાન હતું પ્રમાનંદ

૯. જ. ઉપસર્ગ તરીકે બીજા શબ્દની સાથે બોધાર્થ સમાસ બતાવવામાં વપરાતો શબ્દ. એમકે, ધનિજ્ઞા; ધતારિ.

૧૦. જ. હેતુ, અર્થ, બ્યવસ્થા, હર્ષાંત, સમાપ્તિ, મત, પ્રર્ણ, પ્રકરણ, પ્રકર, પ્રત્યક્ષ, સ્વરૂપ, પરામર્થ એટલે સ્પર્શ, સાનિધ્ય એટલે પાસેપહું, વિવશ્વા એટલે કહેવાનો ઉદ્દેશ, નિયમ, અવધારણ એટલે નિશ્ચય, એ પ્રમાણે, પ્રકાશન એટલે પ્રસિદ્ધિ, માન એટલે માન અને આરંભ બતાવનાર અન્યથ.

ધતિક [સં. ધતિ (ગતિ) + ક (પણું)] વિ. ગતિવાળું.

ધતિકથ ૧. [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે) + કથ (બેઠું)] વિ. એ પ્રમાણે બોલનાર.

૨. વિ. દુષ્ટ.

૩. વિ. ન માનવા જેવું; બરોસો રાખી ન હકાવ એવું.

૪. વિ. નષ્ટ.

ધતિકથા [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે) + કથ (વાત)] જી. અર્થ વગરની વાત; અર્થ વિનાનું બોલતું તે.

ધતિકરણીય ૧. [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે) + કરણીય (કરવા જેવું)] જ. ફરજ.

૨. વિ. નિશ્ચયે અનુમતી કરવાનું

ધતિકર્તવ્ય ૧. [સં. ધતિ (આમ) + કર્તવ્ય (ફરજ)] જ. ફરજ કરવું પડે એવું કામ.

૨. વિ. કરવું વાજબી કોય તેવું.

૩. વિ. પરિપાટી એટલે પ્રથા મુજબ કરવા જેવું.

૪. વિ. ફરજ કરી ચૂકેલ; ફૂલફૂલ.

૫. જ. એમ જ કરવા જેમ.

ધતિકર્તવ્યતા ૧. [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે)]

+ કર્તવ્ય (કરવા જેવું) + તા (પણું)]

જી. અવશ્ય કરવા જેવી બાબત. કર્તવ્યતા આદર્શમાં જ પૂરી થાય છે એમ બતાવવા આ શબ્દ વપરાય છે.

૨. જી. ઉદ્યોગ અથવા પ્રયત્નની હેલની વધઃ કોઈ કામમાં જે કોઈ કરવાનું કોય તે કયું એવું બતાવનારો શબ્દ.

૩. જી. પરિપાટી; કામ કરવાની રીત.

૪. જી. પરિપૂર્ણતા સમાપ્તિ; કાર્યનો અંત; ફૂલફૂલતા.

૫. જી. ફરજ.

૬. જી. વાજબી અને ખરો હલાજ.

ધતિકર્તવ્યતા મૂક [સં. ધતિ (આમ) + કર્તવ્ય (કરવા જેવું) + તા (પણું) + મૂક (ગણાયેલું)] વિ. શું કરવું તેની જેને અમજ ન પડતી કોય એવું; મુંઝાયેલું.

ધતિકર્તવ્યત્વ [સં. ધતિ (આમ) + કર્તવ્ય (કરવા જેવું) + ત્વ (પણું)] જ. વાજબી અને ખરો હલાજ; ધતિકર્તવ્યતા.

ધતિકર્તવ્ય [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે) + કર્તવ્ય (કરવા જેવું)] જ. ફરજ; ધતિકર્તવ્ય.

ધતિકર્તવ્યતા [સં. ધતિ (આમ) + કર્તવ્ય (કરવા જેવું) + તા (પણું)] જી. અવશ્ય કરવા જેવી બાબત; ધતિકર્તવ્યતા.

ધતિકાદ (ધતિકાદ) [અ. અકદ (તેણે અકદ રાખી)] પું. આસ્થા; વિશ્વાસ; અકા.

ધતિકાદી (ધતિકાદી) ૧. [અ. અકદ (તેણે વિશ્વાસ રાખ્યો)] વિ. આસ્થા રાખનાર; અકાળુ.

૨. વિ. અકા રાખવા જેવું.

ધતિકાદે (ધતિકાદે) ૧. પું. મસીદમાં વસવાટ.

૨. [અ. વક્ર (તેણે કામ રાખ્યો)] પું. વિષયવાસનાનો સંયમ; ઇશ્વરનો મુખ ભોજવવાની ઇચ્છાનું દમન.

ધતિકાર્ય [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે) + કાર્ય (કરવા જેવું)] વિ. અવશ્ય કરવા જેવું.

ધતિકાર્યતા [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે) + કાર્ય (કરવા જેવું) + તા (પણું)] જી. અવશ્ય કરવા જેવું કામ; ધતિકર્તવ્યતા.

ધતિકૃતમ્ [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે) + કૃતમ્ (કરેલું)] જ. (મથિત) જે રચના કરવાની હતી તે આ પ્રમાણે કરી એમ બતાવવા બુદ્ધિમતિના સિદ્ધાંતને અંતે લખવામાં આવતો શબ્દ; 'અ. ઈ. એક'.

ધતિકૃત્યતા [સં. ધતિ (આ પ્રમાણે) + કૃત (કામ) + તા (પણું)] જી. જરૂરી ફરજ અવશ્ય કરવા જેવું કામ; ધતિકર્તવ્યતા.

કલિઅર્થ

કલિઅર્થ (કલિઅર્થ) [અ. અર્થ (તે વચ્ચે)]
૧. વધી જવાપણ.

કલિઅર્થ (કલિઅર્થ) [અ. અર્થ (તેને માટે
માની)] ૧. માણીની માન્યતા; સમાની માન્યતા.

કલિઅર્થનામા (કલિઅર્થનામા) [અ. કલિઅર્થ
(સમાની માન્યતા) + ના. નામા (લેખ)]
૧. સમા આપવાની પ્રાર્થનાવળી લેખ.

કલિઅર્થી (કલિઅર્થી) [અ. અર્થ (તેને
માની માની)] ૧. માણી માનનાર; સમાની
માનના કરનાર.

કલિઅર્થ (કલિઅર્થ) ૧. [અ. અર્થ
(તે નિરૂપિત વચ્ચે)] ૧. પદવીમાણી રાજાશ્રીથી
દરજા થતું તે; દારજની; નિરૂપિત લેખપણું.

૨. પું. મતભેદ; મતાંતર.

કલિદાસ ૧. [અ. અર્થ (તે ન્યાયી હતો)]
૧. પ્રમાણિકપણું; સરજતા.

૨. પું. માણ દોષપણું અનુકૂળતા.

૩. પું. સમતોષપણું.

કલિના ૧. [અ.] ૧. જો. ચિતા; દિગ્ગ.

૨. જો. મહેનત; મમ.

કલિપણ [સં. કલિ (સમાપ્તિ) + પણ
(પદ્ધતિ)] ૧. અટકું બસ એમ માનતા
લોકો.

કલિશાક (કલિશાક) ૧. [અ. શાક
(તે નસીબથી થતું)] ૧. અકસ્માત; અણધારી
થકના.

૨. પું. કમ્પત.

૩. પું. કાવતરું; પ્રપંચ.

૪. પું. દેવચોગ; નસીબનો સંજોગ.

૫. પું. બનાવ.

૬. પું. કારોસો; વિશ્વાસ.

૭. પું. મગતાપણું; મેગ.

૮. પું. મિત્રતા; ભાવિંધી.

૯. પું. મોકો; તક અવસર.

૧૦. પું. સંપદ; એકમ.

૧૧. પું. સંમતિ; એકમતી.

કલિઆર ૧. [અ. અર્થ (તેણે વિશ્વાસ
રાખ્યો)] ૧. કારોસો; વિશ્વાસ.

૨. પું. માન્યતા; મદા.

૩. પું. અવસર; અંદોષસ્ત; તળવીર.

કલિઆર (કલિઆર) [અ. અર્થ (તેણે વિશ્વાસ
રાખ્યો)] ૧. વિશ્વાસ; કારોસાદર.

કલિમાત્ર ૧. [સં. કલિ (આટકું) + માત્ર
(માપતણું)] ૧. આટકું.

૨. જિ. આવા પ્રકારનું; અણી બતણું.

કલિમાદ ૧. [અ. અર્થ (વાંચ્યો)]
૧. આટકું આંધર.

૨. પું. વિશ્વાસ; ખાતરી; કારોસો.

કલિમાદી [અ. અર્થ (વાંચ્યો)] ૧. વિશ્વાસ
રાખના સાવક માણસ.

કલિમાદ (કલિમાદ) ૧. જો. કમ્પત ન
કરવાપણું.

૨. [અ. અર્થ (તે વચ્ચે પડ્યો)]
જો. રીક્ષ; વંધો.

૩. જો. નાખુશી.

કલિમાદી (કલિમાદી) ૧. [અ. કલિમાદ
(રીક્ષ)] ૧. વંધો લેનાર માણસ.

૨. જો. નાખુશો; મુશ્કો.

કલિમાદ (કલિમાદ) [અ. અર્થ (તેણે કમ્પ
પણું)] ૧. કમ્પત.

કલિમેષ [સં. કલિ (સમાપ્તિ) + લેખ
(લેખ નિર્ણય)] ૧. ઉપસંહાર; સમાપ્તિસંદર્ભ
'એપિસોમ'.

કલિપત્ [સં. કલિ (એ પ્રમાણે) + પત્
(લેખ)] ૧. એ જ રીતે એમ જ.

કલિપુસ્તક [સં. કલિ (આ પ્રમાણે) +
પુસ્તક (લેખપણું)] ૧. જો. નોંધ પર્થના એક
પુસ્તકનું નામ. તેનું આ નામ પાડવાનું કારણ
એ છે કે તેમાં દરેક વચ્ચેની આગળ કલિ
પુત્ર અમરતા એટલે કામવાને આમ કહ્યું
એવા રાજા પ્રેમ છે.

કલિપુસ્ત ૧. [સં. કલિ (આમ) + પુસ્ત
(લેખ)] ૧. જો. કામ; વાર્તા.

૨. જ. ખરી ખાનખી; જેવી રીતે બનું લેખ
તેવી જ દરજા.

૩. જ. બનાવ; બીના.

૪. જ. જૂતકાગળ બનાવોનો જૂતાંત કલિપુસ્ત;
બનેલી દરજાનું બનાવ.

૫. જ. વસ્તુ; નાટક કે કાવ્યો વિષય.

કલિપુસ્તિ [સં. કલિ (એ પ્રમાણે) + પુસ્તિ
(લેખપણું)] ૧. નાટક કે કાવ્યો વિષય.

કલિપા [સં.] ૧. એક કાવિનું નામ.

કલિપામ [સં. કલિ (સમાપ્તિ) + પામ
(પુણ)] ૧. કલિપા સંપૂર્ણ; લેખ, પુસ્તક,
પ્રકરણ કે અખ્યાને અંતે લખાતો શુભવાચક
શબ્દ.

કલિપાશ્વ [સં. કલિ (સમાપ્તિ) + શ્વ
(પુણ)] ૧. કલિપાશ્વરી શબ્દ સમાપ્તિ
અખ્યાનારો શબ્દ.

કલિપ્રી ૧. [સં. કલિ (આમ) + પ્રી

(પ્રીતિ)] ૧. જો. કાર્યની સરજતા; કમની સિદ્ધિ.

૨. જો. સમાપ્તિ; પૂર્ણાકૃતિ; છેલ્લો અંત.

કલિપ્રી થતું = પૂરું થતું છેલ્લો આવવો.

૩. જો. સમાપ્તિશબ્દ લેખ અંતનું લખાણ.

કલિપ્રામ [અ.] ૧. પાપથી પોતાનો બચાવ.

કલિસિદ્ધમ [સં. કલિ (આ પ્રમાણે) + સિદ્ધ
(સાધિત)] ૧. (મશ્વિત) સિદ્ધ કરવાનું
આ પ્રમાણે સિદ્ધ થતું એમ અખ્યાવતો
બુદ્ધિતિના સિદ્ધાંતને અંતે લખાતો શબ્દ 'મુ.
ઈ. ડી'.

કલિહ ૧. [સં. કલિ (આ પ્રમાણે) + હ
(ખરખર)] ૧. ખરખર અથવા પ્રમાણે.

૨. જ. સમાપ્ત બનાવનારો એક ઉપસર્ગ.
જેમકે, કલિહાસ.

કલિહાસ ૧. પું. અચરવેદનો એ નામનો ઉપવેદ.

૨. પું. આઠ મહેનત એક પ્રમાણ; અંતિમ
પ્રમાણ; પરંપરાગત અલગી આવતી વાત કે
વર્ણનનો પુરાવો.

૩. પું. કોઈ બાબતનું વિવરણ વર્ણન.
છત્રી પિરિ મિ કહી સહી બહુજી આ કલિહાસ.

૪. [સં. કલિ (આ પ્રમાણે) + હ
(ખરખર) + અસ-અસ ઉપરથી-(હદ)]

૧. તવારીખ; વખતના કમ પ્રમાણે નોંધાપેલી
દરજા; બચાવ; વાર્તા; કામ; જૂતકાગળ જૂતાંત;
કર્મ મરેલ બનાવો અને તે સાથે સંબંધ
રાખનાર પુરુષોનું કાલમેલ કર્યા વગરનું વર્ણન.

૫. પું. દરજા.

અંગા કલિહાસ સરજમાં સમજે કે,

અન્ય આમમ કીમે કિતું થાય કે. દમારામ

૬. પું. પર્થ, અર્થ, કમ અને મોક્ષ સંબંધી
ઉપદેશવાળું અને પૂર્વે બનેલી દરજાના જૂતાંતનું
પુસ્તક પૂર્વચરિત્ર

પુસ્તક, કલિપુસ્ત, આખ્યાયિક, ઉપદેશવાળું,
પર્થતામ અને અર્થતામ એ બધાને મટિ એક
શબ્દ કલિહાસ છે. આખ્યાયિક અર્થતામ

૭. પું. બની મરેલ બનાવો અને કર્મ મરેલ
પુરુષોના વર્ણનનું પુસ્તક.

૮. પું. બોલે મહેનત એક કામ.

૯. પું. સિવનું એક નામ.

૧૦. જો. દરજા.

કલિહાસક [સં. કલિહાસ (તવારીખ) +
ક (અસ)] ૧. કલિહાસ લખનાર પુરુષ;
તવારીખનવીસ; કલિહાસકર.

કલિહાસકલા [સં. કલિ (આમ) + હ
(ખરખર) + અસ-અસ ઉપરથી-(હદ) +

કલા [દ્વય]] સૌ. જનસા જનાવનું કથાર્થ વર્ણન લખવાનો કુશર.

ઇતિહાસકાર ૧. [સં. ઇતિ (એ પ્રમાણે) + કાર (નિષે) + આસ-અસ ઉપરથી- (વર્ત) + કાર (કાર)] પું. ઇતિહાસનો કર્તા; જૂતકાળનું પ્રાંત લખનાર માણસ; તવારીખનવીસ.

૨. વિ. ઇતિહાસ જનાવનાર; તવારીખ લખનાર.

ઇતિહાસકાંતિ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + કાંતિ (કેશક)] સૌ. કશકોષ; વખતને સમગ્રી જૂથ; 'એનેકોનિઝમ'.

ઇતિહાસખોજ [ઇતિહાસ (તવારીખ) + ખોજ (તપાસ)] પું. ઇતિહાસ સંબંધી ચોધ કરનાર માણસ.

ઇતિહાસગુપ્ત [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + ગુપ્ત (ચોપે)] પું. ઇતિહાસના પુસ્તકોનો વર્ગ; ઇતિહાસ વિભાગ.

ઇતિહાસમંથ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + મંથ (પુસ્તક)] પું. જૂતકાળના વૃત્તાંતનું પુસ્તક.

ઇતિહાસચિહ્નવિદ્યા [સં. ઇતિહાસ (જૂતકાળના જનાવ) + ચિહ્ન (નિશાની) + વિદ્યા (સાસ)] સૌ. પ્રાચીનવસ્તુચોધ; પુરાણવસ્તુસાહ્ય; 'આર્કિઓલોજી'.

ઇતિહાસચિહ્નવેત્તા [સં. ઇતિહાસ (પૂર્વ વૃત્તાંત) + ચિહ્ન (નિશાની) + વેત્તા (જાણનાર)] પું. અસમના વખત સંબંધી ચોધખોજ કરનાર વિદ્વાન; પેરાતનિક; પ્રાચીનવસ્તુશાસ્ત્રી; 'આર્કિઓલોજિસ્ટ'.

ઇતિહાસજ્ઞ [સં. ઇતિહાસ (જૂતકાળનું વૃત્તાંત) + જ્ઞ (જાણનાર)] પું. તવારીખ જાણનાર વિદ્વાન; ઇતિહાસવિદ; ઇતિહાસવેત્તા.

ઇતિહાસનવેસ [ઇતિહાસ (તવારીખ) + નવીસ (લખનાર)] પું. તવારીખ લખનાર માણસ; ઇતિહાસલેખક.

ઇતિહાસપદ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + પદ (પદ)] પું. ઇતિહાસરૂપી લક્ષણ.

ઇતિહાસપ્રકિત [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + પ્રકિત (વિદ્ય)] પું. ઇતિહાસમાં વિદ્ય પુરુષ ઇતિહાસનો સાક્ષર.

ઇતિહાસપુરાણ ૧. ન. અર્થવેદનો એક ભાગ.

૨. ન. ઇતિહાસ અને પુરાણ.

૩. [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + પુરાણ (અસમના વખતની કથાનું પુસ્તક)] ન. ઇતિહાસને જણાવનાર પુરાણ.

ઇતિહાસપ્રસિત [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) +

+ પ્રસિત (ચાલતું)] વિ. ઇતિહાસમાં ચાલતું આવેલું; તવારીખમાં જણાવેલું થયેલું.

ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + પ્રસિદ્ધ (જાણીતું)] વિ. તવારીખમાં પ્રખ્યાત થયેલ.

ઇતિહાસપ્રેમી [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + પ્રેમિન (ચોખવાળું)] વિ. તવારીખના ચોખવાળું.

ઇતિહાસજૂત [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + જૂત (થયેલું)] વિ. ઇતિહાસમાં જૂથ જોડે જોડે; ઇતિહાસના જનાવ તરીકે કર્મ થયેલ.

ઇતિહાસપ્રમ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + પ્રમ (અપ્રાપ્ત)] પું. ખોટી દલીલ.

ખાદસાદે ચેર આપાને ખસાવો એને ઇતિહાસમાં ઇતિહાસપ્રમ બાપે છે.

નડાનીર-નરમદાન

ઇતિહાસમીમાંસા [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + મીમાંસા (વિચારણા)] સૌ. ઇતિહાસ સંબંધી વિચાર.

ઇતિહાસમૂર્તિ ૧. [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + મૂર્તિ (આકૃતિ)] સૌ. ઇતિહાસરૂપી દેવીનું સ્વરૂપ.

૨. ન ઇતિહાસનું મંત્રનું જ્ઞાન ધરાવનાર માણસ.

ઇતિહાસયશસ્ચિત્રની [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + યશસ્ચિત્ર (કીર્તિવર્તુ) + ઇ (નારીજાતિનો પ્રવચ)] વિ. સૌ. તવારીખમાં મહદૂર ઇતિહાસમાં પ્રખ્યાત થયેલી.

ઇતિહાસકાવા [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + કાવા (મુશ્કરી)] સૌ. જૂતકાળના જનાવ જાણનાર મહેતી મુશ્કરી.

ઇતિહાસરસિક [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + રસિક (૧૪ સેના)] વિ. તવારીખમાં અસ સેનાર ઇતિહાસના ચોખવાળું.

ઇતિહાસરંગી [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + રંગ + રંગ (વાણ)] વિ. ઇતિહાસ ઉપરથી રંગાયેલું.

ઇતિહાસરૂપ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + રૂપ (આકાર)] વિ. તવારીખના જેનું; ઇતિહાસ સરખું.

ઇતિહાસલેખક [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + લેખક (લખનાર)] વિ. ઇતિહાસ લખનાર; તવારીખનવીસ.

ઇતિહાસવાદ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + વાદ (અન)] પું. ઇતિહાસની વાર્તા.

ઇતિહાસવાહી [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) +

વાહ (વહ જડ)] વિ. જૂતકાળના જનાવોથી ભરપૂર.

ઇતિહાસવિદ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + વિદ (જાણવું)] પું. ઇતિહાસમાં તવારીખ જાણનાર વિદ્વાન.

ઇતિહાસવિકિત [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + ચિહિત (જાણવું)] વિ. ઇતિહાસમાં પ્રખ્યાત; તવારીખમાં મહદૂર થયેલું.

ઇતિહાસવિધાના [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + વિધાના (મકનાર)] પું. ઇતિહાસ મકનાર.

ઇતિહાસવિરોધ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + વિરોધ (વિકલ્પ)] પું. અમળની અસતરીમાં જની જૂથ; અવિરોધ; 'એનેકોનિઝમ'.

ઇતિહાસવિવેક [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + વિવેક (સમજનારું જાણવાની શક્તિ)] પું. ઇતિહાસમાં માર અને અસાર જાણવાની શક્તિ.

ઇતિહાસવિષયક [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + વિષય (બાબત) + ક (લગતું)] વિ. ઇતિહાસમાંથી જેનો અગદૂર લીધેલો દોષ એવું; તવારીખ સંબંધી.

ઇતિહાસવેત્તા [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + વેત્તા (જાણનાર)] પું. ઇતિહાસ જાણનાર; ઇતિહાસમાં વિદ્વાન.

ઇતિહાસવેદ ૧. [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + વેદ (હિંદુઓનું ધર્મપુસ્તક)] પું. ઇતિહાસરૂપી ધર્મપુસ્તક.

૨. પું. એ નામનો વેદ.

ઇતિહાસશનાસ [ઇતિહાસ (તવારીખ) + શનાસ (જાણનાર)] પું. ઇતિહાસ જાણનાર માણસ.

ઇતિહાસશાસ્ત્રવેત્તા [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + શાસ્ત્ર + વેત્તા (જાણનાર)] પું. ઇતિહાસ જાણનાર.

ઇતિહાસશૂન્ય [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + શૂન્ય (રહિત)] વિ. ઇતિહાસ વિનાનું; ઇતિહાસસૂનું.

ઇતિહાસસમૃદ્ધ [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + સમૃદ્ધ (સંપત્તિવાળું)] વિ. જાણ્ય ઇતિહાસવાળું, તવારીખથી ભરપૂર.

ઇતિહાસસંશોધક [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + સંશોધક (ચોધ કરનાર)] વિ. તવારીખ સંબંધી ચોધખોજ કરનાર.

ઇતિહાસસૂનું [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + શૂન્ય (રહિત)] વિ. ઇતિહાસશૂન્ય; ઇતિહાસ વિનાનું.

ઇતિહાસ

ઇતિહાસસોહાગિયું [ઇતિહાસ (તવારીખ) + સોહાગી (સોહાવાયું)] વિ. તવારીખમાં પંકાયેલું; ઇતિહાસ પ્રખ્યાત.

ઇતિહાસાચાર્ય [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + આચાર્ય (વિદ્વાન)] પું. તવારીખનો વિદ્વાન.

ઇતિહાસાતીત [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + અતીત (ઓળંગેલું)] વિ. ઇતિહાસ લખાવો શરૂ થયો તે પહેલાનું.

ઇતિહાસાદર્શક [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + આદર્શક (દર્શક)] વિ. ઇતિહાસવાળું; ઇતિહાસમય.

ઇતિહાસિક [સં. ઇતિહાસ (તવારીખ) + ઇક (અર્થ)] વિ. ઇતિહાસને લગતું; ઐતિહાસિક.

ઇતું ૧. [સં. એતદ્ (આ)] વિ. આતું; એવું.
૨. વિ. એવું અન્યથા; આતું વિચિત્ર.
એક જગ્યાએ ઇતું તે પૂછે પાણી પીતું.

ઇતે વિ. (કિંગ) આટલું.

ઇતેક ૧. [હિં.] વિ. આટલુંક આ માપ જેટલું.
૨. વિ. થોડું; જરા; ઓછું.

ઇતેકાક (ઇતિહાસ) [અ. આક (તેલે થકા થાળી)] જી. આસ્થા; મહા; વિશ્વાસ.

ઇતેગિતે વિ. અવધુર્ગાંધું; થોડુંક.

ઇતેશક (ઇતેશક) ૧. [અ. વશક (તે નસીબથી થયું)] પું. અકસ્માત; અણધારી થવા.

૨. પું. અવસર; મોકો.
૩. પું. એકમતી; બધાનો સરખો મત હોવાપણું.

૪. પું. કેળવણી; સંમતિ.
૫. પું. કવલક; પ્રપંચ.
૬. પું. બિના; હકીકત.
૭. પું. કામ; નસીબ.
૮. પું. મિતતા; હોસ્તી.
૯. પું. સહકાર; સાથ.

૧૦. પું. સંજોગ; બનાવ.
૧૧. પું. સંપ; સહકાર.
૧૨. પું. સંભવ; સહજતા.

ઇતેહાક [અ. વહક (તેલે એક થું)] પું. એકતા; મિત્રાઈ; બુઝો ઇતિહાસ.

ઇતેક ૧. [સં.] પું. એક જાતનું થાણું; બર.
૨. જી. એક વનસ્પતિ; છાશ.

ઇતેર [સં.] પું. એક જાતનું બર.

ઇતિહા [સં.] જી. એ નામની એક સુગંધી વસ્તુ; બોરોચન; માવના માથામાંથી મળતી કે

તેના પિત્ત અથવા મૂત્રમાંથી બનવાથી એક ઔષધિ.

ઇતેક (ઇતેક) [હિં.] પું. કસાઈ બવાની સ્થિતિ.

ઇતકાથ [અ. ઇતિહાસ (સામાન)] પું. આરંભ; શરૂઆત.

ઇતના [હિં.] જી. બાજત; વાત.

ઇતશક (ઇતશક) [અ. વશક (તે નસીબથી થયું)] પું. અકસ્માત; અણધાર્યો બનાવ. બુઝો ઇતિશક.

ઇતરખિતર [હિં.] વિ. વીંખી નાખેલું.

ઇતલા [અ. ઇતલાઅ (સમાના)] જી. સુચના; અખર.

ઇતલાઅ [અ. તલઅ (તેલે બણું)] જી. સુચના; અખર; બહેરાત.

ઇતલાનામા [અ. ઇતલાઅ (સુચના) + નામા (થેમ)] પું. સુચનાપત્ર; નિવેદનપત્ર.

ઇતથ [હિં.] વિ. આટલું.

ઇતિકા (ઇતિકા) ૧. [અ. વકી (તેલે જામ થયું)] પું. કામ; દર રહેતું તે.
૨. પું. પવિત્રતા; શુદ્ધિ.

ઇતિકાક (ઇતિકાક) ૧. [અ. વશક (તેલે કામ થયું)] પું. હિંદુદર્શન; સંધ્ય.
૨. પું. રોજો; દિવસનો ઉપવાસ.

ઇતિકિલિ જી. એ નામની એક રમત. તેમાં એક બાબુનાં બધાં રમવામાં હારદોર નીચાં નથી હોયં બને એટલે તે દરેકની પીઠ ઉપર બીજા બાબુનું આકેશ રમનાર થઈ બેસે. આ રમતથી નિયમસર કામ કરવાની ટેવ પાડવા ઉપરાંત રમજ સાથે થયું બંને સારી કસરત મળે છે.

ઇતિશક (ઇતિશક) ૧. [અ. વશક (તે નસીબથી થયું)] પું. અકસ્માત; અણધાર્યો બનાવ.

૨. પું. એકમતી; એકમત હોવાપણું.
૩. પું. કેળવણી; સંમતિ.
૪. પું. કવલક; છળપ્રપંચ.
૫. પું. બિના; હકીકત.
૬. પું. કામ; નસીબ.
૭. [અ. વશક (તેલે સંધ થયું)] પું. મિતતા; મેત્રી; બાઈબધી.
૮. પું. મેળ; મળતાપણું; સંપ.

૧. ઇતિશક બનવું = અણુજી બાબુનું; સાઈ નીચવું.
૨. ઇતિશક થવું = સંપથી રહેવું.

૯. પું. મોકો; તક; અવસર.

૧૦. પું. સહજતા; સંભવ.
૧૧. પું. સહકાર; સાથ.
૧૨. પું. સંજોગ; બનાવ.

ઇતિશકન (ઇતિશકન) ૧. [અ. વશક (તે નસીબથી થયું)] જ. અકસ્માતથી બોર્સિતું.
૨. અ. કદાચ.

ઇતિશકાત (ઇતિશકાત) ૧. [અ. ઇતિશક (અકસ્માત)નું બહુવચન] પું. જ. અ. અકસ્માતો; અણધાર્યો બનાવો.

૨. [અ. ઇતિશક (બનાવ)નું બહુવચન] પું. જ. અ. બનાવો; સંજોગો.

ઇતિશકિયા (ઇતિશકિયા) [અ. વશક (તે નસીબથી થયું)] વિ. અકસ્માતથી થયેલું; આકસ્મિક.

ઇતિશકી (ઇતિશકી) [અ. વશક (તે નસીબથી થયું)] વિ. અકસ્માતથી થયું; અકસ્માતી.

ઇતિશકેરાઈ (ઇતિશકેરાઈ) [અ. ઇતિશક (અકસ્માત) + એ (કું) + રાઈ (મત)] પું. મેત્રી; એકસંધ; એકથ.

ઇતિશકે હસન (ઇતિશકે હસન) [અ. ઇતિશક (વા) + એ (કું) + હસન (સાહે)] પું. અણધાર્યું; સાઈ નસીબ; અણુજી તક.

ઇતિઅ [અ. તઅઅ (તે તબી થયો)] જ. અણુસરથું.

ઇતિલાઅ ૧. [અ. તલઅ (તેલે બણું)] જી. અખર; સુચના.
૨. જી. બહેરખખર.

૩. જી. હિરો; બહેરનામું.
૪. જી. તપાસ; તળવીજ.

ઇતિલાનામા ૧. [અ. ઇતિલાઅ (ખખર) + નામા (થેમ)] જ. આશ્વિન; 'સમન્સ'.
૨. જ. સિખિત બહેરખખર; નિવેદનપત્ર.

ઇતિલામક [અ. ઇતિલાઅ (ખખર) + મક (વાળું)] વિ. બળેલું; માહિતી હોય એવું.

ઇતિસાઈ (ઇતિસાઈ) [અ. વસાઈ (તેલે વળણ થયું)] પું. વર્ણન; પ્રસાદ; સ્તુતિ.

ઇતિસાલ ૧. [અ. વસલ (તેલે મેલાપ થયું)] પું. મેળ; મોકો.
૨. પું. મોગ; સંબંધ.

૩. પું. સંપ; એકતા.
ઇતિહાક ૧. [અ. વહક (તેલે એક થું)] પું. એકતા; એકથ; સંપ.

૨. પુ. મિત્રતા; દોસ્તી; સાહચર્ય.
૩. પુ. સંધિ; કાર.
ધર્મશાસ્ત્ર ૧. [અ. વ્રત (તેને સંપન્ન કરી)]
પુ. તકોમત; આજ્ઞા; દોષ.
૨. પુ. સંપન્ન; સંપન્ન; સંપન્ન.
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર) ૧. [અ. વ્રત (તેને સંપન્ન કરી)]
પુ. તકોમત; આજ્ઞા; દોષ.
૨. પ. વ્યવસય; મોક્ષ; સુખ.
૩. પ. સંપન્ન; મોક્ષ; મેળ; ધર્મશાસ્ત્ર.
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર) ૧. [અ. વ્રત (તેને સંપન્ન કરી)]
પુ. તકોમત; આજ્ઞા; દોષ.
૨. પ. કલમ.
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર) [અ. ધર્મશાસ્ત્ર
(આજ્ઞા)] પિ. આજ્ઞાનાથી થયેલ;
આજ્ઞાપત્ત.
ધર્મશાસ્ત્ર [અ. તપ્ત (તે તાપે થયો)]
પુ. તાપેદારી.
ધર્મશા ૧. [શ. ધર્મશાસ્ત્ર (ખબર)]
જી. ખબર; સૂચના.
૨. જી. જાહેરાત; જાહેરખબર.
૩. જી. દેરો; જાહેરનામું.
ધર્મશાસ્ત્ર ૧. [અ. ધર્મશાસ્ત્ર (ખબર) +
શ. નામા (પત્ર)] ન. આજ્ઞાપત્ર; 'સમન્સ'.
૨. ન. મહેસૂલ મુદતસર નહિ જરનારની
જમીન જમ કરવાની ચેતવણી.
૩. ન. સૂચનાપત્ર; જાહેરાત; 'નોટિસ'.
ધર્મશા ૧. [અ. વ્રત (એક)] પુ. મૈત્રી;
સાહચર્ય; દોસ્તી.
૨. પુ. સંધિ; કાર.
૩. પુ. સંપન્ન; મોક્ષ; મેળ.
ધર્મશા ૧. [સં. ધર્મશા (એ પ્રમાણે) +
એવ (જ)] પિ. એજ પ્રમાણે થતું.
૨. જ. આ જ રીતે.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. ધર્મશા (એ પ્રમાણે) + શ્વ
(જલદી જવું)] પુ. (જ્યોતિષ) એ નામનો એક
એક યોગ. ઉત્તાવળી ચાલવાનો મહા ધીમી
ચાલતા મહત્તી અંદરમાં બોલો કોય અને તે
એકબીજાને દેખતા કોય અથવા એકબીજાની
સાથે સંપર્ક કરતા કોય ત્યાં આ યોગ થાય છે.
ધર્મશાસ્ત્રી [સં. ધર્મશાસ્ત્ર (એ નામનો એક
યોગ) + ધર્મ (નામ)] પિ. (જ્યોતિષ)
ધર્મશાસ્ત્ર નામનો યોગવાળું.
ધર્મ [સં. ધર્મશા (એ પ્રમાણે)] જ. આ
રીતે; આ પ્રમાણે; આમ.
ધર્મશાસ્ત્ર ૧. [સં. ધર્મશા (આ પ્રમાણે) +
શ્વ (જોવાપણું)] પુ. એ પ્રમાણે થતું તે.

૨. પુ. એવી સ્થિતિમાં આવવાપણું.
ધર્મશાસ્ત્ર ૧. [સં. ધર્મશા (એ પ્રમાણે) + શ્વ
(જોવાપણું)] પિ. એ પ્રમાણે થયેલ; આ પ્રમાણે
બનેલું.
૨. પિ. એવી સ્થિતિમાં આવેલું; આના
સંબંધવાળું.
૩. જ. જેમ બનું કોય તેમ; અસાધ્ય.
૪. જ. વિચલવાનું સંવિસ્તર.
ધર્મશા [સં.] જ. આ પ્રમાણે.
ધર્મશા [સં. એ] જી. (પ્રાકૃત) નારી; એ.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. એ (નેરી) + શ્વ
(કિમત)] જી. (પ્રાકૃત) એની એક કળા.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. એ (નેરી) + શ્વ
(વાત)] જી. (પ્રાકૃત) એ સંપર્ક વાતની.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. એ (નાઈ) + શ્વ
(પર)] પુ. (પ્રાકૃત) ધર્મશા; વિષય; અભિચારી.
ધર્મશાસ્ત્રી [સં. એતીશ્વ] ન. (પ્રાકૃત)
એતીશ્વ જન્મેલ મહિમાવાળી તીર્થંકરે જન્માવેલું
સામાન્ય.
ધર્મશાસ્ત્ર ૧. [સં. એ + પરિવ્રત
(પર)] પુ. (પ્રાકૃત) ઉદિવો ઉપર કાળ
રખવાપણું.
૨. પુ. એના કલ્પવાળી ન કાળ તે.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. એ (નેરી) + શ્વ
(દેહ)] જ. (પ્રાકૃત) એનું શરીર.
ધર્મશાસ્ત્રસિદ્ધ [સં. એ (નાઈ) + શ્વ
(શરીર) + સિદ્ધ (સુખિત થયેલ)]
પુ. (પ્રાકૃત) એ જન્મમાંથી છુટકારો.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. એ (નાઈ) + શ્વ (નાવ)]
પુ. (પ્રાકૃત) એને પુરુષ સાથે એક
એકવાની થતી ધર્મશા.
ધર્મશા [સં. એ] જી. (પ્રાકૃત) એની નારી.
ધર્મશા [ધિ.] પિ. આટલું.
ધર્મશા ૧. [ધિ.] જ. આ વખતે.
૨. જ. આટલામાં.
૩. જ. આના ઉપર.
૪. જ. દરમિયાન; એટલા વખતમાં.
ધર્મશા (ધર્મશા) [અ.] પુ. દેવતા બોલવો તે.
ધર્મશા [અ. તપ્ત (તે તાપે થયો)]
પુ. અનુસરણું તાપે થતું તે.
ધર્મશા [અ. તપ્ત (તેણે ધર્મશા કરી)]
જી. આજુરતાં તીવ્ર ધર્મશા.
ધર્મશા [અ. તપ્ત (પત્ર)] પુ. સંપૂર્ણતા.
ધર્મશાસ્ત્ર ૧. [અ. અમન (તે સાંભળેલું)]
પુ. સંતોષ; સંતોષ.

૨. પુ. સહીસલામતી; અમાનત.
ધર્મશા [સં. ધ (જવું) + શ્વ (એક)]
પિ. જવા જેવું.
ધર્મશા [સં.] પુ. દારપાણ; પ્રતિકાર.
ધર્મશા ૧. [સં. ધર્મશા (આ પ્રમાણે) + શ્વ
(દેહ)] પુ. એ પ્રમાણેનો સાર મતલબ
દેવ.
૨. પુ. પૂરી કહીએ.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. ધર્મશા (આ પ્રમાણે) + શ્વ
(પર)] જ. એટલા માટે; એ દેવથી.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. ધર્મશા (આમ) + શ્વ
(બસ)] જ. બહુ થયું; આટલું પૂરતું છે;
હવે બસ.
ધર્મશા ૧. [સં. ધ (જવું) + શ્વ (એક) +
શ્વ (નારીબલિયો પ્રત્યય)] જી. મતિ; વચન.
૨. જી. પાલખી; અનાનો.
ધર્મશાસ્ત્ર ૧. [સં. ધર્મશા (આમ) + શ્વ
(સરખાવ)] પિ. એ પ્રમાણે બીજાં પશુ
વગેરે.
૨. જ. એ વગેરે; વગેરે. સરખા સંબંધવાળી
ધર્મશા વસ્તુ મધ્યવચી કોય ત્યારે દૂરથી
આતર બે તથા વસ્તુ મધ્યવી ધર્મશાસ્ત્રી
આવે છે.
ધર્મશાસ્ત્ર [સં. ધર્મશા (આમ) + શ્વ
(સરખાવ) + શ્વ (વાત)] પિ. એ પ્રમાણે
એના જેવું બીજાં કોય તે. જુઓ ધર્મશાસ્ત્ર.
ધર્મશા [સં. ધર્મશા (આમ) + એવશ્વ (એ
પ્રમાણે)] જ. એ પ્રમાણે; એ રીતે.
ધર્મશા ૧. [અ.] પુ. પુરુષો; સુગંધ.
૨. ન. અતર.
૩. ન. અર્ક; સરવ.
ધર્મશાસ્ત્ર-એવશ્વ = સરવ કાલું.
૪. ન. સુમંથીત દ્રવ્ય; પુરુષોદાર બીજ. તેના
પ્રકાર: (૧) અતરવ એટલે જંતુમાંથી મળતી.
જેમકે, કસ્ટૂરી, અંબર. (૨) વનસ્પતિજ.
જેમકે, ફૂલો. (૩) જૈન. જેમકે, કોલ દાર.
ધર્મશાસ્ત્ર [અ. ધર્મ (અતર) + શ્વ. ધન
(જન્મ)] ન. અતરધાની; અતર રાખવાનું
વાસણ.
ધર્મશાસ્ત્રી [અ. ધર્મ (અતર) + શ્વ. ધન
(કેળવું)] જી. અતરધાની; અતર રાખવાનું
વાસણ.
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર) [અ. ધર્મ (અતર)
+ શ્વ. દરોહ (વેળા)] પુ. અતર વેળાનાર.
ધર્મશા ૧. જી. આજકાલ; ફેકટનો રોડ.
એકે ધર્મશાસ્ત્રી મિત્રાઈ,
બાઈ જરી જમ પિત્રાઈ

કર્ષ

૨. [સં. ઇતર (ખાતું) + આર્ષ (ખડું)]
જી. ભુદર્ષિ ભુદર્ષણ.

કચ્છના [હિં.] પું. બહાર મારનાર.

કચ્છાયા ૧. [હિં.] વિ. બહાર કરનાર
બહારખોર.

૨. વિ. રમતિયાળ.

કચ્છિયત [અ.] ન. સુખંધ.

કચ્છિયાત [અ. ઇત (પુરાબોદાદ આજ) નું
બહુવચન] ન. જ. જ. સુખંધી પદાર્થો.

કચ્છીકૃષ્ણ [સં. ત્રિશ્ણ] ન. એ નામનું એક
ઔષધ. ત્રિશ્ણાનું એટલે કરડાં, બહેડાં અને
આમળાનું ચૂર્ણ તેનાથી તથ્યગણ્ય મધમાં
મેળવી માળીસ દિવસ સુધી રાખી મકવાથી
આ ઔષધ બને છે.

કચ્છો [હિં.] વિ. આડકું.

કચ્છોડા (કચ્છોડા) ૧. જી. શુકારની એ નામની
અટક.

૨. ન. શુકારની એ નામની અટકનું માણસ.

૩. વિ. શુકારની એ નામની અટકનું.

કચ્છાક (કચ્છાક) ૧. [અ. તલક (તેણે બોલ
દીધું)] પું. જુદાછેડાં લમના બંધનમાંથી છટકારો.

૨. પું. જુદું મનુષ્ય તેં મુકિત કર.

૩. પું. સમન્સની એટલે અદાલતના તેડાની
અને તેના પૈસા ઉપરાવવાની કચેરી.

૪. પું. સંબંધ; નિસ્ખત.

૫. પું. સ્વર્તવતા.

કચ્છાકનવીસ (કચ્છાકનવીસ) [અ. કચ્છાક
(સમન્સની અને તેના પૈસા ઉપરાવવાની કચેરી)
+ શ. નવીસ (બખાર)] પું. સમન્સનું
અને તેની ફોનું હાતર રાખનાર અમલદાર.

કચ્છર ૧. [સં. ઇ (બડ)] પું. મુસાફર;
પરિયા.

૨. પું. સાંઠાં આખસો; છટ્ઘર.

૩. પું. હીંગલો; નપુંસક; પંઠ.

૪. વિ. અપ્રકાશનું; ચોક્ક વખતનું.

૫. વિ. કૂર; પાપાણુ હલનું; કોરે બહીતું.

■. વિ. મરીય.

■. વિ. જનારો જવાવાળું.

૮. વિ. ચોકું; અપ.

૯. વિ. નીચાં કમડું.

કચ્છરપરિચીત્તા ૧. [સં. કચ્છર (ચોક્ક
વખતનું) + પરિચીત્તા (સ્વીકારેલી) + આ
(નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. (પ્રાકૃત) ચોક્ક
વખત માટે રાખેલી રખાત.

૨. જી. નાની ઉમરની પરણેલી સ્ત્રી.

કચ્છરપરિચીત્તાગમન [સં. કચ્છર (ચોક્ક

વખતનું) + પરિચીત્તા (સ્વીકારેલી) + ગમન
(સંયોગ)] ન. નાની ઉમરની પરણેલી સ્ત્રી
સાથે કે ચોક્ક વખત માટે રાખેલી રખાત
સાથે યતોય કરવો તે. આવકોના લક્ષ્યર્થે
સગંધી ચોક્ક ગતમાં આ એક દોષ મણાવો છે.

કચ્છરિક [સ.] વિ. ચોક્ક વખતનું.

કચ્છરિક અનરણ [સં. કચ્છરિક (ચોક્ક
વખતનું) + અન (નહિ) + અન (આવું તે)] ન. (જેન) અનરણ તપનો
એક પ્રકાર ચોક્ક વખત માટે બાળપણનો
લાગ.

કચ્છરિકસામાયિકચારિત્ર [સં. કચ્છરિક
(ચોક્ક વખતનું) + સામાયિક (સખાં કમળી
નિરતિ) + ચારિત્ર (સ્વર્ણન)] ન. (જેન)
ચોક્ક વખત માટે પહેલપહેલી લેવામાં આવતી
મુનિદીક્ષા; ચોક્ક વખત માટે મન વચન અને
કરીરને બધાં પાપકારી કામમાંથી રોકવારૂપ
સંયમ.

કચ્છરી ૧. [સં. કચ્છર (જનાર) + ઈ
(નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. અભિસારિકા.

સંકેત પ્રમાણે પ્રેમીને મળવા જનારી સ્ત્રી.

૨. જી. મુસાદાં હિનાગ; અભિચારિણી; અસતી.

૩. [સં. કચ્છર (ચોક્ક વખત માટેનું) +
ઈ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. ચોક્ક વખત
માટે રાખેલી રખાત.

કચ્છરિત જી. હિંદમાં વેરાન ખેતર અને
બીની જગ્યામાં ચોમાસા પછી બેઠતો કોક્ક.
તે વિરેચક એટલે કાઠો લાવનાર, મૂત્રક એટલે
પેશાબ ઉતારનાર, અકરનો દુખાવો બોલો
કરનાર, જ્યોદ્ધનાયક અને કમળો મટાકનાર
મનાય છે. એ જાતમાંથી રાતાં ફૂલવાળી જાત
રક્તસાવ અંધ કરવા માટે વપરાય છે.

કચ્છરિસંજ પું. સાતમા સૈકમાં હિંદની યાત્રા માટે
આવેલો એ નામનો બૌદ્ધધર્મી મીનો.

કચ્છરાર [અ. તકર (તે પવિત્ર હતો)]
ન. પવિત્ર કરવું તે.

કચ્છાતથા ૧. [હિં.] જ. અહીંતહીં.

૨. જ. મુશતલી રાખીને.

કચ્છિઓપ પું. કમળી.

કચ્છિઓપ હળદરનો અમલક છે.

વિજ્ઞાનવિલાસ

કચ્છિઓપિઆ પું. કમળી લોકનો દેવ. તેને
એનિસિનિઆ ખડુ કહે છે. આ નામ આમીન
કાળમાં અપર નાકશ નદીમાં બેઠે કિનારાની
આસપાસ વસવાટ કરેલા જાળોના વિસ્તારને
અપનામાં આવેલું હતું. તેની સગંધાની મીરો
હતું.

કચ્છ ૧. [હિં.] વિ. અધિક વંધાર.

૨. વિ. મળતું આવતું; તાદરસ જેવું.

કચ્છત્ત [સં. કચ્છ (આ) + ત્તા (ખડું)]
જી. મળતાપણું; તાદરસતા.

કચ્છાર [હિં.] પું. અધિકાર; અખત્યાર.

કચ્છ જી. લક્ષ્મી; ધન; દોલત.

કચ્છાલ (કચ્છાલ) [અ. કચ્છ (તેણે
દાખલ મ્યું)] પું. કાખલ કરવાપણું.

કચ્છામ ૧. [અ. કચ્છ (તેણે બધું મ્યું)]
પું. અરબી બાવામાં તરાહદીથી અકરવું
બેચાવાપણું. જેમકે દુશ્મન.

૨. પું. અરબી રમનામાં અકરોનું બેચાવું તે.

કચ્છાર [અ. કચ્છર (તેના ઉપર આવડ પછી)]
જી. આવડાં કમનસીબી.

કચ્છમપુરી પું. કાખા આંટાવાળો શંખ.

કચ્છ [સં.] જ. આ.

કચ્છ ૧. પું. ઇંદ.

૨. [સં. કચ્છ (અહીં)] જ. અહીંયાં; આ
હેતુએ.

કચ્છરકચ્છર [સં. કચ્છર (અહીં) + તતઃ
(ત્યાં); હિં. કચ્છરકચ્છર] જ. અહીંતહીં.

કચ્છરકચ્છર [સં. કચ્છર (અહીં) + તતઃ
(ત્યાં)] જ. (હિંદી) અહીંતહીં; આમતેમ.

કચ્છરાક [અ. કરક (તે સખત્યો)] પું. સમજ
દાન.

કચ્છરાજ [અ. કરજ (તેણે નાખ્યું)] પું. એક
વસ્તુ બીજામાં નાખવાની ક્રિયા.

કચ્છરાવ ૧. [અ. કરર (તે જુદી વસ્તુ)]
પું. ઉદારતા.

૨. પું. જુદી વહેવું તે.

૩. પું. પેશાબનું વગર હવ્વજે આપ્યું મળું તે.

૪. પું. મીઠી પેશાબનો રોગ; મધુપ્રમેહ.

૫. પું. સખત વરસાદ.

કચ્છરાશી [અ. કરર (તેણે અક્ષિત આપી)]
પું. વેતન; બેહો પચાર.

કચ્છ પું. (સંગીત) એ નામનો હંદ સવૈયા.

કચ્છાર [અ. કૌર (તે ચોખ સ્ત્રી)]
જી. ફરવાની ક્રિયા.

કચ્છ ૧. જ. ખાયાં પ્રકૃતિ.

૨. [સં. કચ્છ (આ)] જ. આ; બોલનારની
નજીકની વસ્તુ જણાવવા માટે વપરાતો અંગ.

૩. વિ. નજર અંતરનું; સંમત આવેલું.

૪. જ. અહીંયાં; આ જગ્યાએ.

૫. જ. કમળું; કાલ.

ઈર્ષ્યા [સં.] જો. એ નામની એક વનસ્પતિ; ધમાસો.

ઈર્ષ્યા ૧. [સં. ઈર્ષ (આ) + તા (પદ્)] જો. 'આ'પદ્; જતાવી શકાય એવું હોવાપદ્.
૨. જો. એકસરઆપદ્; મળતાપદ્; તાદસ્તા.

ઈર્ષ્યાતીયમ્ ૧. [સં. ઈર્ષ (આ) + તીયમ્ (તીય)] જ. આ તીયમ્.

૨. જ. ધર્તિગ; અણુધારી નવી ભાંજવક; કંઈ નવું જ બની અણુવું તે અણુક કામ કરવા જતાં તેમાંથી કોઈ નવો અને મારો બનાવ બની આવે તે ન ધારેલું તીયમ્ જ કંઈ.

એમાંથી વળી કંઈ ઈર્ષ્યાતીય નીપજે એવું છે કે મું?

૩. જ. ધાર્યા કરતાં કોઈ બીજા જ હકીકત; અણુધારેલી બાબત. કોઈ બાબત સંબંધી વાત ચાલતી હોય તેમાં કોઈ આવીને ભળતી જ વાત કહે સારે ઈર્ષ્યાતીય કહેવાય છે.

૪. જિ. આ તીયમ્; જુદું જ; કંઈ નવું જ.

ઈર્ષ્યાભિનિયેસો પુ. (બોદ) એ નામની એક ગ્રંથિ; હું કહું છું એ જ સાચું છે એવો ખોટો હા.

ઈર્ષ્યા [સં.] જ. આ વખતે; હમણાં.

ઈર્ષ્યા ૧. [સં.] જ. એક એતદિના પંદરમા ભાગ જેટલો વખત જતાવનાર અભ્ય.

૨. જ. હમણાં; આ કાલે; કાલે અણુના.

ઈર્ષ્યાતન ૧. [સં.] જિ. આધુનિક; હાલનું.
૨. જિ. નવીન; નવું.

ઈર્ષ્યામૂલો જો. એ નામનું એક ધરિયાલું.

ઈર્ષ્યાવત્સર [સં. ઈર્ષ (ઈ અસર) + આ (થી) + વત્સર (વર્ષ)] પુ. એ નામનો એક સંવત્સર; પાંચ વર્ષના દરેક મુગનું ત્રીજું વર્ષ. જૈનસ્પતિની મતિ પ્રમાણેના દરેક સાઠ વર્ષમાંથી પાંચ વરસના થતા બાર મુગમાંના દરેક મુગનું ત્રીજું ઈર્ષ્યાવત્સર કહેવાય છે. તેનાં નામ: શુભ, ભાવ, પ્રમદી, તારણ, વિરોધી-જય, વિદ્યારી, કોધી, સૌમ્ય, આનંદ, સિદ્ધાર્થ અને રક્તા. આ વર્ષમાં કપાં અને અનનું ઘન કરવાથી ધણો લાભ મનાય છે.

ઈર્ષ્યા જ. કિ. (આરણી) આવી.

ઈર્ષ્યાંત પુ. નાસ્તિક ધર્મ ચલાવનાર આર્વાકના આપનું નામ.

ઈર્ષ્યા ૧. [સં.] જ. માડી ઉપરની જગી.

૨. જ. મોટી પાટ.

૩. જ. સંકલો; મોટો ટોપલો.

ઈર્ષ્યાવત્સર [સં. ઈર્ષ + વત્સર (વર્ષ)] પુ. એ નામનો એક સંવત્સર; ઈર્ષ્યાવત્સર.

ઈર્ષ્યા ૧. પુ. બંદુનો ઘરે ભરવાનું કામ.

૨. જ. કિ. (આરણી) આબો.

ઈર્ષ્યા ૨ [સં. ઈર્ષ (ઈ અસર) + અર્ (કર)] પુ. આખલો; સંક, કેમકે તે અર્થીતરી મરણ પ્રમાણે કરે છે.

ઈર્ષ્યા ૧. પુ. ખૂણો; વિધવાએ પોતાના મરણ પામેલ ધણીના હક્કમાં બેસી રહેવું તે.

૨. [અ.] જો. તત્સાક અપાયેલી સ્ત્રીએ કે વિધવાએ કરી પરજુતાં પહેલાં રાત્રી જોવાની કાપડેસર મુદત. તત્સાકેલી પરજોતર સ્ત્રીને માટે તથા મહિના કે તથા માસિક વિમારી સુખીની, વિધવા માટે ચાર મહિના ને દસ દિવસની અને બારેવાઈ સ્ત્રીને માટે બાળક અવતરતાં સુખીની છે.

૩. જો. પતિના મર્ણ પછી મુસમમાન વિધવાએ સોઠ પાળવાની ૪૦ દિવસની મુદત. આ વખતની અંદર તે બીજા પુરુષની સાથે વિવાહ કરી રાહી નથી.

ઈર્ષ્યા [અ.] પુ. પોતાના હક્કની માગણી.

ઈર્ષ્યા ૧. જ. અગમ્યની; આમર્ષ.

૨. જ. તામ્રે.

૩. જ. તાપ; મરમી.

૪. જ. દર્મિ; અગમ્ય; તેજ; પ્રભા.

૫. જિ. અગમ્યની કારેવું.

૬. જિ. તેજસ્વી; દર્મિવાળું; અગમ્ય.

૭. જિ. નિર્મિત; અગમ્ય વગરનું.

૮. [સં. ઈર્ષ (અગમ્ય) + ત (એક)] જિ. સગમ્યવેલું.

૯. જિ. સગમ્ય; બળેલ.

૧૦. જિ. સ્વચ્છ ગોખું; નિર્મળ.

ઈર્ષ્યા પુ. (પુરાણ) બાર તુલિત દેવમાંનો એ નામનો દેવ તે જય અને દક્ષિણનો દીકરો હતો.

ઈર્ષ્યાજી પુ. (પુરાણ) પદ્મદીપના અધિપતિ પ્રિયવ્રત રાજાના દશમાંનો એ નામનો બીજો પુત્ર. એણે પોતાના દીપના શિવ, શવળ, સુમદ, શાંત, શ્રેય, અમૃત અને અભય એ નામના સાત દેવમાં ભાગ પાડી તે તેના સાત દીકરાઓને વહેંચી આપ્યા હતા.

ઈર્ષ્યાન પુ. એ નામનો એક નરવિ.

ઈર્ષ્યા ૬ [સં. ઈર્ષ (અર્થ) અભ્ય) + વાહ (હઈ અભ્ય)] પુ. અમરસનો લોપામુદ્રાથી ઘસેલ હલસુ નામનો પુત્ર. તે સાત વર્ષ સુધી મર્મમાં રહ્યો હતો. નાનપણથી જ એ જન્મરો તપસવી ને વેદવેદાંગમાં પારંગત હતો. એ નાનો હતો સારથી જ રોજ હજાર આણસથી

જિયણ એટલું થતું બળતણ જિયકો લાખતો. આથી અમરસ મુનિ તેને મરકરીમાં ઇષ્મવાહ એટલે સમિષ ઉપાધનાર કહેતા.

ઈર્ષ્યા પુ. (પિંગળ) દરેક મરણમાં રમણ, જમણ, રમણ, જમણ, રમણ, જમણ, ચુર અને લખુ મળી વીસ અસરનો એક જંદ; અમ્ર. તે જૂતિ જંદનો એક બેદ છે.

ઈર્ષ્યા [અ.] પુ. એનોક નામના પેગંબર.

ઈર્ષ્યાવત્સર [સં. ઈર્ષ (ઈ અસર) + વત્સર (વર્ષ)] પુ. પાંચ વર્ષના મુગના પાંચમા વર્ષનું નામ. જૈનસ્પતિની મતિ પ્રમાણેના સાઠ વર્ષના બાર મુગ થાય છે. દરેક મુગનું પાંચમું એટલે છેલ્લું વર્ષ ઈર્ષ્યાવત્સર કહેવાય છે. તેનાં નામ: પ્રગમ્ય, ખાતા, વૃષ, બ્યય, ખર, દુર્મખ, ખાવ, પરાખવ, રોધકૃત, અનલ, દુર્મતિ અને સુવ.

ઈર્ષ્યા જિ. (આરણી) અધિક; વધારે.

ઈર્ષ્યા [સં. ઇત: (અહીં)] અ. (દિહી) અહીંયાં; અહીં કોણે; આણી તરફ; આ બાજુ.
ઈર્ષ્યાકી દુનિયા ઉપર દોના = (૧) અભ્યવસ્થિત થવું. (૨) ઉપેક્ષાથી ધર્મ જવું. (૩) ખોવાઈ જવું.

ઈર્ષ્યાઉપર ૧. [હિ.] જ. બુલતવી રાખવું તે.
૨. જ. અહીંતરી; ન્યાંતરી; ઉપર નીચે; અસપાસ; અડુઅળવું.

૧. ઉપર થા ઉપર જવું = હારવું કે જીતવું.
૨. ઉપરઉપર કરના = (૧) અભ્યવસ્થિત કરવું; જેમતેમ કરી નાખવું. (૨) ખોટા હવાલા કરવા. (૩) જુદી જુદી અભ્ય ઉપર કરી દેવું; હટાવી દેવું. (૪) અમાવવું.

૩. ઉપરઉપર દોરવું = (૧) ખોટા હવાલા કરવા. (૨) બમણવું. (૩) ભાગી જવું.

૪. ઉપરઉપરની વાત = (૧) અહવાં; બળકે મપ. (૨) નકમો બહાનું; અસંબલ વાત.

૫. ઉપરઉપરની હાકરી = મપ મારવી.

૬. ઉપરઉપરમાં રહેવું = વખત ગુમાવવો; નકમો સમય ખોવો.

૭. ઉપરઉપરસે = (૧) અનિશ્ચિત અભ્યાથી. (૨) બીજાથી.

૮. ઉપરની ઉપર કરવી = આડીચુગલી કરવી; કપડો ધરાવવો.

૯. ઉપરનું ઉપર કરવું = અસ્તવસ્ત કરવું; હમ બમાકવો.

૩. જ. આસપાસ; આડોશપાડોશમાં.

૪. જ. ચોતરફ; બધી બાજુ.

ઈર્ષ્યાઉપર [સં. અમ (અહીં) + તમ

ધનસાનિયત

(૮૮૧)] જ. અતીતહીં; જેમતેમ કરેકાણા વચરનું.

ધધાણ [સં. અભિજ્ઞાન; પ્રા. અભિજ્ઞાણ; જૂ. મુ. અભિનાણ] જ. નિશાની; એધાણ; એધાણી.

એધણી માત્ર માંહે પ્રમાણ હીંસં નીરત્વું ધધાણ-માધણ

ધધાણી [સં. અભિજ્ઞાન (નિશાની)] જી. નિશાની; અમુકની એળખાણ આપવાનાં નિશાન ૩ ચિહ્ન.

ધધમ ૧. [સં. ધમ્ (સજ્જાવણ)] પું. વાદમાં વપરાતું બળતણ. તે ધણે બાને પલાલ ૩ આંખાનું હોય છે.

૨. પું. (પુરાણ) સ્વાયંભૂ મન્વંતરમાનો એ નામનો એક દેવ; દુષિત નામના બાર દેવમાંનો એ નામનો એક; ધરાને દક્ષિણાથી ધરેલ બાર દોકરા માટેનો એ નામનો એક.

૩. જ. સાકું; બળતણ.

ધધમજિહ્વ [સં. ધમ્ (લાઝુ) + જિહ્વા (જીભ)] પું. અમિ; દેવતા, કેમકે અમિષ તેની જીભ મનાય છે.

ધધમવાહુ [સં. ધમ્ (મરનું બળતણ) + વહ (વહ જનાય)] પું. એ નામનો એક અગ્નિ; અમત્તય અધિનો બોપામુદ્રાથી મયેલો એ નામનો દોકરો. હજાર માણસથી હિમગ્રમ એટલું અમિષ તે રોજ આવતો, તેથી તે ધધમવાહુ કહેવાયો.

ધન ૧. [સં.] પું. આકો.
૨. પું. એ નામનો એક રાજા.
૩. પું. ધણી; ઉપરી; શેઠ; પ્રજા; સ્વામી.
૪. પું. (પિંગ) બહાર બારની સહા.
૫. પું. રાજા; ભૂપ; રૂપ.

નૃપ નરેશ હિરાન ધન અધિપતિ મહીપતિ ભૂપ. રાજા ૨૫૫૫૫૫, બેડી સહય અનુપ પિંગળપુત્રેષ

૬. પું. સૂર્ય; સુરજ.
વિત્તાણુ જુહાણાણુ ધન વિવસ્વત ધુતિમાણુ, અંશુમાળ જુહાણુ હરિ જગન્નાથ અમવાળ પિંગળપુત્રેષ

જ. પું. (અપોતિષ) હસ્ત નક્ષત્ર; હાથિયો; તેરમું નક્ષત્ર.

૮. [શ.] જ. આ.
૯. [શ.] જ. ધસનું બહુવચન; આ.
• ધન દિનો = હાલના જમનામાં.

૧૦. વિ. એ; તે.
૧૧. વિ. કીર્તિવાણું; વસંત.
૧૨. વિ. તામ્રતલવર્ણ; સક્રિયાનાં બળવાન.
૧૩. વિ. નિષય ઉપર આવી મયેલ.

૧૪. વિ. એક ઉત્તમ.
૧૫. વિ. વિમતવાણું.
૧૬. જ. અગ્રય ઉપરથી વિરોધણ બનાવનાર 'ધન' પ્રત્યયનું અણુ ૨૫ જેમકે,
અણુક શુક
અર્વાચિન અર્વાચીન
પ્રાચિન પ્રાચીન
સમીચિન સમીચીન (સમીચ)
ઉદિચિન ઉદિચીન (ઉદીચ)

ધનઆમ [અ. નમ્ (તેવાછ બે એકું હવ)] જ. બહિષ્ઠ બદલો.

ધનઆમત ૧. [અ.] જી. બહિષ્ઠ; એટ.
૨. જી. વેરા વચર આપેલી જમીન.

ધનકમ [અ. ધનમ] જી. આવક; કમાણી; આમદની.

ધનકમોકસ [અ. ધનમ ટેકસ] પું. કમાણી ઉપર ભેગતો કર; કમાઈવરો; આવકવેરો.

ધનકાર ૧. [અ. નકર (તેજે ના પાડી)] પું. અરણીકર જગમ નદિ કરવાપણું.
૨. પું. ના; નિષેધ; મના.
ધનકાર કરવો = ના પાડવી.
૩. પું. નામુકર જનું તે.

ધનકારનું જ. જિ. ના પાડવી.

ધનકારિણ ૧. [અ.] જી. અસ્વીકાર.
૨. જી. નાજીજ કરવું તે.
૩. જી. નિષેધ

ધનકારી વિ. અસ્વીકાર કરનાર.

ધનકારો [અ.] પું. અસ્વીકાર. જુઓ ધનકારિણ.

ધનકાંત [સં. ધન (ચર્ચ) + કાંત (વહાણું)] પું. સર્વકાંતમયિ; જેના ઉપર સર્વનાં કિરંબુ પાવથી અમિ ઉપલ મરનું મનાય છે એવો એક કાલ્પનિક મણિ.

ધનકિસામ [અ. કસમ (તેજે વહેવું)] જ. વહેવણ; સાવ.

ધનકેરણ (ધનકેરણ) ૧. [અ. કણ (તેજે બહેર મ્હું)] પું. જાહેરાત.
૨. પું. સોધ; તપાસ.

ધનકેરણે [શિ.] પું. લંબમેગ પાંદડાંવાળો ગુલાબનો એક તેનાં ગિયાં ઘડિની દવામાં વપરાય છે.

ધનકિકાક (ધનકિકાક) [અ.] પું. છતા મવાવણું; બંધનમુક્તિ.

ધનજ [અ.] જી. અંમૂર.

નિનુલ ધનન = કાણનો ઘડ; કાણાકવ.

ધનમીન ૧. વિ. ચોડું; જૂજ. એકી સંખ્યા

બતાવવા માટે તે વપરાય છે. જેમકે, જનમાં માણસો ધનમીન ને સંખ્યાવણ છે.

૨. વિ. (કચ્છી) ચોડું પરિચિત; ચોડી એળખાણવાળું.

ધનમીન ને સાડેતીન ૧. [હી (ખરી સી) + ન (અને) + મી (હું) + ન (અને) + સાડેતીન (સાડાવણ)] જ. જ. જ. બહુ ચોડાં માણસ; વણુ અને માણસ; ધણીધણિયાણી, એક હોકરો અને એક હોકરી અરધી મળી સંજા મણુ જણુ ગણવામાં આવે છે. મોડું કામ કરવામાં ધણું જ બોજી માણસ હોવ તારે આમ બોલાય છે.

૨. વિ. ધણું જ ચોડાં; જૂજ. મરખાંચાં; આંચળાને ટેરને ગણાય તેટલાં

ધનમે જ. (કચ્છી) એમાં.

ધનરણા જી. એ નામની એક જાતની ફરી. તેનું ફગ લોલમાં આસારે ચાર શેર થાય છે.

ધનરાજ પું. પારસી મહિનાનો ત્રીસમો દિવસ.

ધનરિપોર્ડ [અ. ધન રિપોર્ડ] પું. એક રેલવેની નીકળેલ માડી બીજે રેલને પહોંચ્યાના બખર.

ધનવર જી. પોલાદ અને નિકલની મેળવણીથી મયેલ ધાતુ. અરમીથી બીજા ધાતુઓ કરતાં તે ધણી બોજી લાંબી થતી અને સંજોમાતી હોવાથી વૈજ્ઞાનિકો માપવાના વજન આ ધાતુના બનાવે છે.

ધનવીજ જી. તલવારબાણની અસતની રમત.

ધનરાઅદલા જુઓ ધનરાસલ.

ધનરાદલા ૧. [અ. ધનરા (પેદા કરવું તે) + અદલા (પરમેશ્વર)] જી. દરિની હમ્મકાં હસિરેઅજા; ખુદાની મરજ.
૨. જ. જેવી ખુદાની મરજ.

ધનરાદલાતપલા [અ. ધનરાઅસાહુતઆસા (પરમેશ્વર જે હમ્મકું તે)] જી. દરિની હમ્મકાં ધનરાસલા; ખુદાની મરજ.

ધનરાશાન જી. પોજક ઉપર મૂકવાની એક જાતની દોરી.

ધનસલ [સં. ધન (સાવ) + સલા (કચેરી)] જ. કચેરી; ફરજત; રાજસલા.

ધનસાઈક જ. લોહાની જાકાઈ માપવાનું હુદારનું દાખિયાર.

ધનસાન ૧. [અ. કિનસ (ધેમ કરવો)] જ. માણસ; આદમી; મનુષ્ય.

૨. જ. માણસજાત.

ધનસાનિયત ૧. જ. છુદ્ધ.

૨. ન. અમરદોષક સંજ્ઞાનક.

૩. [અ. અનસાર (માણસ) + વત (પદ)]

ન. અનુભવપૂર્વક માણસાર્થ.

૪. ન. વિનય વિવેક સંજ્ઞા.

અનસાર (અનસાર) ૧. પું. આદર આચાર સત્કાર.

૨. [અ. નરક (તેણે વહેંચે આપું)]

પું. યુગદોષ દેસલો.

૩. પુ. વાળખીપાક સાયવટ; અલના; પ્રમાણિકપાત્ર.

૪. પું. દક્ષિણ સામગ્રી થઈ એ સત્ત્વ દોષ તે કહેવું તે ન્યાય; સત્ત્વરોધન; અપદ્ધપાત; બિનતરફદારી.

૧. અનસાર કરવો = ન્યાય પ્રમાણે દેસલો આપવો.

૨. અનસાર માગવો = ન્યાયની માગણી કરવી; દરિયાદ દાખલ કરવી; દાદ માગવી.

૩. ભૂલો-ક્રમો અનસાર = માન દેખાવવો ન્યાય.

૪. પું. કરકોઈ ક્રમની તજવીજ; અદાકતમાં આલતો મુદ્દમો.

અનસારદાર (અનસારદાર) ૧. પું. જનન ન્યાયપીસ.

૨. વિ. અનસાર રાખનાર.

અનસારિયો (અનસારિયો) પું. અનસારિયો. ન્યાય આપનાર માણસ. આ સંબંધ ગુરુકૃપામાં વપરાય છે.

અનસારી (અનસારી) ૧. સ્ત્રી. ન્યાયની કચેરી.

૨. સ્ત્રી. ન્યાયની રીત.

૩. વિ. અનસારને લગતું.

૪. વિ. ન્યાયી; જેમાં ન્યાય કોય એવું.

અનસાર ન. કુનિવાર્માં સૌથી મોટાં ગણનાં પાંદડાંવાળું દક્ષિણ અમેરિકામાં જનું એક જાતનું ઝાડ. તેનાં પાંદડાંની લંબાઈ ૩૦ થી ૫૦ ફૂટ અને પહોળાઈ ૧૦ થી ૧૨ ફૂટ હોય છે.

અનાક [અ.] પું. દહાં; જિહ્વા.

અનાન [અ.] સ્ત્રી. અનાન.

અનાની [સં.] સ્ત્રી. એ નામનું એક જાતનું ઝાડ.

અનાપગમ [સં. અન (સૂર્ય) + અપ (દૂર) + ગમ (જવાપદ)] પું. (અપોતિત) પ્રહનું સૂર્યથી દૂર જતું તે.

શુકનો પરમ અનાપગમ ૪૫ થી ૪૭ અંશ પર્વત છે. અપોતિતવિગ્રહ

અનાપગમી [સં. અન (સૂર્ય) + અપ (દૂર) + ગમ (જવા)] વિ. સૂર્યથી દૂર જતું.

અનામ [અ.] સ્ત્રી. દાણ.

અનામત ૧. [અ. નમત (તેણે પમાણાવ્યું)] સ્ત્રી. પમાણાવ્યું પતાવો.

૨. સ્ત્રી. સત્ત્વ ધર્મમાં પાકું અવનું તે.

અનામુ સ-સલમ [અ.] સ્ત્રી. એ નામની એક વનસ્પતિ; ઓપરીગણી.

અનામ ૧. [અ. નમમ (તેણે ઘાટી પડું)]

ન. ધુરીથી આપેલી વસ્તુ; અક્ષિય પ્રવિરોધિય; પુરસ્કાર બેટ.

૨. ન. નસીબનાં શિક્ષા.

૩. ન. લાંચ; રિશ્વત.

૪. ન. આરા કામનો કે રાજ કરવાનો આપેલો ખર્ચો, શાખાઓ; પ્રતિજ્ઞા.

નિર્વચ સ્વાતંત્ર્ય, અનામ આમને ધરી.

દશપતરાન

૧. અનામે આપતમય = રાજ તરફથી સનદ સંદિત અપાયેલ અક્ષિય.

૨. અનામે ઇકરામ = ઉમદા કામ કરીને મેળવેલું અનામમાં માનભરી બેટ.

૩. અનામે કનનમો = મામકનના વિસ્તારીને મરત એટલે વેરા વચર આપેલી જમીન.

૪. અનામે ચોથાર્થ = મહેસુલનો ચોથો ભાગ કરવાની રીતે અક્ષિય અપાયેલી જમીન.

૫. અનામે નિર્ગમ = વિમોડીનો ચોળે ભાગ કરવાની રીતે બેટ અપાયેલ જમીન.

૬. અનામે નીમાર્થ = સરકારી અધી મહેસુલ ભરી એ રીતે અનામ અપાયેલી જમીન.

૭. મામ નિરમન અનામ = મામે પોતાની સીમમાંથી કાઢી આપેલી અનામી જમીન; દેવસ્થાન, ધર્માદ વગેરે ખાતમાં આપેલી જમીન.

૮. સનદી અનામ = રાજ તરફથી લેખ સાથે અક્ષિય અપવામાં આપેલી જમીન

૯. ન. સુખડી; દહાઈ; ફરારી.

અનામઅકરામ ૧. [અ. અનામ (અક્ષિય) + અકરામ (માન)] ન. અક્ષિય.

૨. ન. માનભરી બેટ; અનામ અને માનની અક્ષિય; માનઅકરામ અક્ષિય અને માન.

અનામકરામ [વિ.] ન. માનથી અપાયેલું અનામ; માનભરી બેટ.

અનામકમરૂત (અનામકમરૂત) [અ. અનામ (અક્ષિય) + કમરૂત (વધારો)]

ન. અપાયેલા અનામમાં વધારો કરી આપવો તે. અક્ષિય વધારી આપવાપદ.

અનામચક્રી ૧. [અનામ (અક્ષિય) + ચક્રી (ગાળ)] સ્ત્રી. અનામની સનદ અક્ષિયપત્ર.

૨. સ્ત્રી. ભુલો ભુલો અનામની નોંધ.

અનામચોથાર્થ ૧. [અનામ (અક્ષિય) + ચતુર્થ (ચોથો ભાગ)] સ્ત્રી. અનામ તરીકે અપાયેલી જમીનના ઉત્પાદનમાંથી મરદમરને આપવાનો ચોથો ભાગ.

૨. સ્ત્રી. અનામનો ચોથો ભાગ.

અનામત ૧. સ્ત્રી. ઉમરાવની પદવી.

૨. સ્ત્રી. આપણ મુશ્કેલી વચ્ચે.

૩. સ્ત્રી. પૂર્ણતા; પૂરાપાકું.

૪. [અ. અનામત] સ્ત્રી. અક્ષિય; બેટ.

૫. સ્ત્રી. મૂલ એટલે વેરા વચર આપેલી જમીન.

૬. સ્ત્રી. વધારા; નિહા.

૭. સ્ત્રી. સર્વસ્વમામની; મુગ્ધિતપાત્ર.

૮. સ્ત્રી. મરદમ.

૯. [અ. અનામત] સ્ત્રી. અનામ; સંભાળ.

૧૦. વિ. અનામે આપેલું.

અનામદાર ૧. [અ. અનામ (અક્ષિય) + દાર (વાળું)] પું. જમીનદારનો એ નામનો એક વર્ગ; અનામી જમીનનો ભોગવટો કરનાર જમીનદાર.

૨. પું. અક્ષિય મેળવનાર માણસ.

૩. વિ. અનામ મેળવનાર; જેને અક્ષિય મેળેલ દોષ તે; અનામનો ભોગવટો કરનાર.

૪. વિ. અનામી જમીન કે મામપાત્ર; અનામી જમીનનો કે અનામનો ભોગવટો કરનાર.

અનામદારી ૧. [અ. અનામ (અક્ષિય) + દાર (વાળું)] સ્ત્રી. અનામદારપદ; અનામદારનો દોષ, દહા કે પદવી.

૨. વિ. અનામ તરીકે મેળવેલું.

અનામપદો [અનામ (અક્ષિય) + પદો (સનદ)] પું. અનામના ભોગવટા માટે આપેલ સનદ; અનામી જમીન કે અનામના ભોગવટાનો લેખ.

અનામપદી [અ.] સ્ત્રી. અનામી જમીન ઉપર આપેલ કિસ્સા તરીકે લેવામાં આવતો કર.

અનામપદો [અનામ (અક્ષિય) + પદ (સનદ)] પું. અનામના ભોગવટાનો લેખ.

અનામપત્ર ૧. ન. અનામ લેવાને સત્તાધીશી લખી આપેલો દહા; અનામ લેવાનો ઉત્પાદન ચતો દહા.

૨. [અનામ (અક્ષિય) + પત્ર (લેખ)] ન. અક્ષિયનામ; સનદ.

અનામપત્રક [અનામ (અક્ષિય) + પત્રક (લેખ)] ન. અક્ષિય અપાયેલ જમીન વગેરેની નોંધપોથી.

અનામપેશ [અ. અનામ (અક્ષિય) + પેશ (આપણ)] ન. અનામની વહેંચણી.

ક્રનામફેલળી (ક્રનામફેલળી) જી. એટ તરીકે
આપાયેલ જમીન ઉપર સરકારમાં બંધાયેલું
મહેસુલ.

ક્રનામફેલળી (ક્રનામફેલળી) [અ.
ક્રનામ (બહિષ્) + ફેલળી (નવાબેલું)
+ ઈ (પણું)] જી. ક્રનામી જમીન ઉપર
સરકારમાં બંધાયેલું મહેસુલ.

ક્રનામસુઆરેલ [ક્રનામ (બહિષ્) +
સુ (સાર) + આરેલ (સાર મારું)]
ક્ર. ક્રનામનો મેળાવો.

ક્રનામસલામી ૧. [અ. ક્રનામ (બહિષ્)
+ સલામી (એટ)] જી. ક્રનામી જમીન
સંબંધી કર; સરકારમાંથી મળેલી જમીન બદલ
સરકારમાં રૂઆ સલામી દાખલ બસી પડતી
રકમ.

૨. જી. સલામી દાખલ મહેસુલ બસતું પડતું
હોય તેવી ક્રનામમાં મળેલી જમીન.

ક્રનામાત ૧. [અ. નામ (તેણે સત્ત મારું)]
જ. જ. જ. ક્રનામો.
૨. જ. જ. જ. બહિષો.

ક્રનામિત્તુ જિ. સરકારમાંથી બધાં વિના વંશપરંપરા
માલતું.

ક્રનામી ૧. [અ. ક્રનામ (બહિષ્) + ઈ
(તું)] જિ. બહિષ્ તરીકે આપાયેલું; ક્રનામમાં
મળેલું; પુરસ્કૃત.

૨. જિ. બહિષ્ મળે એવું.
૩. જિ. બહિષ્ને લમતું.

ક્રનામી જમીન જી. બહિષ્માં મળેલી જમીન.
તેની સાત જાત: રાજકીય, જાત ક્રનામ,
દેવસ્થાન, જાત ક્રનામ, પરમજ્ઞા જાતનાદારી,
સરકાર ઉપરથી અને ગામ નોંધરિયાત.

ક્રનામી નિર્બંધ ક્ર. એક સુદા ઉપર ક્રનામ
આપવાની શરતે લખાવેલો લેખ.

ક્રનામક [સં. વિનાયક] ક્ર. ગણેશ. દક્ષિણમાં
હોતો 'વ'ને બદલે 'ક' બોલે છે.

ક્રનામત ૧. [અ.] જી. અર્પણ; બહિષ્.
૨. જી. બહેસાન; ઉપકાર; આગાર.
૩. જી. આદા.

૪. જી. એટ; માયા, પ્રીતિ અથવા પ્રસન્નતાની
નિશાની તરીકે બંધાયેલી બહિષ્.

૫. જી. મહેરબાની દવા અનુક્રમ ક્રપા.

ક્રનામતનામા [અ. ક્રનામત (અર્પણ) +
મા. નામા (લેખ)] જ. બહિષ્નો લેખ.

ક્રનામત [અ.] જી. જ. જ. બહિષ્; એટો.
ક્રનારા [સં. અન્ન] ક્ર. ક્રવો.

ક્રનારાકુઆ [સં. ક્ર. અધિષ્ઠા મોટો ક્રવો.
ક્રનાંતર [સં. ક્રના (સૂર) + અંતર (છેદ)]
જ. (અધિષ્ઠા) મળતું સૂર્યની અંતર; ક્રનાપત્રમ.

ક્રનિકાસ ૧. [અ. નકસ (તેણે કંઈ વાળું)]
ક્ર. કાંઈ અર્થ જાણું તે.
૨. ક્ર. પ્રતિબિંબ.
૩. ક્ર. કાંઈ કાઢવાપણું.

ક્રનિકાસ ૧. [અ. ક્રનિકાસ] જી. ક્રૂંકી
સહી; એકાદમી સહી.
૨. જિ. રાજ્યાતનું; પ્રથમ; પહેલું.

ક્રનિકાસ [અ. ક્રનિકાસ] જી. ક્રિડની રમતનો
દાવ.
ક્રને [સં.] જ. અ.

ક્રનેગિને જિ. મોડું; જૂના મરુતુમાંકું.
ક્રનેમલ ૧. [અ. એનેમલ] ક્ર. એક જાતનો
મોડોજ્યો પારદર્શક રંગીન ક્રમ. તે જલકી
પાત્ર અને ખારની મોકસ મેળવણીથી બને છે.

૨. ક્ર. મીનો; સોનામાંથી ઉપરનું રંગિત ચિત્રામ.
ક્રનેમલિમ [અ. એનેમલિમ] જ. અગમત
મારે તેવું કરવું તે મીનો.

ક્રનેમલ [અ. એનેમલ] જિ. ક્રનેમલ કોણું;
મીનો આપેલ.
ક્રનેમલ આપર્નવેર [અ. એનેમલ આપર્નવેર]
જ. ક્રનેમલ કરેલ લોહનો સામાન.

ક્રનેમેલ [અ. એનેમેલ] જી. પિત્તલથી
દવા ગુદા બાદે આપવાપણું.
ક્રનોક્રુલેશન (ક્રનોક્રુલેશન) [અ. ક્રનોક્રુલેશન
(સ્ત્રી મુશ્કેલી)] જ. સ્ત્રી મુશ્કેલી ક્રિયા.

ક્રન [સં.] જ. (આકર) ગાળું અર્થવાળો
પ્રત્યક્ષ, જેમકે, પનિન. આવા સંબંધ પહેલી
વિત્તિજાનું એકમનું ૧૫ દેશી આપમાં
વપરણ છે. જેમકે, પની.

ક્રનક [અ.] જી. ક્રનાર્કિ પેદાશ; આમદાની
આવક.
ક્રનક ટેકસ [અ. ક્રનક ટેકસ] ક્ર. આપાતવેરો;
ક્રનાર્કિ ઉપરનો કર.

ક્રનકાપ [સં.] જ. ઉદાહરણ; ખુલ્લું મારવું તે.
ક્રનકાર ૧. ક્ર. અસ્વીકાર; નામંજૂરી; નાજીસત.
૨. ક્ર. જુદો મત; મતભેદ.
૩. [અ. નકર (તેણે ના પાડી)] ક્ર. ના
પાડવાપણું.

૪. ક્ર. પ્રતિબંધ; અગમ્ય નિષેધ; મના.
૫. ક્ર. બોલવા પડી ફરી બોલાવણું.
૬. ક્ર. વિરોધ વાંધો.

ક્રનકાર [અ. નકર (તેણે ના પાડી)]
જ. કિ. ના પાડી.
ક્રનકારિયત [અ. નકર (તેણે ના પાડી) +
કાર (પણું)] જી. નામુકરતા.

ક્રનિકા (ક્રનિકા) ૧. [અ. ક્રના (પૂર્વ મુદ્ધ)]
ક્ર. પૂર્વ મુદ્ધપણું; છેલ્લો.
ક્રનિકાએ મીઆદ = વખત પૂરો થવો તે
મુદત અલ.સ થવાપણું.

૨. જિ. પૂર્વ મુદ્ધ; છેલ્લો આવેલું.
ક્રનિકામ (ક્રનિકામ) ૧. [અ. ક્રના
(તેણે મારવું)] ક્ર. છેલ્લો વાલકાપ.

૨. ક્ર. જુદાઈ.
૩. ક્ર. બંધ કરવાપણું.
ક્રનિકાએ કરકત = ગતિની અટકાવત.

ક્રનિકાર [અ. નકર (તેણે ના પાડી)]
જ. કિ. ના પાડી.

ક્રનિકારિયત [અ. નકર (તેણે ના પાડી) +
કાર (પણું)] જી. નામુકરતા.

ક્રનિકા (ક્રનિકા) ૧. [અ. ક્રના (પૂર્વ મુદ્ધ)]
ક્ર. પૂર્વ મુદ્ધપણું; છેલ્લો.
ક્રનિકાએ મીઆદ = વખત પૂરો થવો તે
મુદત અલ.સ થવાપણું.

૨. જિ. પૂર્વ મુદ્ધ; છેલ્લો આવેલું.
ક્રનિકામ (ક્રનિકામ) ૧. [અ. ક્રના
(તેણે મારવું)] ક્ર. છેલ્લો વાલકાપ.

૨. ક્ર. જુદાઈ.
૩. ક્ર. બંધ કરવાપણું.
ક્રનિકાએ કરકત = ગતિની અટકાવત.

ક્રનિકા (ક્રનિકા) ૧. [અ. ક્રના (તેણે
મારવું)] જ. જુદાપણું.
૨. જ. બંધી.
૩. જ. સરખું કરવાપણું.

ક્રનિકાક (ક્રનિકાક) ૧. [અ. ક્રના
(અનિચિત થવી)] ક્ર. અપચો.
૨. ક્ર. રોગજી.

ક્રનિકાક (ક્રનિકાક) [અ. ક્રના (તેણે
કાલે)] ક્ર. આદ્યક્રિયાપણું; વાલકારી.

ક્રનિકાલ (ક્રનિકાલ) [અ. ક્રના (તેણે
ફેરફાર કર્યો)] ક્ર. બળવો; ક્રિતિ.

ક્રનિકાલ ક્રિનાલ (ક્રનિકાલ ક્રિનાલ)
[અ. ક્રનિકાલ (બળવો) + ક્રિના (જવણ)
+ આલ (સો)] જ. પ્ર. બળવો પાડવું જવો.

ક્રનિકાલ પસંદ [અ. ક્રનિકાલ (ક્રિતિ) +
સં. પસંદ (ચાલનાર)] જિ. ક્રિતિમરી;
બળવાખોર.

ક્રનિકાદ (ક્રનિકાદ) [અ. ક્રના (તેણે
ખુલ્લું કર્યું)] ક્ર. ખુલ્લું થવાપણું; બહાર
પડવાપણું.

ક્રનિકાદ (ક્રનિકાદ) [અ. ક્રના
(તેણે પાઈ કર્યો)] ક્ર. સૂર્યમંથન.

ક્રનિકામ (ક્રનિકામ) [અ. ક્રના (આ
ચાલનાર આપણું)] ક્ર. નાદણી; વહેંચણી.

ક્રનિકાર ૧. [અ. ક્રના (બંધાવું)]
જી. નકરતા; સાલસપણું.
૨. જી. નાહિમત; નિરાશ.

ક્રનિકારી ૧. [અ. ક્રના (બંધાવું)]
જી. નકરતા.
૨. જી. નિરાશ નાહિમત.

ઇન્ડો-એસિયન લેખ (ઇન્ડો-એસિયન લેખ) [અ. ઇન્ડો-એસિયન (બહુ મર્યાદાથી પ્રકાશિત) + લેખ (લખી)] ન. હવા કાઢી નાખેલો કામનો બંધ પોટો, ઘણી વિરોધક સંજિતવાળો કાર્યનનો કે ધાતુનો કીણો તાર તેમાં હોય તેનું જોડણી પોટામાં રહેલા વીજળી પસાર થતી હોય એવા બીજા તારની સાથે હોય છે. કાર્યનના કે ધાતુના કીણા તારમાંથી વીજળી પસાર થાય તારે વિરોધકસંજિતને લીધે વીજળી મરમીના રૂપમાં બદલાઈ જાય છે. તેથી તાર અત્યંત ગરમ થઈ જઈ તેમાંથી પ્રકાશ નીકળે છે. ઈ. સ. ૧૮૭૬માં ટોમસ એડિસને તેની શોધ કરી હતી. પેટોએક્સ વગેરે બત્તી આ બાતની છે.

ઇન્ડિગો [અ.] ન. વંધારો.

ઇન્ડિગો [અ. ઇન્ડિગો] છો. પૂંકપરક; તાળવીજ; તપાસ.

ઇન્ડિગો ઓક્સિડ [અ. ઇન્ડિગો (વપાસ) + ઓક્સિડ (કચેરી)] છો. પૂંકપરક કરવાની કચેરી; જ્યાંથી જોઈતી અખર મેગતી શાય તે કાપાય.

ઇન્ડિગો [અ.] છો. તપાસ; ઓક્સી.

ઇન્ડિગો (ઇન્ડિગો) [અ. બ્રહ્મ (તે કમળ હવે)] પું. હાલકપણું; હાલુવા.

ઇન્ડિગો (ઇન્ડિગો) [અ.] છો. શુદ્ધિલોપ.

ઇન્ડિગો [અ. બ્રહ્મ (તે કમળ હવે)] પું. જામણ; બતીકરણ.

ઇન્ડિગો [અ.] ન. ખિસ્તી ધર્મના એક પુસ્તકનું નામ.

ઇન્ડો-એસિયન ૧. [અ.] ન. પિયકારી મારીને શરીરમાં બોસક નાખતું તે; આમડી કે નસ વાટે દવા આપવાપણું.

૨. ન. પિયકારી મારીને શરીરમાં નાખવાની દવા.

૩. ન. પિયકારીથી દવા ગ્રહ વાટે આપવાપણું.

ઇન્ડો-એસિયન ટ્યુબ [અ.] છો. પિયકારીથી શરીરમાં દાખલ કરવાના જોડણીની નળી.

ઇન્ડો-એસિયન સોય છો. શરીરમાં જોડણી દાખલ કરવાની પિયકારીને લગાડેલી બારીક પોથી સોય.

ઇન્ડિગો (ઇન્ડિગો) ૧. [અ. જાત (મજાવીથી પાકવું)] પું. આત્મસંયમ.

૨. પું. નિયમિત કરવાની ક્રિયા.

૩. પું. નિયમ.

ઇન્ડિગો (ઇન્ડિગો) [અ.] પું. એકાંતમાં જવાપણું.

ઇન્ડર ૧. [અ. ઇન્ડરમીડિયટ (વચ્ચેનું)] પું. સંધિમર્યાદા પું. રેલવેમાં કમ્પાનો બીજા અને ત્રીજા વચ્ચેનો વર્ગ.

૨. પું. વચ્ચેનાગાનો વર્ગ; ફર્ટ થીમર અને બી. એ. ની વચ્ચેનો વર્ગ.

૩. નિ. વચ્ચું મધ્યમાંનું.

ઇન્ડરકેસ [અ.] પું. વચ્ચે વર્ગ; રેલવેમાં કમ્પાનો બીજા અને ત્રીજાની વચ્ચેનો વર્ગ.

ઇન્ડરનેશનલ [અ. ઇન્ડરનેશનલ] નિ. આંતરરાષ્ટ્રીય; બુદ્ધાભુદ્ધ દેશના અસપરસના વહેવાર સંબંધિ; દેશદેશનું.

ઇન્ડરનેશનલ લો (ઇન્ડરનેશનલ લો) [અ. ઇન્ડરનેશનલ (દેશદેશનું) + લો (મપ્પે)] પું. દેશદેશના અસપરસ અવધારનો કાયદો.

ઇન્ડરફિટર ૧. [અ. ઇન્ડરફિટર] પું. ફુલાપિયો, એકમથી બીજા જાગામાં સમજાવનાર માણસ.

૨. પું. કેવળે ફાંટાં ફિરતો.

૩. પું. ધર્મ અથવા કમલનો કાર્ડ કરનાર કે સમજાવનાર માણસ.

ઇન્ડરમીડિયટ ૧. [અ. ઇન્ડરમીડિયટ] પું. પ્રોવિઝસ અથવા ફર્ટ થીમર અને બી. એ. વચ્ચેનો વર્ગ.

૨. નિ. મધ્યસ્થિત; વચ્ચેનું; વચ્ચેનાનું.

ઇન્ડરસીટ (ઇન્ડરસીટ) [અ.] ન. ઓપડીમાં બળને પાનાં વચ્ચે નાખેલું કોઈ પાનું.

ઇન્ડરવુ ૧. [અ.] પું. મુલાકાત.

૨. પું. વાતચીત; વિચારોની આપસે.

ઇન્ડરેટ ૧. [અ.] ન. ધીરેલ રકમનું ભાડું; બાજ.

૨. ન. રસ; મળ; આનંદ.

ઇન્ડિમેશન [અ.] ન. ખમર.

ઇન્ડિન્સિટ [અ.] છો. રાક્ષિ.

ઇન્ડિન્સિટ [અ. ઇન્ડિન્સિટ] ન. નેરેટિવ જગીમાં ઘેરાલ વધારનાર પ્રવાહી.

ઇન્ડિન્સિટ [અ. ઇન્ડિન્સિટ] ન. ઘેરાલ વધારવાની ક્રિયા.

ઇન્ડિયુક્શન ૧. ન. દરજર; લાગણી; સંભાળ.

૨. ન. ધારણ; હેતુ.

૩. ન. પહેલું સત.

૪. [અ.] ન. જાગવાનું અંતરકુરણ; હૃદયમાં જોડેલી થતી જાગવાનું પ્રેરણ.

૫. ન. સહજ રાગ; અંતર્યાન.

ઇન્ડુએન્સિટ (ઇન્ડુએન્સિટ) ૧. [અ. ઇન્ડુએન્સિટ] ન. પિયકારીથી પેટમાં દાખલ કરવાનું પ્રવાહી.

૨. ન. પેટમાં પિયકારીથી પ્રવાહી દવા દાખલ કરવાપણું.

ઇન્ડુએન્સિટ (ઇન્ડુએન્સિટ) ૧. [અ.] ન. અસ્તિત્વ એટલે મમજ અને કરોડરજીનને લાંબી ગણમાંની વચલી આમડી અને અસ્તિત્વવરણી કલ્પ એટલે ઓપરી અને કરોડરજીનના અજાણ તંતુમય આમડીના અસર વચ્ચે સોય નાખી દવા દાખલ કરવાની ક્રિયા.

આમાં અસ્તિત્વમાં સોય ન પેસાડતાં અસ્તિત્વ અને અસ્તિત્વવરણી કલ્પ વચ્ચે સોય નાખી દવા દાખલ કરવાની ક્રિયા છે.

૨. ન. અસ્તિત્વવરણી કલ્પ એટલે ઓપરી અને કરોડરજીનને લાંબા અજાણ તંતુમય આમડી તેમ જ મમજ અને કરોડરજીનને લાંબા ગણમાંની વચલી આમડી વચ્ચેની જગ્યાએ સોયથી ધ્રુમતી દવા.

ઇન્ડુએન્સિટ (ઇન્ડુએન્સિટ) [અ.] જુઓ ઇન્ડુએન્સિટ ઇન્ફોર્મેશન.

ઇન્ડુએન્સિટ (ઇન્ડુએન્સિટ) ૧. [અ.] ન. આંસપેટીમાં પિયકારીથી આપવાની દવા.

પેટીમાં દવા જવાથી તે તરત જળી જાય, તેથી તે તરત અસર જણાવે.

૨. ન. આંસપેટીમાં પિયકારીથી દવા આપવાની ક્રિયા.

ઇન્ડુવોલ (ઇન્ડુવોલ) ૧. [અ.] ન. હૃદય તરફથી લોહી કાઢી જનારી શિરા કે રક્તમાં આપવાની દવા.

૨. ન. હૃદયને લોહી પૂરું પાડનારી શિરા કે રક્તમાં પિયકારીથી દવા દાખલ કરવાની ક્રિયા.

આમાં દવા લોહી સાથે મળી જઈ તરત અસર કરે. જાવડાની શિરા થાવુંખઈ આ ક્રિયા માટે પસંદ કરવામાં આવે છે, પણ હાથની શિરા થોડા ન સાથે તો પગની શિરામાં દવા આપી શકાય.

ઇન્ડુએન્સિટ (ઇન્ડુએન્સિટ) ૧. [અ.] ન. અસ્તિત્વ એટલે મમજ અને કરોડરજીનને લાંબી ગણમાંની વચલી આમડીમાં પિયકારીથી પ્રવાહી દવા દાખલ કરવાની ક્રિયા. જેને આ ઇન્ડુએન્સિટ આપવું હોય તેને પ્રથમ બેસક કરવાની દવાથી બેસક કરી અસ્તિત્વને કાતરી માથાના કાઠમાં સારડીથી એક છેડ કરી તેમાં પિયકારીની સોય નાખી આ દવા અપાય. ઇન્ડુએન્સિટ આપ્યા પછી ઇન્ડુએન્સિટની જગ્યાની કાપેલ આમડી સીધી લેવી અને તે ઉપર જંતુનાચક દવા લગાવી ફેનો પાટો બંધી દેવો.

૨. ન. અસ્તિત્વ એટલે મમજમાં પિયકારીથી

કન્ડુસેદ્યુલર

કન્ડુસેદ્યુલર

કન્ડુસેદ્યુલર કન્ડેકશન ૧. [અ.]

૧. કોષપેશીમાં પિચકારીથી દાખલ કરવાની પ્રવાહી દવા.

૨. ન. પિચકારીથી કોષપેશીમાં પ્રવાહી દવા દાખલ કરવાની ક્રિયા. સરીરની આમડી નીચની કોષપેશીમાં શોષણશક્તિ ધણા પ્રમાણમાં હોય. મોટે ભાગે કન્ડેકશન આ રીતે અપાય. ખગલ, પેટની બેઉ બાજુ, કેક અને કોના સ્તનમાં આ રીતે કન્ડેકશન અપાય. જો દવાનું પ્રમાણ વધારે હોય તો દવા આપ્યા પછી તે જગ્યા ગ્રિપ્સે પથ્ય ધારિતરી દવા મળતી જવાની સાથે ગ્રિપ્સેસ આમ બેસી જાય છે.

કન્ડુરપાકનલ કન્ડેકશન ૧. [અ.]

૧. મેરુદંડ એટલે કરોડમાં પિચકારીથી દાખલ કરાવું પ્રવાહી.

૨. ન. મેરુદંડ એટલે કરોડમાં પિચકારીથી પ્રવાહી દવા દાખલ કરવાપાત્રું.

કન્ડુરપુસ [અ.]

૧. કિ. બોગખાણ કરાવરી; પરિચય કરાવરો.

કન્ડુરશન [અ.]

૧. ન. વીજગીવાળી વસ્તુથી વીજળી વિદ્યુતી વસ્તુમાં વીજગી દાખલ કરવાની ક્રિયા.

કન્ડુરિદ્ધ ૧. [અ.]

૧. [અ.] વૃ. ઉલોમ; મહેનત.

૨. [અ.] વૃ. શિષ્ય.

૩. વૃ. કુમરઉલોમ; કારીમરી.

કન્ડુરિદ્ધઅલ ૧. [અ.]

૧. નિ. ઉલોમપંખા સંબંધી; આયોગિક; કુમર, કારીમરી, કયા સંબંધી.

૨. નિ. શિષ્ય સંબંધી.

કન્ડુરિકેર [અ.]

૧. ન. માપ બતાવનાર વંચ.

કન્ડુરિપેન [અ.]

૧. ન. અંદર માડી પૂરી સકાય એરી કસમ.

કન્ડુરિપેન [અ.]

૧. ન. સ્વર્તનતા.

કન્ડુરેક્ટ [અ.]

૧. નિ. સંક્રિયિયું; અનુક્રમણિકા; વિષવાનુક્રમણિકા; પુસ્તકના વિષયો પ્રમાણે સચી; ગ્રંથમાં અમુક જાગત અમુક પાને કે કેટલાં છે તે બતાવવાની ઓકવણ.

કન્ડુરેક્ટ [અ.]

૧. ન. મગાવવાના માલની વાદી.

કન્ડુરેક્ટ રોમ [અ.]

૧. ન. મગાવવાના માલની નોંધનું પત્રક.

કન્ડુરેક્ટિબોન્ડ [અ.]

૧. વૃ. બીજને ચેપથી તુકસાની બરખાઈ કરી આપવાનો દસ્તાવેજ.

કન્ડોર [અ.]

૧. નિ. ધરતી અંદરનું.

કન્ડોર ગેમ [અ.]

૧. નિ. ધરતી અંદર રહીને રમતી રમત.

કન્ડોર પેશન્ટ [અ.]

૧. ન. દવાખાનામાં રહીને સારવાર લેનાર દરદી.

કન્ડીવર ન. વાણી કમળ.

કન્ડર [અ.]

૧. [અ.] (નહિ) + નીર (પાણી)

૨. [અ.] (દિદી) વિષાળ પછી એક બે દિવસ સુધીના આવ બંચના દુધમાં મોળ, સડ, આરોગી નાખી લીનું કરી જમવેલું દુધ; જળી

કન્ડર રેકુલ [અ.]

૧. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૪. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૫. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૬. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૭. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૮. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૯. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૦. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૧. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૨. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૩. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૪. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૫. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૬. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૭. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૮. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૧૯. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૦. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૧. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૨. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૩. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૪. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૫. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૬. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૭. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૮. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૨૯. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૦. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૧. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૨. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૩. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૪. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૫. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૬. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૭. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૮. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૩૯. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

૪૦. [અ.] કન્ડર રેકુલ [અ.] આંતરમહગ

કન્ડુરેક્ટેશન (કન્ડુરેક્ટેશન) [અ.]

૧. વૃ. સોળે; બગતરા સાથેનો વરમ.

કન્ડુરેક્ટેશન (કન્ડુરેક્ટેશન) [અ.]

૧. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૩. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૪. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૫. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૬. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૭. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૮. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૯. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૦. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૧. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૨. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૩. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૪. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૫. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૬. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૭. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૮. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૧૯. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૦. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૧. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૨. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૩. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૪. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૫. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૬. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૭. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૮. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૨૯. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૩૦. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૩૧. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૩૨. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૩૩. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૩૪. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

૩૫. વૃ. જાતીના મૂળાસનો તાવ;

નળગાદિ, ખાતીમાં દુખાવો વગેરે થાય. આ થોડો અથવા ઘણો હોય, જે દેહલીક વાર લોકી બનેલો પડે અને ફીણવાળો હોય. બે થી ચાર દિવસ તાવ જોરમાં રહે, પછી નરમ થતાં ઉધરસ વધે. દરદીને ખુલ્લી હવાવાળા ઓરડામાં રાખવો પરંતુ તેને શરીર ઉપર પવન લાગવા ન દેવો. ખાતી ઉપર દરપેન્ડરન તેલ ચોળી ઉપર અગસીની પોટીસ કલાક બે-કલાકે બાંધતા જવું. કમનિયત હોય તો ભુક્ષણ આપવો. ઓરડામાં અનાજ બિલકુલ આપવું નહિ. એકાદ બે દિવસ લાંબુ કરાવવી અથવા માવના દૂધમાં થોડું પાણી નાખી ઉકાળી પાણી બળી જઈ દૂધ ખાકી રહે તે પાવું. ઉધરસનું જોર હોય તો સિતોપ્લાદિચૂર્ણ દરદીની ઉમરના પ્રમાણમાઃ મધ સાથે દિવસના મધ્ય આર વખત ચટાડવું. રોગી જો પોતાની પૂરતી સંભાળ ન રાખે તો તે પોતાની જાતને અને બીજાને મોડું તુકસાન કરે, કારણકે તે એવી અને ઘણો જ અવકાશ રોગ છે અને રોગ ચતાં જ તેનો એવ કીડે છે. આ રોગમાં લેવાના સાવચેતીના ઉપાય: તંદુરસ્તી બરાબર સાચવવી. સાદી સ્વચ્છ રીતે દુદરતી જિંદગી મુજબની. મળ ઉપરાંત કામ કરવું નહિ. અને તેહલું ખુલ્લી હવામાં રહેવું. ધરના બારીબારણું ખુલ્લા રાખી પૂરતું હવાચળવાળું મેળવવું. ઓછા હવાચળવાળાવાળા મકાનમાં સંખ્યાબંધ માણસો ન રહેવું. વધારે માણસ એમાં ચતાં હોય ત્યાં. ગિરદીવાળી તમચાની જગ્યામાં અને આ રોગના દરદીવાળા ધરમાં જવું નહિ. આગમી, દામ કે મોટરમાં ગિરદીમાં બેગા બેસવા કરતાં ચાલીને જવું. શરદી અથવા હોય તેવા માણસથી દૂર રહેવું. મોઢા કે નાખના શાસ વાટે આ રોગ શરીરમાં ફાપલ થતો હોવાથી તે ચાલતો હોય એ ચત્રમાંથી ખસારે થવું નહિ. રોગના દેહાવા વખતે મોડું અને દાંત સાફ રાખવાં. સવાર સાંજ દાંત ધસીને સાફ કરવાં અને મીઠાના પાણીના કોષળા કરવા. સારવારમાં લેવાના ઉપાય: (૧) દરદીએ આરામ લેવો અને તાવ જતાં સુધી પથારીમાં સૂઈ જ રહેવું. (૨) શરીરે ગરમાવો આપવો અને પવન ન લાગે તેની કાળજી રાખવી. (૩) તરત જ દવા શરૂ કરવી અને બનતાં સુધી તેને ભુલો એકાંતમાં જ રાખવો. (૪) તાવ મલ્યા પછી કાળજી રાખવી કે ફરીથી શરદી કે આક્રમણ નહિ. આ રોગનો એવ દેહાવ નહિ તે માટે ચાક રાખવાની

બાબતો: (૧) રોગીએ ધરમાં જ રહેવું અને સાર્વજનિક મેળાવામાં જવું નહિ. (૨) છીંક્યાં કે ઉધરસ ખાતાં એવ બીજાને ન લાગે તે માટે નાક અને મોઢા અચળ રમાલ આડો રાખીને છીંકવું કે ઉધરસ ખાવી અને તે રમાલને ગરમ પાણીમાં ઉકાળી સાફ કરવો. (૩) એકો કોલો આ બાબતે દેવો અને વાસણ જંતુનાશક દવાથી સાફ કરવાં. એક વખત આ રોગ મટ્યા પછી જો પૂરતી સંભાળ કે કાળજી રાખવામાં ન આવે તો અલ્પ પછી બે ચાર દિવસે ફરીથી ઉધરસો મારે. મારે સંપૂર્ણ આરામ થવા વગર કામ ઉપર જવું નહિ. મટ્યા પછી જો જરા પણ રોગની અસર જણાતી હોય તો ખોસતી સંભાળ રાખવી, આરામ લેવો અને વધારે ઉધ કરવી.

હન્યુઅસ પું. લાંબું મોડું અને સાધારણ લાંબી પૂછડીવાળો એક જાતનો વંદગો.

હલોદ [અ.] પું. દાખલ થવાનો રસ્તો.

હલોદપાપ [અ.] પું. અંદર દાખલ થવાની નળી.

હલોદ [અ. હલંક] વિ. સ્થાનિક દેશની અંદરનું.

હલોદપોર [અ. હલક પોર] જી. દેશ અંદરની દપાલ.

હનકા ૧. [અ.] પું. (અભોતિષ) મુશ્કિર નક્ષત્ર ઉપર રહેતા હનકા નામના પાંચ તારાનો સમૂહ.

૨. પું. (અભોતિષ) મુશ્કિર નક્ષત્ર ઉપર રહેલ એ નામનો એક તારો.

૩. જી. (અભોતિષ) મુશ્કિર નક્ષત્ર.

હનકા ૧. [અ. અનક (તેણે બામ આપવું)] પું. જેનાથી કોઈ વસ્તુ બોળખાવ તે બોળખાવનાર વસ્તુ.

૨. પું. પુસ્તકનું શરૂઆતનું મુખપત્ર.

૩. પું. રીત.

હનિવેશન [અ.] જ. આમંત્રણ નોતરું; હનન.

હવેર [અ.] જી. હરખત ૬૪ દક્ષ અને નિકલ ૩૬ દક્ષની મેજવડીથી બનતી એક ધાતુ. ગરમી અથવા હાડીથી તે વધતી કે સહેચાતી ન હોવાથી બારીક આખર્ષ સાધન બનાવવામાં તેનો ઉપયોગ થાય છે.

હવેરમેન્ટ ૧. [અ. હવેરમેન્ટ] જ. ધનવિનિયોગ નાણાં રોકવાં તે.

૨. જ. રોકેલ આપણ.

હવેરમેશન [અ.] જી. તપાસ; તળવીજ.

હવોદસ [અ. હવોદસ] જ. અરતિયું; મોકેલ માલની કીમત સાથે ચાદી; બીજક.

હન્સ ૧. જી. હન્સ; મરજી.

૨. જી. નિબંધ.

૩. જ. હખવાની મુંદર સૈલી.

હન્સ અલ્લાહ [અ. હન્સ (હન્સ) + અલ્લાહ (પુણ)] જ. પ્ર. પરમેશ્વર માહસે તો.

હન્સ અલ્લાહુતમાલા [અ. હન્સ (હન્સ) + અલ્લાહ (પુણ) + તમાલા (મોડું)] જ. પ્ર. સર્વશક્તિમાન પ્રભુની હન્સ હોય તો; હંધરૂપાથી.

હન્સ પદ્મ [અ. હન્સ પદ્મ] [અ. હન્સ (હખવું તે) + પદ્મ (ઘડોય કરનાર)] પું. સારો હખનાર; બેખક.

હન્સ પદ્મી (હન્સપદ્મી) ૧. [અ. હન્સ (હખવું તે) + પદ્મ (ઘડોય કરનાર) + પ્ (પદ્મ)] જી. કમળ હખવાપણું.

૨. જી. હખણ; નિબંધ.

૩. જી. વાક્યરચનાની ખૂબી.

હન્સાલ્લા [અ. હન્સ (હન્સ) + અલ્લાહ (પુણ)] જ. પ્ર. હંધરની હન્સ હશે તો; હંધરેચ્છ.

હન્સાલ્લાલાલા [અ. હન્સ (હન્સ) + અલ્લાહ (પુણ) + તમાલા (મોડું)] પું. હંધરે હન્સ; પરમેશ્વરની મરજી; હંધરેચ્છ.

હન્સુરન્સ [અ.] પું. વીમો.

હન્સુર્ [અ.] વિ. વીમો ઉતારેલ.

હન્સ [અ.] પું. માણસજાત.

હન્સદ [અ.] જ. અપમાન; બેખખી; માનખંડ; ગેરઆખર.

હન્સાન ૧. [અ.] પું. માણસજાત; માનવવર્મ. ૨. પું; જ. માણસ; આદમી. કિનસ એટલે પ્રેમ કરવો એ ઉપરથી જો હન્સાન શબ્દ અને તો એવો અર્થ થાય કે, મનુષ્યો પ્રેમ કરી બાણ છે અને પ્રેમથી એકબીજાની સાથે સંપીને રહે છે, માટે પ્રેમ કરનાર તે માણસ કહેવાય. નિરપાન એટલે જૂલી જવું. જૂલકણ તે મનુષ્ય કહેવાય.

હન્સાનપરસ્તી [અ. હન્સાન (માણસ) + પરસ્તી (પૂજ)] જી. માણસની પૂજા.

હન્સાનિયત ૧. [અ. હન્સાન (માણસ) + યા. યત (પણ)] જી. પુરિ.

૨. જી. અલખ; અલખનસાઈ.

૩. જી. મનુષ્ય સ્વભાવ.

૪. જી. માણસાઈ; સબજનતા; સદ્વર્તન;

ગૃહસ્થને જાણે એવી વર્ણવે.

૫. જી. સન્મતલં લાવડી; વિવેક; વિનય.

કન્સાની [અ.] જિ. માણસને સોભે એવું; આકર્ષીને જાળવું.

કન્સાનીચત [અ. કન્સાનિચત] જી. માણસાઈ

કન્સાઈ (કન્સાઈ) ૧. [અ. નસ (તેણે અડધું મું)] ૧. મુખદો; ફેસલો.

૨. પું. ન્યાયકર્મ; ન્યાય; એકમતિ; સસરોપન.

૧. કન્સાઈ આંધવો-સુલો છે = ન્યાય જેવો આપવો હોય તેવો આપાય.

૨. કન્સાઈને મોં માથું નથી-કન્સાઈને કાષ પગ નથી = ન્યાય ફેરવવો હોય તેમ ફેરવાય.

૩. પું. માન; બાદર.

૪. પું. મુકામો; ફરકોઈ કમની તળનીજ.

૫. પું. વાળખીપણું; સાવટ; સતતા.

કન્સાઈતલિય (કન્સાઈતલિય) [અ. કન્સાઈ (ન્યાય) + તલિય (માનનાર)] જ. ન્યાય માનનાર માણસ.

કન્સાઈદાર (કન્સાઈદાર) ૧. [અ. કન્સાઈ (ન્યાય) + દાર (રાખનાર)] ૧. ન્યાયાધીશ; જજ.

૨. જિ. કન્સાઈ રાખનાર.

કન્સાઈધો (કન્સાઈધો) ૧. કન્સાઈ આપનાર માણસ. આ શબ્દ ગુજરાતમાં વપરાય છે.

કન્સાઈ (કન્સાઈ) ૧. [અ.] જી. કમેરી, અદાલત.

૨. જી. ન્યાયની રીત; કન્સાઈ આપવાનું ધોરણ.

૩. જી. ન્યાયીપણું.

૪. જિ. કન્સાઈવાળું; ન્યાયી.

૫. જિ. ન્યાય સંબંધી; કન્સાઈને લગતું.

કન્સાઈ [અ. સદ (તેણે મધ મું)] ૧. અસચ; વિષ.

કન્સાઈમ ૧. [અ. સરમ (તેણે અંત અભયો)] ૧. પૂર્વતા; ઉડો.

૨. પું. મિસ્ત્રીની અવસ્થા.

કન્સોલિસ [અ. કન્સન (માણસ) + ળિસ (જલ)] ૧. જ. વ. માણસો અને જૂથો.

કન્સોલવનિસ [અ. કન્સોલવનિસ] જી. નાદારી; દિવાળું.

કન્સોલ્વેન્સ [અ. કન્સોલ્વેન્સ] જિ. દિવાળિયો; નાદાર.

કન્સેક્રેશન [અ.] જ. જપેશ લેખ.

કન્સેક્રેશન [અ.] જ. સંસ્થા; ખાતું.

કન્સેક્રેશન [અ.] જ. સંસ્થા; ખાતું; ક્ષરખાતું.

કન્સેક્રેશન [અ.] ૧. સિદ્ધાંત; શીખવનાર માણસ.

કન્સેક્રેશન [અ. કન્સેક્રેશન] જ. દક્ષિણ; ઓળંગ; સભ.

કન્સેક્રેશન [અ.] ૧. તપાસ કરનાર; નિરીક્ષક; દેખરેખ રાખનાર.

કન્સેક્રેશન [અ.] જ. તપાસ; નિરીક્ષણ.

કન્સેક્રેશન [અ.] જ. સોદીમાં મુકોઈનો જમાવ થતો અટકાવનાર અને મુકોઈની સારવારમાં વપરાતો એક રાસાઈણિક પદાર્થ.

કન્સેક્રેશન [અ.] ૧. અવાક લઈ જનાર તારની આસપાસ વીંટવામાં આવતા રંગર કે તેના જેવા વીંટળા કે અરખી અડધું ન કરનાર પદાર્થ.

કન્સેક્રેશન ૧. [અ.] જ. તારમાંથી વીંટળા નીકળી ન જાય તે માટે તેના ઉપર રંગર, અટાપરચા, કાપર, સળ વગેરેનું અડધવામાં આવતું પદ.

૨. જ. વીંટળા અથવા અરખીની અસર ન થવા કે એવી અીનથી ખાધોને એકમીનથી જુદા પાડવાપણું.

કન્સેક્રેશન ૧. [અ. કમ (તેણે ફર મું)] ૧. ફર કરવું તે; કાઢી મૂકવાપણું; ભાગ.

૨. પું. નાશ.

કન્સેક્રેશન (કન્સેક્રેશન) ૧. [અ.] ૧. આકાશી પદાર્થની ગતિ.

૨. પું. કમ; રોગ.

૩. પું. પોતાનો પક્ષ મૂકી દેવાપણું.

૪. [અ. કર (તેણે ફેરવું)] ૧. નાશવું તે; નાશી; ફેરવાર.

૫. પું. વિપરીત વાદ; ખાન.

કન્સેક્રેશન (કન્સેક્રેશન) [અ.] ૧. નાશી; ફેરવાર. જુઓ કન્સેક્રેશન.

કન્સેક્રેશન [અ.] ૧. બેરો ધાલવો તે.

કન્સે ૧. [હિ.] જ. આ.

૨. જ. આલે.

કન્સેક્રેશન જ. જૂન વખતના વહીઓમાં વપરાતું ચાર એકનનું એક માપ.

કન્સેક્રેશન જી. કાંઈપણની રમત; ઓળંગનામણો; આંધળાપીપળા. આ રમતમાં જ્યાં રમનાર કાંઈ નીચે જીત્યાં રહે અને કાંઈ નીચે ફેરવું કરી તેમાં એક દાંડિયો મૂકે. પછી એક રમનાર ફેરવનાર દાંડિયો રહી તે દાંડિયો પોતાનો જમણો પગ જીત્યો કરી જોરથી ફર રોકે એટલે ઘાવ દેનાર તે દાંડિયો

લેવા હોય. તેણામાં બાકીનાં રમનારાં કાંઈ ઉપર ચડી જાય. ઘાવ દેનાર તે દાંડિયો ફેરવનાર મૂકી ખીતી રમનારાંઓને પકડવા માટે ઉપર ચડે. તેમ થતાં ઉપર ચડેલ રમનારમાંથી કોઈ નીચે ફેરવી પડે અને ફેરવનારમાં પગ મૂકી દે અને ફેરવી દાંડિયો પગ નીચેથી કાઢી ફર રોકે તે એટલે ઘાવ આપુ રહે. પણ ફેરવનારમાં પગ પડ્યા પહેલાં ઘાવ દેનાર જો કોઈને પકડી ખાડે તો તેના ઉપરથી ઘાવ કિતરે અને જે પકડાવું હોય તેના ઉપર ઘાવ આવે.

કન્સેક્રેશન ૧. રસોઈમાં મસાલા તરીકે ઉપયોગી, મુખેરી પાન અને ફીરમણ રીમનાં ફૂલવાળો ફરી ૧૦ ઈંચ જીઓ ફુડીનાની જાતનો એક એક 'ટાઇમ'.

કન્સેક્રેશન ૧. એ નામની એક વનસ્પતિ; કન્સેક્રેશન 'ટાઇમ'.

કન્સેક્રેશન ૧. [હિ.] ૧. એ નામની એક વનસ્પતિ; કન્સેક્રેશન 'ટાઇમ'.

૨. [હિ. ક (આ) + કાર (ખાન)] જ. નદીની અંત બાજુએ.

કન્સેક્રેશન ૧. એક જાતની વેલ, એને શિયાળામાં રાખીમાના આકારનાં ફૂલ આવે છે.

કન્સેક્રેશન પાદમેશ [હિ.] જી. ધણી જ સામાન્ય જતાં બધું ઉપયોગી અને સદા લીલી રહેતી એક જાતની વેલ. તેનાં અંગૂઠાં તાલ્લ ફૂલ ઉત્પન્નમાં આવે. નવ ઈંચ જેટલી ગમે તેવી જમીનમાં વાવવાથી તે જીમી રાખે. કાપી નાખ્યા પછી જમીનમાં રહેલા અંધારાથી પણ તે ફરી જીમી નીકળે.

કન્સેક્રેશન [સં.] જી. બોદા; જરિયાત.

કન્સેક્રેશન ૧. જી. એક જાતનું કાંઈ પકુપી.

૨. જી. કાંઈ; ઉપાસના; સ્તુતિ.

૩. જી. વાપર્ય સરજના ખાંતનો એક ભાગ.

કન્સેક્રેશન [સં. કન્સ (કમ) + કન્સ (વાળું)] જિ. કન્સેક્રેશન.

કન્સેક્રેશન [સં. કન્સ (કમ) + કન્સ (વાળું) + અર્થ (હેલ)] ૧. સાંખિત કરવા પામેલ મુદો.

કન્સેક્રેશન અંદાપન [અ. અંધિયોન અંદાપન] ૧. (અંધિયો) મૂન નક્ષત્રમાંનો નવમો તારો.

કન્સેક્રેશન આઈનોર [અ. અંધિયોન અંદાપન] ૧. (અંધિયો) મુવમત્સના સાત મહિનો પાંચમો તારો.

૬. જો. લેખ.

૧. ક્રમ્મારત આર્થ = સખ્દ લખવા તે.

૨. ક્રમ્મારત ગોઠવણી = (૧) દસ્તાવેજનો ખરડો બનાવવો. (૨) સાર તૈયાર કરવો.

૩. ક્રમ્મારતની કોતાહી = વાક્યની અપૂર્ણતા.

૭. જો. વિધાસ.

૮. જો. સમજવતું તે; સમજાવવાની શક્તિ.

ક્રમ્મારતચોર પું. બીજાના લખાણમાંથી કોનારો હી સર્ખ પોતાના લખાણ તરીકે અપાવનાર માણસ; લખાણમાંથી તરડાંથી કરનાર માણસ.

ક્રમ્મારતી [જા.] વિ. લેખમાં દોષ એવું.

ક્રમ્માહુત ૧. [જા. બવહ (તેજે હુ આપી)] જો. હુદાં પરવાનગી.

૨. જો. પરવાનો; સત્ત.

ક્રમ્મિગામીન પું. ક્રિમાલખની એ નામની પર્વતમાળા.

ક્રમ્મિસ [જા. આક્રમિસ] જ. વાંકાર અને લાંબી આંચવાળું મિસર ફેરાનું બમલાની જાતનું પક્ષી. તે દરિયા કિનારે ફેરફાર, માછલાં વગેરે ખાઈને રહે છે.

ક્રમ્મીકસ [જા. આક્રમીકસ] જ. બરડાંથી જવાયેલાં ઊંચાં ચિખર ઉપર રહેતું આસરે આવી ફટ ઊંચું, વાંકું સીમકાવાળું એક જાતનું જંગલી બાકડું.

ક્રમ્મીન [જા. ક્રમ્મ] પું. પુત્ર દીકરો.

ક્રમ્મુઅસ્તર પું. સુલતાન મહમદ મજનવીએ સોરડી સોમનાથ ઉપર કરેલી આક્રમના અસ્તરના લેખાનું નામ.

ક્રમ્મુવલ પું. (ક્રમ્મી) નાની વાલોગ જેવી શીંગરાળો એક જાતનો વેલો; કમળવેલ.

ક્રમ્મકા (ક્રમ્મક) [જા. બકક (તેજે કામ મ્યું)] પું. મંજૂરી; કામ કરવું તે.

ક્રમ્મતલ ૧. [જા. બતલ (તેજે હુ મ્યું)] પું. હુ કરવું તે.

૨. પું. નાશ.

ક્રમ્મિતકાલ (ક્રમ્મિતકાલ) ૧. [જા. બકલ (તે બેરકાર હતો)] પું. બેરકારી.

૨. પું. હાલખણ.

ક્રમ્મિતકા ૧. [જા. બકલ (તેજે હુ મ્યું)] જો. જન્મ; મૃત્યુ; ઉત્પત્તિ.

૨. જો. નિમસ; ઉપાવ.

૩. જો. મસ્તાવના; ઉપોદ્ધાત.

૪. જો. સરખાતા; પહેલાં આદિ.

ક્રમ્મિતકા [જા. બકલ (તેજે હોય હી)] પું. હોય; કંઈક નહીં બનાવ.

ક્રમ્મિતકા [જા. બકલ (તેજે હુ મ્યું)] વિ. અમરિતું; પહેલાંનું સરખાતનું.

ક્રમ્મિતકા [જા. બકલ (તે હુ મ્યું હલો)] પું. હુ; આપ.

ક્રમ્મિતકામ ૧. [જા. બકલ (તે આમદી હલો)] પું. આનંદ.

૨. પું. હાસ્ય.

ક્રમ્મિતકા [જા. બકલ (તે હુ મ્યું હલો)] પું. આનંદ; ખુશી.

ક્રમ્મક [જા. બકલ (તેજે હુ મ્યું)] પું. નવી ચીજની બનાવ.

ક્રમ્મકાલ ૧. [જા. બકલ (તેજે બકલ)] પું. અલોખલો; વિનિમય.

૨. જો. એક ચીજને બદલે બીજી વસ્તુ મૂકવાપણું.

ક્રમ્મ [જા.] પું. દીકરો; પુત્ર.

ક્રમ્મુલગૈવ ૧. [જા. ક્રમ્મ (દીસે) + અલ (તે) + વૈવ (અન્નવું)] પું. જેના બાપની ખબર ન દોષ એવો માણસ.

૨. પું. નવો માણસ; અન્યથો માણસ.

ક્રમ્મુલગૈવ (ક્રમ્મુલગૈવ) [જા. ક્રમ્મ (દીસે) + અલ (તે) + વૈવ (અન્નવું)] જ. સ્વર્ગો માણસ.

ક્રમ્મુલગૈવ (ક્રમ્મુલગૈવ) [જા. ક્રમ્મ (દીસે) + અલ (તે) + વૈવ (અન્નવું)] વિ. પું. હા છ હા કરનાર દેશ તેવો વેલ સજનર.

ક્રમ્મુલગૈવ ૧. [જા. ક્રમ્મ (દીસે) + અલ (તે) + સ્પીલ (માર્ચ)] પું. રાહદારી; મુસાફર.

૨. પું. સાધન વગરનો રાખસ.

ક્રમ્મે બતુત પું. એ નામનો એક મુસ્લિમ સંત.

ક્રમ્મુલગૈવ (ક્રમ્મુલગૈવ) પું. એક પ્રસિદ્ધ સાહિત્યકાર; અમર સાહિત્યકારીઓ પૈકી એ નામનો એક.

ક્રમ્મ ૧. [જા.] જો. અમમચેતી; ચેતવણી.

૨. જો. કપડો.

૧. ક્રમ્મ અંક = કપડો આપવું.

૨. ક્રમ્મ એક = બોધદાયક.

૩. જો. દર્શાવ; દાખલો.

૪. જો. બીજા બધા કર.

૫. જો. સિખામણ; ઉપદેશ.

ક્રમ્મતનાક ૧. [જા. ક્રમ્મ (લખલો) + નાક (લોક)] વિ. ધડો લેવા જેવું.

૨. વિ. લખાવ.

ક્રમ્મતનાક ૧. [જા. ક્રમ્મ (લખાવ) + નાક (લોક)] વિ. લખલો પાતું.

૨. વિ. બીજાનું; લખાવ.

ક્રમ્મતનાક (ક્રમ્મતનાક) [જા. ક્રમ્મ (લખાવ) + નાક (આપવું તે)] વિ. દર્શાવ રૂપ.

ક્રમ્મતુલ મલ્લાહીન [જા. ક્રમ્મ (મેલવણી) + અલ (તે) + મલ્લાહી (વહાણવડું)] પું. (વહાણવડું) લોકમંત્ર; દરિયામાં દિશા બાણવાનું સાધન.

ક્રમ્મ ૧. [જા. અરા (તે શ્રમ થયો)] જો. કરજમાંથી મુક્તિ; દેશમાંથી છૂટું કરવાપણું.

૨. જો. માફો.

૩. જો. મુક્તિ; છુટકારો.

ક્રમ્માનામા [જા. ક્રમ્મ (ક્રમ્મરો) + નામા (લેખ)] જ. ફરજ જતી કરવાનો સિખિત દસ્તાવેજ.

ક્રમ્માનિયા [જા.] જો. ચૂદી બાધા.

ક્રમ્માની ૧. [જા.] જો. ચૂદી લોકોની બોલી.

૨. વિ. ચૂદીનું.

ક્રમ્મામી જો. ક્રમ્મનો એ નામનો એક સિકો, અહર કોરીની એક ક્રમ્મામી મણાલી.

ક્રમ્માર ૧. [જા.] જો. અક્રિયાતાપણું.

૨. જો. છતાં; હોલ; વિજય.

ક્રમ્માહીમ ૧. [જા.] પું. ક્રમ્માહીમ લોહીના વખતનો સમયાર રૂપિયાનો એક સિકો.

૨. પું. એ નામના એક નખી. તેજે પ્રભુપ્રેમ ખાતર પોતાના દીકરા હજરત હરમાલખની કુરબાની આપી હતી.

૩. પું. બધું લોકોનો પિતા. બાકમલમાં તેને 'દેવનો મિત્ર' એવું નામ પણ આપવામાં આવ્યું છે. તે રોમની નવમી પેઢીમાં આસરે ઈ. સ. પૂર્વે ૮૯૬માં જન્મ્યો હતો.

ક્રમ્માહીમ આદમ પું. એ નામના એક મુસ્લિમ સંત.

ક્રમ્માહીમી [જા.] પું. ક્રમ્માહીમ લોહીના વખતમાં રાજ થયેલો એક સિકો. અણુસાક્ષના જન્માવસ મુજબ એક ક્રમ્માહીમીની કીમત ૪૦ કબીર જેટલી થતી અને ૧૪ કબીર અકબરશાહના એક રૂપિયા જેટલી કીમતની હતી.

ક્રમ્મી ૧. [જા.] પું. ચૂદી.

૨. વિ. ચૂદીનું.

ક્રમ્મીક [જા. અમીક] પું. પાણીનો ધડો.

ક્રમ્મુલસ પું. એ નામનો એક સવતાન.

ક્રમ્મુલસ ૧. [જા.] પું. તેડું.

૨. [અ. અલ્પ (તેણે મોઝનું)]
 પુ. મોઝવાપણું.

છબ્બીસ ૧. [અ.] પુ. દેવ.

૨. પુ. મુસલમાનોમાં મનાતું એ નામનું જૂત.
 ખરાબ હોવાને આ ઉપમા આપાય છે.

૩. પુ. રાજતાનું સેતાન.

૪. વિ. પિરામ જેનું રાક્ષસી નકારે.

છબ્બીસ પુ. અમર સાહિત્યસ્વામીઓ માટેનો એ
 નામનો નોવે દેશનો એક સાહિત્યકર.

છબ્બીસ ૧. પુ. હજરાઈનો દસમો ન્યાયાધીશ
 તેણે સાત વર્ષ સુધી ન્યાયનું કામ કર્યું હતું.

૨. વિ. સ્તુતિપાઠ વખાણવા જેવું.

છબ્બીસ ૧. [અ.] પુ. અંગૂઠો.

૨. [અ. અલ્પ (તે રાખાતું હતું)]
 પુ. સંક્રાંતિ.

૩. વિ. અઘાત; અગત્યનું.

૪. વિ. સંતાડેલું.

છબ ૧. પુ. આકાંક્ષી સંતા.

૨. પુ. નોકરાં આશ્રિત.

૩. [સં.] પુ. કાથી; નાચ.

હસ્તી દંતી દ્વિવ દ્વિપ પદી વાણ્ય ન્યાય;
 પુણ્ય છબ પ્રભા હરી સ્તબિરમ મુદ્રા.

પિયગણપ્રયોગ

૪. પુ. કાથીનું બચ્ચું; નાનો કાથી.

છબાકણ [સં. છબ (કાથી) + કણ (કન)]
 + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જો. એ
 નામની એક ઔષધિ; અર્ધપિપ્પલી; અર્ધપીપર.
 કાથીના કન જેવાં પાંદડાંવાળી કોવાથી તેને
 છબાકણ કહે છે.

છબકરણ [સં. છબ (કાથી) + કણ (કન)]
 જો. એ નામની એક વનસ્પતિ; અર્ધપીપર.

છબકુંભ [સં. છબ (કાથી) + કુંભ
 (કમળનો બાગ)] પુ. કાથીના માથા ઉપર
 જે બાળુ ઊપસી આવેતો બાગ.

છબકેસર [સં. છબ (કાથી) + કેસર
 (ફૂલનો તંદુ) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)]
 જો. નાએસરનો છોડ.

છબકેસર [સં. છબ (કાથી) + કેસર
 (ફૂલનો તંદુ)] ન. એ નામની એક વનસ્પતિ;
 નાએસર.

છબગંધા ૧. [સં. છબ (કાથી) + ગંધ
 (વાસ) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)]
 જો. એ નામની એક ફળવાળી વનસ્પતિ;
 નાગદંતી.

૨. જો. અપગતા.

છબદંતા [સં. છબ (કાથી) + દંત (દંત)]

+ આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જો. નાગદંતી
 નામની એક વનસ્પતિ.

છબનિર્મોલિકા ૧. જો. અનુરાધા કાપણ.

૨. [સં. છબ (કાથી) + નિર્મોલિકા (લપ)]
 જો. ભાંચ તે પીવાથી કાથીને ખસી દોષ આવી
 નાચ.

છબનિર્મોલિકા ૧. જો. અનુરાધા.

૨. [સં. છબ (કાથી) + નિર્મોલિકા
 (આંખ બંધ થવાથી)] જો. ભાંચ.

છબપાણ [સં. છબ (કાથી) + પાણ
 (રક્ત)] પુ. કાથીનો માવત.

છબપાણક [સં. છબ (કાથી) + પાણક
 (વળનાર)] પુ. કાથીનો માવત.

છબપોદ ૧. જો. નાની કાચણી.

૨. [સં. છબ (કાથી) + પોદ (પુરુષોમાં
 વ્યવસ્થાની સ્ત્રી)] જો. કાથીનાં કણકણવાળી
 કાચણી.

છબપોત [સં. છબ (કાથી) + પોત (બચ્ચું)]
 પુ. નાનો કાથી; કાથીનું નરબલિતનું બચ્ચું,
 મર્દનનું.

છબભર [સં. છબ (કાથી) + ભર
 (ભરવો)] પુ. કાથીનું ઢોળું.

છબજાનતા પુ. (પિયગ) હિમ્વત્કાંતી જાતનો
 એક અક્ષરમેળ હંદ. તેના દરેક અક્ષરમાં મમળ,
 વચ્ચુ અને શુક મળી સાત અક્ષર હોય છે.

માથા એ છબજાનતા.

અર્ધપિયગ

છબમાયલ [સં. છબ (કાથી) + માયલ
 (મંપડ)] પુ. સિંહ તેનાથી કાથી ખસી
 કપે છે.

છબલા [સં.] જો. એ નામની એક વનસ્પતિ;
 સ્વર્ણદૂરી; સોનામુખી.

છબકુવતી [સં. છબ (કાથી) + કુવતી
 (નુવાન સ્ત્રી)] જો. કુવાન કાચણી.

છબલા જો. એ નામનું એક ઝાડ.

છબાખ [સં. છબ (કાથી) + આખ
 (નામનું)] પુ. નાએસરનો છોડ.

છબાનન [સં. છબ (કાથી) + આનન
 (મોઢું)] પુ. અલ્પવૃત્તિ; અનનનદ અલ્પ.
 તેને કાથીના જેવું મોઢું હોવાથી તે છબાનન
 કહેવાય છે.

છબામિત્ર [સં. છબ (કાથી) + મિત્ર (મિત્ર)
 + મિત્ર (દેસ)] પુ. સિંહ.

છબારિ [સં. છબ (કાથી) + અરિ (દુશ્મન)]
 પુ. સિંહ.

છબી ૧. [સં. છબ (કાથી) + ઈ
 (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જો. કાચણી.

૨. [હિ.] જ. અભાર સુધી.

૩. જ. તાલક; તરત જ; હમણાં જ.

છબો [સં. છબ] પુ. કાથી.

છબો કાળી કળો વપાણી નહીં હો સુપરણી.
 પ્રેમાર્જુન

છબોપણ [સં. છબ (કાથી) + ઉપણ
 (પીપર)] જો. એક જાતનો છોડ; અર્ધપીપર.
 તેના પાંદડાં કાથીનાં કન જેવાં હોય છે. તેમાં
 જલી પીપર ગરમ હોવાથી તેને છબોપણ કહે
 છે.

છબ ૧. પુ. મુદપતિ.

છબોનો (વહવતિનો) ખાસ ભૂકો વર્ગ હતો.
 અશોકવૃત્તિ

૨. પુ. દુરમન; સનુ.

૩. પુ. રાજા; વૃષ; જૂષ; વૃષતિ.

૪. [સં. છબ (કાથી)] પુ. સાદુકાર; ખનિક;
 મેટો; અંગાડી સહિત કાથી દેશમાં તેલના
 ધનવાળો મુદત્ત.

૫. પુ. કાથીનો માવત.

૬. વિ. જેની પાસે કાથી હોય તે.

૭. વિ. ધનકંડ; ધનજન; પૈસાદાર.

૮. [સં. છબ (નોર) + વ (વપડ)]
 વિ. નોકરનું; નોકરોની માલિકીનું.

છબક [સં. છબ (સાદુકાર) + ક (નાએ
 વપાવો પ્રત્યય)] વિ. સાદુકાર; પૈસાદાર
 ધનવાન.

છબકા [સં. છબ (ધનવાન) + આ
 (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જો. ધનવાન સ્ત્રી.

છબકુલ [સં. છબ (પૈસાદાર) + કુલ
 (વંશ)] ન. સાદુકારનું કુળ.

છબજાતિ [સં. છબ (ધનવાન) + જાતિ
 (ઢોળું)] જો. (કૈન) આર્થ જાતિ.

છબવૃત્તિદિવસ વિ. કાથી વગેરે હોય એવો
 ધનવાન.

છબકેષી [સં. છબ (ધનવાન) + કેશિન
 (ચોક)] પુ. નગરચોક.

છબા ૧. [સં.] જો. એ નામનું એક ઝાડ;
 સત્તકી વૃક્ષ.

૨. જો. કાચણી.

છબિકા [સં. છબ (સાદુકાર) + ઈ
 (લપટ) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)]
 જો. ધનવાન સ્ત્રી.

છબ ૧. [હિ.] જ. આ રીતે એમ; એ
 પ્રમાણે.

૨. જ. ચાલુ. જેમકે, ક્રમરોજ, ક્રમસાલ.

ક્રમકાલિનકા [કિ.] જ. આ અને તે માણસ; ફરક માણસ.

ક્રમકાલ [અ.] પું. સક્રિય તાકાત; જોર.

ક્રમકોસ પું. (ક્રિમ) તલવારનું આન.

ક્રમચાર પું. (ક્રિમ) ગુપ્તચર; જાસૂસ.

ક્રમતિહાન [અ. મદન (તેણે કસોટી કરી)]

જો. પરીણા; તપાસ; તપાસની નજરે જોતું તે.

ક્રમયા જ. ક્રમયાના જેવું.

ક્રમદાહ [અ. મદદનું જ. વ.] જો. આધિક સદાચાર; પૈસાની મદદ.

ક્રમદાહી ૧. [અ.] વિ. મદદ મેળવનારું.

૨. જિ. મદદથી આવતું.

ક્રમદાહી મદરસા = રાજની મદદથી આવતી શાળા.

ક્રમન [સં.] જ. વિરોધી ઉપરથી ભાવવાચક નામ બનાવનાર પ્રસવ. તેનું પહેલી વિભક્તિના એકવચનમાં ક્રમા ચાલુ છે. જેમકે, શુક ઉપરથી ભાવવાચક નામ ચરિમન અને તેનું પહેલી વિભક્તિનું એકવચન ચરિમા.

ક્રમરત ૧. [સં. અમૃત] જ. (કિંદી) અમૃત; આબેદયાત.

૨. જ. આનંદ આપે એવું પીણું.

૧. ક્રમરત બાની = મીઠા સબ્જો; અમૃત વાળી.

૨. ક્રમરતનો છાંદો દેવો = સજ્જન કરવું.

ક્રમરતી ૧. [સં. અમૃત] જો. (કિંદી) આહના સોદની જલેખી જેવી એક મીઠાઈ.

૨. જો. નાનાં અને મીઠાં તરબૂચની એક જાત.

ક્રમરસી જો. આહના સોદની જલેખી જેવી હિંદુસ્તાની મીઠાઈ.

ક્રમરોજ (ક્રમરોજ) [હા.] જ. આજે.

૧. ક્રમરોજ હાં = થોડી વારમાં.

૨. ક્રમરોજ હાં કરવું = મુલતવી રાખવું.

ક્રમલાહ [અ. મિલક (મિલક)નું બહુવચન] જો. રથાવર મિલકત; મરાસ.

ક્રમલો ૧. [સં. અમલ (ખાકું)] જો. (કિંદી) આંખલીનું આ.

૨. જો. આંખલીનું જળ.

ક્રમલી ધુંટાવરી = હોકચા કે હોકરીના હાથ વખતે મામા તરફથી તેના હાંત ખાટા કાસવાને દક્ષિણ આપવી.

ક્રમલો ૧. [અ. ક્રમલ (મજલો)] પું. અધિકારીને બેસવાની જગ્યા.

૨. પું. ક્રમારત; મકાન.

૩. પું. બાંધકામ.

૪. પું. મકાન ચણાઈ રવા પછી વધેલો પથ્થર તથા લાકડાનો પરચૂરણ સામાન.

૫. પું. મજલો; અમલો.

ક્રમદશન [અ.] જ. દૃષ્ટ જેવી દશ; પાવસ.

ક્રમરાખ [હા. ક્રમ (આ) + રાખ (રાવ)] જ. આજ રાત્રે.

ક્રમસાક ૧. [અ. મસક (ખાઈ રાખવું)] જો. અછત; આમી; તાણ.

ક્રમસાકે બારાન = વરસાદની તમી; કુકળ.

૨. જો. લામ.

૩. જો. માનુસાવ અટકાવવા માટે વપરાતી એક જડીબુટ્ટી.

૪. જો. લોભ.

ક્રમસાલ [હા. ક્રમ (આ) + સાલ (વર્ષ)] જ. આ વર્ષે.

ક્રમા ૧. [પ્રા.] સં. જિ. આ.

૨. જ. આ પ્રમાણે.

ક્રમાકૃત [અ. ક્રિમાયત] જો. અમલ; સંરક્ષણ.

ક્રમાક ૧. [અ.] પું. એ નામનો કામચાનું કામ કરનારો એક માણસ.

૨. પું. આંખલો.

ક્રમાદિભારતી પું. સંકરાચાર્યનો એ નામનો એક ગ્રંથ.

ક્રમાદિસમ્પ્રદાનદભારતી પું. સંકરાચાર્યના એક ગ્રંથનું નામ.

ક્રમાદુદૈલા ૧. [અ.] પું. માણસનું ખાસ નામ.

૨. [અ. ક્રમાદ (આંખલો) + અલ (તે) + દૈલ (શબ્દ)] પું. રાજ્યનો સ્તંભ.

ક્રમામ ૧. પું. આગેવાન; નેતા.

ક્રમામે કમાન = કમાનાનો આગેવાન; રસ્તો જતાવનાર.

૨. [અ.] પું. પુદાનો પ્રતિનિધિ; ખસીક તુલ્યાકાં પુદાઈ માર્ગનો જોમિયો; દુનિયાની ઉત્પત્તિથી અંત સુધી ઉત્તરોત્તર ઉપસી જાયેલિ ધરતવાર અવતારી પુરુષ. દક્ષરત અસીધી પરંપરામાં ક્રમવાર જે પુરુષ પુદાઈ વડે ધરાવતો હોય તેને ક્રમામ કહે છે.

૩. પું. તાબિયાની આમળ રાખવામાં આવતો ગુણ.

૪. પું. પેશા; નમાઝ પઢાવનાર.

૫. પું. અસ્તિત્વનો ઉપદેશક કે કુટુંબ વંચનાર.

૬. પું. અંત; ધર્માધ્યક્ષ; મુસલમાનોનો વડો ધર્મગુરુ; કજી; મુલ્લાં.

૭. પું. માળાનો મેરુ તરબૂતનો મોટો મુલુકો.

ક્રમામકેવળીસ પું. પીરાળા પસનો જળ.

ક્રમામજયંતી જો. મોહરમનો તહેવાર તાબૂતનો દિવસ; ક્રમામ હુસેનની મરણનિધિ.

ક્રમામજરતા [કિ.] પું. આંખળી અને દસ્તો; ખલ્લતો.

ક્રમામજિરતા [કિ.] પું. દસ્તો અને આંખળી.

ક્રમામઝામિન (ક્રમામઝામિન) ૧. પું. મુમલમાનમાં રાખડી ખાંધવા જેવી ક્રિયા.

૨. પું. રક્ષણ કરતો ક્રમામ

ક્રમામઝામિનનો રૂપિયો અથવા પૈસો જ ક્રમામઝામિનને અર્પણ કરેલો સિક્કો. તે જૂલ અને ધુરંદલીઓમાંથી બનાવવા થર હોડનાર મત્સ્યના બાવડા ઉપર આધારમાં આવે છે.

ક્રમામઝામિની (ક્રમામઝામિની) ૧. [અ. ક્રમામ (ધર્મગુરુ) + ઝામિની (રક્ષા)] જો. કાબા હાથને ખાવડે રક્ષા તરીકે ખાંધવામાં આવતો સિક્કો.

૨. જો. તારીખ; મતરજંતરનો દોરો અથવા માર્ગપું.

૩. જો. રાખડી.

ક્રમામઈવ્યો પું. ધર્મને નામે ધર્તિમ ચલાવનારો આદમી; ધર્મનો ડોળ કરનાર માણસ.

ક્રમામત ૧. [અ.] જો. ખોળાઓના ધર્મગુરુ અગાખાનની પદવી.

૨. જો. ધર્મ.

૩. જો. ધર્મિક એકતા.

૪. જો. પેશાઈ; બીજાને નમાઝ પઢાવવા અગ્રેસર થવાપર.

૫. જો. રથાવર અને જંચમ મિલકત; તમામ જગીર.

ક્રમામદસ્તો [હા. હાવન (ખાંખળી) + દસ્તા (દસ્તો)] પું. સોદાનો અથવા પિત્તળનો ખલદસ્તો; ખલ્લતો.

ક્રમામકાંઝો ૧. પું. દોંગી; ધર્મને નામે ધર્તિમ ચલાવનારો આદમી.

૨. પું. ધર્મનું બહાનું લઈ કુચ્ચાઈ કરનાર માણસ.

ક્રમામનીતિ [ક્રમામ (ધર્મ) + નીતિ (આચરણ નિયમ)] જો. આચરણના ધાર્મિક નિયમ.

ક્રમામબદ્દ ૧. [અ. ક્રમામ (ધર્મિક વડો) + બદ્દ (ખાખડી તે)] પું. ધર્મગુરુએ આપેલો હક્કમ.

૨. પું. ધર્મગુરુને અપાતો એક હક્કમ.

ક્રમામબદ્દા (ક્રમામબદ્દા) [કિ. ક્રમામ

(ધર્મધ્યક્ષ) + ખારા (વાડો)] પું. જેમાં શિયા મુસલમાન તાજિયા રાખે કે દુનાવે તે ઠેકાણું ક્રમામખારા.

ક્રમામખારા ૧. [હિં. ક્રમામ (ધર્મધ્યક્ષ) + ખારા (વાડો)] પું. તાજિયા રાખી મુઝવાની જગ્યા.

૨. પું. મોહરમનો તહેવાર ઊજવવામાં આવે તે મસીદ.

૩. પું. હજરત અલી અને તેમના દીકરા ફતેહ અને હુસેનનું માતમ ઊજવવાની જગ્યા.

ક્રમામખારી ૧. [હિં.] પું. તાજિયા રાખી મુઝવાની જગ્યા.

૨. પું. મોહરમનો હિત્તવ ઊજવાય તે મસ્જિદ.

૩. પું. હજરત અલી અને તેમના દીકરા ફતેહ અને હુસેનનું માતમ ઊજવવાનું ઠેકાણું.

ક્રમામવાડાવાલા (ક્રમામવાડાવાલા) પું. એક જાતનો બિહારી કસબી અંગ્રાનો.

ક્રમામશાહ પું. પીરાણા અમર કાકા પંથના સ્થાપક એ નામના મુસલમાની સંત. તે સૈયદ હતા. ઈ.સ. ૧૪૪૬માં તે ઈરાનથી ગુજરાતમાં આવ્યા. ખોળના પીર સદરહોનના દીકરા કુતુબુદ્દીનના તે દીકરા થાય. તેણે વરસાદ વરસાવીને અમદાવાદના તે વખતના બાદશાહ મહમદશાહને વશ કર્યો અને બાદશાહની દીકરીને પરણ્યા. તેનાથી થયેલા ચાર દીકરા પીરાણા ધર્મગુરુઓના પૂર્વજ ગણાય છે. ગુજરાતમાં લગભગ પદરમી સદીથી ચાલતા તેમના પંથમાં મોટો બાગ પાટીદારોનો છે. તેઓ હિંદુ રીતરિવાજ પાળે અને તેઓના નામ અને આચરણ પશ્ચિમ હિંદુ જેવા જ હોય. હજા તેમનો ગુરુ મુસલમાન હોય અને તેને એક પાટીદાર મહદનીશ હોય. તે મહદનીશને 'કાકા' કહે છે. તેઓ બ્રાહ્મણ અને કાકા અને પાસે ધર્મશિખા કરાવે. મરણ બાદ તેમને કબરમાં દટાય તેઓનો ઉપાસ્ય દેવ પશ્ચિમ નક્ષત્ર કે નિષ્કલકી કહેવાય છે. આ પંથની આદિ શાખા છે. મળ જગ્યા કચ્છમાં છે.

ક્રમામશાહી ૧. પું. એ નામનો એક સંપ્રદાય કાકા પંથ.

૨. વિ. પીરાણા પંથને લગતું.

ક્રમામહુસેન ૧. [અ. ક્રમામ (ધર્મધ્યક્ષ) + હુસેન (એક નામ)] પું. ખોળ મજલમ પ્રમાણે એ નામના બીજા ક્રમામ. તેમની ક્રમામત ઈ.સ. ૬૬૦થી ૬૮૦ સુધી ૨૦ વરસની હતી.

૨. પું. હજરત મહમદ સાહેબના હોલિંગ મુસલમાનોમાં બાર માહેના ત્રીજા ક્રમામ.

કરબલાના રજુમાં એ સહીદ થવા હતા. તાજીત એમના સંજારણમાં નીકળે છે.

ક્રમામા ૧. [અ.] પું. પાવડી ઉપર વીટવામાં આવતો લગ્નનો કટ્ટો.

૨. પું. મુઝલ; તાજ.

ક્રમામિયા [અ. ક્રમામ (ધર્મધ્યક્ષ) + ઈ (વું)] પું. શિવપથ; બાર ક્રમામને માનનાર ક્રમામી સમુદાય; હજરત અલીના અનુયાયીઓનું ઉપનામ. શિયા મુસલમાનો મહમદ પછી તરન જ આંતરે બરા ક્રમામ માને છે, તેથી તે ક્રમામિયા કહેવાય છે.

ક્રમામી ૧. [અ.] પું. હજરત અલીની પરંપરામાં થયેલા ક્રમામોને માનનાર; હજરત અલીના અનુયાયી; શિયા મુસલમાન.

૨. ન. એક જાતનું કાનુવી રેશમ.

૩. વિ. ક્રમામ સંજયી.

ક્રમામુલવજા (ક્રમામુલવજા) [અ. ક્રમામ (કાલ) + અલ (તે) + વજા (વખત)] પું. ક્રમામે ક્રમાન; હાજર ક્રમામ. હજરત અલીની પરંપરામાં જે પુરુષ ક્રમામતના તખ્ત ઉપર બિરાજતો હોય તે

ક્રમામે ક્રમાન (ક્રમામે ક્રમાન) [અ. ક્રમામ (કાલ) + ક્રમાન (વખત)] પું. ક્રમામુલવજા; હાજર ક્રમામ; ક્રમામતના તખ્ત ઉપર હજરત અલીની પરંપરામાં બિરાજતો પુરુષ.

ક્રમામે ઓખીન [અ. ક્રમામ (કાલ) + મુખેન (બહેર કહેવું)] પું. બહેર ક્રમામ.

ક્રમામત [અ. ક્રિમામત] ક્રો. સંસ્કૃત; આશ્રમ.

ક્રમારત ૧. [અ. અમર (તેણે બાપું)] ક્રો. અમીરની રાજ્યવ્યવસ્થા નીચેનો પ્રાંત; અમીરના કામ નીચેનો મુકદ્દમ.

૨. ક્રો. અમલતર; બાધણી.

૩. ક્રો. અખતા.

૪. ક્રો. મોટું અને પાકું મકાન; કવેલી; કિલ્લો.

૧. ક્રમારત અમુદી = (૧) કાવતરું રચવું.

(૨) મકાન અમુદું. (૩) ક્વાર્ટ કિલ્લા બાંધવા.

૨. ક્રમારત બાંધવી = (૧) કાવતો વાધ કરવો; ઘોડામાંથી બહુ કરવું. (૨) બનાવટ કરવી.

૫. ક્રો. (લાક્ષણિક) કુક્ષિત તલ્લીર; લોળના.

ક્રમારતખાતું ન. ક્રમારત બાંધવા કે વેચવાના ખર્ચ સંજયી ખાતું.

ક્રમારતમંદી [ફા. ક્રમારત (મકાન) + મંદ (બાંધવું તે) + ઈ (નારીબલિષ્ઠે પ્રત્યય)] ક્રો. સિદ્ધતાએ મકાન બાંધવાની કળ.

ક્રમારતવિદ્યા [ક્રમારત (મકાન) + વિદ્યા (કળ)] ક્રો. વાસ્તુવિદ્યા; મકાન બાંધવાની કળ; 'સિદ્ધિ એન્જિનીયરિંગ'.

ક્રમારતરાએ [ક્રમારત (બાધણી) + રાએ (વિદ્યા)] ન. મકાન બાંધવાની વિદ્યા; સ્થાપત્ય.

ક્રમારતી ૧. વિ. મકાન બાંધવાના કિપ્સોગનું.

૨. વિ. મકાનને લગતું.

ક્રમારતીગઠ (ક્રમારતીગઠ) પું. મકાન બાંધવામાં કડિયાઓથી વપરાતો ગળ.

ક્રમારતીશિષ્ય [ક્રમારત (મકાન) + શિષ્ય (કુતર)] પું. મકાન બાંધવાનો કુતર; 'અ.કોટેસર'.

ક્રમારતે સરકારી [ફા. ક્રમારત (મકાન) + એ (વું) + સરકારી (સરકારનું)] ન. જાહેર મકાન.

ક્રમારી [અ.] ક્રો. કાથીની અંબાડી.

ક્રમાસ ૧. ન. કાન્ટેનું સવા પાંચ મેશન બેટફુ એક જૂના વખતનું માપ.

૨. [અ.] ન. સમાવું તે.

ક્રમાસા [અ. અમલ (તેણે બાપું)] પું. ઉચ્ચારમાં સ્વરનો ફેરફાર. જેમકે, કમ એટલે શાક અને કુમ એટલે પુંછડી.

ક્રમાસ ન. નાવાનું મરમ પાણી.

ક્રમિમેશન [અ.] ન. વસાહત માટે પરદેશીઓનું કોઈ દેશમાં કાબલ મવાપણું.

ક્રમિમેશન કાયદો પું. એક દેશ છોડી બીજા દેશમાં વસવા જનારાઓ માટેનો ધારો; પરદેશીઓની વસાહતનો કાયદો.

ક્રમિમેશન ૧. [અ.] ન. અનુકરણ; નકલ.

૨. ન. બનાવટી નંમ; પહેલ પાડેલો બનાવટી હીરો.

૩. વિ. નક્લી; બનાવટી.

ક્રમુત ૧. [હિં.] ન. અમૃત; બાળે દવાત.

૨. ન. અર્તદ આપે એવું પીણું.

ક્રમકાન ૧. [અ. મકાન (તે શાસ્ત્ર હર્દ)] પું. આક્રમિક કમાતી.

૨. પું. સક્ષિત બળ; મળલ.

૩. પું. સક્રમતા.

ક્રમકાની [અ. મકાન (તે શાસ્ત્ર હર્દ)] વિ. શક્ય; સમર્થિત; બની શકે એવું.

ક્રમકાર્ધ (ક્રમકાર્ધ) [અ. મકાન (તે મયો)] ન. મોકલવાપણું.

ક્રમકાન ૧. [અ. મકાન (તેણે કહેલી કરી)] ક્રો. અજમાવણ.

૨. જો, પરીક્ષા; કસોટી.

ક્રિયાકાંડ કરવી = (૧) અજમાવટ કરવી.
(૨) પરીક્ષા લેવી. (૩) બરાબર તપાસવું.
(૪) સંબોધમાં પોતાની શક્તિની અજમાવટ કરવી. (૫) કિસમ તપાસવો.

ક્રિયાકાંડ (ક્રિયાકાંડ) [અ. મજા (તેણે મેં મું)] વિ. બેળવેલું; મેળવેલું.

ક્રિયાકાંડ ૧. [અ. મા (તેણે મું)]
પું. લખાણ.

૨. વિ. લાંબું કરેલું.

ક્રિયાના [અ. મનન (પ્રતિબંધ)]
પું. પ્રતિબંધ; મના.

ક્રિયાના મે તદાપુત્ર = અપારદશક્તા;
સોસર ન દેખાય એવું હોવાપણું.

ક્રિયાનામ [અ. મનન (તેણે મના કરી)]
પું. મના.

ક્રિયાપાત્ર (ક્રિયાપાત્ર) ૧. [અ. મપત્ર (તેણે જુદું પાડ્યું)] પું. જુદાપણું; તદાવત.

ક્રિયાપાત્ર કરવો = (૧) જુદું પાડવું. (૨) જ્ઞાનપૂર્વક વર્તવું.

૨. પું. ક્ષાપણ; વિવેકબુદ્ધિ.

૩. પું. મેળતા; ચક્રિયાતાપાત્ર.

૪. પું. સારી રીતે ઘેરવું તે.

ક્રિયાપાત્રી (ક્રિયાપાત્રી) [અ. મપત્ર (તેણે જુદું પાડ્યું)] વિ. તદાવત કરવા જેવું.

ક્રિયાસા [અ.] પું. અખ્યો.

ક્રિયાકાંડ ૧. [અ. મદન (તેણે મનમું)]
જો. પરીક્ષા; કસોટી; તપાસણી.

૨. જો. લાલચ.

ક્રિયાકાંડ ૧. [અ. મદન (તેણે મનમું)]
જો. અજમાવટ.

૨. જો. પરીક્ષા; કસોટી.

ક્રિયાકાંડ [અ. મદન (તેણે કસોટી કરી)]
પું. પરીક્ષા; કસોટી.

૧. અજમાવટી ક્રિયાકાંડ = પ્રાથમિક પરીક્ષા.

૨. ક્રિયાકાંડે ક્રિયાકાંડ = રાક્ષાતની પરીક્ષા.

૩. રાક્ષાકી ક્રિયાકાંડ = ક્રમસિક પરીક્ષા.

૪. સાક્ષાત ક્રિયાકાંડ = વાર્ષિક પરીક્ષા.

ક્રિયાકાંડ ૧. [અ. મા (તેણે મદન કરી)]
જો. બહિષ્ક.

૨. જો. મદન કરવાનું કામ.

૩. જો. મદન મટે અપાતી રકમ.

ક્રિયાકાંડ [અ.] ન. લક્ષ્યભાગ; અરોપ.

ક્રિયાકાંડ [અ.] વિ. અદ્યક્ષાતનું; આશ્રય સગંધી.

ક્રિયાકાંડ પોરટ અંદિસ [અ. ક્રિયાકાંડ પોરટ અંદિસ] જો. ચાલી દપાલ ખાતાનું મકાન; ચાલી કાકર.

ક્રિયાકાંડ સર્વિસ ઓર્ડર [અ. ક્રિયાકાંડ સર્વિસ ઓર્ડર] પું. સનદી નોંધીમાંનાં માણસોને અપવામાં આવતો એક કક્ષણ, તે સને ૧૯૦૨માં સ્થાપવામાં આવ્યો. તે ધરણનારની સંખ્યા ૭૦૦ની કરાવેલી છે. આમાંથી દિલ્લી નોંધી માટે ૨૦૦ રાખેલ છે, જેમાંથી ૧૦૦ દિલ્લીમાં માટે અને ૧૦૦ ધરણનારો માટે છે.

ક્રિયાકાંડ [અ. ક્રિયાકાંડ] જો. દેશવરથી આવતો માલ અપાત.

ક્રિયાકાંડ [અ. જસત (તે ખરા હતો)]
જો. જ્ઞાનદા; ખુશી.

ક્રિયાકાંડ ૧. [વિ.] ન. કેળાંની એ નામની એક જાત.

૨. ન. ચીનાઈ માટીની જરણી.

ક્રિયાકાંડ ૧. [વિ.] જો. કોળની બનની એક જાતની મીઠાઈ.

૨. જો. નાનાં અને મીઠાં તરણની એક જાત.

૩. જો. પાણી પીવાનું નાનું ધાતુનું વાસણ.

ક્રિયાકાંડ [અ. ક્રિયા (ક્રિયા લખણ) + કાંડ (અણ)] પું. શુદ્ધ લખનાર.

ક્રિયા ૧. [અ. અમલ (તેણે કામ કર્યું)]
પું. કામ.

૨. પું. પગાર.

૩. પું. પૂરે કરવાપણું.

૪. પું. લખવાની રીત; લિપિ.

૫. પું. શુદ્ધ લખાણ.

૬. પું. મુલકેખન; સંભળીને તે પ્રમાણે લખાણ.

ક્રિયાકાંડ ૧. [અ. મિક (મિક) નું બહુવચન]
પું. આશ્રય વખતની જમીન.

૨. પું. કમળો; માલિકી.

૩. જો. માલમિકલ.

૧. ક્રિયાકાંડ કચેર મમૂલા = રચાવર મિકલ.

૨. ક્રિયાકાંડ મમૂલા = જમમ મિકલ.

ક્રિયાકાંડ [અ. ક્રિયા (ક્રિયા લખણ) + કાંડ (અણ)] પું. શુદ્ધ લખનાર.

ક્રિયાકાંડીસ [અ. ક્રિયા (ક્રિયા લખણ) + નીસ (અણ)] પું. શુદ્ધ લખનાર.

ક્રિયા ૧. [અ. અમલ] જો. અંબલીનું કાંડ.

૨. જો. ક્રિયાકાંડ; અંબલી. જૂન ન લાગતી

દોષ ત્યારે ક્રિયાકાંડો આવો કાંડ પાણીમાં ઓઝળી સાકર નાખી અપવામાં આવે છે. આવો વિરેચક હોઈ બચ્ચાંઓને તાવમાં અપાય છે. આમલીની કાલની રાખ અત્યંત ખયાવનારી મણુવ છે.

ક્રિયાકાંડ [અ. અમલ] જો. ક્રિયા; અંબલી.

ક્રિયા ૧. [અ. અમલ] જો. અંબલીનું કાંડ.

૨. જો. કાતરો.

ક્રિયાકાંડ પું. મિસરનો એ નામનો રાખ. મીઠામાં તેની મોટી પિરમિડ છે, જેની ઊંચાઈએ ૧૩ એકર જમીન રોકી છે અને જે અપવામાં એક લાખ માણસો ૨૦ વર્ષ સુધી કામે લાગેલાં હતાં.

ક્રિયા [અ. ક્રિયા] વિ. એટલું; અટલું; અટલા પ્રમાણવાળું.

ક્રિયા ૧. જો. અપવાદ; 'રેઝર્વેશન'.

૨. [અ. ક્રિયા (એટલું) + તા (પણ)]

જો. અટલાપણું; એટલાપણું.

૩. જો. મળું; સંક્રિત; સામર્થ્ય.

૪. જો. પરિમાણ; પ્રમાણ; માપ.

૫. જો. મર્યાદા; સીમા; દર.

પરમણુને કંઈ ક્રિયાકાંડો ન હોવા કર્વ થયું હર્ષિપદોમાં તેની ઉપાસના થતે કામે કરવાની હકી છે.

૬. જો. સખ્યા.

ક્રિયા [અ. ક્રિયા (એટલું) + ત્વ (પણ)]
ન. એટલાપણું.

ક્રિયાકાંડનાત [અ.] ન. એ નામનું એક સ્તન.

સુતકાર ખલ "ક્રિયાકાંડનાત" આદિ સુતેથી અક્ષર કરતાં પ્રકરોત્તમને ઉત્કર્ષ ભવાને મુખ્યેષિની સમવદ્રોમંડલની ક્રિયા છે.

ક્રિયા ૧. [તા.] ન. (સંગીત) કાન્દ. કર્ણાટક સંગીતમાં કાન્દને ક્રિયા કહે છે.

૨. ન. નામ ઉપરથી વિશેષણ બનાવનાર પ્રલપ. જેમકે, શુભ-શુભિલ.

ક્રિયા [વિ.] જો. બા; મા.

ક્રિયા ૧. જો. શુભકામનોમાં એ નામની એક કાન્દ.

૨. [અ. ક્રિયા] જો. લીલી વનસ્પતિ ઉપર અને અનાજમાં થતો એક જાતનો કીડો, લીસો તે લાલો છાંયો; કીડો. જેની નીચે તેને છ સાચા પગ અને બીજા ફેટલાક ટેકો અપનારા બાકા અપ્રપચ હોય છે. પાંદડાં અને શાકભાજી ખાનાર આ કીડાનાં નામ સામાન્ય રીતે તે જે હોડ ખાઈ હવે તેના ઉપરથી અપવામાં આવે છે. ક્રિયા કાન્દી જાતની છે. જે ક્રિયા અણધારી

સંખ્યામંથ જિજ્ઞાસુ આવે છે તેની માદા ૧૦૦ થી ૧૦૦૦ ઈંડાં મૂકે છે. તેમાંથી નીકળતી ઇયળ લીલા કે જૂરા રંગની, શરીર સુંવાળી અને માથાથી છેડા સુધી પહોંચેલાળી હોય. તે દિવસે જમીનમાં અગાધ રહે અને રાત્રે પાકને નુકસાન કરે. તેની ઇયળ અવસ્થા પંદર દિવસ રહે. પુખ્ત ઇયળ જમીનમાં કોરીટો બનાવી ઊંધમાં પડે. તેમાંથી સંખ્યામંથ પૂદીઓ નીકળી આવે. આ ઇયળોને ખેતરમાં નુકસાન કરતી અટકાવવા માટે ખેતરની આસપાસ સીંધી સાંકડી ખાઈ ચારે બાજુ ખોદવી, ખેતરમાં કરબડી ફેરવવી અને બે આસની વચ્ચે ઘાસ કે કપરે રાખવું.

એરંડાની ઇયળ ઈંડાંમાંથી ચાર પાંચ દિવસે નીકળે ત્યારે તેના શરીરનો રંગ જુખરો અને માથાનો આમ જૂરો હોય. ઇયળ અવસ્થા બે ત્રણ અઠવાડિયાં ચાલે. ફરમિયાન તે ચાર પાંચ વખત આમડી બદલી નાખે અને શરીરની બાજુએ જૂરી કે મોળી પહોંચે માનૂમ પડે. પછી કોરોટો થઈ નિદ્રાવસ્થામાં પોચી જમીનમાં, જમીન ઉપર પડેલાં સૂકાં પાંદડાંમાં અથવા છોડ ઉપર વળી ચમેલાં પાંદડાંમાં જોવામાં આવે. ફરા બાર દિવસ પછી ફૂંડ થઈ નીકળે. આ ઇયળો દૂર કરવા માટે પાંદડાં ઉપર માનૂમ પડતી ઇયળો તેમ જ કોરોટાઓને વીણી લઈ તેનો નાશ કરવો.

કપાસનાં પાંદડાંને ઘાળી નાખનાર રુવાંટીવાળી ઇયળ પાંદડાંની નીચલી બાજુએ છટક છટક ઈંડાં મૂકે. તેમાંથી બે ત્રણ દિવસે લીલી ઇયળો નીકળી પાંદડાં ખાવાં શરૂ કરે. પાંદડાંની નીચલી બાજુ મોળ વાળી તેમાં જળી ગૂંથી તે અગાધ રહે. આવાં પાંદડાંને શરૂઆતમાં જ તોડી નાખવાથી ઇયળો નાશ પામશે.

ઠાળાં દપકાંવાળી ઇયળ કપાસનાં છોડનાં ફૂંથળાં, ફણગા, પાન અને છંડવાને નુકસાન કરે છે. કીડો લિપવાની તૈયારી વખતે કોરોટો બનાવી જમીનમાં અગાધ જાય અને પછી તેમાંથી ફૂંડ નીકળે. તે દિવસે છોડમાં સંતાર્ધ જાય ત્રણ સંખ્યામંથ બહાર નીકળી ઈંડાં મૂકે. ઇયળ અર્ધો પોચો ઇય લાંબી હોય અને તેને બેઉ બાજુએ દરેક સાંધી ઉપર ઠાળાં દપકાં તેમ જ ધણી રુવાંટી હોય. પાક લેવાયા પછી તરત જ કપાસનાં છોડ ખોદી નાખવાથી આ જાતની ઇયળ થશે નહિ. તેને બીંદા બહુ બાવતા હોવાથી કપાસની આસપાસ બીંદા વાવવા અને પછી ઇયળો બીંદામાં આવે એટલે બીંદાના છોડનો નાશ કરવો.

મુલાળી રંગની ઇયળ શરૂઆતમાં ધોળા રંગની હોય, ત્રણ જેમ જેમ મોટી થતી જાય તેમ તેમ તેનો રંગ બદલાઈ મુલાળી થાય. આ ઇયળ છંડવાં ઉપર ઈંડાં મૂકે, છંડવાની અંદર બીનો નાશ કરે, કે જગાડે અને છંડવાને બગાવેર ખીસવા ન આવે.

જમીનમાં રહેનારી ઇયળ દિવસના વખતે જમીનમાં સંતાર્ધ રહે. રાત્રે બહાર આવી વનસ્પતિ ખાતી શરૂ કરે અને નાનાં છોડવાઓને યડમાંથી કાપી નાખે. લીલા જુખરા રંગની આ ઇયળોમાંની પૂતીઓ ઠાળાં દપકાં હોય. તેમને અડકવાથી તેઓ મોળ વળી જાય. ઈંડાંમાંથી થોડા દિવસે ઇયળો નીકળે. તે કાપી નાખેલા છોડવાને પોતે રહે ત્યાં લઈ જઈ તેની નીચે જમીનમાં અગાધ રહે. ઉંચે જમીનમાં કોરોટો બનાવી ઊંધમાં પડે અને તેમાંથી ફૂંડ બહાર આવે. આ કીડાં મરચાં, બટાટાં, તમાકુ દમોટાં વગેરેને નુકસાન કરે છે. કપાસેલા છોડવાઓની નીચે અગાધ રહેલી ઇયળોને વીણી લેવાથી તેનો ઉપદ્રવ મટે.

તમાકુની નાની ધોળા રંગની ઇયળ ઈંડાંમાંથી બે ત્રણ અઠવાડિયાંમાં નીકળે. તે તમાકુના ધરની ટોચે રહે. ઊંધમાં તમાકુના યડમાં જ કાપી પાડી બેએક અઠવાડિયાં પડી રહે અને પછી કોરોટામાંથી ફૂંડ નાનો કીડો નીકળે. ધર રોપતી વખતે રોકવાળા રોપનો અને તમાકુની કાપણી પછી ખેતરમાંથી ખૂંપરાનો નાશ કરવાથી આ ઇયળો દૂર થશે.

તલની ઇયળ તલનાં પાંદડાં ઉપર લાલ્લા પડતાં ઈંડાં મૂકે. તેમાંથી અઠવાડિયામાં ઇયળો નીકળે. તેનો રંગ લીલો અને શરીરની બેઉ બાજુએ આઠ આઠ પીચા રંગની પહોંચો હોય. પુખ્ત ઇયળ બે ઇંચ લાંબી, રંગે જુખરી અને તેને શરીરને છેડે કાંટા જેવો કંચ હોય. તેની ઇયળ અવસ્થા બે માસ અને નિદ્રાળુ અવસ્થા ત્રણ અઠવાડિયાં રહે. કોરોટામાંથી ફૂંડ નીકળે, તેનું માર્યું અને ખાતી કળા રંગનાં, પાંખની આકારી જોડ જૂરી અને પાછલી જોડ પીળી અને કળા પહોંચાળી હોય.

તુવેરની લીલા રંગની ઇયળ ઈંડાંમાંથી પાંચ કે દિવસમાં નીકળે. ઇયળ અવસ્થા પચીસ ત્રીસ દિવસ ચાલે અને તે પછી સિંચ ઉપર જ શરીરના રંગને મળતો કોરોટો બનાવી તે ઊંધમાં પડે. અઠવાડિયામાં તેમાંથી ફૂંડ નીકળે. તેની પાંખની બેઉ જોડ લાંબી અને સાંકડી અને પગ ત્રણ લાંબા હોય. આ ઇયળોને બીજા કીડા ખાઈ જાય છે.

શાકભાજીને નુકસાન કરનાર કીટકની ત્રણ પક્ષ વર્ગની ઇયળ કોબીજાની જાતનાં શાકમાં થાય. તે પાંદડાંની નમોમાં દિવસના વખતમાં ઈંડાં મૂકે. ત્રણ ચાર દિવસમાં ઇયળ થઈ પાંદડાંની કિનારમાં કાપી પાડી ખાય. સંજ સવાર છોડ ખાઈ બપોરે જમીનમાં રહે. આ ઇયળને આઠ જોડ જુદા પગ હોય. અઠવાડિયા પછી જમીનમાં કોરોટો કરી ઊંધમાં પડે. ફરા બાર દિવસમાં પીળા રંગનાં પેદાંવાળી મોટી માખીરૂપે બહાર આવે. આ ઇયળનો નાશ કરવા માટે (૧) ધરના કપાસ પાણીથી ભરી છોડ ફલાવવાથી તમામ ઇયળ પાણીમાં પડે એટલે પાણી કાઢી નાખવું અથવા (૨) આસનેજ મેળવી પાંદડાં ઉપર રાખ છાંટવી.

પાંદડાં ખાનાર ઇયળ ફળ પાંદડાં ખાઈ છે.

બટાટાંની ઇયળ ભરી રાખેલાં બટાટાં ઉપર, ખેતરમાં ખોદતી વખતે પડેલાં બટાટાં ઉપર અથવા પીતના પાણીને લીધે ઉપાડાં ચમેલાં બટાટાંની આંખો ઉપર ઈંડાં મૂકે છે. તેમાંથી નાની સુંવાળી ધોળા રંગની ઇયળો નીકળી બટાટામાં લખાય થઈ ખાતી ખાતી વાંકોચૂકો નાળ પાડતી જાય અને મળથી ભરતી જાય. તેને શરીર ઉપર દૂધ છટક વાળ, જૂરા રંગનું ઓ અને અવસ્થા પાંચોસ દિવસની હોય. તે બટાટાની અંદર જ અથવા બહાર આવી કોરોટો બનાવી ઊંધમાં પડે. લીધ ફરા બાર દિવસ ચાલે અને પછી ફૂદો નીકળે. તેને નાશ કરવાનો ઉપાય: પાણી ખાતી વખતે કે બીજા કોર્મ રીતે બટાટાં ઉપાડાં દેખાય તે તરત મારીથી કાંકો દેવાં. બટાટાં ખોદતી વખતે જે લીલાં બટાટાં સળેલાં હોય તે જુડાં વીણી લઈ કોરને ખવરાવી દેવાં. ખોદેલાં બટાટાં ખેતરમાં રહેવા દેવાં નહિ.

બોરની ઇયળ છટક કે જમ્યામાં ફળ ઉપર લંબગોળ તે ધોળાં ઈંડાં મૂકે. ત્રણ ચાર દિવસમાં ધોળા કીડા નીકળી ફળમાં લખાય થાય અને અંદરનો રસો પોતાના મળથી ભરતા જાય. ફળમાંથી બહાર નીકળી જમીનમાં અથવા તો ફળની અંદર જ ઊંધમાં પડે. આ અવસ્થા એક અઠવાડિયું ચાલે. પછી બે અઠવાડિયાંમાં માખીરૂપમાં બહાર આવે અને મહિનો એક છેવે. આ ઇયળોનો ઉપદ્રવ અટકાવવા માટે મગો લામેચાં ફળ વીણી લેવી અને ત્રાક નીચેની જમીન ખેડી નાખવી.

રજાની અરધો પોચો ઇંચ લાંબી અને જુખરા રંગની ઇયળ કોબીની નીચે રુવાંટીથી દમચેલાં ઈંડાં મૂકે. પાંચેક દિવસમાં ઇયળો

કવચ

નીચળી ડોચે પાંદડાંનું મૂંચનું વળી અંદર રહે. તુલસાન પાંદડાં પાંદડાં પોળાં પડી જાય. કવચ અવસ્થા દર બાર દિવસમાં પૂરી થાય એટલે જમીનમાં નર્ત હોય અને હ સાત દિવસમાં ફૂડું થઈ નીકળે. આ કવચથી રક્ષણ કરવા રજકાનું વાવેતર પાણિયાં બનાવી કરવું, ગૂંચળાંવાળાં પાંદડાં કાપી લેવાં. એતરની આસપાસ ખાઈ જેવો ફરતો ખાડો કરવો અને પછી દોરી કપડી હોઠ હલાવવો એટલે કવચો હોઠ ઉપરથી નીચે પડી ખાઈમાં જશે. આ ખાઈમાં થોડા રજકાના હોઠ નાખતાં તે હોઠોને ચોટી જશે અને પછી તેનો નાશ કરવો સહેલો પડશે.

રીંજણની કવચ હોઠનાં થક ઉપર કુદા ઈંદા મૂકે. તેમાંથી પાંચ હ દિવસમાં પોળા રંગની સુંવાળી કવચો નીચળી થકમાં ફાખસ થઈ હોઠ ખાવાનું શરૂ કરે અને પખવાડિયા પછી કોરોટો બનાવી લેયે. કોરોટો હોઠ કે જમીન ઉપર અથવા થકની અંદર મૂકી મૂકે. દર બાર દિવસ પછી તેમાંથી જૂરી કવચો બહાર આવી ઈંદા મૂકે. આ કવચ શિયાળાની ઠંડીમાં તથા માસ અને બીજા ઋતુમાં એક માસ છૂંદે છે. રોમી હોઠને ઉમેડી તેનો સહતર નાશ કરવામાં આવે તો આ કવચનો ઉપદ્રવ થતો નથી.

રીંજણની કવચનો કવચકમ રીંજણની કવચ જેવો જ હોય છે, પણ તે કુસાખી રંગે હોઈ ફળને જ તુલસાન કરે. તેની ફૂટોનો રંગ પોળો અને તેની પાંખો ઉપર જૂરાં તેમ જ કાળાં ટપકાં હોય. હોળી રોમી ટોચોનો ફળ અને કવચો સાથે નાશ કરવો.

રોમપક્ષ વર્મની કવચ સાકળાજીને તુલસાન કરે છે. તેનાં પોળાં ઈંદામાંથી પાંચ હ દિવસમાં કવચો નીકળે. તે થકી નાની છતાં થકી મજબૂત, જે છેડે પાતળી, શરીર ઉપર નાની રુપાંટી છતાં સુંવાળી, પાંદડાંને મજબૂત રંગવાળી અને આજ બૂરા રંગના મોંવાળી હોય છે. કવચપક્ષે પખવાડિયું રહ્યા પછી ખવાઈ અથવા પાંદડાંમાં જ જળી મૂંચી સુંકર પોળા રંગનો કોરોટો બનાવી લેયે. કોરોટો એટલો આજો હોય કે કીટક દેખાય. તેમાંથી સાત અઢક દિવસે શુરાશ પાતળ લીલા રંગની અને આમથી પાંખો ઉપર કાળાં ટપકાંવાળી ફૂટી બહાર નીકળે. તુલ ઉપર ઝેર છાંટવાથી આ કવચનો નાશ થાય.

લીંગુની કવચ હોળી ટોચે પાંદડાં ઉપર રાઈના ઘણા જેવાં અને આજ પીળા રંગનાં કુદા ઈંદા મૂકે છે. ત્યારે દિવસમાં

તેમાંથી કાળી અને ઉપર પોળા કાઢાવાળી કવચો નીકળે છે. મોટી કવચનો રંગ લીલો થઈ જાય, માથા ઉપર અને બાજુએ તેને બે નાના કંટા જેવા ભાગ હોય, જે જમની વખતે તે બહાર કાઢે. આ સ્થિતિ પંદર દિવસ આવા પછી શરીરને તાંતણાથી કાળીની સાથે લટકવું બાંધી ઈંદામાં પડે. આકાશિયા પછી પત્તિયું બહાર નીકળે. તે શિયાળામાં તથા મહિના અને બીજા ઋતુમાં તથા ચાર આકાશિયાં છૂંદે. ઉંચલા કીટકો માંડ ઉપરથી વીરણી લેવા. પત્તિયાંને કાચબાજીથી પકડી લેતાં અથવા નાના હોઠ ઉપરના ઋતુનો ઝેરથી નાશ કરવો

૩. જ. મુસલમાનોમાં એ નામની અટકનું માણસ.

૪. જિ. મુસલમાનોમાં એ નામની અટકનું.

કવચ અવસ્થા [સં. કવ (કવચ) + અવસ્થા (સ્થિતિ)] જો. કીટકની ચાર પ્રકારમાંની એક સ્થિતિ; કીટક જે વખતે કવચ હોય તે વખતની તેની સ્થિતિ.

કવચ ૧. [જ. ચ (કે)] જ. અરે; કે. જેમકે, કવચ અસાદ !

૨. જ. વાં; વાં અથવા; કિવાં કે. પાલ કવચ ના પાલ વું. નર્મદ

કવચન-બિલ્લાહ (કવચન-બિલ્લાહ) [જ.] જ. ન કરે નારાયણ ખુદા ન ખાતા.

કવચ [જા. વાદ] જો. વાદ; વાદી; સંભારવું.

કવચમાર ૧. જિ. વાદ કરાવે એવું.

૨. જિ. વાદ રહી જાય એવું.

કવચમારી ૧. જો. વાદાસ્ત; સ્થરભૂમકિત.

૨. જો. સંભારવું; સમારક.

કવચગીરી ૧. જો. વાદાસ્ત.

૨. જો. સંભારવું; વાદગીરી.

કવચલ [જ.] જો. બીમારની ખબર કહવા જવું તે.

કવચદાસ્ત જો. વાદાસ્ત; સ્થરભૂમકિત.

કવચી ૧. જો. ટાંચવું નોંધવાની ચોપડી

૨. જો. વાદી ટીપ વિચતવાર ટાંચવું.

કવચાને [જ. જમની (એટલે કે)] જ. અથવા; કિયાં એટલે; માને.

કવચર ૧. [જ.] વું. ઝોટી; સોનાફળનો કસ જેવાનો પથ્થર.

૨. વું. મિત્ર આઈર્નિંગ; દોસ્તાદ.

૩. વું. ચારં આસક.

કવચરખાજ જિ. ચારખાજ; વિષય.

કવચરી ૧. જો. ચારી; દોસ્તી; ખાર.

૨. જો. સોપુરવનો અનુચિત પ્રેમ કે સંબંધ.

કવચરે દાનિશ ૧. [જ. કવચ (કવચ) + હ (વું) + દાનિશ (દાન)] વું. અથવા કમલે રમેલ એ નામનો પીલપાઈની વાતાનો ફારસી મંથ. તેનો તરબુચો હિંદુસ્તાનીમાં થયેલ છે અને તેનું નામ 'ખિઈ અફરોઝ' છે.

૨. વું. ઘાનની ઝોટી.

કવચલ ૧. [જ.] વું. કુટુંબ; બાળકો.

૨. જો. કેશવાળી; ચાળ.

કવચલત [જ.] જો. રાત્ર.

કવચલદાર [જ. કવચ (કવચ) + દાર (વાળું)] વું. મોટા કુટુંબવાળો માણસ.

કવચાહુદી વું. વહીવટ; મુસા પવર્ગબરનો અનુવાધી.

કવચાળ ૧. જો. કેશવાળી; ચાળ.

૨. જ. નામ ઉપરથી વિશેષજ્ઞ બતાવનાર પ્રત્યય. જેમકે, રમત ઉપરથી રમતિયાળ.

કવચાં જ. અહીંયાં.

કવચાંછે જ. આ ઢેઠાણે; અહીંજો. દર્શક અને સંબંધ બતાવનાર સર્વનામ ઉપરથી ઢેઠાણ બતાવનાર અભ્યય બનાવવાને તેમાં ઉમેરવામાં આવતો ક્ષિપ્ર પ્રત્યય થકી વાર બેવડાય છે. કવચાંછે રાત્રમાં પણ એ જ પ્રકારની પુનર્લેખ છે.

કવચારી [સં. અસ્થ] જ. એની; એમની. આસ કવચારી કીટકે પણ કે હો આ સંજ. આનંદાભ્યમહોદધિ

કવચું [સં. કવ] જ. નામ ઉપરથી વિશેષજ્ઞ બનાવનારો તદ્દિત પ્રત્યય; વાળું.

કવચેલ જ. વાળું, વું. સંબંધી એવો અર્થ બતાવનાર પ્રત્યય. જેમકે, કુલ ઉપરથી મુશ્ચિયેલ.

કવચો ૧. જ. (મામ) જા.

સાબળાં કવચ કેરાં વચન છ, તેથી કવચોનું ન માનું મન છ. દવાશમ

૨. જ. કિ. (આસ્થી) અથવા.

કવચલ ૧. [જ.] વું. જંગલી ખારો.

૨. વું. પર્વતમાં રહેતું કદમ્બ.

કવચા [સં. કવ] જો. કવચ; અદ્યોષ; દેવ. કવચા લાગતી = (૧) માફુ લાગતું. (૨) કવચાવું.

કવચ [જ.] વું. એરથ નામનો માણસ. ફારસીમાં એરથનું નામ કવચ લખાય છે.

કવચચસી જ. જ. જ. કવચની રાહ એરથની ચોલાઈનાં લોખે.

કવચાવું (કવચાવું) ૧. જ. કિ. કવચ રસ્તે દોરવું.

૨. સ. કિ. ક્રિયો કરાવવો.
૩. સ. કિ. કેદમાં નાખવું.
૪. સ. કિ. ખોટું સમજાવવું.
૫. સ. કિ. ગમરાવવું.
૬. સ. કિ. ભાગમાં પડવું.
૭. સ. કિ. દીલ કરવી.
૮. સ. કિ. થોડો વખત પડેરવું.
૯. સ. કિ. ખાન ચૂકવવું.
૧૦. સ. કિ. નાખવું.
૧૧. સ. કિ. નોકરીમાં રાખી લેવું.
૧૨. સ. કિ. ફસાવવું.
૧૩. સ. કિ. બાંધવું.
૧૪. સ. કિ. મૂંઝવવું.
૧૫. સ. કિ. મોહિત કરવું; મોહમાં નાખવું.
૧૬. સ. કિ. રોકી રાખવું.
૧૭. સ. કિ. સર્પ જવું.
૧૮. સ. કિ. વિચાર ધોળાવા કરવો.
૧૯. સ. કિ. બાળે મૂકવું.
૨૦. સ. કિ. સમાર્પ કરવી.
૨૧. સ. કિ. સીવવું.

ધરણ ૧. [સં. ધરણ (આસ્વાદી જમીન)]
 ૧. કમ્પના રણનું એક જાતું નામ. ધરણ
 ઉપરથી રણ શબ્દ બન્યો હોવાનું મનાય છે.
 ૨. જ. આરતી જમીન; દાર જમીન; આરોપાટ.

ધરમિશ્વર [હિં.] જ. આસપાસ; બધી બાજુએ.

ધરનાહાશ ૧. પુ. તલિત્તાહનો એ નામનો દિકરો.
 ૨. પુ. સર્પનું સહેર.

ધરપાક [ઊર (પદ) + પાક (પત)]
 પુ. પેટે આસનાર ખાણી. જેમકે, સર્પ.

ધરપિવ હીવર [અ. ધરપિવ (કૂદી નીકળે
 એવું) + હીવર (ઘન)] પુ. કૂદી નીકળતો
 તાવ. તેમાં સીળી, ખોરી, આછાપા, રંગીલું
 અને રતવાના તાવનો સમાવેશ થાય છે.

ધરમ ૧. [અ.] પુ. અરબસ્તાનમાં એક
 કલિપ્ત જમીનનું નામ.
 ૨. પુ. સ્વર્ગ.

ધરશા ૧. [સં. ધર્મા] જો. ધર્મ; અદેખાઈ;
 મત્સર દેવ.

૨. જો. હરીશર્મ; હુસાનુસી.

ધરશાક [અ. ધર્શક] પુ. કુકમ્મ ફરમાન.

ધરશ્યા [સં. ધર્મા] જો. ધર્મ; અદેખાઈ.
 જુઓ ધરશા.

ધરયા [સં. ધર્મા] જુઓ ધરશા.

ધરયા જો. અદેખાઈ. જુઓ ધરશા.

ધરયાખોર [ધર્મા (અદેખાઈ) + ખોર
 (મજ લેવું)] જિ. અદેખું; હરીકું; મોઢનું સાઈ

જોડેને બગાવો કરનાર હર્ષાવાળું.

ધરસાલ ૧. [અ.] પુ. ભરામું; એક દેહલેથી
 ખીજે કેમણે પૈસાનું ભરામું.

૨. [અ. રસલ (તેણે મોઢનું)]
 ૩. મોઢલવાનું કામ.

ધરસાલ આંખો પું એતરમાં જિત્તો એક
 ઉગી જતનો આંખો.

ધરસાલ નામા ૧. [અ. ધરસાલ (મોઢલવાનું
 કામ) + ના. નામા (ખત)] ૧. ભરતિયું.
 મોઢલેલ માલની કીમત સાથે વિખતવાર થાદી.

૨. [અ. ધરસાલ (ભરકું) + ના. નામા
 (થાદી)] ૧. મોઢલેલ નાણાંની નોંધ.

ધરસી જો. ધરો.

ધરસ્યા ૧. [સં. ધર્મા (અદેખાઈ)]
 જો. અરાગ લાગણી; દેવ; અદેખાઈ

૨. જો. ખોરાકની કમ્પા.

૩. જો. હરીશર્મ; હુસાનુસી; ધરશા.

ધરમક ૧. [સં. ધર્મા (ધર્મ) + મક
 (પ્રમાણ)] પુ. અર્થ.

૨. પુ. મેધાન્યોતિ; વિદ્યુતપ્રકાશ; વીજળીનું તેજ.

૩. [સં. ધર્મા (ધર્મ) + મક (પ્રમાણ)]
 પુ. વચ્ચાનલ; સમુદ્રની અંદર રહેલો અર્થ
 વચ્ચામિ.

૪. પુ. વીજળી.

૫. પુ. વીજળીની અમ કે અરમી; વચ્ચનો અર્થ.

ધર ૧. [સં.] જો. અમ.

૨. જો. (પુરાણ) એ નામની એક અપ્સરા.

૩. જો. કરવપ કલિની સ્ત્રી હસાનું બીજું
 નામ; ભૂદરપતિની મા.

૪. જો. પાણી; જળ.

૫. જો. પૃથ્વી; જમિ.

૬. જો. પેશ; પીવું.

૭. જો. કલ્પવિદ્યા.

૮. જો. મહિરા; દાર; સુરા; સરાળ.

૯. જો. વાઝેડિ; સરસ્વતી.

૧૦. જો. વાણી; વાચ.

૧૧. જો. શુભલક્ષ્મી પંદર રાત્રિમાંની દસમી
 રાત્રિનું નામ; સુદિ દસમ.

ધરાક (ધરાક) ૧. [અ. ધરાક (દરિયા કિનારનો
 મુલક)] પુ. ૧. ધરાન અને અરબસ્તાન વચ્ચેનો
 મુલક; જહૂર અને સુફેરીક નદીઓના કિનારા
 ઉપરનો મુલક; મેગ્રોપોલિમિઅ. જહૂરના કાંઠા
 ઉપરના મુલકને ધરાકે અજમ અને સુફેરીક
 નદીના કાંઠા ઉપરના જૂના બેનિલોનિઅ મુલકને
 ધરાકે અરબ કહે છે.

૨. પુ. ૧. દરિયાકાંઠાનો મુલક.

ધરાકલ ૧. [અ.] જો. દોળવાપણું.

૨. જો. પેશાબ.

ધરાકી ૧. [અ.] પુ. ધોડાની એક જાત.

૨. જિ. ધરાક સખી.

૩. જિ. ધરાકમાં થતું ધરાક દેસનું.

ધરાકીન જ. જ. વ. અમરા અને કૂકા સહેર.

ધરાકો સવાર પુ. મુવલ દહેનશાહ આઠખરના
 વખતનો એક મોટો સવાર.

ધરાકૈન જ. જ. વ. ધરાકનાં બસરા અને કૂકા
 સહેર.

ધરાકીર [સ. ધરા (પાણી) + કીર (દૂધ)]
 પુ. કીર સમુદ્ર સાત સામરમાંનો પાચમો. તેનું
 પાણી દૂધ જેવું મનાય છે.

ધરાગર્ભશિરા પુ. (પુરાણ) કનુનો દીકરો;
 એ નામનો એક દાનવ.

ધરાચર ૧. [સં. ધરા (પાણી) + ચર
 (ચાલનાર)] ૧. વરસાદના કરા.

૨. જિ. જલચર; પાણીમાં આસનાર.

૩. [સં. ધરા (પૃથ્વી) + ચર (ચાલનાર)]
 જિ. જમરા; સ્થાનચર; જમીન ઉપર ફરનાર.

ધરાજ ૧. [સં. ધરા (પાણી) + જ
 (જન્મેલું)] પુ. કામદેવ, કેમકે તે પાણીમાંથી
 જન્મેલ મનાય છે.

૨. [અ.] ૧. લંકાનું બનાવવાપણું.

ધરાજ (ધરાજ) [અ.] ૧. તિરહાર;
 અણમો.

ધરાક કરવું = પિંકારને લીધે દૂર રહેવું.

ધરાક ૧. પુ. જન્મલી મધિડો.

૨. જિ. દોળનાર.

ધરાકલ ૧. [અ.] પુ. કમ્પા.

૨. પુ. ઉમેદ.

૩. પુ. મુક્તિ; યોજના.

૪. પુ. દેતુ; આશય.

ધરાકલ ૧. [અ. ધરાકલ (કમ્પા) + અન
 (ધી)] ૧. કમ્પાથી.

૨. જ. ધરાકાપૂર્વક.

૩. જ. મદિ; કારણથી.

૪. જ. રાજપુતોથી.

ધરાકા ૧. [અ. રઉદ (તેણે બાંધવું)]
 પુ. ઉદેશ; આશય; દેતુ

૨. પુ. છેલ્લું કેકાઈ.

૩. પુ. કારણ; મનસ્થો; વિચાર; સંકલ્પ.

૪. પુ. મુગલ; કમ્પા.

૫. પુ. મુક્તિ; તદખીર; યોજના.

ધરાકાજન્ય [ધરાકો (ઉદેશ) + જન્ય (પો
 થવું)] જિ. અનૈર્ગમિક; કુદરતી નહિ એવું.

ધરેશન

ધરાદાપૂર્વક [ધરા (આસન) + પૂર્વ (પહેલાં) + ક (વાળું)] જ. અણ્ણિજોષિને.

ધરાદો ૧. [જ. રહિદ (તેણે બાંધ્યું)]

૧. બાસવ; હેતુ; હિદય; મહસદ.
૨. પું. ઉમેદ; મુરદ; ધન્ય.
૩. પું. ધરાવ; નિશ્ચય.
૪. પું. ધારણા; વિચાર; મનસ્સનો.
૫. પું. કુતિલ તદ્દનીર; મોજના.

ધરાદેર [હિ.] પું. હેરદેર; આસાબદી.

ધરાબ [જ.] પું. સ્વરચ્છિની વપરાય.

ધરાબા ૧. જી. માડી.

૨. જી. તોપમાડી; જેના ઉપર તોપ મુકવામાં આવી હોય તે માડી; તોપનો રેકડો.

ધરાયકા [હા.] પું. (સંજીત) ધનાસરીને મળતી એક રાગણી.

ધરાવતી ૧. જી. (પુરાણ) અમિષાર મહેતી એ નામની એક રહાણી; અથવા નામના રહતી સ્ત્રી.

હે રહ! મન્યુ, મનુ, મહિનસ, મહાજ, શિવ, જાતુબજ, હમરેતા, અથ, કાલ, વામદેવ અને મૃત્યુવત એ તમારાં નામો છે તથા ધી, રુતિ, વરાહ, વમા, નિયુત, સપિ, ધનં, અંબિકા, ધસવતી, સુધા અને દીક્ષા એ રહસ્યોનો તમારી સ્ત્રીઓ છે. પુરુષોત્તમ ગીતા

૨. [સં.] જી. અપોખ્યા પ્રાંતમાં આવેલી રાક્ષિ નદીનું જૂનું નામ. રાક્ષિ નામ રેવતી ઉપરથી પાડ્યું હોવાનું મનાય છે.

૩. જી. (પુરાણ) અર્જુનના પૌત્ર પરીક્ષિતની સ્ત્રી. એ વિરાટના પ્રુત ઉતારની દીકરી હતી.

૪. જી. એ નામનો છોકરો.

૫. જી. દરવપ અર્ધિની ભદ્રમદા નામની સ્ત્રીથી ધમેલ દીકરી. તેનો દીકરો અંજીવત નામે મહારાજ થયો.

૬. જી. દુર્ગા.

૭. જી. પંજાબમાં આવેલી રાવી નદી.

૮. જી. બાબરેશની એ નામની નદી. એ ચેખા અને મસિખા નામે એ નદીના સંપ્રમથી બને છે. નવસો માઈલ વડીને એ પંજાબના ઉપસાગરને મળે છે.

૯. જી. મહાભારતમાં જ્યુલેલી એ નામની એક નદી.

૧૦. જી. વટપતી; પધરમટ.

ધરાવડી જી. બાબરેશની એ નામની નદી.

ધરાવર [સં. ધરા (ખણી) + વર (સૌથી સર્વ)] જ. વરમાદનો કરો.

ધરાવાન ૧. [સં. ધરાવર] પું. અર્જુનનો ઉત્પત્તિ નામની નામકન્યાથી થયેલો એ નામનો

દીકરો. ભારતના મુદ્દમાં તે પાંચ લોક હતો.

૨. પું. એ નામનો એક પર્વત.

૩. પું. એક સર્પનું નામ.

૪. [સં. ધરા (ખણી) + વર (વાળું)] પું. રાજા.

૫. [સં. ધરા (ખણી) + વર (વાળું)] પું. વાણુ; મેષ.

૬. પું. સમુદ્ર; ધરિયો; મદાસાગર.

સિંધુ સચિવતિ સચિવપતિ અંતોર્નિધિ અકપારઃ
ધસવાન અર્જુન ઉદયિ કુશલ અભિજ અપારઃ
પિતૃભવપુરોષ

ધરાવેલિકા [સં. ધરા (ખણી) + વેલિકા (વેલ)] જી. સનિપાતથી ચલા માથાના ખીલ. તેમાં ચાણી હોઈને તેને ધસવેલિકા કહે છે.

ધરાંબર [સં. ધરા (ખણી) + અંબર (આમાસ)] જ. વરમાદના કરો.

ધરિઓડ જ. આખો દિવસ ચિંચિયારી પાખા કરતા અને પાકતાં ધણી મુરેકથી પોંડ તેવા વાંદરાની એક જાત.

ધરિક [સં.] જી. એ નામનું એક ગાડ.

ધરિકાવન ૧. [સં. ધરિક (એક જાતનું ગાડ) + વન (જંગલ)] જ. ધરિક ગાડનું જંગલ.

૨. જ. પુષ્પા પાણીવાળું જંગલ.

ધરિમેશન [અં.] જ. નહેરવી ખેતરને પાણી પહોંચાડવાપણ.

ધરિમેશન એન્જિનીઅર [અં.] પું. નહેરો સંબંધી ઘાન કરાવનાર સજ્જ.

ધરિમિશ્વર [અં. આધરિમિશ્વર] જી. પેંટિનમ વર્ગની કપડ જેવી સોદાં કાલુ અને બટાકરી પાનુ. તેની ઉપર અમિષ અસર કરી રાકતું નથી. ફાઉન્ટેન પેનની અંત્રીમાં તે વપરાય છે.

ધરિક ૧. [સં.] જ. આરોપક; આરવણી જમીન.

૨. જ. રત્ન; ઉજ્જવ પ્રેસ.

૩. જિ. આરવાળું.

૪. જિ. નિરાધાર; અધાર વગરનું.

૫. જિ. રત્ન આવી.

ધરિષ્ઠ [સં. ધરિકા (આસપાસ) + ષ (વાળું)] જિ. આરા પ્રદેશમાં રહેનાર; વેદમાં વપરાયેલું રહતું એક વિશેષજ.

ધરિમેશ પું. સુગંધી ખેર.

ધરિમિશ્વર પું. સામવેદમાં જ્યુલેલ એ નામનો એક ઋષિ.

ધરિમિશ્વિ પું. સામવેદનો એક ઋષિ.

ધરિમેદ [સં.] પું. અરમેદ અંધીલો ખેર.

ધરિમિશ્વિ પું. સામવેદનો એક ઋષિ.

ધરિમિશ્વિ કાજર પું. સામવેદમાં જ્યુલેલ એક ઋષિ. તેણે આકાશ મલ્લનાં ૧૬ થી ૧૮ સુકા રચ્યાં છે.

ધરિયા [પ્રા.] જી. મમનિયા; બરાબર પ્યનપૂર્વકની ચાલ.

ધરિયાસમિતિ જી. (જૈન) મારિત્રની રક્ષા માટે જૈન મુનિએ સભાગપૂર્વક કરવાની પાંચમની એ નામની એક દિવા; સભાગ રાખી ચાલવાપણું.

ધરિવિદ્યા [સં.] જી. માથામાં ઘટું એક જાતનું મધુ.

ધરિવિદિકા [સં. ધરા (ખણી) + વિદિકા (પાણી) + ધક (વાળું) + આ (નારીજાતિનો પ્રભુ)] જી. માથામાં ઘટું પાડું.

ધરિવેલિકા [સં.] જી. સનિપાતને લીધે માથા ઉપર થતી નાની ફોજી.

ધરિસ ૧. [અં. અધરિસ] જ. આખી કોકોની આસપાસનું લીંટી આકારનું પા.

૨. જ. ઇંદનપુખના જેવો આકાર ઝીટલે દેખાવ.

૩. જ. માંડાળાં મળવાનો એક હોડ; સ્વેતકુર્વા.

૪. જ. પેડાની ધરી.

૫. જ. મેષવનુષ.

ધરીક (ધરીક) જી. આંગળ; હું તણ; હું ટંચ.

ધરૂપી જી. પાંચથી આઠ પુટ પહોળાં પાંદડાંવાળું એક જાતનું કમળ; 'વિહારિશ્વ રેશ્મ'. તેનું મુગ વનન એમએન નદીનો જામ છે. તેના પહોળાં પાંદડાં તીચેની નસો એવી મજબૂત હોય છે કે પાંદડાંને પાણી ઉપર તરતા રાખવા ઉપરાંત એક માથુમનો જાર પણ તે ઊંચકી ચકે. ફૂલ પણ પાનના પ્રમાણમાં સારી રીતે મોટાં હોય છે. ગરમ દવા તેને અનુકૂળ છે.

ધરૂલા ૧. પું. નીલગિરિ પહાડ ઉપર વસતી એ નામની એક જાત. લામિશ આપામાં આ રાખ્ખનો અર્થ કાળું થાય છે. આ જાતિ ખુદ નીલગિરિની નથી, પણ મધ માટે તે નીલગિરિમાં બટકે છે. આ જાતની કોક મોટે ભાગે આગસુ અને ધંધા વગરનાં અને એક ફેડાણેથી બીજે ફેડાણે બટકાવાર છે. તેઓ શિવ, વિષ્ણુ અને શીતળા માતાને માને છે. લખ, જન્મ કે મરણની ખાસ વિધિ કરતા નથી અને રાખને દાટે છે.

૨. [તા.] જિ. કાળું.

ધરેશન ૧. [અં.] જ. ઉત્પતિ.

૨. ન. હોલ; તસતસાટ.
૩. ન. બાંધણી; ઇમારત.
૪. ન. સોદીની માંડ બધાપણું.
૫. ન. વિચારનો વધારો.
૬. ન. સ્થાપના; નિર્માણ.

ધરેશુલર ૧. [અ.] વિ. આડે મારે ચાલતું; અનાચારી; દુર્ગુણી.

૨. વિ. એકસરખું નહિ એવું; વિષમ; અસમ.
૩. વિ. દુરની નિયમથી ઊતરું.
૪. વિ. નિયમ વિનાનું; વિધિ વિરુદ્ધ; અનિયમિત.
૫. વિ. બેડોળ; વાંકચૂંકું; ઊંચુંનીચું.
૬. વિ. બવરથા વિનાનું; અવરથિત.
૭. વિ. સીધું નહિ એવું; વાંકું.

ધરેશોરા જો. ચીતનાં દરિયામાં થતી એક જાતની માછલી. જમીન ઉપર પથ્થર જીવી રાજાની આ માછલી કોઈ યોજને પોતાના માથા ઉપર ઊંચેલા એક દાઢ જેવા અવરથરી વગળી પેડે તો તેને કહી છોકરી નથી. કમજાનો શિકાર કરવામાં તેનો ઉપયોગ કરાય છે.

ધરેશ ૧. પું. મયેરા.

૨. [સં. ધરા (વાણી) + ધરિ (સ્વામી)] પું. બુદ્ધરૂપિત.
૩. [સં. ધરા (પુત્રી) + ધરિ (પ્રણી)] પું. રાજા.
૪. [સં. ધરા (પ્રણી) + ધરિ (દેવ)] પું. વરુણ; પ્રણીનો ઉપરી દેવ.
૫. પું. વિષ્ણુ.

ધરેષ [સં. ધરા (પ્રણી) + ધરિ (પ્રણી)] પું. રાજા. જુઓ ધરેશ.

ધરેશન ૧. [અ. ધરીશન] ન. ચાંદી.

૨. ન. નાસુર.
૩. ન. જ્વન, પાણી, કવા, બરફ, નદી, ઘરિયો વગેરેથી જમીનનો થતો ધસારો. આથી રેકરીનાં અને ખીણનાં રૂપ અદ્યક્ષ જળ, નદીઓ ખીણને ઊંડી ને ઊંડી કરતી જળ અને ધણે ઠેકણે નદી સુમર્ધ જઈ સહી ખીણ બની જાય.
૪. ન. સ્ત્રો.

ધર્મ (ધર્મ) [અ. રકમ (તેણે જન્મે)] પું. જાણવાની ક્રિયા.

ધર્મા એ ધર્માન [અ. ધર્મા (દીક્ર કર્તવ્ય તે) + એ (તું) + ધર્માન (કથામ)] પું. સમામ ધર્મી મુકવાપણું.

ધર્મલ [સં.] ન. આર્મિઓ; ઉલાળો.

ધર્મલા [સં.] પું. કમાડનો આર્મિઓ.

ધર્મ [અ. રકમ (તેણે જન્મે)] પું. જાણતું તે.

ધર્મિઆશ [અ. રકમ (તે જન્મે)] પું. મુજ.

ધર્મિઆસ [અ. રકમ (જુલરી)] પું. જુલરો.

ધર્મિકાળ ૧. [અ.] પું. મુનો, અપરાધ.

૨ [અ. રકમ (તેણે સાદસ કર્યું)] પું. સાદસથી સંસ્કાર.

ધર્મિકાદ ૧. [અ. રદ (તેણે ના પાડી)] પું. નમજૂરી; અસવીકાર.

૨. પું. વિપરીત બોલતું તે ખાન.

ધર્મિકા (ધર્મિકા) ૧. [અ. રકમ (તેણે ના પાડે કર્યું)] પું. આપાદી; ચાલી.

૨. પું. ઊંચાઈ.

ધર્મિકામ (ધર્મિકામ) ૧. [અ. રકમ (તેણે જન્મે ચાલતું)] જો અવજની પદી

૨. જો. ઊંચાઈ.

૩. જો. પ્રખ્યાતિ.

ધર્મિઆત ૧. પું. આવજાન.

૨. પું. (ન્યાય) ઊંચા એટલે જેને કઈ ક્રેવાયું હોય તે અને વાચ્ય એટલે ક્રેવાનું હોય તેને જોડનાર સબ્દ 'ધર્મિકા'. જેમકે તે વધીય છે. તમા 'ધર્મ' ધર્મિઆત મણાવ, કેમકે તે 'ધર્મ' અને 'ધર્મિકા'ને જોડે છે.

૩. પું. દક્ષિણ દોરિયારી.

૪. [અ. રકમ (તેણે જન્મે)] પું. મિતતા; દોરતી

૫. પું. રિવાજ.

૬. પું. મંચ.

૭. પું. રોડ; પ્રેમ

ધર્મિશા ૧. [અ. રકમ (તેણે જન્મે લીધો)] જો. ન્યાયાધીશથી લેવાની જાંચ.

૨. જો. જાંચ રિશત.

ધર્મિસામ ૧ [અ. રકમ (તેણે જોજના કરી)] પું. પાન; મિત.

૨. પું. બેદ જતાવનાર નિશાની. ઓળખાવનાઈ ચિહ્ન.

ધર્મિદાન ૧. [અ. રકમ (ગીતો)] પું. કોલ પાળવાની ખાતરી મળે સાનમાં આપેલું માણસ જાન.

૨. પું. ગીતો તરીકે કાંઈ મળવાપણું.

ધર્મિદાલ ૧. [અ. રકમ (તેણે રૂચ કરી)] પું. મુસાફરી.

૨. પું. મોલ; મરણ; મત્તુ.

ધર્મિય [અ. ધર્મિયમ] પું. સીરિયમ વર્ગની

એક માનુ. તે કાળાસ પક્ષી જૂબરા રંગના જૂમ જેવી હોય છે. તે પાણીનું પૃથકરણ કરે છે. ધર્મિઈ ૧. [ડિ.] જ. આસપાસ બહીતહી.

૨. જ. ચોતરું; અધી બાબુએ.

ધર્મ (ધર્મ) [અ.] ન. જાન.

ધર્મન (ધર્મન) [અ.] ન. હલપણું; જાન.

ધર્મિક (ધર્મિક) ૧. [અ.] પું. બરકત.

૨. [અ. રકમ (તેણે જાનક બોગબો)] પું. શાંતિના આરામ અને આનંદનો ઉપયોગ.

ધર્મિક ૧. [સં.] જો. કાકડી.

૨. વિ. દિશા; દિશા કરનાર.

ધર્મિક [અ. ધર્મિક (દિશા કરનાર) + ક (વાળું)] પું. રૂઢામાં રહેતું દિશક પશુ.

ધર્મિકશુક્રિકા ૧. [સં.] જો. એક જાતનું તરખૂમ.

૨. જો. પાણીને પોતાની મેળે ફરી ગમેલી કાકડી.

ધર્મિકુ જુઓ ધર્મિક.

ધર્મિકશુક્રિકા જુઓ ધર્મિકશુક્રિકા.

ધર્મ ૧. [અ.] પું. મારામારીનો દંડ અથવા બદલો.

૨. પું. જાંચ રિશત.

ધર્મિક ૧. [અ. રકમ (તેણે ખરો રસ્તો લીધો)] પું. ઉપદેશ; સિખામણ.

૨. પું. મરજી; ખુશી.

૩. પું. દુકમ. આપા. કરમાન.

જો ધર્મિક = જેવો આપનો દુકમ.

૪. જ. નોકરથી માનાયે વપરાતો સબ્દ; આપની ધમ્મ કે ખુશી શું છે એવા અર્થવાળો સબ્દ.

ધર્મના [સં. એપણા] જો. (હિંદી) બળવાન ધમ્મ

ધર્મિકાત્ર ન. (પુરણ) પાંડવોના વધને સારૂ અપાયામાએ ખાસ જન્માવેલું એક દધિવાર.

ધર્મ ૧. [અ.] પું. પતિ.

૨. પું. પ્રેમી; આરાક.

૩. પું. વારસો.

ધર્મલ ૧. પું. ઉદેશ; દેતુ.

૨. પું. પૈસાનું બરણ.

૩. પું. મોકલવાપણું.

૪. પું. વચ્ચાલી ખાતાની નીચલી કચેરીએ ઉપલી કચેરીને મોકલેલ જમીનના કાડાની માસિક વસૂલાત.

૫. [અ. રસલ (તે સંદેશો લખે)] પું. સમાચાર મોકલવાની ક્રિયા.

ધર્મસિદ્ધાન્ત [અ. ધર્મસિદ્ધાન્ત (યાસિક વસુધાતનું પત્ર) + ધ. નામા (પત્ર)] જ. વસુધાત આતાની નીચલી કચેરીએ ઉપલી કચેરીને મોકલેલ યાસિક વસુધાતનું પત્ર.

ધર્મી જી. પૈડાની ધરી.

૧. [સં.] જ. કિ. ખસતું હસતું ચસતું.

૨. જ. કિ. જતું.

૩. જ. કિ. ચાત ચતું.

૪. જ. કિ. સતું કિષતું.

૫. જ. કિ. કાલ્યાણાલ્યા વિના ઊભા રહેતું.

૬. જ. કિ. નજર નાખતી.

૭. જ. કિ. દેખતું.

૮. જ. કિ. મોકલતું.

ધર્મ ૧. પુ. (પુરાણ) કર્મ પ્રત્યક્ષિતનો એક દીકરો. તે વાહુલીક દેશનો રાજા હતો.

૨. પુ. મોવા નિદ્રાનો એ નામનો એક બેટ.

૩. પુ. (પુરાણ) વૈવસ્વત મનુનો ખેડો દીકરો. તે એક વખત ઘોડે બેસીને વનમાં શિકારે ગયો અને ભૂલથી શરવણ નામના જંગમમાં દાખલ થયો. શરવણ જંગમમાં દાખલ થનાર પુરુષ સૌ ધર્મ જાપ એરો પાર્વતીનો શાપ દોવાથી ઇશ પોતે ઘોડા અને સૈન્ય સાથે સોપણ પામ્યો. આવી રીતે પોતાના શરાર સાથે તે દુરતો હતો ત્યાં તેના દીકરા શુભે તેને દીક્રો. બેસે વનની બહાર એક દિવ્ય આશ્રમ બાંધ્યો અને ઇશને કહેવા સામ્યો કે હે સી, હોમની વેળા ધર્મ છે અને તું આશ્રમમાં કેમ આવતી નથી? તું પતિવ્રતા સ્ત્રીઓએ સૂર આશ્રમની વખતે આશ્રમ છોડીને કડી બહાર ન જતું એ સદાચારની તને અખર નથી? શુધર્મા આર્વા વચન સાંભળીને પોતે કોણ છે તે ઇશને વાદ ન રહેતાં હું સી હું અને જાની જ ધર્મપત્ની હું એવો મોઢ ઉપજ થયો. આથી તે આશ્રમમાં જતાં જ શુધ એની સાથે પરણ્યો. શુધથી એને પુરુષવા નામે દીકરો થયો, જે સોમવંસી રાજાઓનો મૂળ પુરુષ હતો. ઇશ્વાકુ વંશે તેના આર્મિઓ ઇશની શોધમાં નીજ્યા અને ધન્યા વખત પછી તેનો પત્નો મળ્યો. તેની સ્થિતિ જોઈ બધા આર્મિઓએ પોતાના આર્મિની સ્થિતિ જોવાના જેવી થાય અને એ પુરુષપત્નું મેળવે એવી શિવની મુતિ કરી. એમની પ્રાર્થનાથી પ્રસન્ન ધર્મ શિવે કહ્યું કે પાર્વતીનો શાપ તદ્દન દૂર ધર્મ ઇશ પુરુષપત્નું મેળવશે એમ કહી પણ ઘસે નહિ; છતાં તમારો આર્મ એક માસ સી અને એક માસ પુરુષ એમ બનશે. પુરુષગણમાં એને ઉત્કલ, અવ અને વિમલ એમ ત્રણ દીકરા થયા હતા.

૪. સી. અવારગની એ નામની એક તરી.

૫. સી. (ડિમળ) પૃથ્વી.

૬. સી. વરપના સમુદ્રમાં ચની સર્પના જેવી બામ માછલી. તેને બીંધ્યાં અને પેટ પાસેની ખંખો જેવી બાજુ દોર્તા નથી. તેની માછ જળથી ચાર ફૂટ લાંબી પણ નર સહેજ દૂંડો હોવ છે.

૭. મિ. આઠ; બાજુ વચરતું; બાજુ.

૮. [સં. ઇશ્વ (ચપડ)] મિ. ઉપલક્ષી.

૯. મિ. પ્રેરણા કરનાર.

૧૦. જ. આણીમેર; આ તરફ; આ મમ

ધર્મકલ્પ સી. એ નામની સિદ્ધપુર તરફની એક રમત; બમચી ફૂંક. ખુલ્લી જગ્યા અથવા મેદાનમાં આસરે દસ લાચ બાસતું ફૂંકણું કરતું રમનારાં ભેર પાડી બે બાજુમાં વહેવાઈ જાય. એક બાજુને દાવ આપવો પડે છે. દાવ દેવાવાળી ટોળી ફૂંકણાની બહાર અને દાવ લેનાર ફૂંકણાની અંદર બીબી રહે. દાવ દેનાર ટોળીમાંથી એક જથ્થું ફૂંકણામાં રહેલ રમનારને અડવા દેડે. દોઢાં દોઢાં તે " બમચી ફૂંક, કે તેલમાં ચૂંક, તેલ તડી તડી, કે ચાર બડી બડી, વચે વીછી, મોરની પીછી, મોરીઆ મોર, લઈ મયા કાપરીઆ મોર " એમ બોલે અને આસબેર દોડી, ફૂંકણા મહિના એકને બડી બહાર નાસી જાય. આ પ્રમાણે આડયેલ રમનાર રમનારમાંથી દૂર ધર્મ બહાર બેસે. આડવા દોડનારે ઉપર પ્રમાણે બોલ્યા પછી અને એકને અજા પછી પણ આસ ન મૂક્યો હોય તો તે " બોરી બોરી અજેલા, ફાંટી તારા અજેલા " એમ બોલી બીજાને બડી સંક. આણ આસે ત્રીજાને અડવા જાય તો " મમડી મુંગતી વેલ, વાદ આવજા કાદું તેલ " એ પ્રમાણે બોલે છે. એવાને અડવા જતાં " બમચી બારન વીર, એમું તરવાર કે તારું તીર " એ પ્રમાણે બોલતાં બોલતાં અડવા દેડે. આ પ્રમાણે બોલતાં બોલતાં જેટલાંને બડી જાય તે બધાં રમનારમાંથી બાતલ થાય. પણ એ અડવા આવનારને ફૂંકણાની અંદરનાં રમનારાં પકડી રાખે તો તેનો દાવ મ્હો મજાવ અને તેને વેગળા બેમતું પડે. આ પ્રમાણે રમતાં જે ટોળીનાં બધાં રમનારાં રમતમાંથી દૂર થાય તે ટોળી દારી દેવાય. એટલે દાવવાળી ટોળી બે ફૂંકણાનાં બધાં રમનારાંઓને અગ્રીન રમતમાંથી દૂર કરી શકે તો તે છાતી દેવાય અને ફૂંકણામાં પેસવાનો તેમનો વાગે આવે. નહિતર તેમના ઉપર દાવ આણ રહે.

ધર્મકામ (ઇશ્વકામ) ૧. પુ. અદક.

૨. પુ. ઉપનામ.

૩. પુ. કુળનામ.

૪. [અ. લકમ (તેણે ખિતાબ આપ્યો) નું બ. વ.] પુ. ખિતાબ માન કરેલી પદવી. જેમક, અમીર-ઉલ-મુલક, રાવ જહાદુર, કે. સી. આઈ.ઈ.

ધર્મવાર ૧. [ધા.] પુ. કોઈ પણ પ્રાંતમાં લરકે પરાણે કરેલી કૃમ.

૨. પુ. નાચ.

ધર્મભામ [અ. લજમ (તેણે આજ મૂક્યું)] પુ. તલોમતા; આગા; આરોપ; કમંક; દોષ.

ધર્મકતું (ઇશકતું) ૧. [કિ. ઉલકના] જ. કિ. અભ્યાસમાં મમ્યા રહેતું.

૨. જ. કિ. અમ્મવસ્થિત રહેતું.

૩. જ. કિ. આડો વહેવાર રાખવો.

૪. જ. કિ. કનિષ્ઠો કરવો.

૫. જ. કિ. કામમાં રહેતું.

૬. જ. કિ. કેદ પકડાવું.

૭. જ. કિ. જાગમાં સપડાવું.

૮. જ. કિ. દીલ કરવી.

૯. જ. કિ. તકરાર કરવી.

૧૦. જ. કિ. પ્રેમમાં પડતું.

૧૧. જ. કિ. કમાવું.

૧૨. જ. કિ. મુરદેલીમાં આવવું.

૧૩. જ. કિ. મુંઝવું.

૧૪. જ. કિ. મૂડી રોકાઈ જવી.

૧૫. જ. કિ. સગાઈ થવી.

ધર્મતિ [સં. આલસ્ય] સી. આજમ.

ધર્મતેજ ૧. [અ. ઇતિજ્ઞ] સી. મંદગી; પ્રાર્થના.

૨. સી. મામણી; આજીજી.

ધર્મદુર્ગ ૨. મડીકામાં આવેલ ઇંડર નામના પાટનગરનું દ્વાપરયુગમાં બોધાનું એક નામ. તે વખતે ઇશ્વક નામનો દૈત્ય ત્યાં તેના આર્મ આતાપી અને વાતાપી સાથે રહેતો.

ધર્મ ૧. [સં. ઇશ્વ (ચપડ) + અન (નામ બનાવનાર પ્રલય)] જ. પ્રેરણા; ઉત્તેજન.

૨. [સં. ઇશ્વ (ચપડ) + અન (પલ્લ)] જ. - સરનાં સતું તે.

ધર્મ ૧. [અ. ઇશ્વ] પુ. ઉપાય; ઇલાજ; તજવીજ; હિકમત; શુકિલ.

ધર્મ તેને શું વિજ્ઞાન? = જેને હિકમત. આવડતી હોય તેને ક્રમ પાર પાડવામાં વખત લાગે નહિ

૨. પુ. બાદ મંતવંત.

૩. પુ. મેલી વિદ્યા.

૪. પુ. સાચું કળા.

૫. પુ. કોશિવારી.

ઇલમકંપર પું. દિન્શન દેશમાં જાતો બેરોમીટરની ઝરણ સારતો એક જાતનો પથ્થર. તોફાન આવતું હોય ત્યારે તેનો રંગ કાળો અને ખુસ્તી સુંદર ગાંધીમાં સરેક રહે છે.

ઇલમખાજ ૧. [અ. ઇલમ (મંત્રતંત્ર) + ખાજ (રમનાર)] પું. જાદુગર; જૂવો; મુણી.

૨. વિ. કળાવાન; વિદ્યાનસખ.

૩. વિ. કાબેલ; હોશિયાર.

૪. વિ. હિંમતવાળું; ઇલાજ ભણનાર; ઇલામી.

ઇલમખાજ [અ. ઇલમ (મંત્રતંત્ર) + ખાજ (રમનાર)] પું. (કચ્છી) જાદુગર; ઇલમખાજ.

ઇલમી ૧. [અ. ઇલમ (જાદુ)] પું. જૂવો; જાદુગર; મંત્રતંત્ર ભણનાર માણસ; મુણી.

૨. વિ. કળાવાન; સાચા ભણનાર.

૩. વિ. કાબેલ; હોશિયાર.

ઇલસ ૧. [અ.] જ. વ. વ. ખામીઓ.

૨. જ. વ. વ. બહાનાં.

ઇલવિલ પું. (પુરાણ) સૂર્યવંશી ઇલવાકુ કુળના ચતુરથ રાજાનું બીજું નામ.

ઇલવિલા જી. (પુરાણ) વિશ્વના અગ્નિની સ્ત્રી; કુબેરની મા. આ ઉપરથી કુબેરનું નામ ઐલવિલ પડ્યું છે.

ઇલરપતિ [સં. ઇલા (પૃથ્વી) + પતિ (પણી)] પું. વિષ્ણુ. જન્મમાં બધાનું ધણી માણક રણધ કરતા હોઈ તે ઇલરપતિ કહેવાય છે.

ઇલહામ [અ. ઇલમ (તેણે દિશ્ય પ્રેક્ષા કરી)] પું. ઇશ્વરનો શબ્દ; દેવવાણી.

ઇલહામી [અ. ઇલહામ] વિ. દેવી ગ્રેરણાવાળું; ઇશ્વરીય.

ઇલહાસ [અ.] જ. હમણાં જ આ થઈએ.

ઇલંબા જી. પુષ્ટિમાર્ગના સ્થાપનાર વસ્ત્રભાગ્યાર્થી મા.

ઇલા ૧. [સં.] જી. અગ્નિવાર રક્ષણી માટેની એકનું નામ.

૨. જી. અપોખ.

૩. જી. (પુરાણ) ઇલવાકુ રાજાની એક દીકરી.

૪. જી. (પુરાણ) ઉત્તરપાલના દીકરા મુનની બીજી સ્ત્રી. એ વાણી દીકરી હતી અને એને ઉદય એક જ દીકરો થયો હતો.

૫. જી. એકની સખ્યા જતાવનાર મૂક શબ્દ.

૬. જી. એકચી.

૭. જી. (પુરાણ) કદંબ પ્રજાપતિનો એક દીકરો. પાર્વતીના લાપથી તે સ્ત્રી થઈ ગયો હતો.

૮. જી. (પુરાણ) કશ્વના અગ્નિની સ્ત્રી.

૯. જી. માવ.

૧૦. જી. જંબુદીપનું એક દેવ.

૧૧. જી. (પિંગળ) દરેક ચરણમાં તમણ, નમણ, લધુ અને ચુરુ મળી આઠ અક્ષરવાળો એક અક્ષરમેળ છંદ ઇલા અનુષ્ટુપનો તે એક છંદ છે.

૧૨. જી. પાર્વતી; ઉમા.

ઇલા મહી જુધવીય ઇલા ઇલા ઉમા અશિરામ, ઇલા સરસ્વતીથી બહુ ભર્યા હરિનું નામ પિંગળવપુરોષ

૧૩. જી. પૃથ્વી; ધરા; વસુધરા; ભૂમિ.

વિશ્વમસા વસુધરા સિંધા કાશ્યપી આદી, રથા જનવા ભૂ ઇલા નિલા કલ્પ મયિ વાહી.

પિંગળવપુરોષ

૧૪. જી. સુદિમાન સ્ત્રી.

૧૫. જી. (પુરાણ) જુધની સાથે પરણાવેલી વૈવસ્વત મનુની દીકરી અને ઇલવાકુની બહેન; પુરુષરાત્રી મા.

૧૬. જી. ભગવાનની બાર શક્તિમાંની એકનું નામ.

દસમસ્કંધમાં ભગવાનની બાર શક્તિઓનાં નામ મહાત્મા છે:—શી, શીત, પુષ્ટિ, ત્રિશ, કાલિ, કૃષ્ણ, ઇલા, ઉર્લ, વિદ્યા, અવિદ્યા, શક્તિ અને માયા. અલ્પમાત્ર

૧૭. જી. મા.

૧૮. જી. (પુરાણ) વસુદેવની એ નામની એક સ્ત્રી.

૧૯. જી. વાણી.

૨૦. જી. વિદ્યાની દેવી; સરસ્વતી; શારદા.

૨૧. [અ.] જ. સુધી.

ઇલા-અસ-આન = કામના વખત સુધી.

૨૨. [અ. ઇલાદી (હે બાસ ઈશ્વર)] જ. હે પ્રભુ, અરે ઈશ્વર, બા મુલ્ય એવો ઉદ્ધાર.

ઇલા ઇલા પોહરવી = અરે ઈશ્વર, અરે ઈશ્વર એમ તોજાતોજા પોહરાવવાં જુલમ કરવો; રાસ દેવો; ગાલ ગાલ.

ઇલાપત [અ. વલાપત (દેવ)] જી. વિલાપત દેવ.

ઇલાપરિક [અ. ઇલરીઅન] જી. વરખમાંડની એ નામની એક આર્ષ ભાષા.

ઇલાકા ૧. પું. જાળની મુલત.

૨. પું. કોર.

૩. [અ. અલક (તેણે એકચું)] પું. તાળનો મુલક જાળીનદારી રાજ્ય; રિવાસત.

૪. પું. ખલી.

૫. પું. પ્રાંત.

૬. પું. બંધબેસતાપણું.

૭. પું. સંબંધ.

ઇલાકાધિકારી [ઇલાકો (પ્રાંત) + અધિકારી (કપરી)] પું. પ્રાંતનો ઉપરી.

ઇલાકાબંદ [અ. ઇલાકા (કોર) + બંદ (બાધનાર)] પું. સોનાની કોર તૈયાર કરનાર માણસ.

ઇલાકાબંદી [અ.] જી. સોનેરી કોર બનાવવાનો ધંધો.

ઇલાકા થે અદાલત [અ. ઇલાકા (પ્રાંત) + થે (તું) + અદાલત (કચેરી)] પું. કોર્ટની સભા.

ઇલાકેદાર ૧. [અ. ઇલાકા (પ્રાંત) + દાર (સખનાર)] પું. દેશના ભાગનો ઉપરી.

૨. પું. પ્રાંત ઇલાકે રાખનાર.

૩. વિ. ઇલાકા ઉપર હકૂમત અલાવનાર.

૪. વિ. તાબાનું; જેની ઉપર સત્તા આકતી હોય એવું.

૫. વિ. પ્રાંતની સાથે સંબંધ રાખનાર.

૬. વિ. પ્રાંતિક પરમજાનું.

ઇલાકો ૧. પું. જિલ્લા અથવા પ્રાંતનો મુલક; રાજ્યના પાંડરા ભાગમાંનો એક જગો.

૨. પું. કાવો; હક.

૩. [અ. અલક (તેણે એકચું)] પું. પ્રાંતના ઉપરીના તાબાનો મુલક.

૪. પું. રિવાસત; જમીન.

૫. પું. સત્તા; હકૂમત; અધિકાર.

૬. પું. સંબંધ; ભાગ્યવળમનું કોણપણું.

૭. પું. હકૂમતનો દેશ.

ઇલાખો ૧. પું. જમીનદારી; રિવાસત.

૨. [અ. અલક (તેણે એકચું)] પું. જિલ્લા અથવા પ્રાંતનો બનેલો દેશનો ભાગ.

૩. પું. કાવો; ધણીપણું; હક; તાબો. દસ્તાવેજમાં આ શબ્દ વપરાય છે. જેમકે, વેચાણ સાથે તેના વાલીવારસનો કંઈ હક ઇલાખો ખડોયે નહિ.

૪. પું. પાલખીનો ઢાંડો.

૫. પું. સત્તા; અધિકાર.

૬. [અ. ઇલાખ] પું. સંબંધ; ભાગ્યવળમનું કોણપણું; વળમળ; ભગવાન.

૭. પું. હકૂમતનો પ્રદેશ; તાબાનો મુલક.

ઇલામોલ [સં. ઇલા (પૃથ્વી) + મોલ (ગોળ)] પું. પૃથ્વીનો ગોળો.

ઇલાચા [પું. અલાચક] પું. રેશમ અને ચતરની મેળવણીથી બનાવેલું એક જાતનું એકચી જાતનું કાપડ.

ઇલાચી ૧. [હિં.] જી. એકચી; મુખવાસ અને પાકમાં વપરાતો એક તેલનો.

૧. હસાથી કોણ-જુલ = એસથીનું કોણ.
૨. હસાથી દાણા = (૧) એસથીનાં બિયાં.
(૨) ખાંડ પાવેલ એસથી. (૩) નાના કદની નાચનારી તાવણ.

૩. હસાથી બતાવવી-બાંટવી = એસથી વહેવવી. મુસલમાનોમાં સમર્થિમાં એસથી, પાન અને સાકર એક કાંદેલી રકાળીમાં મૂકી જે સોમ્બેમાનોને જમવાનું આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હોય તેને એક સોનોકર મીત માતા માતા વહેવે છે.

૨. જી. એસથીનું કાંડ.
૩. જી. કાંડરની એક જાત.
૪. જી. હોસ્ત; મિત.

હસાથી શબ્દો ૧. વુ. એસથીનાં બિયાં.

૨. [કિ.] જી. એક જાતની મીઠાઈ.

હસાથી પેદુ [કિ.] જ. એક જાતનું જંગમી ફળ.

હસાથી [વુ. અસાચક] વુ. અસેયો; એક જાતનું મર્મમુતરાઉ કાપડ.

હસાજ ૧. [અ. અસજ (તેજે ઇચ્છુ)] વુ. જોષ; જોસક; દવા; ઉપચાર; ચિકિત્સા.

૨. વુ. કુક્તિ; ઉપાધ; તદ્દનીર; તજવીજ.
૧. હસાજ કરવો = (૧) સાબુ કરવું. (૨) સાફ બનાવવું.
૨. હસાજ ન હોવો = કાચાર બનવું.

૩. વુ. સળ; શિયા.

હસાજી ૧. [અ. હસાજ (દવા)] વુ. વૈદ; હકીમ.

૨. જ. હોગી. ઉપર બનાવવામાં આવતું વાલમનું મારીનું પૂતળું. યુગ્ધકાલ અને માળાની હદ ઉપરનાં લોક મારીનું પૂતળું બનાવી તેની આગળ જોરમાં ભૂંડ સજ્જ બોલે છે.

૩. જિ. હાથ પર પાડવાની રીત જાણનાર; ઉપાધ કરનાર.

હસાડીરિઅમ [અ. એસડીરિઅમ] જ. એક જાતની કાકડી. ફળ પાકી જાય એટલે એની મેળે તે ખરી પડે છે અને તેનાં બી અને રસ જોરથી બહાર નીકળી જાય. સમગ્ર પાકી ગયેલા ફળના રસનો જે કંઈ જામ નીચે પડે તે સુખાઈ જાય તારે જ્યુ હસાડીરિઅમ કહેવાય છે. મુદ્દ હસાડીરિઅમનો ફર થી રૂં મેનનો કોઈ સખત જુમાજ થાય છે. વધારે પ્રમાણમાં તે લેવાય તો તેની હોબક ઝેર તરીકે અસર થાય છે.

હસાતલ ૧. [સં. હસ (પ્રત્ય) + તલ (વનિષ્ઠ)] જ. પૃથ્વીની સપાટી.

૨. જ. ચલિમંડળનું ઓર્થ સ્થાન.

હસાદુર્ગ જ. હસર.

તે અત્યુરે હસાદુર્ગ (હસર ખાંડ) ચવનોએ શી આદિનાથ સમગ્રાનુ બિજા ભાગો નાંખ્યું.

પુરાણ

હસાદેવી [સં.] જો. હાપન મહિની એ નામની એક દિક્કુમારિકા.

હસાધર [સં. હસા (પ્રત્ય) + ધર (સખનાર)] વુ. પર્વત; પહાડ.

હસાન [અ.] વુ. જોરસાત; પ્રસિદ્ધિ.

હસાના [કિ.] વુ. કુળ; કુટુંબ વંશ.

હસાપત્ર [સં.] વુ. નામનું એક નામ.

હસાપરી જી. હસાની જાતની ઠાંચર.

હસામ ૧. [અ. હસામ] વુ. જોરસાત; દિગે.

૨. વુ. નિરાની; સંતા.

૩. વુ. વોરંટ

૪. વુ. સીસોન. સીસોનને તાપીય લોક હસામને નામે જોડાયે છે.

૫. વુ. કુકમ; આઘા

હસામનામા ૧. [અ. હસામ (નિરાની) + મા. નામા (વખણ)] જ. (મહિન) અંમેજ આકાશના આકાર જેવો વાંક

૨. [અ. હસામ (આસા) + મા. નામા (સેન)] જ. પ્રતિવાદી સામે પ્રત્યક્ષ કોટમાં દાખર થવાનો દુષ્કર્મ; ક્યેરીનું તેડું.

હસામૂલ [અ. હસામ (નિરાની)] જ. (મહિન) અંમેજ આકાશના આકાર જેવો વાંક; ૮.

હસાયચા વુ. રેસમ અને સ્કારની મેજવણીથી બનાવેલું એક જાતનું કાપડ.

હસાયથી ૧. જી. એસથીનું કાંડ. તેની કળી જાળી અને ચારથી આઠ ફૂટ ઊંચી હોય દક્ષિણમાં કોણ, મહિનુર, કુર્મ, ચાવલમેર અને મદુગના પગડી જંગલમાં પોતાની મેળે તે જીએ છે. અમુક જગ્યાએ તેનું વાવેતર જ્યુ કરવામાં આવે છે. હસાયથીના બે લેલ: સહેદ અથવા નાની અને કાળી અથવા મોટી. સહેદ હસાયથી દક્ષિણમાં અને કાળી નેપાળમાં થાય છે. તેને મંચાળી હસાયથી જ્યુ કહે છે. નાના સમજવાળી હસાયથી ઉત્તમ મનાય છે.

૨. જી. કાંડરની એક જાત.

૩. જી. હોસ્ત; મિત.

૪. જી.; જ. એસથી; મુખવાસ અને પાકમાં વપરાતો એક જાતનો તેળનો

૧. હસાયથી કોણ-જુલ = એસથીનું કોણ
૨. હસાયથી દાણા = (૧) એસથીનાં બિયાં.
(૨) ખાંડ પાવેલ એસથી. (૩) નાના કદની નાચનારી તાવણ.

૩. હસાયથી બતાવવી-બાંટવી = એસથી વહેવવી. મુસલમાનોમાં સમર્થિમાં એસથી, પાન અને સાકર એક કાંદેલી રકાળીમાં મૂકી જે સોમ્બેમાનોને જમવાનું આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હોય તેને એક સોનોકર મીત માતા માતા વહેવે છે.

હસાયથી દાણા ૧. [એલા + દાના] વુ. એક જાતની મીઠાઈ; ખાંડ પાવેલા એસથીના દાણા

૨. વુ. એસથીનાં બિયાં.

૩. જી. નાના કદની નાચનારી તાવણ.

હસાયથી જી. મોટી એસથી.

હસાયથી ૧. વુ. કાંડરની એક જાત.

૨. [વુ. અસાચક] વુ. સોઓના કાપડા માટે વપરાતું એક જાતનું મર્મમુતરાઉ કાપડ.

હસાયચા [વુ. અસાચક] જ. કાપડની એક જાત; હસાયથી.

હસાયદુ ૧. [અ. અસેદહ] જિ. અસમ; ભુદ્ધિ; બિજા પ્રકાર.

૨. જિ. એક જ જાતનું આસન બધાથી ભુદ્ધિ હોય એવું.

હસાવર્ત ૧. [સં.] વુ. (પુરાણ) જંજીરીપનો એક જાત.

૨. વુ. (પુરાણ) પ્રિયવત રાજાનો પૌત્ર હસાવત. મેરની કન્યા સતાને તે પરણ્યો હતો.

હસાવાલ ૧. [અ. અસવ (તેજે વધારે ક્ષમી)] જ. તે ઉપરાંત.

૨. જ. સિવાઈ; વમર.

હસાવાલ બર હન = તેમ છતાં પણ.

હસાવૃત ૧. [સં.] વુ. (પુરાણ) પ્રિયવત રાજાના દીકરાનો એ નામનો દીકરો; હસાવત.

૨. વુ. (પુરાણ) કારતખંડના નવ માહેનો એ નામનો એક ખંડ; હસાવત.

હસાવૃત ૧. વુ. (પુરાણ) જૂની આર્યજૂઓળ પ્રમાણે જંજીરીપના નવ માહેનો એ નામનો એક ખંડ. ઘડાની જુદીના મધ્યમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા એકલા રૂઢ દેવ જ પોતાની સ્ત્રી સાથે લાં રહે છે. બીજા કોઈ પુરુષથી લાં જઈ શકતું નથી, કારણ કે લાં પાર્વતીના શાપને લીધે જે પુરુષ હોય તે સ્ત્રી મર્ધ જાય છે. તેની આજુબાજુ નીલ, નિવધ, માલ્યવાન અને મંધમાદન નામના ચાર મોટા પર્વત આવેલા છે.
૨. વુ. (પુરાણ) પ્રિયવત રાજાના દીકરા આસીધનો ઓથો દીકરો. મેરની કન્યા સતાને તે પરણ્યો હતો.

હસાવૃત [સં.] જ. (પુરાણ) જાસ્તવર્ણનું એક તીર્થ.

+ ଶାସ୍ତ୍ର (ଶବ୍ଦସାମୁଦ୍ର)] ଶ୍ରୀ. ସୁନିବାସ ସାହିତ୍ୟ

ક્રોડિશિયન

ક્રોડિશિયન [અ. ક્રોડિશન] કું. વીજળીની વિદ્યુત્તંત્રિય વીજળીના પ્રયોગનો અભ્યાસી.

ક્રોડિશિયન ૧. [અ.] જો. વીજળી; વિદ્યુત સંક્રાંતિ.

૨. જો. વીજળીથી થતા બનાવોનું જ્ઞાન આપનારી વિદ્યા.

ક્રોડિયન [અ.] કું. જલ એટલે નિવેષક (નેઈટ્રો) વીજળીનો કણ. નિવેષક વીજળીના ઓક્ષ આલેશ સાથે ક્રોડિયન પદાર્થનું નાનામાં નાનું કણ. ક્રોડિયન સુધી જોયો ખાસ કરી છે આખું વિશ્વ પરમાણુઓનું બનેલ છે. જલ ક્રોડિયન પ્રયોગોએ પુરવાર કર્યું છે કે દરેક પરમાણુ વીજળીના કણોના બનેલ છે. જ્યાં તત્ત્વોના પરમાણુમાં એક એક બનવિદ્યુત કણ હોય અને તેની આજુબાજુ ચક્રર મારનાર એક કે વધારે પ્રકારના કણ હોય છે. એક તત્ત્વના પરમાણુમાંના ક્રોડિયન બીજાના પરમાણુમાંના ક્રોડિયન કરતાં બીજાવળા હોય છે. એક ક્રોડિયનનો કાર ક્રોડિયનનો ૧૮૪૫મો ભાગ છે.

ક્રોડિયોપથિ [અ. ક્રોડિયો (વીજળી) + પથિ (કપવાર)] જો. રોજના વીજળીથી થતા કપવાર.

ક્રોડિયોપ્લેટ ૧. જ. વીજળીથી હોય ચાલેલ વસ્તુ.

૨. [અ. ક્રોડિયો (વીજળી) + પ્લેટ (પત્ત)] જ. જિ. વીજળીથી હોય ચાલેલો.

ક્રોડિયોપ્લેટિંગ ૧. [અ.] જ. વીજળીથી ચિત્રો કપવાની તંત્રી બનાવવી તે.

૨. જ. સોનારપાનો અથવા કોઈ પાત્રનો હોય વીજળીથી મદદથી બીજા પાત્ર ઉપર ચાલવાની રીત.

ક્રોડિયો પ્રેમ (ક્રોડિયો પ્રેમ) [અ. ક્રોડિયો (વીજળી) + પ્રેમ (લોકચુંગક)] જ. એક જાતનું લોકચુંગક. લોકના સંગિયા ઉપર પાત્રનો તાર વીંટળા તે તારમાંથી વીજળીનો પ્રવાહ પસાર કરતાં તે સંગિયામાં લોકચુંગકનો ગુણ આવે છે. વીજળીક સક્રિયનો પ્રવાહ વહેતો અંધ થાય એટલે તેમાં લોકચુંગકનો ગુણ રહેતો નથી.

ક્રોડિયોસ્કોપ [અ. ક્રોડિયો (વીજળી) + સ્કોપ (જેવાનું સાધન)] જ. વીજળી છે કે નહિ અથવા તેની જાત દર્શાવતું વંચ.

ક્રોડિયન [અ.] જ. ક્રોડિયન; ક્રોડિયન.

ક્રોડિયો જ. લાંબા કદનું, ટોચે નાનું અને નીચે ઓળ એક જાતનું મોતી.

ક્રોડિયન ૧. જો. ક્રોડિયો જેવી રમતમાં અગિયાર

રમતનાની ટોળી.

૨. [અ.] જિ. અગિયાર ૧૧.

ક્રોડિસ્ટિક [અ.] જિ. સ્થિતિસ્થાપક.

ક્રોડિસ્ટિક (ક્રોડિસ્ટિક) [અ.] જિ. સ્થિતિસ્થાપક.

ક્રોડિ જ. નામ ઉપરથી વિશેષ જાણવાના નરબલિનો પ્રલય. જેમકે, ખોડ-ખોડીકો, ટેક-ટેકીકો.

ક્રોડિય [હિ.] કું. પાટો.

ક્રોડિય જો. નિઝમ રાજમાં દૈવતાબાદ થામે આવેલું એ નામનું એક ગામ. લાંબી ગુફાઓમાં એક દરવાજાનું મંદિર છે. તેમાં વિષ્ણુ સર્પ ઉપર બેઠેલા છે. આ ઉપરાંત બીજા બધી મંદિરો છે. ઈ.સ. ૬૦૦ થી ૮૦૦ સુધીમાં આ ક્ષેત્રે બંધાયેલાં મંદિરો આજ સુધી જગતભરમાં સિંધુગામમાં મુખ્ય ભાગ લે છે. આમલે લાંબા ખોડ ખર્ચનો એક મોટો મક હતો.

ક્રોડિય [અ. ક્રોડિક] કું. દેવ.

ક્રોડિક કું. નીચે ફેંકવું તે.

ક્રોડિક એ ક્રોડિક = પાંચર ફેંકવો તે. મુસલમાન કાયદા પ્રમાણે આ ગુનો ગણાય છે.

ક્રોડિક [અ. ક્રોડિક] કું. દોષરોષક; આગ; આરોપ; લલોમત. જુઓ ક્રોડિક.

ક્રોડિક (ક્રોડિક) ૧. [અ. ક્રોડિક (તેજ આગ મુકવું)] કું. આગ; આરોપ.

૨. કું. કપડો.

ક્રોડિકાશ [અ. ક્રોડિકાશ] જો. વિનંતિ; અરજ.

ક્રોડિકા ૧. [અ.] જો. અરજ.

૨. [અ. ક્રોડિક (તે આરોપ મટ મનો) જો. આરોપ.

૩. જો. ક્રોડિકાશ આજી.

૪. જો. ક્રોડિકી વખતે ક્રોડિક તે.

૫. જો. નિવેદન.

૬. જો. અંદાજ; પ્રાર્થના.

૭. જો. માનસી.

ક્રોડિકામ (ક્રોડિકામ) ૧. [અ. ક્રોડિકામ (તે અંતરે હતો)] કું. અંતરું હોવાખતું.

૨. [અ. ક્રોડિકામ (તે અંતરું હતું)] કું. અંતરું હોવાખતું.

ક્રોડિકાલ (ક્રોડિકાલ) ૧. [અ. ક્રોડિકાલ (તેજ કપડો)] જો. કપડો અંદરનાની.

૨. જો. માન; વિવેક.

૩. જો. ક્રોડિકાલ રાજમાં કોઈ અંદર પડતો મુકાબી નિયાની.

ક્રોડિકા [અ.] કું. નકી કરેલ વખત સચવાવો નહિ તે; દીલ; વિલંબ. આ રાજનો પ્રયોગ કોઈના કામમાં વધારે થાય છે.

ક્રોડિકાસ [અ. ક્રોડિકાસ (તે અંતરુંમાં પડ્યો)] જો. અંતરું; અંતરુંમાં; અંતરુંમાં.

ક્રોડિકાસ ૧. [અ. ક્રોડિકાસ (તેજ અંતરું કરી)] જો. અંતરું વિનંતિ; પ્રાર્થના.

૨. જો. નિવેદન; સંબોધન.

ક્રોડિકામ ૧. [અ.] જ. સાબું કરવું તે.

૨. જિ. સાબી પમાડે તેવું.

ક્રોડિકા [અ. ક્રોડિકા] કું. મુસલમાની રાખતું તે; દીલ કરવાખતું; વિલંબ.

ક્રોડિકાલ [અ.] કું. ગરમી.

ક્રોડિક ૧. [અ.] કું. ઉપાધ; મુક્તિ; તળવીજ.

૨. કું. જાડું; જાતરમતર.

૩. [અ. ક્રોડિકા (તેજ અંતરું)] કું. જાત; વાંચનારી; જાત.

૪. કું. વિદ્યા; સાચું કળા.

ક્રોડિકાન (ક્રોડિકાન) ૧. [અ. ક્રોડિકા (સાચું) + આન (વાંચનાર)] કું. વિદ્યાર્થી.

૨. જિ. મંદનતુ.

ક્રોડિકાન ૧. [અ. ક્રોડિકા (વિદ્યા) + કા. જાન (અજ્ઞાન)] જિ. વિદ્યાન.

૨. જિ. સમજા; કાશું.

ક્રોડિકાસ [કા.] કું. કીરો.

ક્રોડિકાસ તરાસ = પાસા પડેલું.

ક્રોડિકાલ ૧. [અ. ક્રોડિકા (જાડું)] જો. જાડું જાન.

૨. જો. સાચું જાન.

ક્રોડિકી ૧. [અ. ક્રોડિકા (જાડું)] જિ. જાડું અંતરું અંતરુંમાં.

૨. જિ. મુક્તિપાત્ર; કુતરી.

૩. [અ. ક્રોડિકા (વિદ્યા)] જિ. સાચું વિદ્યાન સંબંધી.

૪. જિ. સાચું જાન ધરાવનાર.

ક્રોડિકી જાડસ [અ. ક્રોડિકા (વિદ્યા) + જાડસ (જાડું)] જ. સાચું સંબંધી અર્થ.

ક્રોડિકી મજલિસ [અ. ક્રોડિકા (વિદ્યા) + મજલિસ (સભા)] જો. વિદ્યાનો સભા.

ક્રોડિકી મુખાલિસા [અ. ક્રોડિકા (વિદ્યા) + મુખાલિસા (જાડું)] જ. સાચું સંબંધી અર્થ.

ક્રોડિકાલ ૧. [અ. ક્રોડિકા (જાડું) + અલ (તે) + વકીન (અમુક)] જ. અમુક જાન.

ઇલ્લામ ૧. [અ. ઇલમ (તેર પ્રેરણા થઈ)]
 પુ. અંતઃકરણની લાગણી; પ્રેરણા.
 ૨. પુ. કેવલાણી.
 ઇલ્લામિ રજવાની [અ. ઇલ્લામ (પ્રેરણા) +
 એ (નું) + રજવાની (જગત)] જો. હમીરી
 પ્રેરણા.
 ઇલ્લાહ ન. આજીવ; અતિ આમકાં કરાવણા.
 ઇલ ૧. [સં.] જ. ભણે; ભેગ.
 ૨. જ. જેઠાં માણકાં સદસાં તુલ્યં ઉપમાવાચક
 અભ્યય.
 ઇલક (ઇલક) ૧. [અ.] પુ. એકને બદલે
 બીજા વસ્તુ મૂકી તે.
 ૨. પુ. બદલો.
 ૩. પુ. રોક્ષનાલું.
 ૪. જ. બદલો.
 ઇલકનામા (ઇલકનામા) [અ. ઇલક
 (બદલો) + હા. નામા (નામ)]
 ન. બદલાનો લિખિત કરાર.
 ઇલકમુઆવજા (ઇલકમુઆવજા) [અ.]
 પુ. હેરોર; અલ્લાબદલી.
 ઇલકી (ઇલકી) [અ. ઇલક (બદલો)]
 વિ. અવેજ; બદલે આપેલું.
 ઇલકા (ઇલકા) ૧. વિ. (ક્રિયા) એવું.
 ૨. વિ. જેવું.
 ઇલકી (ઇલકી) ૧. વિ. જો. (ક્રિયા) એવી;
 ઇલકી.
 ૨. વિ. જો. જેવી; એસી.
 ઇલકા ૧. પુ. જૈન ઓસવાળ કોમની એક પેઠા
 શાંતિ.
 ૨. જ. ઓસવાળ કોમની એ નામની પેઠા
 શાંતિનું માણસ.
 ૩. વિ. ઓસવાળ કોમની એ નામની પેઠા
 શાંતિનું.
 ઇલકું [સં. ઇ (મૂળાણચોખંડો એક સ્વર) +
 વલું (અક્ષર)] પુ. ઇ કે ઈ અક્ષર.
 ઇલાક (ઇલાક) [અ.] જ. હેરોર
 કરવાપણું.
 ઇલેપોરેશન [અ.] જ. પ્રવાહી ભવ્ય
 ધનરૂપમાંથી વરાળ અથવા વાયુરૂપ થવું તે.
 ઇલેક્ટ્રીશનરિ [અ.] વિ. વિદ્યુતચુંબક પ્રમાણે
 થતું; પરિણામવાદને અનુસરતું; અતિવિશેષો
 (રૂપીસીક) એકદમ નવ્ય સર્જના નવી જલ્પ
 અમાઉ પ્રચલિત એવા આકારો ઉપરથી ધીમે
 ધીમે વિદ્યુત ચામડા હોય એવું મત સંતેષી.
 ઇલા ૧. જ. જેવું.

૨. જ. વિકારસ્વરૂપે ચળકાં કુદ, જડ વગેરે
 ગુણધર્મરૂપે ભવાવનાર ચળક.
 ઇલાક (ઇલાક) ૧. [અ. ઇલાક (ચાલવું)] પુ.
 આસક્તિ દર્શક વધારે પ્રીતિ; પ્રેમ; લગ્નની;
 વધાણાં રનેદાં ખાર. અહ ચળક ઇલાક એટલે
 અમરેલ ઉપરથી થયો છે. એનો નિયમ એરો
 છે કે જે જાડ ઉપર તે એ તેને તે સુકી
 નાખે. ઇલાકો રોમ જેને લાગુ પડે તે સુકાઈ
 જઈને પીળો પડી જાય એ ઉપરથી અહ ચળક
 ચોળ્યો છે.
 ૧. ઇલાક આંધળો છે = પ્રેમ કર્તી ભોતો
 નથી. પ્રેમમાં મમ રવેલ માણસ પ્રેમનું
 પાત્ર, સ્વર્ગ કે સમવનો વિચાર કર્યા વિના
 આંધળાની જેમ વર્તે છે.
 ૨. ઇલાક ન જુઓ ભલે કમલ = પ્રેમ
 આંધળો છે.
 ૩. ઇલાકના માર્યાં અજરાં ખાવાં = પ્રેમ
 આંધળો છે. જુઓ માણસ કર્તી ખાવાનું ન
 મળે તો અજર પણ ખાઈ જાય તેમ પ્રેમમાં
 આંધળો ભલે માણસ મમે તેવા માણસ
 પાછળ વિચાર કર્યા વિના પ્રેમ કરે છે.
 ૪. ઇલાકના માર્યાં અપણમાં ખાવ =
 પ્રેમવંતું માણસ મમે તેની સાથે પ્રેમ કરે છે.
 ૫. ઇલાકની મારી જાય નાતરે, અને સાલો
 કદીને પામરે = જે પ્રેમની અતર પરણે
 તેને આવાપીવાનાં સાંભાં દોષ.
 ૬. ઇલાકનો માર્યાં કીકરામાં ખાવ = પ્રેમ
 આંધળો છે. ખાવાનું કર્તી સાધન ન દોષ તો
 માણસને કીકરા જેવું પાત્રમાં પણ ખાવું પડે,
 તેમ પ્રેમની પાછળ પેટો ચરેલ માણસ મમે
 તેની અંતિ સાથે પોતાની સ્થિતિનો વિચાર
 કર્યા વિના પ્રેમ કરે છે.
 ૭. તમારાને તેડું નદિ ને ઇલાકનું મૂલ
 નદિ = પ્રેમ અમૂલ્ય છે.
 ૮. પુ. માંડાર્યાં ખેલણ.
 ૩. પુ. રતિ.
 ૪. પુ. રામ; અવેલ.
 ૫. પુ. રિસેન્સા; સમવિહાર.
 ૬. પુ. સુખાર.
 ૭. પુ. સંજોગ.
 ૮. પુ. સોપુરુષ વચ્ચેનો પ્રેમ; અલ્પ.
 ઇલાકારી (ઇલાકારી) ૧. [અ. ઇલાક (પ્રેમ) +
 હા. દાર (વધું) + ઈ (પણ)]
 જો. કમીપણું; કમાવણા.
 ૨. જો. પ્રેમીપણું; પ્રેમાસક્તિ.
 ૩. જો. રીડીયાણ; સંપત્તા.
 ઇલાકપેચ ન. લાલ ફલવાળી અને ક્ષાર જેવાં
 પાંદડાવાળી એક જાતની વેદાં ઇલાકપેચ.

ઇલાકબાજ (ઇલાકબાજ) ૧. [અ. ઇલાક (પ્રેમ) +
 હા. બાજ (સમવાર)] વિ. કમી; પ્રેમમાં
 મરામૂલક પ્રણયી; પ્રેમી; અલ્પ.
 ૨. વિ. હિનાગતું; રીડીયાણ.
 ઇલાકબાજી (ઇલાકબાજી) ૧. [અ. ઇલાક (પ્રેમ) +
 હા. બાજી (સમવાર)] જો. કમાવણા; પ્રેમાસક્તિ.
 ૨. જો. પ્રેમમસ્તી; ભોળવિલાસ.
 ૩. જો. રીડીયાણ; સંપત્તા.
 ઇલાકબાજ (ઇલાકબાજ) [અ. ઇલાક (પ્રેમ) +
 હા. બાજ (સમવાર)] વિ. (કમી) ઇલાકમાં
 ખેલનાર; પ્રેમમાં મરામૂલ. જુઓ
 ઇલાકબાજ.
 ઇલાકબાજી (ઇલાકબાજી) [અ. ઇલાક (પ્રેમ) +
 હા. બાજી (સમવાર)] જો. (કમી) પ્રેમાસક્તિ.
 જુઓ ઇલાકબાજી.
 ઇલાકિયું (ઇલાકિયું) [અ. ઇલાકિયલ (પ્રેમ
 [સંવધી)] વિ. જેમાં ઇલાકનું વર્ણન હોય તેવું;
 પ્રેમને લગતું; પ્રેમમય.
 ઇલાકો (ઇલાકો) ૧. [અ. ઇલાક (પ્રેમ) +
 હા. ઈ (સંવધી)] પુ. કોમખટાકાં કાંકરો માણસ.
 ૨. વિ. પ્રેમી; કામચેલું.
 ૩. વિ. કમી; હેલ.
 ઇલાકો માણસ = વરણુમિયો માણસ; કાંકરો.
 ૪. વિ. સોખીન; કોડીકું.
 ઇલાકી ટુ (ઇલાકી ટુ) ૧. [ઇલાકી (ઇલાક) +
 ટુ (નાનું કોડું)] પુ. ઇલાકબાજ; હેલકળીલો.
 ૨. જ. પ્રેમમાં લીન થયેલ માણસ.
 ઇલાકી લાલ (ઇલાકી લાલ) [ઇલાકી (કામચેલું) +
 લાલ (રંગ)] પુ. કાંકરો માણસ; ઇલાકી
 ટુ; ઇલાકબાજ.
 ઇલાન [સં. ઇલા] જ. ધોકું; જમીર.
 ઇલાતેહાર [અ. ઇલાત (તેણે બદલે મ્યું)]
 પુ. ભાંડેરાત; દેરો.
 ઇલાત ૧. [અ.] જો. આનંદ; ભોળમળ;
 સુખચેન; ભોળવિલાસ.
 ૨. જો. આનંદની વાતચીત.
 ઇલાતખાના (ઇલાતખાના) [અ. ઇલાત
 [આનંદ] + હા. ખાના (ઘર)] જ. આનંદ
 કરવાનું મકાન.
 ઇલાતખાલ [અ. ઇલાત (આનંદ) + હા.
 ખાલ (કેમલ)] પુ. આનંદ કરવાની જગ્યા.
 ઇલાતકેચ (ઇલાતકેચ) [અ. ઇલાત
 [આનંદ] + હા. કેચ (વધારનાર)] વિ. આનંદ
 વધારનાર.

ઈરિતઆલ

ઈશ્વરક ૧. [અ. શરક (તેણે જામ સમ્યો)]
 પું. જામીદારી.
 ૨. [અ. શરક (તે જમ્યો)] પું. સુપોષ્ય
 સુરજનો ઉદય.
 ૩. પું. સોદય; જામકો.
 ૪. [અ. શરક (સરજ જમ્યો)]
 જી. મળસકની નમાઝ.
 ઈશ્વરકી ૧. [અ. શરક (તે જમ્યો)]
 વિ. પૂર્વ તરફનું.
 ૨. વિ. સધારનું.
 ઈશ્વરકી નમાઝ = સવારની નંદમી.
 ઈશ્વરકા [સં. રથાક્ષ] જી. સળી; નામુરમાં
 મુકવાની અને પેશાબ ઉતારવા મુકતી બેજણી.
 ઈશ્વરકા [અ. રહક (તેણે રાક્ષા ખાધી)]
 પું. પુરાણો; સાખ.
 ઈશ્વ ૧. [અ.] પું. રાત્રિનો ખેલો ખડોર.
 ઈશ્વની નમાઝ = રાત્રિના ખેલા ખડોરની
 નમાઝ.
 ૨. જી. રાત્રે નવ વાગે પહવામાં આવતી
 પાંચમી નમાઝ.
 ઈશ્વ સંઘાત = સાંજની નમાઝ.
 ઈશ્વરત ૧. [અ. રમર (તેણે જામ્યું)]
 જી. અંતના હસનચલનથી બીજા માણસને
 અપાતી ચેતવણી; સાન; સંકેત.
 માણસને ઈશ્વરત અને મહેકને ક્ષણ =
 સાનમાં સમજે એ માણસ. મહેકને સમજાવવા
 માટે સાકડી મારવાની જરૂર છે, પણ સમજી
 માણસને ઈશ્વરો પૂરતો છે.
 ૨. જી. ચિહ્ન; નિયાની; સંઘા.
 ૩. જી. દૂધમાં ખુલાસો.
 ઈશ્વરતન ૧. [અ. ઈશ્વરત (નિયાની)]
 જ. આકતરી રીતે.
 ૨. જ. આતરીપૂર્વક.
 ઈશ્વરતવિદ્યા [ઈશ્વરત (સંકેત) + વિદ્યા
 (જ્ઞા)] જી. સાનથી અને કાષના ચળાવી
 વિચાર જણાવવાની કળા; ક્રમસંધી.
 ઈશ્વરો ૧. [અ. રમર (તેણે જામ્યું)]
 પું. અણુચારો; ચેતવણી; સંકેત; ચેત્ત; સાન.
 ૨. પું. ક્ષાલ; વ્યોક્તિ; દોષો.
 ૩. પું. મુમ પ્રેરણ.
 ૪. પું. ચિહ્ન; નિયાની; સંઘા.
 ઈશ્વરો કરવો = (૧) અંતથી સમજાવવું.
 (૨) ખમર કરવી. (૩) આનમાં કાઈ બોલવું;
 કહેવું. (૪) નિયાની કરવી. (૫) પ્રેમની નજર
 કરવી. (૬) કુકમ કરવો.
 ૫. પું. દૂધમાં કહેવાપણું.

૬. પું. તાત્પર્ય; સારાંસ; અન્વય; સાર; માવનો.
 ૭. પું. પ્રેમની નજર.
 ૮. પું. આરોગ્ય આધાર.
 ૯. પું. સ્વપ્ન; ચેતવણી.
 ઈશ્વરશન જ. એક જાતનું કપડ.
 ઈશ્વરીકા [સં.] જી. કાથીની આંખનો ડોળો.
 ઈશ્વ [સં. ઈશ્વ] વિ. આતું; આ જાતનું.
 એક ન લાભઈ વરણવરણ,
 કલિયુગ વણાં ઈશ્વ આમણક. ૧૦૫
 ઈશ્વ (ઈશ્વ) ૧. પું. કામવિહાર; વિષયેશ્વ;
 મૈયુનની કમળ.
 ૨. પું. માંદાઈ; વેલજ.
 ૩. [અ. ઈશ્વ (અમરવેલ)] પું. આક;
 પ્રેમ; લક્ષી; વક્ષાલ; સ્નેહ; આર. જુઓ ઈશ્વ.
 ૪. પું. રતિ.
 ૫. પું. રામ; અવેલ.
 ૬. પું. શુભાર; વિદ્યાસ.
 ૭. પું. સંજોગ.
 ૮. પું. સોપુરુષ વચ્ચેનો પ્રેમ; માલના.
 ઈશ્વચરણાલ (ઈશ્વચરણાલ) [અ. ઈશ્વ
 (ચાલવું) + અલ્યાલ (ઈશ્વર)] જ. ઈશ્વરને
 આકો; મુસલમાન કહોરોમાં સલામ કરવાની
 એક રીત.
 ઈશ્વઆનું (ઈશ્વઆનું) [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ) +
 હા. આના (ધર)] જ. પ્રેમ કરવાનું મકાન.
 ઈશ્વમુકતેગો (ઈશ્વમુકતેગો) [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ)
 + હા. મુકતેગો (ચાલવીત)] જી. પ્રેમની
 વાતચીત.
 ઈશ્વકારો (ઈશ્વકારી) ૧. [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ)
 + હા. કાર (વાળું) + ઈ (પણું)]
 જી. કામીપણું; કમુક્ત; વિશ્વ કોવાપણું.
 ૨. જી. પ્રેમીપણું; પ્રેમસંકિત.
 ૩. જી. રંડીબાણ; લપટલા.
 ઈશ્વપેચાં ૧. જ. અમેરિકન જસમિનનું ફલ.
 ૨. [હિ.] જ. ત્રીણું જનવાળી અને રાતાં
 ફલવાળી એક જાતની વેલ આશિક ઉલસર્ગ.
 ઈશ્વબાજ (ઈશ્વબાજ) ૧. [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ)
 + હા. બાજ (રમવા)] વિ. કામી; પ્રેમમાં
 મગગુલ; પ્રણયી; આરાધ.
 ૨. વિ. જિનાજનું; રંડીબાજ.
 ઈશ્વબાજી (ઈશ્વબાજી) [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ) +
 હા. બાજી (રમવા)] જી. બોમવિદ્યાસ;
 પ્રેમમસ્તી. જુઓ ઈશ્વબાજી.
 ઈશ્વબાજી (ઈશ્વબાજી) ૧. [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ)
 + હા. બાજ (રમવા)] વિ. કામી; અલક.

૨. વિ. રંડીબાજ; જિનાજનું.
 ઈશ્વબાજી (ઈશ્વબાજી) ૧. [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ)
 + હા. બાજી (રમવા)] જી. પ્રેમસંકિત.
 ૨. જી. બોમવિદ્યાસ; પ્રેમમસ્તી.
 ૩. જી. લપટલા; રંડીબાજી.
 ઈશ્વમિજાણ (ઈશ્વમિજાણ) ૧. [અ. ઈશ્વ
 (પ્રેમ) + મિજાણ (સ્વાભાવ) + ઈ (પણું)]
 જી. પ્રેમ કામવાસના.
 ૨. જી. પ્રેમનો ડોળ; સ્નેહનો દોળ.
 ઈશ્વમિજાણ (ઈશ્વમિજાણ) [અ. ઈશ્વ
 (પ્રેમ) + મિજાણ (સ્વાભાવ) + ઈ
 (પણું)] જી. પ્રેમનો ડોળ. જુઓ ઈશ્વમિજાણ.
 ઈશ્વક (ઈશ્વક) [અ.] જી. અમરવેલ. તે જો
 કાઠ ઉપર એ તેને સાધી નાખે એમ મનાવ છે.
 ઈશ્વકે (ઈશ્વકે) [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ) + કે
 (સાબાસ)] જ. સાબાસ; વાણું સરસ;
 વખાણનો ઉદ્ગાર.
 ઈશ્વકાલ ૧. [અ.] જી. મુરેલી.
 ૨. જી. રંક; સંકેત.
 ઈશ્વકાલો ૧. [અ.] વિ. મુરેલીઓ બીજી
 કરનાર.
 ૨. વિ. રંક કરનાર.
 ઈશ્વકું (ઈશ્વકું) [ઈશ્વ (પ્રેમ) + કું
 (વાળું)] વિ. પ્રેમવાળું.
 ઈશ્વકી (ઈશ્વકી) ૧. [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ) + કી
 (સંબંધી)] વિ. પ્રેમ કરનાર.
 ૨. વિ. કક્ક; હેલ.
 ૩. વિ. સોખીન; રંડીકું.
 ઈશ્વકે મિજાણ (ઈશ્વકે મિજાણ) ૧. [અ. ઈશ્વ
 (પ્રેમ) + ક (વું) + મિજાણ (સ્વાભાવ)
 + ઈ (પણું)] જી. પ્રેમ કામવાસના; હલકી
 જાતનો પ્રેમ.
 ૨. જી. પ્રેમનો ડોળ.
 ઈશ્વકે મિજાણ (ઈશ્વકે મિજાણ) [અ. ઈશ્વ
 (પ્રેમ) + ક (વું) + મિજાણ (સ્વાભાવ)
 + ઈ (પણું)] જી. કામવાસના. જુઓ
 ઈશ્વકે મિજાણ.
 ઈશ્વકે હકીકો (ઈશ્વકે હકીકો) [અ. ઈશ્વ (પ્રેમ)
 + ક (વું) + હકીકો (સાચું)] જી. ખરો
 પ્રેમ; સાચો સ્નેહ.
 ઈશ્વલા [અ. રથલ (તે કામમાં હલે)]
 વિ. રોક્ષયેણું.
 ઈશ્વમ [અ. રોમ્પ] પું. દિશિ.
 ઈરિતઆલ ૧. પું. કંજિયાની ઉમેરણી.

૨. [અ. સમલ (તેણે સમજ્યું)]
 ડું. ચેતાવવાપણું; સળવાવવાપણું.
 ધરિત્યાસક ૧. [ક.] જી. ઉરેરણી.
 ૨. જી. અગ્રો.
 ધરિત્યાસક (ધરિત્યાસક) [અ. સક (તેણે
 જાન પાડ્યો)] ડું. શબ્દની મૂળ કિર્તિ
 બ્યુપતિ.
 ધરિત્યાસક [અ. સપલ (તે કુંધ્યો)]
 ડું. કિંમત; કુંધો.
 ધરિત્યાસક ૧. ડું. કળ્યત.
 ૨. [અ. સલ (તે સમલ હતું)] ડું. જગમાં
 વધારો.
 ધરિત્યાસક [અ. યુગ્મ (સંગ)] ડું. સંગ;
 સંદેહ.
 ધરિત્યાસકી [અ. યુગ્મ (સંગ)]
 જિ. સંગસીલ; વ્યેમી.
 ધરિત્યાસક ૧. [અ. સમલ (તે સમજ્યો)]
 ડું. સમજ; અગ્રણ.
 ૨. ડું. સમવેશ; સમાસ.
 ધરિત્યાસક (ધરિત્યાસક) ૧. [અ. સલ (તેણે
 કળ્યતું)] જી. અનગપ્યો; આતુરતા; લીન
 કળ્ય.
 ૨. જી. સોખ; પ્રેમ.
 ધરિત્યાસ [અ. સિસ (વેચાણ; ખરીદી)]
 ડું. વેપાર.
 ધરિત્યાસક ૧. [અ. સરક (તેણે જાન લીધો)]
 ડું. આગીદાર; દિસ્સેદાર.
 ૨. ડું. આગીદારી; ખંતિયાળું.
 ૩. ડું. આગીદારોનું મંડળ.
 ધરિત્યાસ [અ.] જી. જૂઝા; કુધા.
 ધરિત્યાસ ૧. [અ. સરક (તેણે જાન લીધો)]
 ડું. દેરો; જહેરાત; ધોષણ.
 ૨. ડું. પ્રખ્યાતિ; કીર્તિ.
 ૩. ડું. વિનતિપત્ર.
 ૪. ડું. (અર્થશાસ્ત્ર) સૂચના; ચેતવણી.
 ધરિત્યાસનામા [અ. ધરિત્યાસ (જહેરાત) +
 શ. નામા (પત્ર)] જ. જહેરનામું; જહેરખતર
 ધરિત્યાસ ૧. [અ.] જી. અનર્થ; અવાપણું.
 ૨. જી. અગ્રો.
 ધરિત્યાસક [અ.] જી. અગ્રો; ધરિત્યાસ.
 ધરિત્યાસ ૧. ડું. કીર્તિ.
 ૨. [અ. સરક (તેણે જાન લીધો)]
 ડું. ધોષણ; જહેરાત.
 ૩. ડું. વિનતિપત્ર.

૪. ડું. સૂચના.
 ધરિત્યાસ [અ.] ડું. જાની રીતે નાસી ચેલ
 માણસ.
 ધરિત્યાસસરી ૧. ડું. એ નામનો સિધ
 મુસલમાનનો પંથ.
 ૨. [ધરના (વે) + અસરી (સ્થ)]
 ડું. જાર હમામને માનનાર સિધ પંથના
 મુસલમાન. તે જારમા હમામને 'અવળ હમામ'
 માને છે.
 ધરિત્યાસક (ધરિત્યાસક) [અ. સરક (તે માણસ
 હતો)] ડું. પ્રેમ; માન.
 ધરમ [સં. હમ] ડું. કમલેવ.
 ધરમામ [અ. સમીમ (અમ)] ડું. સુમંથ.
 ધરમ ૧. [અ.] ડું. અંત; હેલો.
 ૨. ડું. મલજુમા મુકાવણું.
 ૩. ડું. હસકાઈ જનુ તે.
 ૪. ડું. નદીનું મૂળ.
 ૫. ડું. પરિણામ; અંતમ.
 ૬. ડું. હણમો.
 ૭. ડું. જારતું; દાર; જહાર નીકળવાનો રસ્તો.
 ૮. ડું. છુટો; તક.
 ૯. ડું. હખી આપતું તે.
 ૧૦. ડું. હોલી નીકળવાપણું.
 ૧૧. ડું. જાકનો મુઠો; તારાર અણવવાનું કારણ.
 ૧૨. ડું. સંતાન; પ્રજા.
 ૧૩. ડું. સિદ્ધ કે કર્તમાનપત્રની આગતિ.
 ધરિત્યાસ ૧. [સં. ધરિક] ડું. કવિતાની કહી.
 ૨. ડું. ધરિક; કવિ.
 ધરિત્યાસ ૧. [અ.] ડું. જાની જ્યેષ્ઠી બાબત.
 ૨. ડું. નખરાં; ધરકળાજી.
 ૩. ડું. રાતે હેરથી જ્યેષ્ઠો અગ્રિ.
 ૪. ડું. રાત્રિના અંધારાની શરૂઆત; સાંજ;
 સખા.
 ધરિત્યાસ [અ. હમ (અમસ) + મર (અનાર)]
 જિ. નખરાંખાજ.
 ધરિત્યાસરી [અ. હમ (અમસ) + મર (અનાર)
 + ધ (અણ)] જી. નખરાંખાજી; ધરકળાજી.
 ધરિત્યાસ ૧. [સં.] જી. અમ; ખોરાક.
 ૨. જી. વાસ; પ્રવાણ.
 ૩. જિ. હમજ કરવા લાગ્ય.
 ૪. જ. કિ. પસલ થતું; મુંડાતું; અમતું.
 ૫. જ. કિ. વર્ણન કરતું; નિરૂપણ કરતું.
 ૬. જ. કિ. (ધાન) હમજતું; તલમતું; હમજ
 કરતી. તે કિપરથી નીકળેલ શબ્દ : હટ, હમ,
 હમજ, હમ, હમ, હમજત, એવળ, અગીટ,
 હમજીવ, અનિચ્છ, અનિચ્છીવ, હટિ.

૭. જ. કિ. પસલ કરતું.
 ૮. જ. કિ. મેળવવા માન કરવો.
 ૯. જ. કિ. સંમત થતું.
 ધરિત્યાસ ૧. [સં.] ડું. આસો માસ; કીર્તિથી
 વર્ણનો બારમો અને ચૈત્રી વર્ણનો સાતમો
 મહિનો. એની પૂનમ અગિની નક્ષત્રમાં
 હોવાથી એને આગિન કહે છે. જાર અદિલ
 માંહેનો ત્વષ્ટા નામનો આદિલ આ મન્વંતરમાં
 દર વરસે આ મહિનામાં સૂર્યમંડળનો અધિપતિ
 બનતો હોવાનું મનાય છે.
 ૨. ડું. (પુરાણ) કિતમ નામના મનુનો એ
 નામનો દીકરો.
 ૩. ડું. (પુરાણ) કિતાનપાદ વંશના મુવપુત્ર
 વત્સરને સ્વર્ગથી ચેલ્યા છે માંહેનો ત્રીજો દીકરો.
 ૪. ડું. (અગ્નિવેદ) સૂર્યની સામન એટલે
 અપનમસન પ્રમાણે મહુત્તરી તુષા રાશિ.
 ૫. જ. (સંગીત) જ્યોત્વનું એક તાન; વજ્ર
 મામમાં વજ્ર અને પંચમ હોવાથી યતુ એક
 તાન.
 ૬. જ. ખોરાક; જાન.
 ધરિત્યાસ ડું. અગ્નેશના પત્નિમા મંડલનું
 સાત અને આઠ સૂક્ત રચનાર અગ્નિ.
 ધરિત્યાસ ડું. (પુરાણ) શાસ્ત્રના કીપ મહિના
 એક જાતના હોલે.
 ધરિત્યાસ [સં. હમ (અમ)] જિ. આણુ દેહવામાં
 દોષિવાર.
 ધરિત્યાસ [સં. હમ (અમ)] જિ. હમજવાળું.
 ધરિત્યાસ ૧. ડું. (પુરાણ) એ નામનો એક
 અગ્નિ.
 ૨. જ. એ નામના અગ્નિનું મૂળ.
 ધરિત્યાસ ૧. [સં. ધરિક] જી. એક જાતની
 સેરડી.
 ૨. જી. કસડો; હલો.
 ૩. જી. તણખડું; તણ.
 ૪. જી. તીર; જાણ.
 ૫. જી. નામુરમાં મુકસી અને પેશાબ કરવા
 માટે વપરાતી સળી; પ્રેમણી.
 ૬. જી. પીછી.
 ૭. જી. સડું; કળ.
 ૮. જી. સોનું પીમણું કે નહિ તે જોવાની
 નાની લાકડી અથવા સળિયો.
 ૯. જી. હાથીની આંખનો ડોળો.
 ધરિત્યાસ ૧. [સં.] ડું. અગ્નિ.
 ૨. જિ. જ્યાં આવવાના સ્વભાવવાળું; અમનશીલ.
 ધરિત્યાસ ડું. (પુરાણ) મંગાદારે રેનારો એક
 જાણવા. એણે સિખડીને પુરુષત્વ મળવા માટે
 મંધર્વની પ્રાર્થના કરવાનું કહ્યું હતું.

કપીકા સી. દોરડીની એક જાત.

કપુ ૧. [સં.] પું. (અણ્) ઉત્ક્રમણાઃ
વિદ્યેભિતિનું એક પ્રમાણ; ૧ - કોટિભ્યાઃ
'વર્ડ સાધન'. કોઈ પણ વર્ણમાં એક જ્યા
દોરવાથી તે વર્ણના બે વિભાગ થશે.
તેમાંના નાના જટલિભાગમાં તે જ્યાની બે
ઉંચાઈ આવે તે ઉંચાઈ અને વર્ણની
જિલ્લાનું ગુણોત્તર તે કપુ. આ વર્ણમાં વક્ર

જ્યા છે. તેની
નાના જટલિભાગમાં
ઉંચાઈ હક છે અને
જવ જિલ્લા છે.
તેમાં હકઃ જવ
આ ગુણોત્તર કપુ

અથવા 'વર્ડ સાધન' કહેવાય. એમાં

જિલ્લાને એકમ લઈએ તો જવ એ જ જવ

ખૂણાની 'કોસાધન' કહેવાય અને ૧ - $\frac{\text{જવ}}{\text{જવ}}$

$\frac{\text{જવ} - \text{જવ}}{\text{જવ}} = \frac{\text{જવ} - \text{જવ}}{\text{જવ}} = \frac{\text{જવ}}{\text{જવ}}$ એ જ જવ

ખૂણાની કપુ અથવા 'વર્ડ સાધન' થાય.

૨. પું. ખંચની સંખ્યા.

૩. પું. બાણ; શર; તીર.

ખજ તોમર અગ્નિજન આશુન વિશિષ્ટ શિલીમુખ ખાન;
કા માર્ગે નાશાય કપુ પતી સોસન પ્રાન.
પિતૃભક્તપુરોષ

૪. પું. વેદમાં વપરાયેલું રહનું એક નામ.

૫. પું. સીધી લીટી.

૬. પું. સોમપત.

કપુક ૧. [સં. કપુ (બાણ) + ક (વર્ણ)]
પું. એક જાતનું બાણ.

૨. જ. સખ્ય અમેરિકનું એક જાતનું પ્રાણી.

કપુકર ૧. [સં. કપુ (બાણ) + કર (કરનાર)] પું. તીર બનાવનાર માણસ બાણ
બનાવનાર કરીગર.

૨. પું. (જૈન) જવણ સમુદ પત્તી આવેલો
ચાર લાખ જોજન પહોળો એ નામનો પર્વત.

કપુકૃત ૧. પું. બાણ બનાવનાર કરીગર.

૨. [સં. કપુ (તીર) + કૃત (કરનાર)]
પું. રહ. બાણની પેઠે ઉતાવળે કામ કરનાર
હોવાથી તેને કપુકૃત કહે છે.

કપુમતિ [સં. કપુ (બાણ) + મતિ (માત્ર)]
જી. તીર જેવી સીધી ચાલ; અભુમતિ.

કપુધર ૧. [સં. કપુ (બાણ) + ધર (ધરનાર)] પું. બાણધારી.

૨. જિ. બાણ રાખનાર; ધનુષધારી.

કપુધિ ૧. [સં. કપુ (બાણ) + ધિ (વાસ)] પું. બાણ રાખવાની કોમળી; બાણ;
વૃક્ષ; નિખંચ.

કપાસંજ તનીર અને કપુધિ વૃક્ષ નિખંચ,
બાણમાં અથવા બાણ અન્યથા પૌંડ્ર કેવ.

પિતૃભક્તપુરોષ

૨. પું. રહ સિવ.

કપુધિમત [સં. કપુ (બાણ) + ધિ (વાસ) + મત (માત્ર)] પું. રહ સિવ.
ખાં ઉપર બાણનું બાણ રાખી બાકોનું રક્ષણ
કરતા હોવાથી તે કપુધિમત કહેવાય છે.

કપુપ પું. એ નામનો એક અમુર.

કપુપાત પું. (પુરાણ) દનનો એ નામનો દીકરો.

કપુપાતતીર્થ [સં. કપુ (બાણ) + પાત (પાડે તે) + તીર્થ (જગ્યા)] જ. (પુરાણ)
પરશુરામનું કિલ્લું કેટલાકે પરશુરામે સ્થાપિત
પર્વતની ટોચ ઉપરથી સમુદમાં તીર ફેંકી
ઉત્પન્ન થયેલી જમીન.

કપુપુષ્પા [સં. કપુ (બાણ) + પુષ્પ (ફૂલ)
+ આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)] જી. એ નામની
એક વનસ્પતિ. તેમાં ફૂલ તીર જેવાં અસ્પૃશ્યતાં
હોવાથી તે કપુપુષ્પા કહેવાય છે.

કપુપુંખા જી. એક જાતનું ઝાડ.

કપુમત ૧. [સં. કપુ (બાણ) + મત (માત્ર)] પું. રહ. પર્ણ બાણ ધારણ કરનાર
હોવાથી તે કપુમત કહેવાય છે.

૨. જિ. બાણધારી; તીર રાખનાર.

કપુમાન ૧ [સં. કપુ (તીર) + માન (માન)] પું. બાણધારી; તીરદાન.

૨. પું. (પુરાણ) સોમવંદી વદનુગમાં ચરેલા
સાવત્ર કુળના દેવજવાને કંસાવતી નામની
સ્ત્રીથી ચરેલ બીજો દીકરો.

કપુવિદ્યેષ [સં. કપુ (બાણ) + વિ (વધારે)
+ દ્યેષ (ફેંકે)] પું. બાણ ફેંકવા માટેની
જમીન; તીર ફેંકનાર પાનેની દોડસો લાખ
જેટલી જમીન.

કપુચ્છિમંડ [સં. કપુ (બાણ) + ચિ (ચક્ષુ)
+ મંડ (ભાગ) + આ (નારીબલિતો પ્રત્યય)]
જ. એ નામનું એક નક્ષત્ર.

કપુપક્ષ [સં.] પું. કિલ્લાના ક્ષેત્ર ઉપર રખાતી
એક જાતની તોપ.

કપેવક [સં.] પું. ચતુર્વેદનો પેલો અધ્યાય.

કાકકંક [કાક (પ્રેમ) + કંક (લવ)]
પું. પ્રેમનું અમન; કાક કરવાની ટેવ.

કાકૃતિ [સં.] જી. મા; જનેતા.

કષ્ટ ૧. [સં. કષ્ટ (કષ્ટ) + ત (એક)]

પું. કષ્ટેલી ચીજ.

૨. પું. કષ્ટર; પ્રભુ.

૩. પું. કુળદેવ; કષ્ટર.

૪. પું. (પિંગળ) તમણ, ચાર નમણ અને
બે લખ મળી સતર અક્ષરનો અલ્પાંશી
જાતનો એક સમસ્ત વર્ણમેળ છે.

૫. પું. કષ્ટી; પતિ.

સુરદ મિત્ર વલ્લભ સખા દલિત કષ્ટ પ્રિય પ્રાણ;
હરિ પ્રીતમથી હે કુપરી ન હર અકાસ્ય માન.
પિતૃભક્તપુરોષ

૬. પું. (ગણિત) ધારેલી સંખ્યા; જે રાશિ
કે પરિમાણ ધારીને ગણિત કરવામાં આવ્યું હોય
અથવા જે રાશિ કે પરિમાણની જરૂર હોય તે.
૭. પું. મિત્ર; દોસ્ત.

૮. પું. ૫૦

૯. પું. વિષકનું એક નામ. પરમાનંદરૂપ સૌને
પ્રિય છે તેથી તેઓ કષ્ટ છે. તે વચ્ચે પૂજ્ય
છે તેથી જ કષ્ટ કહેવાય છે.

૧૦. પું. સિવ.

૧૧. પું. સત્તા; અધિકાર; દુઃખ.

૧૨. જ. અમિતોષ; સાઓક્ત અમિમાં સવારસાંજ
થતો દોષ.

૧૩. જ. કષ્ટા.

૧૪. જ. કષ્ટ

૧૫. જ. અંરેકાનું ઝાડ.

૧૬. જ. કામગના કષ્ટાણનું એક અંગ; ધર્મના
સમવાય પ્રમાણે કામગમાં કષ્ટવામાં આવતા
જુદા જુદા રાખો. તે કામગની ઉપરની
કોઈ વચમાં કષ્ટાય છે. જેમકે, કડ, કડથીહરિ,
જવ જિનેદ, જવ બજરંગ.

૧૭. જ. ધર્મકર્મ; પવિત્ર કામ.

૧૮. જ. ધર્મમાં મહા.

૧૯. જ. પવિત્ર વિધિ; સંપ્રદર.

૨૦. જ. વાનું ફળ.

૨૧. જ. સાત પ્રકાર માંહેની એક કિચાશક્તિ.
સાત કિચાશક્તિ: ૧. કષ્ટ, ૨. પૂર્વ, ૩. સ્વાધ્યાય,
૪. જપ, ૫. પૂજા, ૬. તપ, ૭. દાન.

૨૨. જ. સાબિત કરવાની આગત.

૨૩. જ. કિતા; બહુ; કષ્ટાણ.

૨૪. જિ. અનુકૂળ; કાવે તેવું.

૨૫. જિ. અદરસકર પામેલ.

૨૬. જિ. કષ્ટવા જેવું.

૨૭. જિ. કષ્ટેલું; કષ્ટેલું

૨૮. જિ. (ગણિત) કલ્પેસ.

૨૯. જિ. કૃપાળુ; માયાળુ; મહેરબાન.

૩૦. જિ. પ્રિય; વહાલું.

૩૧. જિ. પ્રેમી; પ્રેમ કરનાર.

૩૨. જિ. મનુર કરેલ.

૩૩. [સં. ઇષ્ટ (ઈષ્ટ) + ઇષ્ટ (ઈષ્ટ) + ઇષ્ટ (ઈષ્ટ)] જિ. ઇષ્ટ
ઈષ્ટી પૂજ્ય.

૩૪. જિ. ઇષ્ટી મોઝ.

૩૫. જિ. સંતોષિત.

૩૬. જિ. સાચું ખરું.

૩૭. જિ. કિતકરક; એવરકર.

છટ્ઠર્મ ૧. [સં. છટ (છટ) + ઇર્મ (ઈર્મ)] જ. (અધિત) ધારેલી સંખ્યા
ઉપરથી કરાતી અધિકારી; કદિમત આંકો ભઈ
દાખલો મધ્યમે તે.

૨. જ. ઇર્મ કામ.

૩. જ. સાઈ કામ; યોગ્ય કાર્ય.

છટ્ઠસ્તવ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + ઇ (ઈષ્ટ) + સ્તવ (ઈષ્ટ)] જુ. ઇર્મનો ચાંભલો.

છટ્ઠા ૧. [સં.] જી. ઇર્મ.

૨. જી. વાસ્તુમાં કરાતો ઇર્મ; વાસ્તુવાન.

૩. જી. સેવ.

૪. જી. હોમની વેદી કરવામાં વપરાતી ઇર્મ.

છટ્ઠકાકાર [સં. છટ (ઈષ્ટ) + આકાર (ઈષ્ટ)] જિ. ઇર્મના આકારનું.

છટ્ઠકાચુલ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + ચુલ (ઈષ્ટ)] જ. ઇર્મનું ધર.

છટ્ઠકાપથ ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + પથ (ઈષ્ટ)] જુ. ઇર્મથી જનલેલ માર્ગ.

૨. જ. એક સુગંધી મૂળ; સુગંધી વાળો;
ભામલજક વીરલ મૂળ.

છટ્ઠકાપાક [સં. છટ (ઈષ્ટ) + પાક (ઈષ્ટ)] જી. ઇર્મ પાકવાની જાડી.

છટ્ઠકારાશિ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + રાશિ (ઈષ્ટ)] જુ. ઇર્મનો દમલો.

છટ્ઠકાળ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + કાળ (ઈષ્ટ)] જુ. (અધિત) દિવસ એટલે જગ
જાતાવનાર અધિતમાં સારો વખત.

છટ્ઠકૃતિ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + કૃતિ (ઈષ્ટ)] જી. (અધિત) ધારેલી સંખ્યાનો વર્ગ જેમકે,
૩^૨ = ૯, ૪^૨ = ૧૬.

છટ્ઠકૃષિ ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + કૃષિ (ઈષ્ટ) + ઇર્મ (ઈષ્ટ)] જી. સુમંધ.

૨. જી. સુમંધી ઓળ.

૩. જ. રેલી.

૪. જિ. સારી મેધવાળું.

છટ્ઠકુરુ ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + કુરુ (ઈષ્ટ)] જુ. કુગકુરુ વંશપરંપરાથી નહી
રેલ કુરુજનો મોર.

૨. જુ. જેની ઉપર આસ્થા બેડી હોય તે કુરુ;
પૂજ્ય કુરુ.

છટ્ઠકૃષિ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + કૃષિ (ઈષ્ટ)] જી. (અધિત) અધિકાર ધારેલ વખત.

છટ્ઠજન [સં. છટ (ઈષ્ટ) + જન (ઈષ્ટ)] જુ. જ. વહાલુ માણસ.

છટ્ઠતમ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + તમ (ઈષ્ટ) + સૌથી (ઈષ્ટ)] જિ. સૌથી વધારે વહાલું અત્યંત મિત્ર.

છટ્ઠતર [સં. છટ (ઈષ્ટ) + તર (ઈષ્ટ) + અત્યંત (ઈષ્ટ)] જિ. વધારે વહાલું.

છટ્ઠા ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + ઇર્મ (ઈષ્ટ)] જી. અધિકારી.

૨. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + ઇર્મ (ઈષ્ટ)] જી. આર્થિક; મિત્રતા; દોસ્તી.

૩. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + ઇર્મ (ઈષ્ટ)] જી. માન; પૂજા.

૪. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + ઇર્મ (ઈષ્ટ)] જી. મોક્ષતા; સાવધતા.

છટ્ઠવ ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + વ (ઈષ્ટ)] જ. અધિકાર બેડું હોવાપણું.

૨. જ. (અધિકાર) અધિકારી વિષય હોવાપણું.

૩. જ. આર્થિક; દોસ્તી; મિત્રતા.

છટ્ઠ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + ઇ (ઈષ્ટ)] જિ. અધિકારી આપનાર; મનમાંથી રજા દેનાર.

છટ્ઠર્મ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + ઇર્મ (ઈષ્ટ)] જ. અધિકારી વસ્તુ બેડાપણું.

છટ્ઠકુલ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + કુલ (ઈષ્ટ)] જી. વહાલના સોમન મિત્ર માણસના સમ.

છટ્ઠિવ ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + વ (ઈષ્ટ)] જુ. કુગદેવ.

૨. જુ. મનમતો દેવ; જેની ઉપર આસ્થા બેડી હોય તે દેવ.

૩. જુ. મંત્રતંત્રથી ઉપાસેલ દેવ.

છટ્ઠેવતા ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + વેતા (ઈષ્ટ)] જુ. જી. આસ્થા બેડી હોય તે દેવ.

૨. જુ. જી. કુગદેવ.

૩. જુ. જી. મંત્રતંત્રથી ઉપાસેલ દેવ.

છટ્ઠેવી ૧. જી. આસ્થા બેડી હોય જેની દેવી.

૨. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + વેવી (ઈષ્ટ)] જી. કુગદેવી.

૩. જી. મંત્રતંત્રથી ઉપાસેલ દેવી.

૪. જી. વહાલી દેવી.

છટ્ઠેશ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + શ (ઈષ્ટ)] જુ. વહાલો દેશ; પ્રિયભૂમિ.

છટ્ઠપક [સં. છટ (ઈષ્ટ) + પક (ઈષ્ટ)] જ. મોક્ષ દરજ્જો.

છટ્ઠપાક [સં. છટ (ઈષ્ટ) + પાક (ઈષ્ટ)] જુ. ઇર્મનો બહો; નીચાડો.

છટ્ઠપ્રયોગ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + પ્રયોગ (ઈષ્ટ)] જુ. (અધિકાર) સંસ્કાર એટલે
આધિકારના નિયમ મુજબ કરેલ ઉપયોગ.

છટ્ઠપ્રયોગ ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + પ્રયોગ (ઈષ્ટ) + ઇ (ઈષ્ટ)] જુ. પુરુષોત્તમનાં
હાથર માંહેનું એક નામ.

૨. જુ. વિષ્ણુ.

૩. જિ. કિતવચન કોનાર.

છટ્ઠપિષ્ટ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + પિષ્ટ (ઈષ્ટ)] જ. (અધિકાર) અધિકારી સંખ્યા.

છટ્ઠમિત્ર ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + મિત્ર (ઈષ્ટ)] જુ. મિત્ર દોસ્ત.

૨. જુ. કિત કોનાર વાલી.

છટ્ઠમૂર્તિ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + મૂર્તિ (ઈષ્ટ)] જી. પૂજવાની મૂર્તિ.

છટ્ઠયદિ જી. (અધિકાર) કામ પછી કોઈ પણ
વખતે સરજ અધિકારી (અધિકારી સર્વ) ના
જેટલા અંત આત્મો હોય તેની પુજા કરવાની
અથવા ઉપસા હાથમાંથી પૂજી ઉપર દોસ્તા
સંખ્યાથી ઉપાસા (એવર) રૂઝુ બાદ
કરવાથી જે રહે તે.

છટ્ઠ ૧. જી. અસહના અસિરિઅન સોઠમાં
કર્તી પૂજા મળતી એ નામની દેવી.

૨. જી. ખિસ્તી લોકનો એક તહેવાર. આ
તહેવાર ખિસ્તીના સજવનની વાલગીરી
માટે ઉજવાય છે. માર્ગની રૂઝુ તારીખ
પછીની પૂજા પછીનો પહેલો રવિવાર મોટો
દિવસ મનાય છે.

છટ્ઠરાશિ ૧. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + રાશિ (ઈષ્ટ)] જી. (અધિકાર) આક પદ (ઈર્મ)
આવે એવો દાખલો; પંચરાશિથી વધારે
૫૬ (ઈર્મ) વાળો કિસાબ.

૨. [સં. છટ (ઈષ્ટ) + રાશિ (ઈર્મ)] જી. (અધિકાર) એક કે એ જવાબ ધારીને તે
ઉપરથી સાચો જવાબ સોધી કદવાની રીત;
કદેલી સંખ્યા ઉપરથી ખરો ઉત્તર કદવાની
રીત તે જે જાતની છે એવડી છટ્ઠરાશિ,
જેમાં એક ખોટો જવાબ ધારવાનો હોય અને
બેવડી છટ્ઠરાશિ, જેમાં બે ખોટા જવાબ
ધારવાના હોય.

છટ્ઠરૂપ [સં. છટ (ઈષ્ટ) + રૂપ (ઈષ્ટ)] જ. પ્રિય લાગે એવું સ્વરૂપ.

છપ્પલિંગ [સં. છટ (પ્રવેશ) + લિંગ (મહાદેવી મૂર્તિ)] ન. પૂજનું શિવલિંગ.

છપ્પલિયોગ [સં. છટ (પ્રિય) + વિયોગ (લુપ્ત પાડું તે)] કું. કોઈ મનમમતી ચીજ જતી રહેવી તે.

છપ્પલિયોગ આર્તધ્યાન [સં. છટ (પ્રિય) + વિયોગ (લુપ્ત પાડું તે) + આર્ત (કુખી) + ધ્યાન (વિચાર)] ન. (જૈન) આર્તધ્યાનના એટલે દુઃખપર વિચારના ચાર મહેનો બીજો પ્રકાર; કોઈ મનમમતી ચીજ જતી રહે ત્યારે તે માટે થતી ચિંતા.

છટ્ટસાધન [સં. છટ (છપ્પેલું) + સાધન (ઉપાય)] ન. છપ્પેલી ચીજ મેળવવા માટેનો ઉપાય.

છટ્ટસાધનતા [સં. છટ (છપ્પેલું) + સાધન (ઉપાય) + તા (પણું)] જો. છપ્પેલી ચીજ મેળવવા સાધન હોવાપણું.

છટ્ટસાધનત્વ [સં. છટ (છપ્પેલું) + સાધન (ઉપાય) + ત્વ (પણું)] ન. ખારેલી વસ્તુ મેળવવાનો ઉપાય.

છટ્ટસામીપ્ય [સં. છટ (છપ્પેલું) + સામીપ્ય (પાસે હોવાપણું)] ન. ખારેલી ચીજની પાસે જઈ પહોંચવાની શક્તિ.

છટ્ટસિદ્ધિ [સં. છટ (છપ્પેલું) + સિદ્ધિ (જી મેળવવાપણું)] જો. જ્યાં માહેની એક મહાસિદ્ધિ; હસપ્રાપ્તિ; ખારેલું કામ પાર પાડું તે.

છટ્ટસિદ્ધિમય [સં. છટ (છપ્પેલું) + સિદ્ધિ (મેળવવાપણું) + મય (આખાર)] નિ. ખારેલ હળ આપનાર.

છટ્ટકુતિ જો. (મણિત) કોઈ પશુ વખતે સૂઈ જિઆ પછી અહોરાત્રજ (અર્ધનિશ્ચય) ના જોટલા અંશ તે આત્મો હોય તેની ગુણ્ય કરણીવ બના.

છટ્ટ ૧. જો. ખીજડીનું કાઠ.
૨. [સં. છટ (જાણું) + ણ (નારીજાતિનો પ્રલય)] જો. જોડ; પત્ની.

છટ્ટ નયિત્વ વચ્ચલા પ્રિયા પ્રેમસી હોય; હજુ સમ પ્રભુમિતી કાનને અન્ન ન દેખી કોય.

છટ્ટાક્ષર્યા જો. દિવસ રાત સરખાં હોય તે દિવસે જાયાકર્ણ જેવી નિભાવાળા લઘુગોળમાં દૂર્ભંડકની સપાટીમાં રહેલી અક્ષર્યા.

છટ્ટચાર [સં. છટ (પ્રિય) + ચાર (રીતમાત)] કું. મમે તેવું જાન; પસદ પો તેવી રીતમાત.

છટ્ટધિ કું. પાણિનના આકરણનો એ નામનો,

એક રાજસમૂહ.

છટ્ટાનિષ્ઠ [સં. છટ (પ્રિય) + અનિષ્ઠ (ન મમે તેવું)] નિ. સાદનરમુ; પ્રિય અને અપ્રિય.

છટ્ટાનિષ્ઠતા [સં. છટ (પ્રિય) + અનિષ્ઠ (અપ્રિય) + તા (પણું)] જો. સાદ કે અરાજ હોવું તે.

છટ્ટાનિષ્ઠપ્રદર્શન [સં. છટ (મમે તેવું) + અનિષ્ઠ (અપ્રિય) + પ્રદર્શન (દેખાવ)] ન. સાદ અને અરાજ બંને બતાવવાપણું.

છટ્ટાનિષ્ઠમય [સં. છટ (પ્રિય) + અનિષ્ઠ (અપ્રિય) + મય (આખાર)] નિ. સાદ અને મહા બનાવોથી ભરપૂર.

છટ્ટાપડી (છટ્ટાપડી) [અં. રટોપર] જો. બારીબારણાને જાય કે ઉધાકું સાંપવાનું સાધન.

છટ્ટાપતિ ૧. [સં. છટ (છપ્પેલું) + આપતિ (મેળવવાપણું)] જો. છપ્પેલ વસ્તુ મળવી તે.
૨. જો. (ન્યાય) વિરુદ્ધ પક્ષ તરફથી કરાવું અનુકૂળ કામ અથવા ફાળ તેમજ વાદ કરનારથી એવું વાજબ બોલાઈ જાય કે જે તેના સામાવાગાને અનુકૂળ થાય.

૩. જો. સ્થળ થઈ સહે તેવું સંકટ; કોમરી સાથે એવી આકૃત.

છટ્ટાપૂર્ત [સં. છટ (દિકાશ) + પૂર્ત (પૂરવું કામ)] ન. ધર્માદાન અને લોભકિતનાં કામ. જેમાં કે, વાન, દૂધ, ખોદવવાં, દેવમંદિર, ધર્મસાળા, દવાખાનાં બંધાવવાં, સદાચર આપણું, વેદના પાઠ કરવા અને કરાવવા, વાપામ કરવા કે કરાવવા અને પરોણાચારી કરવી.

છટ્ટાપૂર્ત અનેક આકરી જ્યાં, કોમે સુખી હોને, એ કુરવે જી મોપી જમી મજુઓ પોતે પસંદકોને

છટ્ટાપૂર્તન્યાસ [સં. છટ (કમલાશ) + પૂર્ત (પૂરવું કામ) + ન્યાસ (ચિહ્ન)] કું. ખેસતી સરથા.

છટ્ટાપૂર્તિ [સં. છટ (દિકાશ) + આપૂર્તિ (સંતોષ)] જો. ધર્માદાનું કામ સંપાદવતું કાર્ય; છટ્ટાપૂર્ત.

છટ્ટાપૂર્તિન્યાસ [સં. છટ (દિકાશ) + આપૂર્તિ (સંતોષ) + ન્યાસ (ચિહ્ન)] કું. ધર્માદા સંસ્થા; છટ્ટાપૂર્તન્યાસ.

છટ્ટાર્થ ૧. [સં. છટ (છપ્પેલું) + અર્થ (ચીજ)] કું. છપ્પેલી વસ્તુ.
૨. કું. મનપસદ અર્થ.

છટ્ટાર્થની ઉપલબ્ધિ માટે અપરિચિત હેતુની ઉપલબ્ધિ સાધસ કરે છે.

છટ્ટાર્થપ્રાપ્તિ [સં. છટ (છપ્પેલું) + અર્થ (ચીજ) + પ્રાપ્તિ (મેળવવાપણું)] જો. છપ્પેલી વસ્તુ મળવી તે.

છટ્ટાર્થસિદ્ધિ [સં. છટ (છપ્પેલું) + અર્થ (ચીજ) + સિદ્ધિ (મેળવવાપણું)] જો. છપ્પેલ વસ્તુ મેળવવાપણું.

છટ્ટાર્થ ૧. કું. એ નામનો એક રાજ.
૨. કું. પસદ પડે એવો ઘોડો.
૩. [સં. છટ (પ્રિય) + અર્થ (ઘોડો)] નિ. જેને ઘોડો મમે એવું.

છટ્ટાર્થા જો. (મણિત) કોઈ પશુ વખતે સૂઈ જિઆ પછી અહોરાત્રજ (અર્ધનિશ્ચય) ના જોટલા અંશ તે આત્મો હોય તેની ગુણ્ય કરણીવ બના.

છટ્ટાર્થ ૧. [સં. છટ (પ્રવેશ) + અર્થ (ચીજ)] કું. પ્રવેશનો કામ.

છટ્ટિ ૧. [સં. છટ (છપ્પેલું)] જો. અભિલાષ; કમળ.

૨. જો. અમાસને દિવસે કરાવું કાંદ.
૩. જો. આમનય.
૪. જો. છપ્પેલી ચીજ.
૫. જો. એકાએક કામચૂં; આવેલ.
૬. જો. મેળવવા એકતત કરવાપણું.

૭. [સં. છટ (પક્ષ ભવો)] જો. ધર; કલન; હોમ.

૮. જો. વરમાં માખણ અથવા વંચેરની આકૃતિ.
૯. જો. વિધિ; કિયા; પૂજા.
૧૦. જો. (આકરણ) વિવેચનવાળી દીકાનાં અથવા અસહના સાત્કારોએ રમેલ પુસ્તકમાં ન હોય એવો નિયમ.

છટ્ટિકા ૧. [સં.] જો. ઈંટ; છટ્ટા.

૨. જો. વેદી અથવા માટે વપરાતી ઈંટ.
છટ્ટિકાકિયાજન [સં. છટ્ટિકા (ઈંટ) + અકિ (વગેરે) + જાનન (કામ પામવાપણું)] ન. (સિલ્પ) એકા અદિની એ નામની એક જગા.

છટ્ટિકાપથ ૧. [સં. છટ્ટિકા (ઈંટ) + પથ (સસ્તે)] કું. ઈંટનો બનાવેલો રસ્તો.
૨. કું. સુમધી લામળજક; વીરણ મૂળ.

છટ્ટિકાપથિક ન. સુમધી વાળો.

છટ્ટિકાજા ૧. [સં. છટ્ટિકા (ઈંટ) + જાલા (દેખાવું)] કું. ઈંટના આકારનો ધન.
એ ધન પદાર્થનાં જામે પસાં કારણુ ચોખ્ખાનાં બનેલાં હોય તેને છટ્ટિકાજા કહે છે.

૨. નિ. ઈંટના જેવું.

ધર્મિકાચંદ્ર [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ચંદ્ર (સામન)] ન. ગેંધકું જાણ કરવાની રીતઃ જમીનમાં મોળ આપે કરી તેમાં એક સોરે મૂકું. વચમાં આપવાથી એક ધર્મ તેના ઉપર મૂકવી. ધર્મના આપ ઉપર એક આંખની ચીકણી માટીની પાળ કરવી. પછી ધર્મના આપમાં પાણી મૂકી તે ઉપર મલમલનું કપડું ફાંકું. તે કપડા ઉપર આમલસારો મુક કરેલો મંથન નાખવો. કપડાના છેડા ફાળા તે રીતે ઉપર સોરે ઉંચું ફાંકું. પાળ અને સોરના કાંપને માટીથી છાદી સાંધા બધ કરી સોરના ઉપર આપમાં છાદ્યું સગમવામાં. વધુ અગ્નિ આપવો નહિ.

ધર્મિકા ૧. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મ (ધર્મ કરવું)] પુ. દેલ; રાક્ષસ; અનુર. તે યજ્ઞનાં અલિધાન ચોરી આર્ષ જાણ માટે તે ધર્મિકા કહેવાય છે.

૨. પુ. મોલિયો માણસ.

ધર્મિકા ૧. પુ. દેવનો દુરમન.

૨. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મ (ધર્મ કરવું)] પુ. રાક્ષસ; દેલ. તે યજ્ઞમાં દેવને આપેલાં અલિધાન ચોરી આર્ષ જાણ છે.

ધર્મિકા ૨. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મ (ધર્મ કરવું)] ન. યજ્ઞમાં દોષવાનું અનાર.

ધર્મિકા ૩. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મ (ધર્મ કરવું)] પુ. માર.

ધર્મિકા ૪. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મ (ધર્મ કરવું)] પુ. દેલ; રાક્ષસ.

ધર્મિકા ૫. [અ. રિટક (લાકડી)] જો. રિટક; સળ.

૨. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મ (ધર્મ કરવું)] નિ. કમ્પાણ કરનાર.

૩. નિ. લાકડું કમ્પનાર.

૪. નિ. યજ્ઞ કરનાર.

ધર્મિકા ૬. [અ. રિટક] જો. લાકડી.

ધર્મિકા ૭. ન. એ નામનો એક યજ્ઞ.

૨. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મ (ધર્મ કરવું)] નિ. કમ્પાણ પ્રમાણે કરેલ.

ધર્મિકા ૮. પુ. એ નામની એક રમત. તેમાં ચોસા આનાં દોષ અને એ આણુપ આર ચાર કાંકરી લઈ રમે. ચાર કોડીથી લઈ નખાણ. દાવ પ્રમાણે કાંકરી દસથી ચોસા આનાં અંદર ફેરવી કાંકરીને પકડવી પડે. જે વેસો કાંકરી પકડવી છે તે જીત્યો ગણાય.

ધર્મિકાસન [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. કૃષ્ણદેવનું પૂજન; દેવતાની પૂજ.

ધર્મિકાસના [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] જો. ધર્મિકા પૂજ.

ધર્મિકાસન [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. ધર્મિકામાં વખતે ધર્મિકા કરવો.

ધર્મિકા [સં.] ન. સૌથી વધારે એવો અર્થ જાણવો પ્રત્યક્ષ; મેટાવાચક પ્રત્યક્ષ એમકે, મેટ, વરિક, ધર્મિક, ધર્મિક ને ધર્મ પ્રત્યક્ષ જાણતાં પહેલાં છેડાનો સ્વર, ને છેડે વ્યંજન દોષ તો અનુચિત સ્વર સાથે તે વ્યંજન કોડી જાય છે. જેમકે, લઘુ, લઘીયસ, લઘી.

ધર્મિકા પુ. સિંહ; કાંકર; મહાલ.

ધર્મિકા [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] નિ. કમ્પાણ રાખનાર કમ્પાણ.

ધર્મિકાસાર પુ. મોપડીનો ટૂંક સાર.

ધર્મિકા ૧. [સં.] પુ. કામલ.

૨. પુ. જતું તે; મમન.

૩. પુ. રસ્તો; માર્ગ.

૪. પુ. વસતિ ગણ.

ધર્મિકાસાર ન. અમલ મોઝી સાખાનું નામ

ધર્મિકા ૧. [સં.] પુ. ધર્મ; વાણ

૨. નિ. કમ્પાણ; વેગી.

ધર્મિકા [સં.] પુ. વસતિ ગણ.

ધર્મિકા ૧. [સં.] પુ. આચાર; ઉપદેશ આજ્ઞા

માણસ.

૨. પુ. ધર્મગુરુ.

ધર્મિકાસન [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. ધર્મિકા

ધર્મિકા ૧. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. તીર ફેંકવાની વિદ્યા; ધર્મિકા

ધર્મિકા ૨. ન. બાણ.

ધર્મિકાસાર [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] નિ. બાણ જેવું સીધું; સરળ.

ધર્મિકાસ ૧. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. તીર ફેંકવાની વિદ્યા; ધર્મિકા

૨. ન. ધર્મ.

ધર્મિકાસાર [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] નિ. બાણ જેવું સીધું; સરળ.

ધર્મિકાસ ૧. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. તીર ફેંકવાની વિદ્યા; ધર્મિકા

૨. ન. ધર્મ.

ધર્મિકાસાર [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] નિ. બાણ જેવું સીધું; સરળ.

ધર્મિકાસ ૧. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. તીર ફેંકવાની વિદ્યા; ધર્મિકા

૨. ન. ધર્મ.

ધર્મિકાસાર [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] નિ. બાણ જેવું સીધું; સરળ.

ધર્મિકાસ ૧. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. તીર ફેંકવાની વિદ્યા; ધર્મિકા

૨. ન. ધર્મ.

ધર્મિકાસાર [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] નિ. બાણ જેવું સીધું; સરળ.

ધર્મિકાસ ૧. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. તીર ફેંકવાની વિદ્યા; ધર્મિકા

૨. ન. (ધર્મ) વિષ; ઝેર.

૩. [સં. ધર્મ] ન. (ધર્મ) આ.

ધર્મિકાસાર [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] નિ. બાણ જેવું સીધું; સરળ.

ધર્મિકાસ ૧. [સં. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] ન. તીર ફેંકવાની વિદ્યા; ધર્મિકા

ધર્મિકા ૧. [અ. ધર્મ] પુ. કમલિકા; વિષભોજની કમ્પાણી થતો મનનો ફેરફાર.

૨. પુ. વેલક; અવેશ.

૩. પુ. પ્રેમ; સ્નેહ.

ધર્મિકાસાર ૧. [ધિ. ધર્મ (ધર્મ) + ધર્મિકા (ધર્મ)] નિ. અટક; આટલા માપનું.

૨. ન. બાળી રીતે.

ધર્મિકાસાર [ધ.] પુ. સિંહ; આદ્યાક.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] જો. પૂજ; મિલકત.

ધર્મિકાસાર ૧. પુ. (ધર્મિકા) ઉરોરણી.

૨. પુ. મોળ અંટાવાળી ચીજ.

ધર્મિકાસાર કરાવવું = (૧) કોઈનું મનન જમાવી

દેવું. (૨) પેશ ફેરવવો.

૩. પુ. આંધ; દાન.

૪. પુ. પેશ.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] પુ. ધર્મિકા.

ધર્મિકાસાર [ધિ.] ન. અંટાવાળી ચીજ.

ધર્મિકાસાર ૧. [અ. ધર્મિકાસાર] જો. ધર્મિકા; ઉદાહરણ.

૨. જો. મિલકત; ઉપમા.

૩. જો. રૂઢિચુસ્ત; બાળા સંપ્રદાય.

૪. જો. રૂઢિ પ્રમાણે બોલવું તે.

૫. જો. વિવેક; સમ્મતા.

૬. જો. વિવેકવાળું બાણ.

૭. જો. શિરસ્તો; ધર્મ વખતથી માલો

અવતો રિવાજ.

૮. જો. સરખાવવું; મળવું આવવું તે.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ધર્મિકાસાર [અ. ધર્મિકાસાર] ન. વિવેક; સમ્મતા.

ઇસપનીતિ [ઇસપ (યોગ દેશનો એ નામનો વાતો હોનાર) + નીતિ (સલાહ)] જો. એ નામનું નાની નાની જોષદાવક વાર્તાના સમન્વય એક સરૂત પુસ્તક.

ઇસપંગ [અ. સ્પંગ] જો. વાદળી, પાણી ચૂસી રાખે એવી હરિમાઈ જનવરની એક પેદાશ.

ઇસપંદ ૧. પું. એ નામની એક ઔષધિ હરમર.
૨. પું. રાઈ.

ઇસપાત [સં. અપરપત] જ. પોલાદા એક જાતનું કણ્ઠ્ય લોહું; લોહું અને અંગાર (ક્ષર્ણ)ની મિશ્રણ. આ ધાતુને જોડતા પ્રમાણમાં કણ્ઠ્ય કરી દ્રવિયર અથવા ઓળાર બનાવવાના ઉપયોગમાં લેવાય છે.

ઇસપાર [ઇસ (આ) + પાર (છો)]
જ. આ બાળુ.

ઇસપિરિટ ૧. પું. આત્મા.

૨. પું. ઉત્સાહ; જોમ; હોંશ.

૩. [અ. રિપરિટ] પું. એક જાતનો અગેસો જમદ હાર; મદ્ય; આસવા; સુરા.

૪. પું. કોઈ પણ વસ્તુનું પ્રવાહી સત્વ.

૫. પું. જીવ; પ્રાણ; ચૈતન્ય.

૬. પું. પરમાત્મા; બ્રહ્મ.

૭. પું. ભાવ; પ્રકૃતિ; સ્વભાવ; મિજાજ.

૮. પું. જૂતાં પિશાબ.

૯. પું. જાસ.

૧૦. પું. દેવોં મુદોં તાતપર્ય.

ઇસપેરાલ ૧. [અ. સ્પેરાલ] જો. ખાસ ખાડી.

૨. જિ. ખાસ; વિશેષ.

ઇસખગુલ [હા. અરખગુલ] જ. ઓચમીજુંડ; ઇસખગોળ.

ઇસખગોલ [હા. અરખગોલ] જ. એ નામની એક વનસ્પતિ; ઓચમીજુંડ; ઇસખગોળ.

ઇસખગોળ [હા. અરખ (ઘોડો) + અ. ઘોલ (કાન)] જ. મિસર, સીરિઅ, હરિઅ, અફઘાનિસ્તાન, પંજાબ અને સિંધમાં થતી દવામાં ઉપયોગી એક જાતની વનસ્પતિ. ઓચમીજુંડ; કાટિપુજુંડ; સોદેજુંડ. લોહના કાનના જેવાં પાંદડાંવાળા આ લોહની ધઉના જેવી ઉંખીમાં બિયાં લોચ. ખીની સોદે, કાળી ને રાતી એમ ત્રણ જાત છે. તે હાં અને ગાડો ખંખાઈને લાવનાર લોઈ ગાડા, મરડા, દરસ અને સંગ્રહણીમાં ફાવદાકારક અણાવ છે. જીનવા, તણુખિયો અને તડકામાં રખાવાને લીધે થતી પેશાબી અજાતરામાં તે પાવલાથી અર્ધાભાર સુધી પાણીમાં સડે સાથે અપામ અસ્તાર્તવ, ધાતુલય અને પ્રદર ઉપર પણ તે વપરાય. તેને

ખાંડી તેલ મેળવી લોપરી કરી બાંધવાથી મધિચાનો અને નજ્જાનો લોગો દલકો પડે.

ઇસખંદ જ. દવામાં ઉપયોગી એ નામની એક વનસ્પતિ; લાંબી ફેંજાં બી; હરમર. તે વેદના દૂર કરનાર, રોજ અણનાર કે વધારનાર અને ઘેન લાવનાર મનાય છે.

ઇસખોર જો. વાક બનાવવામાં ઉપયોગી એક વનસ્પતિ. તેની કળીઓ જખીનમાં ખોસી દેવાથી તે જાડી નીકળે છે.

ઇસમ [અ. હરમ (નામ)] પું. માણસ; જ્વિષ્ઠ; સખસ. આ શબ્દમાં સ્ત્રી પુરુષ બનેનો સમાવેશ થાય છે.

ઇસમચાર [અ. હરમ (નામ) + ચારી (વાણી)] જ. માણસરીક નામચાર; અનુક્રમ; ખાતાચાર.

ઇસમચારી [અ. હરમ (નામ) + ચાર (વારી)] જો. નામચાર નોંધ; થાદી. 'રજિસ્ટર'.

ઇસમાખસ ૧. [અ.] પું. હખાદીખનો દાજરા નામની દાસીથી થયેલો દીકરો.

૨. પું. સાબર તંત્રમાં વર્ણવેલ એક લોખી. તેની આણ મનોમાં દેવાય છે.

ઇસમાલિયા પું. એ નામનો એક ધર્મિક પંથ.

ઇસમે ૧. [સં. અરિમન] જ. તે દરમિયાન.

૨. જ. તેમાં; આમાં.

ઇસરાજ [અ. હસરા] પું. સારંગીની જાતનું એક વાદ્ય.

ઇસરાણી ૧. જો. એ નામની મૂંગળી પાલણીની અટક. સિંધમાં જેમ ગીડવાની, મલકાની વગેરે અટક છે તેમ ઓખામાં પણ 'આની' અર્થ લાગી અટક થઈ છે. જેમકે, માવ-માવણી, બોજ-લોજણી. મુમ્તઝાની જેની લાગની આ અટકનો વાસ્તવિક અર્થ હંધરાણી થાય છે.

૨. જ. એ નામની મૂંગળી પાલણીની અટકનું માણસ.

૩. જિ. એ નામની અટકનું.

ઇસરાફ (હસરાફ) ૧. [અ. સરફ (તેણે ઉઘાડી રીધું)] પું. ઉપઉપજી.

૨. પું. નાચ.

૩. જિ. ઉઘાડી; ખર્ચાળ.

૪. જિ. ખોટું, ગેરવાજની

ઇસરાફીલ (હસરાફીલ) ૧. પું. ક્યામનને રિક્તે મોતનું રજાસિતું ફૂંજાર ફિરતો.

૨. પું. ક્યાવજી, જગ, ચાવ અને પ્રધિરની મેવા કરવાના ઉત્સાહમાં સૌથી અડિયાતો ફિરતો.

ઇસરાફ ૧. [અ.] પું. અપ્રદા અનુરોધ, દહ; જીવ.

૨. પું. ખાનગી વાત બહાર પાડવાપણું.

૩. પું. બત પિલામની અમર.

૪. પું. સત્યાનું તે

૫. પું. સારંગીની જાતનું એક વાદ્ય તૌરી.

૬. [અ. સિરનું બ. વ.] પું. જ. વ. ખાનગી વાતો.

ઇસરિજ ૧. [હા.] પું. સિદ્ધ.

૨. પું. દિગ્ગોક.

ઇસલામ [અ. હસ્લામ] પું. મુસલમાની ધર્મ.

ઇસલામિયા [અ. હરલામ] જિ. મુસલમાની.

ઇસલાહ [અ.] પું. સરોધન, સોધખોળ.

ઇસલિયા જ. અપારપ્પ જિલ્લામાં આવેલ 'કેમરિયા' ગામનું જૂનું નામ. અહીંના એક સ્તૂપને લોકો વેન રાજનું કહે માને છે.

ઇસલિયે [હિં.] જ. આ કારણથી; કોટલા થાટે.

ઇસવજલ ૧. [હિં. હસ (આ) + વજલ (વખવ)] જ. આ વખતે.

૨. જ. તરત જ.

ઇસવાસ્તે [હિં.] જ. આટલા થાડે; આ કારણથી.

ઇસસ પું. હમેશાં મુંદરની એક જાત; શેષમુદર દેહ; ધૂપ કરવાનું રૂમીમસ્તકીને મળતું એક ખુરાખેદાર કરિયાણું. અંધી લોકો ઇસસને બદલે લીરાખોળમાં જે વધારે શીણ ને પીળા અકચરિત રેમના કટક દોચ તે વીણી આપે છે. અફે જોતાં લીરાખોળ અને ઇસસ એ બંને લુદી જ જાત છે. લીરાખોળના કટક વધારે સોદ અને ઘેરા જૂખરા રેમના થાય. ઇસસનો રેમ અકચરિત પીળો અને તેજસ્વી દોચ. તે ગરમ અને શ મટાડનાર દોચથી લાંબા વખતની ઉધરસ, કમ અને સ્થળી ખાસીમાં અપાય છે. ઇસસ, લોળાન, ફટકડી, અર્ધઆદળદર, એળિયો, ગુજર, મદાલકડી, દેસ્વીનો સીરો અને જદાર સરખે લાખે કાઈ તેનો જૂસે કરી તેને મટાડના દારૂમાં ખૂબ વાડી લેપ કરવો. મૂમકાં, જદમાંક, સોળ, કચર અને દુખતા લાગ ઉપર લખાડવાથી તે ચોંટી જઈ ખરાબ લોહી અને આમને દૂર કરે છે. લોનિરોપ, માથામાં અસક, આંખના રોચ, ગળાનાં દરદ, સહેખમ, અદ્યજી, આહરો, મંવાતો પરમેરો, ખગવાજ, ઝેરની અસર, ગનવા અને કોદમાં પણ તે ફાવડો કરનાર મનાય છે.

ઇસહાલ [અ.] પું. છુટકરો; મુક્તિ.

ધસહી [હિ.] વિ. આ જ.

ધસાખેલ ૧. જી. દેરા ધસમાધલખાનની હદમાં ત્રીસ માઈલની મોટા પહાડો વચ્ચે આવેલી એ નામની ખીણ.

૨. જી. વાયવ્ય સરહદના પ્રાંતમાં હેત્તા પહાડી લોકની એક જાત.

ધસાન ૧. જી. હોરકું.

૨. જી. રાણ; સમામ.

ધસામલિયા જોરી ૧. જી. ઔદિય જાહજુની એ નામની જાહ.

૨. જ. ઔદિય જાહજુની એ નામની જાહજુ માણસ.

૩. જિ. એ નામની જાહજુ.

ધસામલિયા હાકર ૧. જી. ઔદિય જાહજુની એક જાહ.

૨. જ. ઔદિય જાહજુની એ નામની જાહજુ માણસ.

૩. જિ. એ નામની જાહજુ.

ધસાર ૧. [અ.] પુ. અર્પણ; ભેટ.

૨. પુ. જાનાના પૈસા; સ્ત્રી.

ધસારત ૧. [અ. ધસારત] જી. સાન; સંજેત ધસારો.

૨. જી. સમના.

ધસારમલ પુ. પાંદા, કાંખાં, જાલ, મુળિયાં બધાં કાંઈ કોઈ એવો એક જાતનો જોડ. સર્પ કરતો કોઈ તારે બેનાં પાંદાંની જુડી ચોપડા છે અને તેનો કાવો પીવા અપાવ છે.

ધસારો ૧. [અ. ધસારા] જી. સાન; સંજેત. ૨. જી. સમના.

ધસાસિત ૧. [અ. અસલ (ખં)] પુ. અરાપણ; સતતા.

૨. પુ. હતા; મકમપણ.

ધસાવસ [ત.] પુ. જડીદાર.

ધસાસન જી. પોલકા ઉપર મુકવામાં વપરાતી એક જાનની ફોરી.

ધસિ [સં. અધિ] પુ. (પ્રાકૃત) જાનવાળો સાધુ; મુનિ.

ધ. સિ. જ. પ્રતિ સિદ્ધા; જે સાબિત કરવાનું હતું તે જ પ્રમાણે સાબિત થયું; જૂમિતિના સિદ્ધાંતને અંતે લખાતા લખક 'અ. ઈ. ડી.'

ધસિજુમનગનાન જ. સંજામાં આવેલ અનુરાધાપુરમાં અસોકના દીકરા મહિન્દની વિતા નાં ખડી હતી તે જગ્યા.

ધસિવાઈ પુ. બંતર કેવલની સોળ માઈની એક જાત.

ધસી વિ. જી. એરી; આવી.

ધસુકર્ણ ૧. જી. મુસલમાનની એ નામની જાહ.

૨. જ. મુસલમાનની એ નામની જાહજુ માણસ.

૩. જિ. મુસલમાનની એ નામની જાહજુ.

ધસું [સ. એતદ] વિ. આવું; જા જાતનું; આ પ્રકારનું.

ધસે ૧. સ. આવે.

૨. [સં. એવઃ] વિ. આ.

૩. જ. અહીં.

ધસેસ ૧. પુ. સાલેગના ઝાડનો મુંદર; લેખાંદર; કંદર; અસલ; ધૂપ કરવાનું અને દવામાં ઉપયોગી એક સુગંધી ડ્રિયાણું.

૨. જ. વિમાલમાં બધે ડેકાણે જિમ્નું એક ઝાડ. તેમાંથી નીકળતો પદાર્થ લોખાન કહેવાય છે. ધૂપ સિવાય દવાના કામમાં પણ તે વપરાય છે.

ધસો [સં. એવઃ] વિ. પુ. એવો, આના જેવો, ધસો રાજ પ્રીતિરાજ, ધસો રાજો

ધસોયો પુ. નિસરણીનું પડખાનું લાકડું, જેમાં પચિસનાં નાખેલાં કોષ છે.

ધસક ૧. [અ. રક] પુ. અંટાવાળો ખીલો.

૧. ધસક દાખવો = સળીસંચો કરવો; પોતે જુવા રહી બીજા મારફત કામ કાઢવું.

૨. ધસક ફેરવવો = (૧) ઉરકેરવું. (૨) અંતિ બદલાવવી. (૩) વળાવવો. (૪) વિચાર ફેરવવા.

૨. પુ. માંપ; દાખ.

૩. પુ. પેચ.

ધસકર [અ.] પુ. સિંહર.

ધસકરે રૂપી = મોસ દેશનો મહાન સિંહર.

ધસકરિયા [અ.] જ. હળિમમાં આવેલું અલેક્ઝાંદ્રિય સરેર.

ધસકરરી [અ. અ. (અર્થ વચનો પૂર્વ) + સિંહર] વિ. સિંહરનું; સિંહર સંબંધી.

ધસકથ [સં. રકથ (ભાગ)] પુ. કાવ્યનો કે પુસ્તકનો અનુક્ર ભાગ; પ્રકરણ; સર્ગ; પરિચ્છેદ.

ધસકાત (ધસકાત) ૧. [અ. સકાત (તે પચો)] પુ. કમુવાચ; ગર્ભાવત.

૨. પુ. કમુવાચ કરાવવી તે.

૩. પુ. કોઈને પાડવું તે.

૪. પુ. દોરવું મરી જવું તે.

૫. પુ. પડી જવું તે; ખતન.

૬. પુ. લઈ જવાપણું.

૭. પુ. કાંતિ.

ધસકાતે હમલ (ધસકાતે હમલ) [અ. ધસકાતે (પાડવું તે) + હમલ (ગર્ભ)] પુ. ગર્ભાવત; ગર્ભ પડવો તે.

ધસકામત [અ. ધસિતકામત] જી. પૂજા ફોલત; માલમતા; સ્વાવર-જંમમ મિલકત.

ધસકારવું ૧. સ. કિ. ઉરકેરવું; ચાવવું.

૨. સ. કિ. પાછળ દોડાવવું.

અમલ લઈ આમલ રહ્યો, ધસકાતે મેલ્યા ચાલ, નાકર

ધસકાલિ [અ. ધસકાલ] જી. હરકાત; અમલ.

ધસકી ખીરકી કીરકી કાકોરકી (ધસકી ખીરકી કીરકી કાકોરકી) જી. લુણાવાડા તરફ રમાતી એક રમત.

ધસકીલ [અ. સિવલ] જી. જંગલી ફૂગળી.

ધસકોતરિયો [અ. એસિટવાર] પુ. ખાનાંખાનાંવાળી પેટી; જેમાં લખવાનો સરસામાન અને પૈસા વગેરે રાખવાની મોડવણી કોઈ એવી ખાનાંવાળી પેટી.

ધસકોતરી [અ. એસિટવાર] જી. ખાનાંખાનાંવાળી નાની પેટી; ધસકોતરી.

ધસકોતરો [પોર્ટુ. ધસકોતરિયો] પુ. જેમાં લખવાનો સરસામાન અને પૈસા વગેરે રાખવાની મોડવણી કોઈ એવી ખાનાંવાળી પેટી.

ધસકોલ [અ. સૂલ] જી. નિરાળા; શાળા.

ધસકામત [અ. ધસિતકામત] જી. (કચી) પૂજા ફોલત; મિલકત.

ધસક ૧. [અ. રક] પુ. અંટાવાળો ખીલો; રક.

૧. ધસક દાખવો = સળીસંચો કરવો; પોતે જુવા રહી બીજાની મારફત કામ કાઢવું.

૨. ધસક ફેરવવો = (૧) ઉરકેરવું. (૨) અંતિ બદલાવવી. (૩) આવી દેવી. (૪) વળાવવો. (૫) વિચાર ફેરવવા.

૨. પુ. માંપ; દાખ.

૩. પુ. પેચ.

ધસકાંક [સં. અધકંધ] જી. અસકંધ; આસંધ.

ધસકંધ [સં. અધકંધ] જી. એ નામની વનસ્પતિ; આસંધ. તે જગ્યા વધારનાર અને વાત અને કાં મટાડનાર કોવાથી થયેલી દવા બનાવવામાં વપરાય છે.

ધસકલિન [અ. એસ્ટરલિન] જ. કાન્સમાં વપરાતું એક ઔષ્ઠના ૨૦મા ભાગ જેટલું વજન.

ધસકંદ [અ. અસિરકંદ] પુ. સકાપક; મદદ કરનાર માણસ.

ધસકાકી (ધસકાકી) [અ. રકોપર] જી. બારીબારણું બંધ કરવાની કડી.

ધસકાકિમ [અ. રકોકિમ] જ. પગે પહેરવાનું મોઝું.

ધસકાપડી (ધસકાપડી) [અ. રકોપર]

ઈસ્તિક

જી. બારીઆરખાં બંધ રાખવાની કડી.

ઈસ્તિક બાકર જી. ચુંગીમાં પીલની તમાકુ.

ઈસ્તિકેટ [અ. ઈસ્તિકેટ] ન. અડસટ્ટો; મથુતરી.

ઈસ્તીપાક [સં. મૃદિ (વાકી) + પાક (ખાવાની વસ્તુ)] પું. લાકડીનો ખાર.

ઈસ્તીમ ૧. [અ. ઈસ્તીમ] જી. નેસાં બુસ્સો.
૨. જી. વરાળ.

ઈસ્તીમર [અ. ઈસ્તીમર] જી. આગમોટ; વરાળથી ચાલતી કોડી.

ઈસ્તુ [અ. ઈસ્તુ] ન. મોસમ કે માછલી સાથે બટાટી, ફૂંચળી અથવા બીજી લીલોતરી નાખી ચંપેલી ચાની.

ઈસ્તુલ ૧. ન. ઝાડો.

૨. [અ. ઈસ્તુલ] ન. પીક વગરની તલુ કે ચાર પાવાવાળી બેકક.

ઈસ્તેકન ૧. [અ. ઈસ્તેકન] ન. આમગાડીનું બિની રહેવાનું ઢેઘાણું.

૨. ન. પોલીસનું ચાણું.

ઈસ્તેક ૧. [અ. ઈસ્તેક] જી. ભગીર; વતન.

૨. જી. સ્થાવર મિસ્ત્રા; ધર, જમીન વગેરે. જમીન ખરીદી ક્રેપ, ત્યાં ઈસ્તેકો બાંધ્યાં.

ઈસ્તેકન ૧. [અ. ઈસ્તેકન] ન. આમગાડીનું બિની રહેવાનું ઢેઘાણું.

૨. ન. પોલીસનું ચાણું.

ઈસ્તેકન ૧. [અ. ઈસ્તેકન] ન. આમગાડીનું બિનવાનું ઢેઘાણું.

૨. ન. પોલીસનું ચાણું.

ઈસ્તેકન ૧. [અ. ઈસ્તેકન] ન. આમગાડી બિના રહેવાનું ઢેઘાણું. રેકન.

૨. ન. પોલીસનું ચાણું.

ઈસ્તેકિમ [અ. ઈસ્તેકિમ] ન. પને ખેરવાનું મોજું.

ઈસ્તેલ ૧. [અ. ઈસ્તેલ] જી. બિલા રેવાની જગ્યા; કોડ.

૨. જી. જેના ઉપર માલ મૂકીને વેચવામાં આવે તે બાંકડો અથવા ટેબલ.

૩. જી. તમેલો; દોર બાંધવાની જગ્યા.

૪. જી. ચાંબલાની વચ્ચે કોરવાથી રેલનો માળો.

૫. જી. દેરગામાં મોટા ધર્માખણનું આમન; બેકક.

૬. જી. બાંકડા, લોકા સિવાયની નાટકમાં એક ભૂતની બેકક.

૭. જી. માલ વેચવાની નાની દુકાન; ઘટ.

૮. જી. સ્થાવર મિસ્ત્રા.

ઈસ્તકમાલ (ઈસ્તકમાલ) ૧. [અ. ઈસ્તકમાલ] પું. આદરસત્કર; સામે લેવા જતું તે; સ્વામત.
૨. પું. (બાકરખ) અવિખગ.
૩. પું. મળતું તે; મુલાકાત.

ઈસ્તખર (ઈસ્તખર) [ઇ.] ન. ઈરાની જૂની રાખવાનીનું નામ.

ઈસ્તમાસા ૧. [અ. ધામ (મદદ માગવું)] જી. ન્યાયની માગણી.

૨. જી. હરિવાદ.

ઈસ્તદા ૧. [ઇ. ઇસ્તાદન (બિનકં)] પું. બિનું રહેવું તે.

૨. પું. તંજૂરા બારણાને બપાતો ટેકો.

૩. પું. વાવટની કડી.

ઈસ્તફા (ઈસ્તફા) ૧. [અ. અફ (કપડાથી છટું કરવાની માગણી કરવું)] પું. ઓડી દેવાપણું; લામ; કિસ્મ.

૨. [ઇ.] પું. જમીનનો કબજો હોવાનો દસ્તાવેજ.

૩. પું. રાજનામું; પોતાની સજીબુસી બતાવતું નોકરીમાંથી છૂટા થવા માટેનું લખાણ.

ઈસ્તખલ [અ.] પું. તમેલો.

ઈસ્તખિલ [અ.] પું. પોરો કે માડી રાખવાનો ડેલો કે મકાન.

ઈસ્તખક (ઈસ્તખક) ૧. [અ.] પું. એક ભાતનું રેલમી કાપડ.

૨. પું. લીલો રેલ.

ઈસ્તખરારી [અ. મર (તે માલ હવું)] નિ. નિલ; અવિચ્છિન; કમમ રહેવાવાળું; જેમાં કંઈ આજબાદ ન થાય એવું.

ઈસ્તખરારીબંદોબસ્ત [અ. ઈસ્તખરારી (કમમ) + ઇ. બંદોબસ્ત (લગ્ન)] પું. જમીનના કરની કમમી જોખમ; માલગુજરી કમમને માટે નક્કી કરી દીધી કોલ બેરી રીતની જમીનની બચસા.

ઈસ્તર (ઈસ્તર [ઇ.] પું. સરમાખન.

ઈસ્તરી ૧. [સં. રત્ન (પાવણું)] જી. સાર્ધ અથવા કાકપણું લાવવા માટે કપડાં ઉપર ફેરવવાનું બોળર.

ઈસ્તરી કરી = (૧) કપડાં ઉપર સાર્ધ લાવવી. (૨) સાફ કરવું.

૨. જી. સાર્ધ કે અકડપણું લાવવા માટે કપડાં ઉપર દેતા બંધેલું સાધન ફેરવવાની ક્રિયા.

ઈસ્તરીનાં કપડાં = કરચલી વિનાનાં સાફ ને અકડ લગાડાં.

ઈસ્તલાલ ૧. [અ.] ન. બાપાની ખાસ ક્રિડા; આશાસંપ્રદાયક વાક્યપદ્ધતિ.

૨. ન. મિસ્ત્રા; ઉપમા.

ઈસ્તસ્તાબ ૧. [ઇ.] પું. ખસંદગી.

૨. પું. સલાહ.

ઈસ્તલકાર [અ. હકર (તેલું બિચાણું)] પું. બિચારા; તિરસ્કાર.

ઈસ્તંગ ૧. [અ.] પું. ઝાડે ગયા પડી શુદ્ધ થવાપણું.

૨. પું. પેલાખ કરવો તે.

૧. ઓટા ઈસ્તંગ = પેલાખ કર્યા પડી શુદ્ધ થવું તે. જ્યારે પાણી ન મળે ત્યારે પેલાખનાં છેલ્લાં દીપાં દેશથી કે કીકરથી સુકવવામાં આવે છે.

૨. બાક ઈસ્તંગ = ઝાડે જઈ આબા પડી સાફ થવાપણું.

ઈસ્તંગૂલ ૧. જી. કપડાં ઉપર મૂકવામાં આવતી એક ભાતની રૂપેરી બાલ્સાઈ દોરી.

૨. [ટ.] ન. વરખીમ તુર્કસ્તાનનું મુખ્ય શહેર; કોન્સ્ટેન્ટિનોપલ.

ઈસ્તંગૂલી [ટ.] નિ. ઈસ્તંગનું; તુર્કસ્તાનના એ નાખના શહેરને લગતું; કોન્સ્ટેન્ટિનોપલ સમંધી.

ઈસ્તંગ ૧. [સં. સ્તંગ (ચાંબો)] પું. કાઠનું ચા.

૨. પું. ચાંબો.

ઈસ્તગ ૧. [અ.] જી. ચૂનાનું પાકું કામ.

૨. જી. તૈવારી.

૩. જી. દહતા; મકમપણું.

૪. જી. સિદ્ધિ; સફળતા.

૫. જી. સીધા બિલા રહેવાપણું.

ઈસ્તગી ૧. [ઇ.] જી. દહતા; સ્થિર દોવાપણું.

૨. જી. સામુ થવું તે.

ઈસ્તદા ૧. [ઇ. ઈસ્તાદન (બિનકં)] પું. બિનું રહેવું તે.

૨. પું. તંજૂરા બારણાને બપાતો ટેકો.

૩. પું. વાવટની કડી.

ઈસ્તાન ૧. [ઇ. ઈસ્તાદન (બિનકં)] ન. અમરાઈ.

૨. ન. નાનું મેજ.

ઈસ્તાફા (ઈસ્તાફા) ૧. [અ. અફ] પું. ઓડી દેવાપણું; લામ; કિસ્મ.

૨. [ઇ.] પું. જમીનનો કબજો હોવાનો દસ્તાવેજ.

૩. પું. રાજનામું; નોકરીમાંથી છૂટા થવા માટેનું લખાણ.

ઈસ્તામ [અ.] પું. ક્રિડા; રટાંપ.

ધરતામકરોશ (ધરતામકરોશ) [અ. ધરતામ (દિહિ) + કરોશ (વેચનાર)] પું. દિહિ વેચનાર.

ધરતામખોલ [તુ. ધરતામ] ન. તુર્કિસ્તાનનું એ નામનું મુખ્ય શહેર.

ધરતામમુસજા [અ. ધરતામ (દિહિ) + મુસજા (ઘેવડું)] વિ. રડાંપ મોડિયું.

ધરતાર [અ.] ન. સાડા છ કૂમનું વળન.

ધરિત [અ.] પું. અર્થ વચરનો એક પૂર્વમ એટલે રાખ્દની આમળ આવતો ઉપસર્થ જેવો રાખ્દ.

ધરિતઆનત ૧. જી. મદદ સદાચ.

૨. [અ. અવન (તેણે મદદ માગી)] જી. મદદની માગણી.

૩. જી. રણધુ; અચાવ.

ધરિતઆખ [અ.] જી. બેટની માગણી.

ધરિતઆરા ૧. [અ.] પું. અસંકાર; સજાગાર.

૨. [અ. અવર (તેણે જાનું લીધું)] પું. ઉછીનું લેવું તે.

૩. પું. રાખ્દની અર્થકરણી વપરાસ.

ધરિતકમાલ (ધરિતકમાલ) ૧. [અ. કમલ (તે સભે આબો)] પું. આદરસત્કાર; સામે તેડવા અથવા મળવા બવાખડું; સ્વાગત.

૨. પું. (આકરણ) અવિખચકા.

૩. પું. છુલાખાત.

ધરિતકમાલ [અ. કમલ (તે પૂર્વ દત્તે)] પું. પૂરેપૂરું હોવાખડું સંપૂર્ણતા.

ધરિતકરાર (ધરિતકરાર) [અ. કર (આધાર રાખવું)] પું. મંજૂરી; બહાલી.

ધરિતકલાલ (ધરિતકલાલ) ૧. [અ. કલ (તે દદ દત્તે)] પું. ખત.

૨. પું. દદ નિશ્ચય.

૩. પું. સંપૂર્ણ સત્તા.

ધરિતકલાલી (ધરિતકલાલી) ૧. [અ.] જી. કળને કાપમ રહેવા જેવો તે.

૨. વિ. મુલ સત્તા અપાયેલી હોવ એવું.

ધરિતકામત (ધરિતકામત) ૧. [અ.] જી. પ્રમાણિકપણું.

૨. જી. મળખાલી.

૩. જી. માલમિશ્રત.

૪. [અ. કવમ (તે રહેતો હતો)] જી. રહેઠાણ.

૫. જી. સ્થિરતા.

ધરિતકાલ [અ.] પું. કળાત રદ કરવાની ફરજ પાડવાખડું.

ધરિતકુખાર [અ. કુખર (તે અભિમાની હતો)]

પું. અર્થ અભિમાન.

ધરિતકા (ધરિતકા) [અ.] પું. વિદેષ ઉપરથી સાધારણ વાતનું અનુમાન.

ધરિતકાલ [અ.] જી. નાખુલો; અનુમાનો.

ધરિતકશાફ (ધરિતકશાફ) ૧. [અ. કશાફ (તેણે બહાર પાડ્યું)] પું. કોઈ વાત ખુલ્લી પાડવાખડું બહારાત.

૨. પું. શોધખોળ.

ધરિતકસા (ધરિતકસા) ૧. [અ.] જી. બાલુવાની અતુરતા; ગિર્યાસા.

૨. જી. બારીક લપાસ.

ધરિતખારા (ધરિતખારા) ૧. પું. ધોરણ નક્કી કરવા માટે ઓપડીમાંથી આધાર ચોતવાખડું.

૨. પું. પ્રભુની કૃપા મેળવવાનો વલ.

૩. [અ.] પું. શુદ્ધ ઉપરથી માની લેવાખડું.

૪. પું. સારી મીઠાની માગણી.

ધરિતખદામ (ધરિતખદામ) ૧. પું. નોંધરીની માગણી.

૨. [અ. ખદમ (તેણે માત્રી કરી)] પું. બીજાને મંજૂરીએ રાખવા તે.

ધરિતખરાર (ધરિતખરાર) [અ. ખરાર (તેણે ચિઠ્ઠું)] પું. તિરસ્કાર; ધિક્કાર.

ધરિતખરાજ (ધરિતખરાજ) ૧. [અ. અરજ (તેણે કાઢી મૂક્યો)] પું. કાઢી મૂકવું તે; કમસદ; ખરતરશી.

૨. પું. સત્વનું ખેંચાણ.

ધરિતખલાસ (ધરિતખલાસ) ૧. [અ. ખલસ (તે દયો દત્તે)] પું. છેડું ચવાની કળા.

૨. પું. મુક્તિ સ્વતંત્રતા.

ધરિતયાસા ૧. જી. ન્યાય માટે અરજ.

૨. જી. ફરિયાદ.

૩. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + યસ (મદદ માગવું)] જી. મદદની માગણી.

ધરિતમા ૧. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + મા (તમિ)] પું. સતોષ.

૨. પું. સ્વતંત્રતા; મુક્તિ.

૩. વિ. સ્વતંત્ર; બીજાના કાળમાં ન હોવ એવું.

૪. વિ. દોષ તેથી રાજ્ય એનાઈ; સંતોષી.

ધરિતધાર (ધરિતધાર) ૧. પું. દયાની અરજ.

૨. [અ. ધાર (તેણે માફી માગી)] પું. માફી માટે અને રાજાનાથી અચ્છ માટે મુસલમાનોની બંદગી.

૩. પું. મુક્તિ છુટકારો.

ધરિતધારાક (ધરિતધારાક) ૧. પું. હિંમમાં અરજવ હોવું તે.

૨. [અ. ધરક (કબીલું)] પું. ગીસ્વી મકબુ તે.

૩. પું. વિચારમાં અરજવ હોવાખડું.

ધરિતધરાખ [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + ધરખ (તે અચરો પામ્યો)] પું. નવાઈ; આશ્ચર્ય; વિરમ.

ધરિતઆઝત (ધરિતઆઝત) [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + ઇજાત] જી. રાજની માગણી.

ધરિતઆખત ૧. જી. અરજ સાંભળવાખડું.

૨. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + ઇજાત (અજાત)] જી. કળાત.

ધરિતઆલ ૧. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + અળલ (તેણે ઉતાવળ કરી)] પું. ઉતાવળ કરવાની કળા.

૨. પું. ત્વરા; તાકીદ; કડપ.

ધરિતઝહાર (ધરિતઝહાર) ૧. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + ઝહર (તેણે મદદ માગી)] પું. મદદની માગણી.

૨. પું. ઘાદી.

ધરિતઆખત ૧. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + તવમ (તે તાલે વચો)] જી. બીજા ઉપર આધાર રાખવાખડું; ખરાધીનતા.

૨. જી. સત્તા; શક્તિ.

ધરિતતાર [અ. સતર (તેણે સંતામ્યો)] પું. છુપાવવાની કળા.

ધરિતકરાક ૧. પું. પ્રાપ્તિ; મેળવવું તે.

૨. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + દરક] પું. સમજણ.

ધરિતકલાલ ૧. પું. પ્રદર્શન.

૨. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + દલલ (તેણે દલીલ કરી)] પું. સાબિતીની માગણી.

ધરિતદાઆ ૧. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + દાઆ (તેણે અરજ કરી)] પું. અરજ માગણી.

૨. પું. દાવો.

ધરિતદાક ૧. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + દાક (તેણે ન્યાય કર્યો)] જી. જ્ઞાન.

૨. જી. બાહોશી; પ્રવીણતા.

૩. જી. શુદ્ધિ; સમજશક્તિ.

૪. જી. શાવકત.

૫. જી. શક્તિ.

૬. જી. સાધન.

ધરિતદાનત ૧. [અ. ધરિત (અર્થ વચરનો પૂર્વમ) + દાન (તેણે કૃપા માગી)] પું. ઉછીનું લેવાની રીત.

૨. ડું. પોતા કે બીજા માટે કરજ કરવું તે.
૩. ડું. મૂડી બીજાની હોય પરંતુ ધંધાનો વહીવટ પોતે કરતો હોય એવા બાગીદારે કરેલ વેપારી કામકાજ. મૂડી આપનારની સાથે બાગીદારીની શરતોમાં કર્મ પથુ કરાર થયેલ ન હોય તો. આવી જાતના કામકાજ માટે વહીવટ કરનારજ પૂરો જવાબદાર ગણાય છે.

હસ્તિદામત ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + દમ (તે વધતો હતો)] જી. અંતઃ ઉદયમ.

૨. જી. શાંત બનવાની ઇચ્છા.

હસ્તિદુઆ ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + દુઆ (તેણે પ્રાર્થના કરી)] જી. પ્રાર્થના

૨. જી. વિનંતિ; અરજ.

હસ્તિનાદ [અ. સનદ (તેણે ટોચે આપ્યો)] જ. અંદેશવું તે; અધિગમ્ય.

હસ્તિશા (હસ્તિશા) ૧. ડું. સ્વયં જોડી દેવાપણું.

૨. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + શા (વપાસથી હજુ વચની માગણી કરેલ)] ડું. નોકરી હોવાનું પ્રાર્થનાપત્ર; રાજીનામું.

૩. ડું. મહીની માગણી.

હસ્તિશાદ (હસ્તિશાદ) [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + શદ (તેણે નહોતો મેળવ્યો)] ડું. નહો; સામા; હાવડો.

હસ્તિશ્વ (હસ્તિશ્વ) [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + શ્વ (તેણે મલ લીધો)] જી. વહીવટ કે વિદ્વાનની સલાહ.

હસ્તિશ્રાવ (હસ્તિશ્રાવ) [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + શ્રવ (તેણે જાણી મ્યું)] જી. બિચારી; બોક.

હસ્તિશ્રસાર (હસ્તિશ્રસાર) ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + શ્રસર (વપાસ)] ડું. તપાસ; સોધ.

૨. ડું. પ્રશ્ન; સવાલ.

હસ્તિશ્રસારી (હસ્તિશ્રસારી) [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + શ્રસર (વપાસ)] જી. કમ મથાવનાર અધિકારીનું તપાસ માટે નિવેદન.

હસ્તિશ્રુદામ (હસ્તિશ્રુદામ) [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + શ્રુદમ (અસુધ)] ડું. જાણવા અથવા સમજવાની ઇચ્છા.

હસ્તિશ્રુદામી (હસ્તિશ્રુદામી) ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + શ્રુદમ (અસુધ)]

જી. (આકરણ) સ્વાધ્યાયિક.

૨. જી. પૂજા સંબંધી.

હસ્તિઆદ [અ. સનદ (તેણે ટોચે આપ્યો)] ડું. ખિસ્તી ધર્મનો પાણીથી કરાતો એક સંસ્કાર.

હસ્તિઆધી [અ. સનદ (તેણે ટોચે આપ્યો)] ડું. ખિસ્તી ધર્મમાં હાખલ થવા માટે જળસંસ્કાર કરનાર.

હસ્તિખદાદ ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + ખદ (તેણે આમદ કર્યો)] ડું. કોઈ કામ કરાવવાનો આમદ.

૨. ડું. સર્વોપરી સત્તા.

હસ્તિઆ ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + આ (તેણે સાદ મ્યું)] જી. તલાક આપેલી સ્ત્રી. તે ગર્ભવાળી છે કે નહિ એ નક્કી કરવા માટે બીજું ધર કરતા ખેલાં મુસલમાની કાયદા મુજબ જયુ મહિના રાહ ભુએ છે.

૨. જી. ધંધામાથી છૂટા થવાની ઇચ્છા.

૩. જી. સદ્મુદ્રો; સ્વચ્છતા.

હસ્તિમરાદ ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + મર (તે મલ ર્યું)] ડું. કાપમ હોવાપણું.

૨. ડું. અંતઃ ઉત્સાહ.

૩. ડું. જાણું જાડું.

૪. ડું. ધિર; ધીરજ.

૫. ડું. વાંધા વચરનો કળને.

હસ્તિમરાદદાર [અ. હસ્તિમરાદી (કાપમી મહેસુલ) + દાર (વાડું)] ડું. કાપમી જમીનદાર.

હસ્તિમરાદી ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + મરાદી (કાપમીપણું)] જી. કાપમી વિધોદીયોળી જમીન.

૧. હસ્તિમરાદી જમે = હમેશને માટે સુકરર થયેલ મહેસુલ.

૨. હસ્તિમરાદી જોત = કાપમી ભોમવટો.

૩. હસ્તિમરાદી હેદાત = જાણુને પટે મળેલાં મામ.

૪. હસ્તિમરાદી પદા = (૧) કાપમી મહેસુલ બરકની શરતે મળેલું હકપત્ર. (૨) હમેશને માટે સુકરર કરેલું જાડું.

૫. હસ્તિમરાદી પદાદાર = કાપમનું મહેસુલ ભરનાર જમીનદાર.

૬. હસ્તિમરાદી બંદોગત = હમેશ માટેની મોકલણ.

૭. હસ્તિમરાદી માલગુઝરી = જાણુની વસૂલાત.

૮. જી. લોડે ગોર્ન્ટોલિમે બંજાવવામાં કરેલ

મહેસુલનું જાણુનું ધોરણ.

૩. જી. ધનાગી.

૪. જી. જાણુનું; હમેશનું.

૫. જી. ભરકરી નોકરી માટે આપેલું.

હસ્તિઆ ૧. [અ. સમજ (તેણે સાંભળ્યું)] જી. બહાલી ખબર; અફવા.

૨. જી. પુરાવો; સાબિતી.

૩. જી. હકીકત.

૪. જી. સાંભળેલું.

હસ્તિઆલ ૧. [અ. અમલ (તેને કામિ થવાયો)] ડું. અભ્યાસ; અભાવરો.

૨. ડું. ઉપયોગ; પ્રયોગ; અવધાર.

૩. ડું. કામ; ધંધો.

૪. ડું. રિવાજ; માલ.

હસ્તિઆલત ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + અલ (તેણે ઉતેજા આપ્યું)] જી. ઉતેજન.

૨. જી. વિશ્વાસ; સાંત્વન.

હસ્તિઆલી ૧. ડું. ગ્રીણ બોખા; બોખાની એક સારી જાત.

૨. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + અલ (તેણે ઉતેજા આપ્યું)] જી. ઉપયોગી; વપરાશમાં આવે એવું.

૩. જી. વપરાયેલું; જાડું.

૪. જી. હમેશનું.

હસ્તિઆજ (હસ્તિઆજ) ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + અજ (તેણે મલ માળ્યો)] ડું. અર્થભાવ; મત.

૨. ડું. હેતુ; ઇરાદો.

હસ્તિઆ ૧. [અ. મલ (તેણે લાલ મેળવ્યો)] ડું. આનંદ; હર્ષ.

૨. ડું. મજાના તહેવારની વિધિની બિજવણી.

૩. ડું. સ્ત્રી સાથે ભોમ ભોમવવા તે.

હસ્તિઆદ ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + અદ (તેણે મલ માળ્યો)] જી. મલની માગણી.

૨. જી. રક્ષણ માટે અરજ.

હસ્તિઆત ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + આત (તેણે અલ માળ્યો)] ડું. અનુમાન; અટકળ.

૨. ડું. ખેંચવાપણું.

હસ્તિઆ (હસ્તિઆ) [અ. રઝી (તે ખુશ હતો)] જી. સંમતિ; પરવાનગી.

હસ્તિઆહુત ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચસ્તો પૂર્વમ) + આહુત (તેણે આરામ લીધો)] જી. આરામ.

૨. જી. લીધ.

૩. જી. સાંતિ.

હસ્તિરો ૧. [સં. સ્ત (પાશર્વ)] જી. સપ્તર્ષ
અથવા કક્ષપાણી લાવવા મટે કપડાં ઉપર
ફેરવવાનું એક ઓળાર.

૨. જી. સીં; ખાઈડી.

હસ્તિર્જી ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ)
+ રજ્ય (તે પાછો વળ્યો)] જી. 'આપણે
પ્રભુના જ હીએ અને પાછા તેની પાસે
જાએ છીએ' એવા પુરાણના વાક્યનો વારંવાર
ઉચ્ચાર.

૨. જી. દુઃખને વખતે હંધર તરફ વળવું તે.

હસ્તિર્ઝા (હસ્તિર્ઝા) ૧. [અ.] જી. કબૂલ.

૨. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
રઝી (તે ખુશ થયો)] જી. ખુશી કરવાની
કબૂલ.

હસ્તિર્ઝા ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
રઝ (તે પાછો આપ્યો)] જ. પાછું
ઠાઠવાપણું.

હસ્તિર્ઝા નીલામ = જ્યારે વેચાણ રદ
કરવું તે.

૨. જ. વસ્તુ પાછી લાવવાપણું.

હસ્તિસ્થાલ ૧. પુ. ઘાખલો; ઉદાહરણ.

૨. પુ. મિસલ; ઉપમા.

૩. પુ. શક સબ્દ; આપા સંપ્રદાય.

૪. પુ. શકિ પ્રમાણે બોલવું તે.

૫. પુ. વિરેક્યાનું બાપણું.

૬. પુ. સિરસ્તો; શકિ; જૂના વખતથી આવ્યો
આવતો રિવાજ.

૭. પુ. સભ્યતા; વિરેક.

૮. [અ. સમલ (તે સરખું થઈ)]
પુ. સરખાપણું; અસતાપણું.

હસ્તિસાહી [અ. સમલ (તેણે મંદર થયું)]
જિ. શક; પારિભાષિક; હમેશા વપરાસમાં હોય
એવું; શરમથ્યુ.

હસ્તિહામ (હસ્તિહામ) [અ. હામ
(તે જડનું થઈ)] પુ. જડરિપાત; અમલ

હસ્તિયા [અ. સી (તે સરખું થઈ)]
જિ. સરખું; સમાન.

હસ્તિરહાક ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
રહાક (તેણે લોચ આપ્યો)]
પુ. ધર્મ મટે જાતનો લોચ આપવો તે.

૨. પુ. સહી.

૩. પુ. સાક્ષીઓને બોલાવવાની વિધિ.

૪. પુ. સાક્ષિની આપવાપણું.

હસ્તિસમ (હસ્તિસમ) [અ. હસ્તિ (અર્થ
વચ્ચે પૂર્વ) + સમી (તે પાછીનાવું વડું)]
પુ. જ્યોત્સ્વ; પેટમાં પાણી ભરાવાથી પેટ મોટું
થવાનો એક જાતનો રોગ.

હસ્તિસકાથે ઝિક્કો (હસ્તિસકાથે ઝિક્કો) [અ.
હસ્તિસમ (જ્યોત્સ્વ) + ચે (પું) + ઝિક
(સરીર)] પુ. સરીરમાં પાણી ભરાવાથી થતો
સોજાનો રોગ.

હસ્તિસકાથે તબ્લી (હસ્તિસકાથે તબ્લી)
[હસ્તિસમ (જ્યોત્સ્વ) + ચે (પું) + તબ્લ
(કાક)] પુ. આંધરો; આંધ્યાન.

હસ્તિસવાળ ૧. પુ. અભિપ્રાય; મત.

૨. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
સવમ (તે ખરી વસ્તુ હતી)] પુ. મજૂરી;
સમતિ.

૩. પુ. સલાહ.

હસ્તિસવાળ કરવો = (૧) તપાસ કરવી.
(૨) પૂછવું. (૩) સલાહ આપવી.

હસ્તિસાક ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
સાક (સુખી)] પુ. નસંભિહારી.

૨. પુ. સાફ શુભ.

૩. પુ. સારો અવાજ.

૪. પુ. સુખની કબૂલ.

હસ્તિસ્કાલ (હસ્તિસ્કાલ) [અ. હસ્તિ (અર્થ
વચ્ચે પૂર્વ) + સકલ (તેણે કુચ દીધું)]
પુ. દુઃખ; અપ્રસન્ન.

હસ્તિસ્ના ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
સ્ના (તે નિવળ્યો બાલ હતો)]
પુ. અપવાહ.

૨. પુ. કાઢી મૂકવાપણું.

હસ્તિસ્ના = જુદું પાડનારો ઉત્તમાન્વથી
બેટલે પદ અથવા વાક્યને જોડનાર અભ્યવ.

૩. પુ. પેઠા પરાણે કરવી પડતી મજૂરી.

હસ્તિહકાક (હસ્તિહકાક) ૧. [અ. હસ્તિ
(અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હક (તે સાચું થઈ)]
પુ. ન્યાયની માગણી.

૨. પુ. માગણી.

૩. પુ. શક્તિ.

૪. પુ. સદગુણ.

૫. પુ. દક્ષ; દાવો.

૧. હસ્તિહકાકે હસ્તિસ્ના = અપવાહ રૂપે
અપેલો ખાસ દક્ષ.

૨. હસ્તિહકાકે તબ્લીમ = ભાગનો દાવો.

૩. હસ્તિહકાકે તર્ક = વાસ્તાવ્યનો દક્ષ.

હસ્તિહામ (હસ્તિહામ) [અ. હસ્તિ (અર્થ
વચ્ચે પૂર્વ) + હમ (તેને વધારે અટકવ

આપ્યો)] પુ. અસાધારણ અટકવાં રજોદર્શન
વખતે બહુ લોકી થઈવું તે.

હસ્તિહાસા ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
હસ (તેણે રૂપ બદલ્યું)]
પુ. અસકંપતા.

૨. પુ. ફેરફાર.

હસ્તિહકામ [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
હકમ (તેણે કુબલે આપ્યો)] પુ. હકતી;
મજબૂતી

હસ્તિહકાર (હસ્તિહકાર) [અ. હસ્તિ
(અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હકર (તેને બિલાશવામાં
આપ્યો)] પુ. બિલાસ; તિરસ્કાર.

હસ્તિહામ (હસ્તિહામ) [અ. હસ્તિ (અર્થ
વચ્ચે પૂર્વ) + હમ (તેણે મરહી કરી)]
પુ. મરહી; મળક.

હસ્તિહામર (હસ્તિહામર) [અ. હસ્તિ
(અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હમર (તે હાજર
હતો)] પુ. બોલાવવું તે.

હસ્તિહામળ ૧. પુ. કરવાથી સાફ મધ્યામ થયું
ન કરવાથી યુનો ન મધ્યામ બેલો રિવા.

૨. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હમળ
(તેણે મિથલ કરી)] પુ. મિથતા; ભાઈનધી.

હસ્તિહાલ ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
હલ (તેણે નાશ થયો)]
પુ. કોઈના મરજીની કબૂલ.

૨. પુ. નાશ; પાવમાલી.

હસ્તિહાલક (હસ્તિહાલક) [અ. હસ્તિ
(અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હલક (તેણે સોજન
આપા)] પુ. સોજન લેવરાવવાની ક્રિયા.

હસ્તિહાલ ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
હલ (તેણે અવાજ થયો)]
પુ. જન્મતી વખતે બાળકનો અવાજ.

૨. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
હિસાલ (ખીજનો અર્થ)] પુ. 'ખીજના મંદનું
દર્શન.

હસ્તિહાસા ૧. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
હસા (સુદર)] પુ. પસંદગી.

૨. પુ. વખાણ; પ્રશંસા.

હસ્તિભ ૧. પુ. પેશાબ કરવો તે.

૨. [અ. હસ્તિ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
નમૂ (તેણે કુચ થયું)] પુ. પેશાબ કરીને કે
કોઈ અર્થ આપવા પડી જાયતી શુદ્ધિ; સૌચ.
પેશાબ કર્યા પછી કિચ ઉપરના પેશાબનાં દીર્ઘ
મુલકાનાં ઠીક કે ખાટીનાં દેશથી સુધારી
નાખે છે.

ધસ્તેહકાકે રેહન

ધસ્તિશાસ્ત્ર લઘુવચનું = (૧) ઓળખીત્ય મનું.
(૨) ધડી મિતલ કરવી.

ધસ્તિશાસ્ત્ર (ધસ્તિશાસ્ત્ર) ૧. [અ. ધસ્તિ (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + નસઃ (તેણે ખાલી થવાનું)] પું. વચ્ચે કરતી વખતે નસકોશમાં ખાલી નાખવું તે.

૨. પું. સુમેધ કોવાપણું.

ધસ્તીગદ્ગદ (ધસ્તીગદ્ગદ) ૧. [અ. ધસ્તિ (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + ગદ્ગદ (તેણે માધ્યમ)] પું. ક્રમમાં માંડી.

૨. પું. મુક્તિ; છુટકારો.

ધસ્તીનાસ [અ. ઊનસ (તેણે ઘામગી બતાવી)] પું. ઓળખાણ; સંબંધ.

ધસ્તીશ (ધસ્તીશ) ૧. પું. ડોડી રેવાપણું; લાગ.

૨. [અ. ધસ્તિ (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + શ્વા (તેણે કારખાઈની માગગી કરી)] પું. રેણાની કારખાઈ.

૩. પું. ધંધામાંથી દારૂ કાઢવાપણું.

૪. [અ. ધસ્તિશાસ્ત્ર (સજ્જાત)] પું. નોકરી હોવાની દરખાસ્ત; રાજનામું; લાગપત.

૫. પું. પૂરો સંતોષ.

૬. પું. મેજાની વચ્ચેનાત.

ધસ્તીસા ૧. જો આગળ વધવાની ઇચ્છા.

૨. જો. ઊંચી પાવરીએ ચાવાપણું.

૩. [અ. વલી (તેણે છવ મેગરી)] જો. છવ; હતેક.

૪. જો. પરવાનગી.

૫. [અ. સલક (તેણે સલાક આપી)] જો. સલાક.

ધસ્તીસાક [અ. વસક (સંતાન મેળવવું)] પું. યુવામડીને જે જન્મેલ બાળકનો સ્વીકાર કરી તે પોતાથી જ ઉત્પન્ન થયેલ છે એવો દાવો.

ધસ્તીસાલ [અ. ધસ્તિ (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + અસલ (તેનો નાશ થયો)] પું. જડમૂળથી નાશ.

ધસ્તુશીન [કિ.] પું. રસાયણ પોતી જમીનમાં બોહોગરથી નવેઅર સુધીમાં વધાનું બેક પરદેસી કંદ. નેનાં ખીની બેગવાની સક્રિય સામાન્ય રીતે પાંચથી ૭ માસ સુધી રહે છે. ખીને બારથી પંદર ઇંચને અંતરે આસમાં વાવવાં. જો ક્યારામાં વાવવામાં આવે તો નવથી બાર ઇંચને અંતરે રહે એમ હોડને પાંખા ફરી નાખવા. દર આઠવાક્રિયે તેને પાણુ પાણું અને નીંદણુ જરૂર જણાવ સારે છદી નાખવું.

અરમ દેશમાં આવું વાવેતર હોદમક નીવાનું નથી. બી ન બિને તો ફરીથી વાવવાં. ટેકરીવાળા પ્રદેશમાં અને જ્યાં સિવાળો લાંબો વખત ચાલતો હોય એવે સ્થળે આ કંદ અસ્થી પાંચ માસમાં સારી રીતે બિને છે.

ધસ્તેઆનત ૧. [અ. ધસ્તે (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + આનત (તેણે મદદ આપી)] જો. મદદ; સહાય.

૨. જો. મદદની આગળી.

૩. જો. રક્ષણ; બચાવ.

ધસ્તેહક ૧. [અ. ધસ્તે (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + અહ (તે હોશિયાર હતો)] જો. યાન.

૨. જો. પ્રતીવૃત્તા; બાધોથી.

૩. જો. ભુલિ; સમજણકિત.

૪. જો. લાવણા; વિદ્યાની વોઆતા.

૫. જો. સક્રિય.

૬. જો. સાધન.

ધસ્તેમાલ ૧. [અ. ધસ્તે (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + અમલ (તેને કામે લગાડ્યો)] પું. અભ્યાસ; મહાવરો.

૨. પું. ઉપયોગ; પ્રયોગ બચકાર.

૩. પું. કામ; ધંધો.

૪. પું. રિવાજ; આલ

ધસ્તેમાલો ૧. પું. મોખાની એક ઉત્તમ જાત; ગીણા મોખા.

૨. જિ. ઉપયોગી; વપરાશમાં આવે એવું.

૩. જિ. વપરાયેલું; જાનું.

૪. જિ. કમેરનું.

ધસ્તેવાળ ૧. [કિ.] પું. ખુલાસો.

૨. પું. કવાસો.

ધસ્તેહકાક (ધસ્તેહકાક) ૧. [અ. ધસ્તે (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + કક (તે કાકું હતું)] પું. ન્યાયની આગળી.

૨. પું. માગણી.

૩. પું. સક્રિય.

૪. પું. સદગુણ.

૫. પું. કક; કાવો.

ધસ્તેહકાકે કયામત (ધસ્તેહકાકે કયામત) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કયામત (જ્ઞાપક)] પું. ખજા વર્ષના બોમવટાથી મંગેલો કક

ધસ્તેહકાકે કળા (ધસ્તેહકાકે કળા) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કળા (કળા)] પું. કળાનો કક.

ધસ્તેહકાકે કાનૂન (ધસ્તેહકાકે કાનૂન) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કાનૂન

(કાનૂનો)] પું. કાયદેસરનો કક.

ધસ્તેહકાકે કામિલ (ધસ્તેહકાકે કામિલ) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કામિલ (પૂર્ણ)] પું. સંપૂર્ણ કક.

ધસ્તેહકાકે કાચમા (ધસ્તેહકાકે કાચમા) [ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કાચમા (ચાક કોવાપણું)] પું. કળાનો કક.

ધસ્તેહકાકે કાઈઝ (ધસ્તેહકાકે કાઈઝ) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કાઈઝ (કાયદેસર)] પું. કાયદેસરનો કક.

ધસ્તેહકાકે કાલી (ધસ્તેહકાકે કાલી) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કાલી (અંગત)] પું. અંગત કક.

ધસ્તેહકાકે કાલ્લ (ધસ્તેહકાકે કાલ્લ) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કાલ્લ (પ્રવેશ)] પું. દાખલ થવાનો કક.

ધસ્તેહકાકે કાઈમી (ધસ્તેહકાકે કાઈમી) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કાઈમી (કાયમનું)] પું. વિધોરીનું કાયમીપણું.

ધસ્તેહકાકે કાવા (ધસ્તેહકાકે કાવા) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + કાવા (માગગી)] પું. ખીન કરતાં વધારે કક.

ધસ્તેહકાકે નાકિસ (ધસ્તેહકાકે નાકિસ) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + નાકિસ (ખામીપણું)] પું. અપૂર્ણ કક.

ધસ્તેહકાકે મઝરેઅન (ધસ્તેહકાકે મઝરેઅન) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + મઝરેઅન (વેડ)] પું. ખેડાયું કક.

ધસ્તેહકાકે મરાઈત (ધસ્તેહકાકે મરાઈત) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + મરાઈત (ચાલી)] પું. ચાલી કક.

ધસ્તેહકાકે માલિકાના (ધસ્તેહકાકે માલિકાના) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + માલિકાના (ખજાપણું)] પું. માલિકી કક.

ધસ્તેહકાકે મુર્તહની (ધસ્તેહકાકે મુર્તહની) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + મુર્તહની (મીઠો મીઠો)] પું. મીઠો મીઠોનો કક.

ધસ્તેહકાકે મુસ્તકિલ (ધસ્તેહકાકે મુસ્તકિલ) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + મુસ્તકિલ (કાયમી)] પું. કાયમી કક.

ધસ્તેહકાકે મોરસી (ધસ્તેહકાકે મોરસી) [અ. ધસ્તેહકાક (કક) + ક (ક) + મોરસી (વાવણું)] પું. વંશપરંપરા કક.

ધસ્તેહકાકે રેહન (ધસ્તેહકાકે રેહન) [અ.

ધસ્તેહકાક (હક) + ઇ (ડું) + રેહન
(ઓરો)] પું. ધસ્તે મુકવાનો હક.

ધસ્તેહકાકે વાકર્ષ (ધસ્તેહકાકે વાકર્ષ) [અ.
ધસ્તેહકાક (હક) + ઇ (ડું) + વાકર્ષ
(ખરેખર)] પું. પૂરેપૂરો હક.

ધસ્તેહકાકે વિરાસત (ધસ્તેહકાકે વિરાસત) [અ.
ધસ્તેહકાક (હક) + ઇ (ડું) +
વિરાસત (વારસો)] પું. વારસો મળવાનો હક.

ધસ્તેહકાકે શૂરા (ધસ્તેહકાકે શૂરા) [અ.
ધસ્તેહકાક (હક) + ઇ (ડું) + શૂરા
(પ્રથમનું)] પું. વેચાતું કોઈનો સૌથી ખેલો
હક.

ધસ્તેહકામ ૧. પું. આધાર; અવલમન.

૨. [અ. ધસ્તે (અર્થ વગરનો પૂર્વગ) + હકમ
(તેણે ન્યાય આપ્યો)] પું. કમલ રાખતું તે
શરીર.

ધસ્તેહકામ દેવો = (૧) કમલ રાખતું. (૨)
આનરીયી જણાવતું. (૩) દેવો આપવો.

ધસ્તેહકામ (ધસ્તેહકામ) ૧. [અ. ધસ્તે (અર્થ
વગરનો પૂર્વગ) + હકા (તેણે મરહી હરી)]
જી. મરહી; મળક.

૨. જી. વાંધા; રક્તમલ.

ધસ્તેહકાર ૧. જ. હંકરો; જાહેરખબર; જાહેરાત;
જાહેરનામું; પ્રસિદ્ધિપત્ર; અથવા કોઈને જાણ
ધાય તેવી રીતે પ્રસિદ્ધ કરતું તે.

૨. જ. મરહર થતું તે; જાહેર થવાપત્ર.

ધસ્તી ૧. [સં. સ્તરી] જી. કાકપત્ર અથવા
સાધર્મી ભાવના માટે કપડાં ઉપર ફેરવવાનું
અર્થિ હોયું પાન.

૧. ધસ્તી કરવી = (૧) કપડાં ઉપર સાધર્મી
ભાવની. (૨) પરણતું; વિવાહ કરવો. (૩) સાધ
કરતું; જાડી નાખતું; કોંકણક કરી મારતું.

૨. ધસ્તીનાં કપડાં = ધસ્તી કર્યાં કરમથી
વિનાનાં સાધ ને અક્કા કપડાં.

૩. [સં. સ્તી] જી. પત્ની; ભાવ્યાં; વધુ.

૩. જી. સ્તી; બાપડી.

ધસ્તીગામી ૧. વિ. દુરાચારી.

૨. [સં. સ્તી (નારી) + ગામિન (ગામ)]
વિ. રૂડીખાન; અવિચારી.

ધસ્તીધન [સં. સ્તી (નારી) + ધન]
જ. બાપે દીકરીને અથવા પત્નીએ સ્ત્રીને આપેલું
ધન; પત્રું.

ધસ્તીર્ણ [સં. સ્તરી (ધોળીનું એક બોલ) +
ર્ણ (ખાંધું)] વિ. જેના ઉપર ધસ્તી કરેલી
હોય એવું.

ધસ્તીલિખ [સં. સ્તી (નારી) + લિખ
(લખિ)] જ. (આશ્રય) નારીભતિ.

ધસ્તીવાળું ૧. [સં. સ્તરી (ધોળીનું એક
બોલ) + વા (વાળું)] વિ. ધસ્તી કરનાર.
૨. વિ. ધસ્તી ફેરવી સાર્થિક કરેલું.

ધસ્તેલ [સં. સ્તેલ (જગ્યા)] જ. ફીરને
રેંઘાનું હેઠાળું.

ધસ્તેલ આર્મ [સં. સ્તેલ (જગ્યા) + આર્મ
(સ્ત્રો)] પું. જમીન રસ્તો.

ધસ્તેર ૧. [સં. સ્તિર] વિ. દદ મકમ
વિચારનું.

૨. વિ. નિલા; પ્રથમનું; સ્થાપી.

૩. વિ. નિશિતા; નકી.

૪. વિ. હાજનુંચાલતું ન હોય એવું.

ધસ્તેરતા ૧. [સં. સ્તિર (મકમ) + તા
(પત્રું)] જી. હલતા; અટલપાત્રું.

૨. જી. નિલતા; પ્રથમી હોતું તે.

૩. જી. નિશિતા; નકીપત્રું.

૪. જી. હાજનુંચાલતું ન હોતું તે.

ધસ્દાર ૧. પું. દેખાવાપત્રું.

૨. [અ. સદર (તેણે પેદા કર્યું)] પું. પેદા
કરતું તે.

ધસ્દા અશર [અ. ધસ્તા (બે) + અશર
(દશ)] વિ. બાર. બાર ધમામ માટે આ
સખ વપરાય છે.

ધસ્દા અશરી પું. એ નામનો સિવા મળકળનો
એક ફાંટો. તેઓ બાર ધમામને માને છે.

ધસ્દાક [અ.] પું. બીજની સત્તા ઉપર અધિકાર.

ધસ્દાઈ જ. દીકરી જેનું જુઓય રૂમનું ધોળાં
દપકવાળું પત્રી.

ધસ્પ જી. નાગ; લાંબી પોલી નગી.

ધસ્પલોલ [શ. અસ્પ (લોલ) + અ. લોલ
(ભલ)] પું. બોલમીલન. તેનાં પાંદડાંનો આકાર
લોલના છતને મળતો હોવાથી તેને ધસ્પલોલ
હે છે.

ધસ્પલાલ જી. (કચ્છી) ધસ્પલાલ; હવાખાનું;
ઔષધશાળા.

ધસ્પરમૂલ પું. એ નામનો એક હોલ. તેનાં મૂળ
સર્પના જેર માટે અકસીર મનાય છે.

ધસ્પહાન [શ.] જ. ધ્વજનનું મુખ્ય શહેર;
ધસ્પહાન.

ધસ્પહાનખાનૂ ૧. [શ. ધસ્પહાન (જે નામનું
શહેર) + ખાનૂ (ખાનદાન સ્ત્રી)]
જી. ધસ્પહાન ખાનની સ્ત્રી.

૨. જી. નરેન્દ્રાં.

ધસ્પંદ [શિ.] પું. અસ્ત્રીવાળાં સાંકડાં પાન અને
ધોળાં ફૂલવાળો એક જાતનો ઝેરી હોલ; હરમર;
હરમાગ; હરમરો. તેનાં બિયાંમાંથી રાતો રૂમ
અને છાલમાંથી 'હરમેલિન' નામનો નશો
મળાવે એવો પદાર્થ બને છે. આ હોલનાં બી
રાખના દાખા સાથે બેંગરી લમ વખતે જૂતને
હાડી કાઢવા માટે અને બાળકના જન્મ પછી
બારણા આગળ સગમવામાં આવે છે.
પક્ષાધાત, લકપો, કા અસાઈ જવી વગેરે યાના
રોગમાં તેનાં બી હવા તરીકે વપરાય છે.

ધસ્પાલ [શિ.] પું. મળજા પોલાદ.

ધસ્પાઈ જ. એ નામનું એક ઝાડ. તેની
સળીમાંથી પાકે પાંચો રૂમ બને છે.

ધસ્પતાલ [અ. ધોસ્પટલ] જી. જ્યાં
દરદીને અને કાયદા થયેલને હવા મળે, રોમની
ચિકિત્સા થાય અને સારવાર કરવામાં આવે
તે જગ્યા; ઔષધશાળા. પર્માદા સંસ્થા અને
નિયાળો ધોસ્પટલ એટલે ધસ્પતાલ કહેવાય.
ધસ્પતાલમાં સાધારણ રીતે બે વિભાગ હોય
છે: હવાખાનાની અંદર રહેનારાં દરદીઓનો
વિભાગ અને માત્ર હવા લઈ જનારાં બહારના
દરદીઓનો વિભાગ. એવી રોગ માટે જુદી
ધસ્પતાલો હોય છે.

ધસ્પતાળ [અ. ધોસ્પટલ] જી. હવાખાનું;
ધસ્પતાલ; ચિકિત્સાલય.

ધસ્પૂલક [સં. સ્પૂલ] જી. ધ્વજા; ધારણ.

ધસ્પહાન (ધસ્પહાન) [શ.] જ. ધ્વજનનું
મુખ્ય શહેર.

ધસ્પૂજ (ધસ્પૂજ) [અ. સ્પંજ] પું. વાડળાં;
પાણી ચૂસી રાખે તેવી એક ધરિયાઈ જાતવરની
પેદાશ

ધસ્પૂકાર (ધસ્પૂકાર) પું. પારસીઓના એક
મંદિરના નામ.

ધસ્પૂકિયાર (ધસ્પૂકિયાર) [શ.] પું. ધ્વજનના
રાગ ગુરનારખનો એ નામનો દીકરો.

ધસ્પૂનાજ (ધસ્પૂનાજ) [શ.] પું. એક
જાતની સાકમાણ; 'સ્પિનિંગ'.

ધસ્પૂંક [શિ.] પું. એક જાતનો ઝેરી હોલ;
હરમર; હરમરો; ધસ્પં.

ધસ્પાલ ૧. [અ. સખલ (તેણે સાબિત કર્યું)]
જી. સાબિતી.

૨. જી. હમર.

ધસ્મ ૧. [અ.] પું. નામ; સંતા.

૨. પું. માણસ; અકિત.

ધસ્મ આઝમ (ધસ્મ આઝમ) [અ. ધસ્મ
(નામ) + આઝમ (મોકું)] જ. મોકું માણસ.

કરમબદ્ધ

કરમબદ્ધ [અ.] પું. એ નામના એક પૈવંબર; ઇમાદીમનો દીકરો; કરમાબ્દ. આરબો પોતાને તેના વંશજ માને છે.

કરમત ૧. [અ. કરમત] જી. પાપથી મતો બચાવ.

૨. જી. શિખા; શીલ; સતીત્વ.

૩. જી. સાધુપણ; પવિત્રતા.

૪. જી. સીઓનો એકાંતવાસ.

કરમનવીસી ૧. [અ. કરમ (નામ) + ૩. નવીસી (વખાણ)] જી. નામની નોંધ.

૨. જી. સાક્ષીઓનું પત્રક.

કરમવાર ૧. [હિ.] અ. નામવાર.

૨. અ. માણસ દીક.

કરમાબ્દ [અ.] પું. એ નામના એક પૈવંબર; ઇમાદીમનો ૮૬ વરસની ઉંમરે હાઝિરા નામની દાસીથી થયેલો દીકરો.

કરમાબ્દી ૧. [અ.] પું. શિવા મજદબનો એ નામનો દીકરો; એ નામનો એક પંથ. હજરત અલીની પરંપરામાં હજરત કરમાબ્દ હજી પેદીએ ઇમામ થયા. તેને અને તેના દીકરા સાહ મહમ્મદ બિન કરમાબ્દને ઇમામ માનનારા વર્ગને કરમાબ્દી કહે છે.

૨. વિ. કરમાબ્દને લગતું; કરમાબ્દ સંબંધી.

કરમૃતિ ૧. [સં. રમૃતિ] જી. રમરણુ વાદ.

૨. જી. રમરણુ ઉપરથી અપિ મુનિઓએ રચેલ હિંદુઓનું ધર્મશાસ્ત્ર. જેમકે, મનુસ્મૃતિ, પારાયણસ્મૃતિ.

કરમે અબ્દક [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + અબ્દ (સંખ્યા)] પું. સંખ્યાવાચક વિશેષણ.

કરમે આઝમ (કરમે આઝમ) [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + આઝમ (મહાન)] પું. પરમેશ્વરનું નામ; ઉંચરના નવાનું માહેનો એક ગુણ. તે બોલવાથી રાક્ષસો ઈર્ષ ખરાબ બસાર કરી શકતા નથી.

કરમે હયારા [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + હયારા (નિશાની)] પું. દરેક સર્વનામ; કોઈને બતાવવા વખતનું સર્વનામ.

કરમે હસ્તિદ્ધામ (કરમે હસ્તિદ્ધામ) [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + હસ્તિદ્ધામ (પ્રદાન)] પું. પ્રમાણ સર્વનામ.

કરમે કુદ્દલી [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + કુદ્દલી (સામાન્ય)] પું. સામાન્ય નામ; આખા વર્ગને લાગુ પડતું નામ.

કરમે જલાલી [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + જલાલી (લેવી)] પું. ઉંચરનું પ્રખ્યાત નામ.

કરમે અમિદ [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + અમિદ (અસ્થ)] પું. મૂળ નામ.

કરમે બિન્દ [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + બિન્દ (વસ્તુ)] પું. વસ્તુવાચક નામ; વસ્તુની બોળખ આપે એવું નામ.

કરમે ઝમિર (કરમે ઝમિર) [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + ઝમિર (સર્વનામ)] પું. સર્વનામ.

કરમે તંકીર [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + તંકીર (અનિશ્ચિત)] પું. અનિશ્ચિત નામ.

કરમે નવીસી ૧. [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + નવીસી (વખાણ)] પું. લાગમાં સાક્ષીઓનાં નામનો ખરડો.

૨. પું. નામ લખાઈ કરવાની કચેરી.

૩. પું. હાજરી પત્રક.

કરમે ફરઝી (કરમે ફરઝી) [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + ફરઝી (અપેલું)] પું. પારણુ એવું નામ; તખલ્લુસ.

કરમે ફાઝલ (કરમે ફાઝલ) [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + ફાઝલ (ખ્યાત)] પું. જ્ઞાતિ; કરનાર.

કરમે મફૂલ (કરમે મફૂલ) [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + મફૂલ (એલું)] પું. મૂલ્યહીન વસ્તુ એવો અર્થ બતાવનાર પ્રિયાપત્રું ૧૫.

કરમે મારફા (કરમે મારફા) [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + મારફા (ચોકસ બાનેલું)] પું. વિશેષ નામ; કોઈનું ખાસ નામ.

કરમે મૌસુલ [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + મૌસુલ (સંબંધ બતાવતું)] પું. સંબંધી સર્વનામ; સંબંધ બતાવનાર સર્વનામ.

કરમે સિફત (કરમે સિફત) [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + સિફત (વિશેષણ)] પું. વિશેષણ; નામનો ગુણ કે સંખ્યા બતાવનાર શબ્દ.

કરમે હાલિયા [અ. કરમ (નામ) + ૪ (કું) + હાલિયા (વર્તમાન)] પું. વર્તમાન કૃતક 'પ્રેઝન્ટ પાર્ટિસિપલ'.

કર્યાં ૧. [અ. અસી (પાપ)] પું. મુનો; પાપ.

૨. પું. બળવો; બંડ.

૩. પું. વિરોધ; અવગાહ; અવગણના.

કર્યૂ [સં. હિંદા; અપ. અર્ધસ] સ. (અ. ડ.) આવું.

કર્યો ૧. [હિ.] વિ. આ બતાવું.

૨. વિ. બેનું.

૩. વિ. મળતું આવતું.

કર્યો ઉર્યો ૧. [હિ.] વિ. ખરાબ.

૨. વિ. તુચ્છ; નજીવું.

૩. વિ. દુઃખી; ગરીબ.

૪. વિ. બૂઝુ; અસ્લીલ.

૫. વિ. વચલા વાંધાતું.

૬. વિ. હલકી બાતતું.

કર્યો તિર્યો [હિ.] પું. નહાત માણસ.

કર્યો બિર્યો બુર્યો કર્યો ઉર્યો.

કર્યાબ્દ [અ.] પું. વહી લોકનો મૂળ પુરુષ કર્યાબદ્.

બની કર્યાબદ્ = વહી.

કર્યાબલ ૧. [અ. કર્યાબલ] પું. વહી લોકનો મૂળ પુરુષ.

૨. વિ. કર્યાબલ ધર્મ સંબંધી.

૩. વિ. વહી લોકને લગતું.

૪. વિ. હજરત મુસાના બનુબાવી; કર્યા પૈવંબરનો ધર્મ માનનાર.

કર્યાબલી ૧. [અ. કર્યાબલ] વિ. કર્યાબલ ધર્મ સંબંધી.

૨. વિ. વહી ધર્મ પાળનાર.

૩. વિ. વહી લોકને લગતું.

કર્યા ૧. [અ.] પું. વિલાસો; ધીરજ; આશાસન.

૨. પું. જીલવણ.

કર્યામ [અ. સલમ (તે રાત કતો)] પું. હજરત મહમ્મદ પૈવંબરે સ્થાપેલો જઝવાને અને મૂર્તિપૂજની માન્યતાને તિલાંજલિ દેનાર મુસલમાની ધર્મ. આ ધર્મનું નામ કર્યામ એટલે તારણમાર્ગ છે અને તેના બનુબાવી મુસલમાન કહેવાય છે. આઠમી સદીમાં સિંધ ઉપર મુસલમાનોનો અધિકાર થવાની સાથે ત્યાં કર્યામનો પ્રવેશ થવા લાગ્યો. તેના પછી થયે વખતે અમિવારમી અને બારમી સદીમાં મુસલમાન ભારતમાં આવ્યા. જ્યાં મુસલમાની વિજેતાઓની તલવારોએ કર્યામ ફેલાવવાનું કામ થયું ત્યાં હિંદુ રાજાઓની ઉદારતાએ પણ તેના ફેલાવાને મદદ આપી. મુસલમાન પોતાની સાથે નવીન ભાષા, નવીન ધર્મ અને નવીન સભ્યતા ભારતમાં લાવ્યા.

ઈ.સ. ૭૧૧માં કુબાહરની સામુદ્રીની બોર્ગમી કર્યામ ધર્મ રપેનમાં લખાઈ થયો. માનાડમાં કોઈનાની ચારદાપીક સ્થાપી. મૂર પ્રજા હજી આજગ વખત, આખા યરપમાં કદમ ફેલાત, પણ દુસ આજગ હાર પામી કર્યામની હારતી બદલી. કર્યામે યરપને

ભગવાને જ્ઞાતાં ધરુભાષણ ને ખિસ્તી પરસ્પરથી
અળખા રહ્યા.

ધરુભાષણ લેવો = મુસલમાન થવું.

ધરુભાષણ ન. ધરુભાષણ; 'કોન્સ્ટેન્ટિનોપલ'.

ધરુભાષણ પુ. હિંદમાં મુસલમાન રાજ્યોએ મહં
મયા તે વખત.

ધરુભાષણ પુ. હયાતી ધર્મના ત્રીસમા હયાત.
તેમની હયાત ઈ. સ. ૧૩૭૦થી ૧૪૨૪ સુધી
ચાલી.

ધરુભાષણ ભુએ ધરુભાષણ.

ધરુભાષણ ૧. [અ. ધરુભાષણ (મુસલમાની ધર્મ)
+ ઈ (ને લગતું)] પુ. મુસલમાન ધરુભાષણ
ધર્મને માનનાર માણસ.

૨. વિ. ધરુભાષણ ધર્મ પાળનાર.

૩. વિ. ધરુભાષણને લગતું ધરુભાષણ ધર્મનું;
મુસલમાની.

ધરુભાષણીયત્વ [ધરુભાષણ (એ ધર્મ) + ઈ
(ને લગતું) + ત્વ (પદ)] ન. ધરુભાષણી ધર્મ
પાળવાપદ.

ધરુભાષણ ૧. જી. હાદી ઉપરના વાળ.

૨. [અ. સલક (તે સારું થવું)]
જી. સુધારવું તે.

૧. ધરુભાષણ લેવી = (૧) નિર્બંધ સુધારવો.
(૨) બૂલ સરખી કરવી. (૩) સાફ કરવું.

૨. ધરુભાષણ લેવી = નિર્બંધ સુધારી લેવો.

ધરુભાષણ [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
સલક (તે સાફ થવું) + આર (અવચ્ચનો
પ્રભવ)] પુ. ન. ન. સુધારાઓ.

ધરુભર ૧. [સં. ધરુભર] પુ. ધરુભર પ્રભુ.

૨. જી. આબાદી.

ધરુભરસિંધ ન. ધરુભરસિંધ.

ધરુભરસિંધ પાઠશાળામાં ધરુભરસિંધ બેઠે
ધરુભરસિંધ રીખવત હતા. પુરાતત્વ

ધરુભર ૧. [સં. ધરુભર] પુ. સર્વશક્તિમાન
પ્રભુ.

૨. જી. આબાદી.

ધરુભરક (ધરુભરક) પુ. હયાતીમનો સારાહને
પે જન્મેલો દીકરો. દીકરો જન્મવાની આસા
ન રાખી શક્ય તેવાં બે ધરુભરક હતાં તે વખતે
ધરુભરકના જન્મ વિષે હયાતીમને વચન
આપવામાં આવ્યું ત્યારે તે હસ્યો. તેમ જ
ધરુભરકની મા સારાહ પદ્ય બે વખત હસી. તેથી
તેનું નામ ધરુભરક (હસનાર) પાડ્યું.

ધરુભરક ૧. [અ. સલક (તે પસાર થવું)]
પુ. પ્રવાહ; આવ.

૨. પુ. રેલ.

ધરુભરકે ખૂન [અ. ધરુભરક (ખૂન) + ઈ.
ખૂન (લોહી)] ન. લોહીનું વહેવું તે; રક્તસ્તવ.

ધરુ ૧. [સં. ધ] પુ. આ સંસાર આ લોક.

૨. પુ. (બીલી) ઈસ; પ્રભુ; પરમાત્મા.

૩. સં. વિ. આ; તે.

૪. વિ. આ લોકનું.

૫. જ. અહીં; આ પૃથ્વીમાં; આ જગતમાં.

૬. જ. આ હેમણે; આ જગ્યાએ.

૭. જ. આ સમયે આ વખતે; આ કળમાં.

૮. જ. લોક અવધારમાં.

૯. જ. વેદમાં; સાત્તમાં.

ધરુભરક (ધરુભરક) ૧. પુ. નિમમ સાનિત
કરવાની ક્રિયા.

૨. [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + ધર (તે
સારું હવું)] પુ. નામ.

૩. પુ. ધર પાછો સોંપવાપદ.

ધરુભર ૧. [સં. ધર (આ) + ભર
(વખત)] પુ. આ જીવન; આલુ જિંદગી.

૨. પુ. વર્તમાનકાળ; આલુ વખત.

ધરુભર ૧. જ. વિ. દિલ્લીમાં થવું.

૨. જ. વિ. ભર પામવો.

૩. જ. વિ. મનમાં જમવું; કિલ્લાવું.

ધરુભર ૧. પુ. અસોસ; દિલ્લીમાં.

૨. પુ. ધર; ભર; ત્રાસ.

૩. પુ. દિલ્લાવાપદ; મનની અંદર જમવું તે;
ચિંતા.

ધરુભર (ધરુભર) [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે
પૂર્વ) + ધર (હાજર)] ન. બહાલતમાં
હાજર રહેવાનો કુકમ.

ધરુભર ૧. પુ. અનુમાન; અટકાવ.

૨. [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + ત
(અર્થ વચ્ચે અસર) + હમલ (તે શક્ય
હવું)] પુ. સંપ્ર; અચોક્કસ.

૩. [અ. હમલ (તેણે સહન કર્યું)]
પુ. સહનશીલતા.

૪. પુ. સંભવ; શક્યતા.

ધરુભર ૧. વિ. અટકાવ કરી શક્ય તેવું.

૨. વિ. સંપ્ર ભરેલું; અનિશ્ચિત; અચોક્કસ.

૩. [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + ત
(અર્થ વચ્ચે અસર) + હમલ (તે શક્ય
હવું)] વિ. સંભવિત; શક્ય.

ધરુભર [અ. દલમ (સ્વયંચે)]
પુ. સ્વામી; ઉપમાં મતો વીરપાત.

ધરુભર (ધરુભર) ૧. [અ. ધ (અર્થ
વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અસર)
+ હર (તેણે લેવું કર્યું)] પુ. અનાજ અને

જિંદગીની બીજી જરૂરિયાતની વસ્તુએ તેની
કોમલ વધારવા માટે ખરીદવી અને એકઠી
કરી તે.

૨. [અ. હર (તેણે ખિલ્યું)] પુ. ખિલારવું તે.

૩. પુ. સંધરો; કોઈ પદ્ય વસ્તુનો સંમહ.

ધરુભર [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
તિ (અર્થ વચ્ચે અસર) + હર (તેણે
લેવું)] વિ. ખરે રસ્તે દોરાવેલું.

ધરુભર ૧. [અ. હમલ (તેને જાણી)]
પુ. ગિરફતાર કરવાપદ; જાણ કરવો તે.

૨. પુ. પ્રતિબંધ; અટકાવ.

ધરુભર ૧. જી. અમરમય.

૨. જી. ઉભર; ઉઘોમ.

૩. [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ
(અર્થ વચ્ચે અસર) + હમલ (તેણે કિલ્લા
કરી)] જી. ચિંતા; કિલ્લા.

૪. જી. જમીનદારી.

૫. જી. જવાબદારી.

૬. જી. તપાસ; દેખરેખ.

૭. જી. આપણું; અનામત; 'ફૂલ'.

૮. જી. પ્રાંતનો પેટાભાગ.

ધરુભર [અ. ધરુભર (વખત) +
હા. બી (હવેના પ્રભવ)] પુ. તપાસ
રાખનાર; દેખરેખ રાખનાર.

ધરુભર ૧. [અ. ધરુભર (જમીનદારી)
+ હા. હર (વાત)] પુ. જમીનદાર.

૨. પુ. જમીનદારનો મહેસૂલ ઉધરાવનાર નોકર.

ધરુભર [અ. ધરુભર (જમીનદારી)
+ બંદી (વખત)] જી. જમીનદારીના
પ્રમાણમાં મહેસૂલનો નક્કી કરેલ અંશ.

ધરુભર [અ. ધરુભર (દેખરેખ)]
પુ. અવરજાવ; બંદોબસ્ત કરનાર માણસ.

ધરુભર ૧. પુ. અનુમાન; અટકાવ.

૨. [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ
(અર્થ વચ્ચે અસર) + હમલ (તે શક્ય
હવું)] પુ. શક્યતા; સંભવ.

૩. પુ. સંપ્ર; અચોક્કસ.

૪. [અ. હમલ (તેણે સહન કર્યું)]
પુ. સહનશીલતા.

ધરુભર [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ)
+ તિ (અર્થ વચ્ચે અસર) + હમલ (તે
શક્ય હવું)] જ. રામ હોય તેમ; સંભવિત
રીતે.

ધરુભર [અ. ધ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) +
તિ (અર્થ વચ્ચે અસર) + હમલ (તે શક્ય
હવું)] વિ. શક્ય; સંભવિત. ભુએ ધરુભર.

ઇહામૃગ

ઇહતિયાજ [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અક્ષર) + હવજ (તેને જરૂર પડી)] જી. જરૂર; ઉપયોગિતા; અપ.

ઇહતિયાજાત [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અક્ષર) + હવજ (તેને જરૂર પડી)] જી. જ. વ. જરૂરિયાતો.

ઇહતિયાત ૧. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અક્ષર) + હવત (તેણે રક્ષણ કર્યું)] જી. અનુદારી; સંભાળ; ચોકસી; સાવધાની; સાવચેતી.
૨. જી. ક્ષાપણ; દીર્ઘદિષ્ટિ.
૩. જી. અચાવ; રક્ષા.

ઇહતિયાતન [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વિનાનો અક્ષર) + હવત (તેણે રક્ષણ કર્યું)] જ. અનુદારીયી; સંભાળપૂર્વક; ચોકસાઈથી.

ઇહતિરાક (ઇહતિરાક) [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વિનાનો અક્ષર) + હરક (તે મનમાં અજીવે)] પું. તીવ્ર હપ્પજ.

ઇહતિરાઝ (ઇહતિરાઝ) ૧. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અક્ષર) + હરઝ (તેણે જોઈ લીધું)] પું. ચેતવાળપી કામથી દૂર રહેવાની નીતિ.
૨. પું. ભાગ.
૩. પું. વાચના ઉપર કાળ.
૪. પું. સહનશીલતા.

ઇહતિરામ ૧. પું. ખ્યાન.
૨. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અક્ષર) + હરમ (તેણે માન આપ્યું)] પું. માન આપવાની ક્રિયા.

ઇહતિલામ [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અક્ષર) + હલમ (સ્વપ્રત્યેક)] પું. સ્વપ્રત્યેક; બિંદુમાં થતો વર્ણપાત.

ઇહતિરામ ૧. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અક્ષર) + હરામ (તેને ધણા અનુયાયીઓ હતા)] પું. ધણા અનુયાયીઓ.
૨. પું. અપકો; હપ્પજો.

ઇહતિસાખ ૧. પું. અપવાના કામ ઉપરની દેખરેખ.
૨. પું. માપ, તોલ્લો વગેરે ઉપરની દેખરેખ.
૩. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + તિ (અર્થ વચ્ચે અક્ષર) + હસખ (તેણે હિસાબ કર્યો)] પું. હિસાબની તૈયારી.

ઇહતિસાખી ૧. પું. માપ, તોલ્લો ઉપર દેખરેખ રાખનાર પોલીસ અમલદાર.

૨. [અ. હસખ (તેણે હિસાબ કર્યો)] પું. હિસાબ તૈયાર કરનાર માણસ; હિસાબી.

ઇહતિહ [ઇહ (અર્થ) + તિહ (ત્વં)] જ. અર્થાત્; અહીંતહી.

ઇહહા [અ. વહા (એક)] વિ. એક.

ઇહહાસ ૧. પું. નવી ચીજ ઉત્પન્ન કરવાની ક્રિયા.
૨. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હસ (તેણે સોંપ્યું)] પું. સોંપ.

ઇહમાલ [અ. હમલ (તે બેદરકાર હતો)] પું. બેદરકારી; બેપરવાઈ.

ઇહમાલી [અ. હમલ (તે બેપરવા હતો)] જી. બેદરકારી; બેપરવાઈ.

ઇહયા ૧. [અ. હયા (જીવવા)] પું. જીવવું કરવાપણું.

ઇહયા-હ-મવાત = (૧) ઉત્તર જમીનને ખેડવાનું બનાવવાપણું. (૨) સજીવન કરવું.
૨. પું. અચાવ; રક્ષણ.

ઇહરાક (ઇહરાક) [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હરક (તેણે અજીવું)] પું. અજીવવાની ક્રિયા.

ઇહરામ ૧. [અ.] પું. નકાર.
૨. પું. નિષેધ; નિર્બંધ દરાવ.
૩. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હરમ (તેને અપા કરવામાં આવી)] જ. જોડી દેવા જેવી વસ્તુ.
૪. જ. મક્કાની ભગાએ જવાનો વખત; હજનો સમય.
૫. જ. મક્કામાં ભગા કરતી વખતે હજ પહોંચાઓને ખેરવાનો એક ભાગ પોશાક.
૬. જ. મોહરમ મહિનામાં પાળવાની પરંપરા. જેમકે, સંતોષ નહિ કરવાપણું.

ઇહરામ બાંધવા-વું = મક્કા અમુક અંતરે રહે ત્યારે હજ પહોંચા મહેલાએ ભગાનું તરીકે પ્રતિષ્ઠા લેતી.
ઇહરામ [સં.] પું. ચેદિ નામનો એક દેવ.
ઇહરાક [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હરક (તેનો નાશ થયો)] પું. નાશ; પાપમાલી.
ઇહરાલ [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હલલ (તે કપરેસર હતું)] જ. કપરેસર દરાવવાની ક્રિયા.

ઇહલોક [સં. ઇહ (આ) + લોક (કુળિયા)] પું. આ કુળિયા; જીવલોક; મૃત્યુલોક; જૂલોક; પૃથ્વી.
ઇહલોકિક [સં. ઇહ (આ) + લોક (કુળિયા) + ઇક (વાહ)] વિ. આ જન્મનું.
ઇહસા [અ.] જી. ચક્રતરી.

ઇહસાન ૧. પું. ઉપકાર; આભાર.
૨. પું. દાન; કાળ.
૩. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હસન (તે જાણે હતો)] પું. પરોપકાર.

ઇહસાનમંદ ૧. વિ. ઉપકારી; આભારી.
૨. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હસન (તે જાણે હતો) + મંદ (વાહ)] વિ. પરોપકાર કરવાવાળું.

ઇહસાનમંદી ૧. જી. કૃતજ્ઞતા; આભાર.
૨. [અ. ઇહસાન (જાણું) + મંદી (હોવાપણું)] જી. બીજાનું જાણું; પરોપકાર.

ઇહા ૧. [સં.] પું. (પિંચણ) પહેલા અને ત્રીજા ચરણમાં નમણું, જમણું, જમણું અને વચણું મળી બાર અક્ષર અને બીજા અને ચોથા ચરણમાં ત્રણ અક્ષર અને બે શુરુ મળી અગિયાર અક્ષરવાળો એક અર્થ સમવૃત્ત વર્ણમેળ હતો.
૨. જી. કોડ; કોંસ; તીવ્ર હપ્પજ.
૩. [મા.] જ. વિ. અ. તે.

ઇહાતા ૧. [અ.] પું. અર્થમણ; ધર આમળાનો ચોક.
૨. પું. હાથો.
૩. પું. અડકી; ડેલી.
૪. [અ. હા (તે ઘસાયું હતું)] પું. ઘેરો.
ઇહાતા ઘેરવો = (૧) ઘેરો ખાલવો. (૨) પૂરવું. (૩) હા બાંધવી.
૫. પું. વાક; હા; અર્પણ.

ઇહાનત ૧. જી. દુરમનાવટ; વેર.
૨. [અ. ઇ (અર્થ વચ્ચે પૂર્વ) + હવન (તેણે બિચાર્યું)] જી. બિચાર; તિરસ્કાર; અનાદર.
૩. જી. નિંદા; અજીવું.

ઇહાખલ [ઇહા (તીવ્ર હપ્પજ) + ખલ (એક)] જ. હપ્પજસકિત.

ઇહામુત [સં. ઇહ (આ લોક) + અમુત (બીજા કુળિયા)] જ. આ લોકમાં અને પરલોકમાં.

ઇહામૃગ ૧. [સં.] પું. ઉદર.
૨. પું. હસ કાળના સત્તાવીસ બેઠાંના એકનું નામ.
૩. પું. નાટકનો એક પ્રકાર. તેમાં નાયકને હરણ જેવી સુકોમળ પુવાન કન્યા મેળવવાના કોડ જામે છે.
પ્રતિજ્ઞાપાત્ર એ ઇહામૃગ કહેવાય.
પુરાતત્વ
૪. પું. રૂપનો એક પ્રકાર.

ઇહામૃગી પુ. (પિંગળ) તમણ, ભગણ, તમણ,
શુરુ અને શુરુ મળી અગિયાર અક્ષરનો ત્રિષ્ટુપની
જાતનો એક સમજત વર્ણમેળ છે. તેમાં ઓથે
અને સાતમે અક્ષરે યતિ આવે છે.

ઇહામૃગી સ્વ વા બા ત મીગે. સ્પષ્ટિત્રણ
ઇહાર્થી [સં. ઇહ (આ લોક) + અર્થિન
(ઇષા રાજનાર)] વિ. આ લોકના સુખનો
અભિલાષી.

ઇહાસ્વાતંત્ર્ય [સં. ઇહ (ઇષા) + સ્વાતંત્ર્ય
(સ્વતંત્રપણું)] ન. સ્વેચ્છાથી વિચાર કરવાની
શક્તિ.

ઇહાં [સં. ઇહ] જ. અહીંયાં; અતઃ આ
પ્રકાશે; આ જગ્યામાં.

ઇહિ ૧. સ.; વિ. એ; તે.

એમ મનના ભાવતા;

મધુપુરીમાં ઇહિને મળે.

દયારામ

૨. [હિ.] જ. આ જ.

૩. જ. આ જ જગ્યાએ; અહીંયાં જ.

ઇહિતાનાપ્તિ [સં. ઇહિત (ઇષ્ટેષુ) + અપ્તિ
(નિધિ) + આપ્તિ (મેળવવાપણું)] જી. ઇષ્ટેષુ
ન મળવાપણું.

ઇહીંહીંહીં પુ. ઘોડાના હલફણવાનો અવાજ.

ઇહોતર [સં. ઇહ (અહીં) + ઉતર
(પાડનું)] વિ. આ દુનિયા પહોંનું; પરલોકનું.

ઇષા [સં. ઇષા (પૃથ્વી)] જી. પૃથ્વી.

બટ મું ઓપણુ માટ,

પરિયો અગ્નિર તે ઇષો;

ઇષા અંદણુ ઉદ્ગાદ,

પરિમલ કી પ્રતાપ શી.

મુકાબ્ય સંછવની

ઇષા [સં. ઇષા] જી. એ નામની એક દેવી.
જગ્યાઓમાં ધણુપરં ઇષા, બાણી અને
સરસ્વતી એ ત્રણે દેવીઓને એકી સાથે આવાહન
કરવામાં આવેલું હોય છે.

કૌમુદી